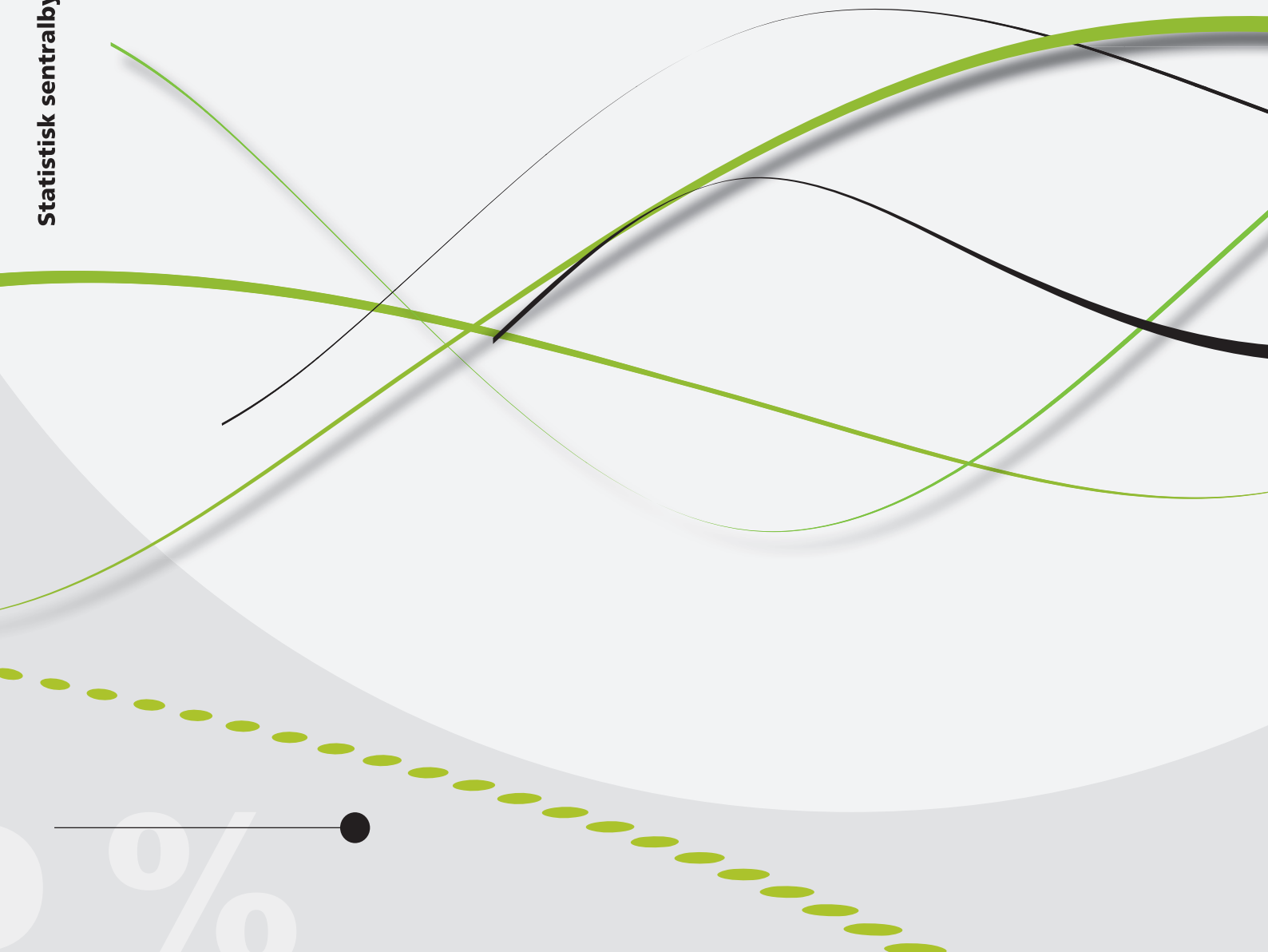

Ranjit Kaur (red.)

Økonomi og levekår for ulike lavinntektsgrupper 2013

Ranjit Kaur (red.)

**Økonomi og levekår for ulike lavinntektsgrupper
2013**

Rapporter I denne serien publiseres analyser og kommenterte statistiske resultater fra ulike undersøkelser. Undersøkelser inkluderer både utvalgsundersøkelser, tellinger og registerbaserte undersøkelser.

	Standardtegn i tabeller	Symbol
© Statistisk sentralbyrå	Tall kan ikke forekomme	.
Ved bruk av materiale fra denne publikasjonen skal Statistisk sentralbyrå oppgis som kilde.	Oppgave mangler	...
Publisert august 2013	Oppgave mangler foreløpig	...
	Tall kan ikke offentliggjøres	:
	Null	-
ISBN 978-82-537-8725-1 (trykt)	Mindre enn 0,5 av den brukte enheten	0
ISBN 978-82-537-8726-8 (elektronisk)	Mindre enn 0,05 av den brukte enheten	0,0
ISSN 0806-2056	Foreløpig tall	*
Emne: Inntekt og forbruk	Brudd i den loddrette serien	—
	Brudd i den vannrette serien	
Trykk: Statistisk sentralbyrå	Desimaltegn	,

Forord

Denne rapporten er den 11. i rekken med det formål å presentere statistikk og analyse av økonomien og levekårene for en rekke ulike grupper i samfunnet som tradisjonelt er overrepresentert nederst i inntektsfordelingen. Denne sosiale rapporteringen kan også sees i et større perspektiv. Det pågår innen EU et omfattende arbeid med å utvikle en rekke strukturelle indikatorer, blant annet innen det sosiale området. Disse indikatorene benyttes i den periodiske rapporteringen over utvikling i fattigdom og sosial eksklusjon, og til å studere effekten av tiltak for å bekjempe fattigdom innen EU. Nye målsettinger er formulert under ”Europe 2020”, som er EU sin strategi for økonomisk vekst i det kommende tiåret. Statistisk sentralbyrå leverer norske data til EU som gjør det mulig å foreta internasjonale sammenligninger innen dette området. Dette er vist i et eget kapittel til slutt i rapporten.

Publikasjonen er et samarbeidsprosjekt mellom Seksjon for inntekts- og lønnsstatistikk og Seksjon for levekårsstatistikk. De ulike forfatterne står nevnt foran sine respektive kapitler. Arbeidet med publikasjonen har vært ledet av Ranjit Kaur.

Marit Berger Gundersen har stått for redigering av rapporten.

Prosjektstøtte: Arbeidet er finansiert av Arbeidsdepartementet.

Statistisk sentralbyrå, 5. august 2013.

Hans Henrik Scheel

Sammendrag

Inntekts- og levekårsutviklingen har for de fleste innbyggerne i Norge vært meget god de siste årene. Hovedformålet med denne publikasjonen er derimot å belyse økonomi og levekår for ulike grupper som i større grad faller utenfor denne utviklingen, og som tradisjonelt sett har vært overrepresentert nederst i inntektsfordelingen. Dette gjelder for eksempel sosialhjelpsmottakere, enslige forsørgere, personer med flyktningbakgrunn og ulike trygde- og stønadsmottakere. Levekårene til disse gruppene blir målt ved ulike indikatorer som forsøker å belyse økonomiske vansker, rente- og gjeldsbelastning, yrkestilknytning, boligøkonomi og helse- og funksjonsevne.

Andelen personer med lavinntekt påvirkes i stor grad av hvordan en definerer lavinntekt. Ifølge EUs lavinnteksdefinisjon, som er den som hyppigst benyttes i Europa i dag, hadde 9,6 prosent av befolkningen en inntekt under den årlige lavinntekstgrensen i 2011. Lavinntekt er ifølge denne definisjonen en husholdningsinntekt per forbruksenhet lavere enn 60 prosent av medianinntekten i befolkningen. Andelen personer med relativ lavinntekt i befolkningen basert på denne målemetoden, hadde en svak økning i 2011, sammenlignet med året før.

Personer kan av ulike grunner tilhøre husholdninger med lave inntekter over en relativt kort periode som for eksempel ett år, for siden å oppleve en klar forbedring i sin husholdnings inntekter. Det er derfor klart færre som opplever å ha vedvarende lavinntekt, enn årlig lavinntekt. Dersom en definerer vedvarende lavinntekt på bakgrunn av den gjennomsnittlige husholdningsinntekten i en treårsperiode, hadde 7,7 prosent av befolkningen vedvarende lavinntekt i perioden 2009 til 2011, ut i fra EUs målemetode. Andelen med vedvarende lavinntekt i følge EUs metode har ligget relativt stabilt rundt 8 prosent i mange år, men siden 2006 er trenden en synkende lavinntektsandel etter denne målemetoden.

Mange lavinntektsgrupper har en klart bedre inntektsutvikling når en følger identiske personer over tid ved hjelp av paneldata, enn når en ser på utviklingen basert på tverrsnittdata. Slike panelstudier viser for eksempel at unge aleneboende og enslige forsørgere er blant de med best inntektsutvikling. Personer med innvandrerbakgrunn er blant gruppene med minst mobilitet ut av lavinntektsgruppen, mens enslige forsørgere er blant dem med høyest inntektsmobilitet.

Ved å studere levekårsmobiliteten ser man at blant dem som stabilt tilhører en gruppe med lav inntekt er det også stor stabilitet i levekårene, men totalt opplever færre anstrengt boligøkonomi i 2012 enn i 2010. For stabilt aleneboende bedrer også boforholdene seg fra 2010 til 2012, spesielt blant unge. Unge aleneboende øker dessuten yrkesaktiviteten noe over tid. Det er også trekk som tyder på at stabile sosialhjelpsmottakere har en bedre økonomisk situasjon i 2012 enn i 2010.

I internasjonal sammenheng har Norge en lav andel av befolkningen under lavinntekstgrensen. Lavinntekstgrensen i Norge er blant de aller høyeste i Europa, selv etter justering for forskjeller i prisnivå.

Abstract

In recent years, the development in income and living conditions for the majority of the Norwegian population has been very good. This report, on the other hand, focuses on the economy and living conditions of various groups that are known to be overrepresented at the bottom of the income distribution. This applies for example to social assistance recipients, single parents, immigrants and recipients of various social security benefits. The living conditions for these groups are measured by various indicators that seek to illustrate economic difficulties, interest and debt burden, economic activity, housing economy as well as health conditions.

The proportion of persons with low income is affected by how the low income threshold is defined. Based on the EU-definition, which is the most frequently used in Europe, 9.6 per cent of the population had an income below the annual poverty line in 2011. Low income is according to this definition a household income per consumption unit lower than 60 percent of the median income of the population. The proportion of persons with low income using the EU measure, had a slight increase in 2011 compared with the previous year.

Some people experience only a short period of low household income. Accordingly, fewer persons have persistent low income, compared to annual low income. If we define persistent low income based on the average household equivalent income in the three-year period 2009-2011, 7.7 per cent of the population had persistent low income using the EU measure. The proportion with persistent low income (EU-definition) has remained stable at approximately 8 per cent for years. However, the proportion with persistent low income has shown a decreasing trend since 2006.

Many people that at one point in time belonged to a low-income group experience a substantial improvement in their financial situation with the passage of time. Results based on panel data indicate that income mobility the following years is substantial for many of those that initially belonged to a low-income group. Among those with the strongest income mobility we find young singles and single parents.

By studying mobility in living conditions among those persistently belonging to low income groups, we also find a high degree of stability, but fewer experience problems with housing costs in 2012 than in 2010. Dwelling conditions have improved from 2010 to 2012 for singles, and especially for young singles. Young singles also seem to increase their participation in the labour force. Moreover, it seems that stable social assistance recipients have a better financial situation in 2012 than in 2010.

In a European perspective, Norway has a small proportion of the population with relative low income. The Norwegian low income threshold is among the highest in Europe, even after adjusting for differences in national price levels.

Innhold

Forord	3
Sammendrag	4
Abstract	5
1. Innledning	7
2. Datagrunnlag og definisjoner	8
2.1. Datagrunnlag.....	8
2.2. Inntektsbegrep	9
2.3. Ekvivalensskala.....	9
2.4. Definisjon av lavinntektsgrense	10
2.5. Indikatorer basert på Inntektsstatistikk for husholdninger.....	13
2.6. Indikatorer basert på Levekårsundersøkelsen	14
2.7. Ulike lavinntektsgrupper	15
3. Lavinntekt og inntektsfordeling	17
3.1. Utviklingen i lavinntekt for noen økonomisk utsatte grupper	21
3.2. Lavinntekt og formue.....	25
3.3. Inntektsfordeling.....	27
4. Vedvarende lavinntekt	32
4.1. Nærmere om datagrunnlaget	32
4.2. Definisjon av vedvarende lavinntekt	33
4.3. Utviklingen i vedvarende lavinntekt	33
4.4. Sammensetning av lavinntektsgruppen.....	35
4.5. Yrkestilknytning og utdanning	36
4.6. Økonomiske kjennemerker ved lavinntektsgruppen	38
4.7. Boforhold, økonomiske problemer og tilknytning til arbeidsmarkedet.....	39
4.8. Lavinntekt innen ulike grupper	52
4.9. Nærmere om innvandrere med vedvarende lavinntekt.....	54
4.10. Nærmere om barn med vedvarende lavinntekt	56
5. Sosiale indikatorer for ulike grupper	59
5.1. Sosiale indikatorer for barn og barnefamilier.....	59
5.2. Sosiale indikatorer for aleneboende.....	75
5.3. Sosialhjelpsmottakere og mottakere av kvalifiseringsstønad	87
5.4. Sosiale indikatorer for innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre	100
5.5. Sosiale indikatorer for aleneboende minstepensjonister	108
5.6. Sosiale indikatorer for etterlattepensjonister	119
5.7. Sosiale indikatorer for uførepensjonister	123
5.8. Sosiale indikatorer for mottakere av arbeidsavklaringspenger og personer med nedsatt arbeidsevne	133
5.9. Sosiale indikatorer for langtidsledige.....	145
5.10. Sosiale indikatorer for mottakere av supplerende stønad	150
6. Inntektsmobilitet for ulike lavinntektsgrupper	154
6.1. Inntektsutviklingen basert på paneldata	154
6.2. Lavinntekt.....	156
6.3. Permanent lavinntekt.....	158
6.4. Varighet.....	160
7. Levekårsmobilitet i ulike grupper	162
7.1. Barnefamilier	162
7.2. Aleneboende	168
7.3. Pensjonister	171
7.4. Langtidssyke	174
7.5. Sosialhjelpsmottakere	177
8. Internasjonale sammenligninger	181
Referanser	194
Vedlegg A: Overlapp ulike grupper	198
Vedlegg B: Indikatorer	200
Vedlegg C:	222
Figurregister	227
Tabellregister	228

1. Innledning

Hovedformålet med denne publikasjonen er å belyse økonomi og levekår for ulike grupper i samfunnet som tradisjonelt er overrepresentert nederst i inntektsforelingen. Det legges vekt på å vise utviklingen i levekårene de siste årene frem til 2012 (2011 for inntektsstatistikken). Til dette formålet er det utviklet flere indikatorer som blant annet viser tilknytning til arbeidslivet, økonomisk utsatthet, helse- og boligforhold, samt oppfatning av egen økonomi. I rapporten er det også lagt vekt på å vise forekomsten av vedvarende lavinntekt og andre indikatorer på økonomisk utsatthet ved ulike metodiske tilnærminger. Det er benyttet data fra en rekke ulike kilder, fra heldekkende statistiske registre og databaser til mindre utvalgsundersøkelser.

Rapporten har følgende disposisjon: I kapittel 2 gjøres det nærmere rede for datagrunnlaget som benyttes, hvilke grupper av befolkningen som omfattes av rapporteringen, hvordan vi måler lavinntekt og hvilke andre metodiske innfallsvinkler som har blitt valgt for å belyse utviklingen i økonomi og levekår.

Kapittel 3 beskriver utviklingen i årlig lavinntekt, og hvordan inntektene fordeler seg i hele befolkningen, i et lengre perspektiv. I tillegg til å vise andelen med lavinntekt i ulike grupper etter ulike definisjoner, presenteres også "lavinntekts-gapet", det vil si et mål som viser hvor "fattig" de "fattige" er.

Tilhørighet til en lavinntektsusholdning er først og fremst et problem dersom dette er en tilstand med en viss varighet. Det er flere måter å tilnærme seg en definisjon på det å ha permanent eller vedvarende lavinntekt. En kan for eksempel ta utgangspunkt i hvor mange ganger en person har hatt inntekt under de årlige lavinntektsgrensene, eller en kan ta utgangspunkt i gjennomsnittsinntekten over en periode på flere år. De personene som har en inntekt per forbruksenhet som er lavere enn den gjennomsnittlige lavinntektsgrensen for de samme årene, kan regnes som personer med kronisk lave inntekter. Vi presenterer tall for begge disse tilnærmingene i kapittel 4.

I kapittel 5 følger en analyse av økonomisk utsatte grupper i befolkningen. Blant disse finnes en rekke trygdemottakere (uførepensjonister, minstepensjonister og langtidsledige), sosialhjelpsmottakere, innvandrere, enslige forsørgere og aleneboende. For hver enkelt gruppe presenteres ulike indikatorer som kan ha betydning for levekårene. Dette gjelder for eksempel forekomsten av årlig lavinntekt, tilknytning til arbeidsmarkedet, boligstandard, helseforhold, og bruk av supplerende ytelser fra det offentlige. Mer utfyllende tall til dette kapitlet er gitt i vedlegg B.

Kapittel 6 viser inntektsmobilitet for ulike lavinntektsgrupper. I en panelstudie har man fulgt de samme personene i ulike grupper de siste seks årene (2006-2011). Kapitlet belyser inntektsutviklingen for disse personene over tid, og hvor lenge de befinner seg under de årlige lavinntektsgrensene.

Kapittel 7 omhandler levekårsmobilitet for ulike lavinntektsgrupper. Her bruker man levekårsundersøkelsen EU-SILC og følger samme personer i de tre årene 2010 til 2012. I kapitlet konsentrerer man seg om lavinntektsgruppene og ser på endringer i de enkelte levekårsvariablene, og hvor stabil gruppetilhørigheten til personene har vært.

"Europe 2020" er EU sin strategi for økonomisk vekst i de kommende årene. Et viktig instrument i denne politikken er å utarbeide ulike sammenlignbare strukturindikatorer for sosiale forhold i de europeiske landene. Eurostat publiserer blant annet løpende indikatorer for måling av både årlig og vedvarende lavinntekt i medlemslandene. Andre indikatorer viser husholdningenes arbeidsintensitet, materielle mangler, økonomiske problemer, boutgiftsbelastning mv. Også land utenfor EU, deriblant Norge, leverer tall til disse strukturindikatorene basert på EUs undersøkelse om inntekt og levekår (EU-SILC). Kapittel 8 gir en oversikt over noen av disse indikatorene hentet fra EU sitt statistikkbyrå Eurostat.

2. Datagrunnlag og definisjoner

2.1. Datagrunnlag

Det er flere datakilder som er benyttet i framstillingen av tallene i denne rapporten:

Inntektsstatistikk for husholdninger

Fra og med inntektsåret 2004 er inntektsstatistikken for husholdninger en heldekkende statistikk som omfatter alle personer i privathusholdninger som bor i landet ved utgangen av året (tidligere var denne statistikken utvalgsbasert). Inntektsopplysninger kobles på fra ulike administrative registre, for eksempel fra skatte- og trygdeetaten. Husholdningsopplysninger er avledet ved hjelp av ulike kilder. Les mer om dette under <http://www.ssb.no/emner/05/01/ifhus/>. I statistikken er det påkoblet en rekke kjennemerker som gjør det mulig å identifisere diverse økonomisk utsatte grupper i befolkningen, for eksempel sosialhjelpsmottakere, langtidsledige, flyktninger mv.

Fordelene med en heldekkende inntektsstatistikk er mange. Det er nå mulig å lage mer detaljert statistikk, både når det gjelder mindre grupper i befolkningen, men også for mindre geografiske områder. I tillegg får en sikrere tall siden en ikke lenger har utvalgsvarians slik tilfellet var tidligere med utvalgsbaserte inntektsundersøkelser for husholdninger.

Ved å koble flere årganger av statistikken sammen har man et panel som dekker hele befolkningen, og som gjør det mulig å studere blant annet forekomsten av vedvarende lavinntekt og graden av inntektsmobilitet. Vedvarende lavinntekt er nærmere beskrevet i kapittel 4. I kapittel 6 ser vi nærmere på personer som befant seg i en typisk lavinntektsgruppe i 2006, og inntektsmobiliteten til de samme personene over perioden 2006-2011.

Levekårsundersøkelsen

Det finnes viktige levekårsområder som ikke kan belyses ved hjelp av data fra inntektsstatistikken, men som krever egne intervjuundersøkelser. Dette gjelder for eksempel opplysninger om egen helse, boligsituasjon, boligøkonomi, egen oppfatning om personlig økonomi eller enkelte opplysninger om arbeidsforhold. Dette er data som samles inn i Levekårsundersøkelsen. Levekårsundersøkelsene er landsrepresentative utvalgsundersøkelser. Fram til og med 2010 har levekårsundersøkelsen bestått både av en *panelundersøkelse* og en *tverrsnittsundersøkelse*, begge har blitt gjennomført hvert år. Tverrsnittsundersøkelsene danner grunnlag for de fleste av opplysningene for årene før 2003 om ulike gruppers boforhold. Tverrsnittsundersøkelser om boforhold er gjennomført i 1997, 2001 og 2004, og er basert på utvalg av 5000 personer 16 år og over.

Panelundersøkelsene, påkoblet opplysninger fra inntektsstatistikken, er grunnlaget for opplysningene om personer med vedvarende lavinntekt. De er også grunnlaget for opplysningene om boforhold og oppfatninger av husholdningens økonomi, helse og tilknytning til arbeidslivet på husholdningsnivå for årene 2003-2010. Fra og med 2003 er panelundersøkelsen samordnet med EUs undersøkelse om inntekt og levekår (EU-SILC). Utvalget er på om lag 9000 personer 16 år og eldre hvert år, og vi oppnår intervju med i underkant av 5500 personer som danner grunnlag for analysen. Dette omtales som levekårsundersøkelsen, EU-SILC.

Fra og med 2011 ble systemet for levekårsundersøkelser blitt lagt om. Tverrsnittsundersøkelsen om boforhold, organisasjonsdeltakelse, fritid og utsatthet og uro for lovbrudd ble lagt ned, og data om disse temaene samles nå inn gjennom den årlige levekårsundersøkelsen EU-SILC. Det vil si at det er en datafangst som både dekker nasjonale og internasjonale behov og undersøkelsen er designet for både å kunne gi årlige tverrsnittsdata og paneldata. I 2012 var utvalget på 11 400 personer 16 år og eldre, og vi oppnådde intervju med om lag 6 200 personer.

Siden levekårsundersøkelsen får koblet på de samme inntektene som inngår i inntektsundersøkelsen, er det mulig å også benytte levekårsundersøkelsen til å presentere ulike levekårsindikatorer for grupper med vedvarende lavinntekt.

2.2. Inntektsbegrep

Inntektsbegrepet som benyttes som mål på de økonomiske ressursene er *inntekt etter skatt*. Dette begrepet omfatter summen av alle yrkesinntekter (lønn- og næringsinntekter), kapitalinntekter (det vil si renteinntekter og avkastning på diverse verdipapirer) pluss diverse overføringer (for eksempel pensjoner, barne-trygd, bostøtte, stipend og sosialhjelp). Til fratregg kommer utlignet skatt og negative overføringer (det vil si pensjonspremier i arbeidsforhold og betalt barnebidrag). For en detaljert gjennomgang av alle inntektskomponenter som inngår i inntektsbegrepet viser vi til NOS Inntekts- og formuesstatistikk, 2002 (Statistisk sentralbyrå 2004).

Dette inntektsbegrepet ligger tett opp til den ”praktiske” definisjonen av inntekt, slik blant annet Canberra-rapporten anbefaler (United Nations Economic Commission for Europe, 2011).

Selv om inntektsbegrepet omfatter de fleste kontante inntekter som husholdningene mottar, vil det også være andre faktorer som i stor grad påvirker den økonomiske velferden til barn og voksne, men som ikke omfattes av denne inntektsdefinisjonen. Dette gjelder følgende komponenter:

- Verdien av alle offentlige tjenester (f.eks. verdien av alle kommunale og statlige helsetjenester og støtte til utdanning). Det har blitt vist at den økonomiske verdien av slike tjenester er betydelig for husholdningene (Nørgaard 2001), og at slike inntekter er med på å jevne ut inntektsforskjeller (Aaberge m.fl. 2010, OECD 2011).
- Verdien av hjemmeproduksjon. Dette kan omfatte ubetalte omsorgstjenester fra slektninger, naboer og venner, eller verdien av den egeninnsatsen en selv utfører i egen bolig og som en ellers måtte kjøpe i markedet. Beregninger har vist at verdien av ulønnet husarbeid er betydelig i det norske samfunnet (Reiakvam og Skoglund 2009). Det er også grunn til å tro at denne inntektskomponenten har en betydelig utjevneende effekt på inntektsfordelingen (Mattila-Wiro 2004, Tsakoglou m.fl. 2010).
- Verdien av boligjenester og andre varige konsumgoder. Dette omfatter den økonomiske fordel husholdningen har av å bo i egen bolig, framfor å være leietakere. I tillegg omfatter denne inntektsposten tilsvarende fordel en har av å eie ulike varige forbruks-goder som for eksempel vaskemaskin, komfyr, kjøleskap etc.

Det er bare de *registrerte* kontante inntektene som inngår i inntektsbegrepet. Inntekter som unndras beskatning eller inntekter opptjent ved illegal virksomhet vil for eksempel ikke være med. Prinsipielt skulle inntektsbegrepet omfatte alle kapitalinntekter, herunder avkastningen av egen bolig og husholdningskapital, mens kapitalutgifter, typisk renteutgifter bli trukket fra. Når dette ikke er gjort, skyldes det at inntektsstatistikken ikke har gode nok opplysninger om den økonomiske fordel en har av å bo i egen bolig. Derimot foreligger det fullstendige opplysninger om husholdningenes renteutgifter, som i sin helhet kan trekkes fra på selvangivelsen. Som en grov korreksjon for at inntekt av egen bolig ikke er med i inntektsbegrepet, har en valgt ikke å gjøre fratregg for renteutgifter.

2.3. Ekvivalensskala

For å kunne sammenligne den økonomiske velferden til husholdninger av ulik type og størrelse er det vanlig å ”justere” inntekten ved hjelp av såkalte ekvivalensskalaer eller forbruksvekter. En ekvivalensskala gir uttrykk for hvor stor inntekt en husholdning på for eksempel fire personer må ha, for å ha samme levestandard eller økonomisk velferd som en enslig person. Det må imidlertid bemerkes at når

en benytter slike ekvivalensskalaer, forutsetter en at all husholdningsinntekt blir likt fordelt på alle husholdningsmedlemmer. Men det er ikke sikkert at dette er en fullt ut korrekt antakelse. For eksempel har en stor andel enslige forsørgere oppgitt at de fikk bedre personlig økonomi etter at de ble enslige forsørgere enn det de hadde som gift, på tross av at husholdningsinntektene ble betydelig redusert. Årsaken til dette var at en som enslig forsørger fikk bedre kontroll over husholdningsøkonomien (Jarvis & Jenkins 1997). Andre undersøkelser har vist at det innen ektepar var en positiv korrelasjon mellom størrelsen på kvinnens bidrag til fellesøkonomien og hennes tilfredshet med den personlige økonomien, mens mennene på sin side oppgav stadig mindre grad av tilfredshet jo viktigere ektefellens bidrag var til fellesøkonomien. Dette kan tolkes som at den som skaffer inntektene til husholdningen, også kan påvirke fordelingen av inntektene innen husholdningen (Bonke og Browning 2003). En annen undersøkelse blant norske barnefamilier med lav inntekt viste at foreldrene i stor grad prioriterte barnas behov fremfor egne, i et forsøk på å skjerme barna (Thorød 2006).

I det datagrunnlaget som er benyttet her har vi imidlertid ingen opplysninger om den interne fordelingen av inntektene innen husholdningen.

Det finnes i dag en rekke ulike ekvivalensskalaer i bruk, og det er ingen enighet om hvilken skala som er den beste. Vi har i denne rapporten valgt å benytte to ulike skalaer som i dag blir hyppig benyttet i internasjonale studier: Den første er OECD-skalaen som legger relativ beskjeden vekt på husholdningenes stordriftsfordeler. Ifølge denne skalaen skal første voksne få vekt lik 1, neste voksne husholdsmedlem vekt lik 0,7 og hvert barn vekt lik 0,5.

Den andre skalaen er en "modifisering" av OECD-skalaen, ved at det legges større vekt på at store husholdninger vil ha stordriftsfordeler når flere personer deler på utgiftene. Det er denne skalaen som nå benyttes av EU (Eurostat, 1998). Ifølge denne "EU-skalaen" skal første voksne ha vekt lik 1, neste voksne vekt lik 0,5, mens hvert barn får vekt lik 0,3.

Tabell 2.1 summerer opp de to ulike skalaene med hensyn til den vekt (antall forbruksenheter) de gir husholdninger av ulik størrelse. Vi ser for eksempel at i en husholdning bestående av fire medlemmer (to voksne og to barn) vil sum forbruksenheter utgjøre $(1 + 0,7 + 0,5 + 0,5) = 2,7$ etter OECD-skalaen, mens etter EU-skalaen vil tilsvarende husholdning ha $(1 + 0,5 + 0,3 + 0,3) = 2,1$ forbruksenheter. Dette betyr at en slik husholdning med to voksne og to barn må ha en inntekt som er 2,7 ganger større enn en enslig for å ha samme velferdsnivå ved bruk av OECD-skalaen. Ved bruk av EU-skalaen er det tilstrekkelig for en slik husholdning å bare ha 2,1 ganger så høy inntekt som en enslig for å ha samme velferdsnivå.

Tabell 2.1. Ekvivalensskalaer og husholdningsstørrelse¹

Husholdningsstørrelse	Antall forbruksenheter	
	OECD-skala	EU-skala
1 person	1,0	1,0
2 personer	1,7	1,5
3 personer	2,2	1,8
4 personer	2,7	2,1
5 personer	3,2	2,4

¹ Tabellen regner person nummer tre og høyere i husholdningen for å være barn

2.4. Definisjon av lavinntektsgrense

Grovt sett finnes det to ulike metoder å konstruere en lavinntektsgrense på. En kan enten ta utgangspunkt i en *absolutt* tilnærming eller en *relativ* tilnærming.

I en absolutt tilnærming tar en utgangspunkt i det pengebeløpet som kreves for å skaffe seg et utvalg av basisvarer, for eksempel matvarer som en anser som ernæringsmessig nødvendig. Det blir også gjort tillegg for nødvendige utgifter til

husleie, klær mv. Det mest kjente eksemplet på en absolutt definisjon av lavinntekt er den amerikanske fattigdomsgrensen. Den ble utviklet tidlig på 1960-tallet og tok utgangspunkt i det gjennomsnittlige inntektsnivået til en husholdning med to barn som brukte 30 prosent eller mer av det totale forbruket på matvarer (Dalaker 1999). En slik lavinntektsgrense skal i utgangspunktet være absolutt, dvs. at dette beløpet bare skal justeres hvert år for prisstigning. Imidlertid vil det også her foreligge et subjektivt element. Varer som tidligere ble betraktet som luksus kan i dag bli regnet som nødvendighetsartikler. Telefon og TV kan være eksempler på slike varer. Den amerikanske fattigdomsgrensen har blant annet blitt kritisert for at den ikke tar hensyn til at forbruksmønsteret har endret seg over tid, og for at den i stor grad gjenspeiler forbruksmønsteret slik det var i 1950-tallets USA (Citro & Michael 1995).

I en relativ tilnærming unngår en å måtte foreta subjektive valg vedrørende hvilke nødvendighetsartikler som skal inngå i beregningen av lavinntektsgrensen. I denne metoden er det vanlig å benytte det generelle inntektsnivået i landet som referanse. Man tar da ofte utgangspunkt i medianinntekten for hele befolkningen. Medianinntekten er det inntektsbeløpet som deler en gruppe i to like store halvdel, etter at inntekten er sortert stigende (eller synkende). Det vil altså være like mange personer med en inntekt over som under medianinntekten. Tabell 2.2 viser medianinntekten per forbruksenhet for hele befolkningen i perioden 1996-2011 etter både OECD- og EU-skalaen.

Tabell 2.2. Medianinntekt etter skatt per forbruksenhet. OECD- og EU-skala. 1996-2011

	OECD-skala		EU-skala	
	Løpende kroner	2011-kroner ¹	Løpende kroner	2011-kroner ¹
1996	123 000	168 000	148 000	203 000
1997	129 000	172 000	155 000	207 000
1998	139 000	181 000	167 000	218 000
1999	148 000	189 000	179 000	228 000
2000	155 000	191 000	187 000	231 000
2001	164 000	197 000	198 000	237 000
2002	173 000	204 000	208 000	246 000
2003	178 000	206 000	213 000	247 000
2004	182 000	209 000	219 000	252 000
2005	192 000	217 000	231 000	262 000
2006	201 000	223 000	242 000	268 000
2007	218 000	240 000	262 000	289 000
2008	236 000	250 000	283 000	300 000
2009	239 000	248 000	287 000	297 000
2010	247 000	250 000	296 000	299 000
2011	258 000	258 000	309 000	309 000
Gjennomsnitt for tre-årsperioder				
1996-1998		173 000		209 000
1997-1999		180 000		218 000
1998-2000		187 000		226 000
1999-2001		192 000		232 000
2000-2002		198 000		238 000
2001-2003		202 000		243 000
2002-2004		207 000		248 000
2003-2005		211 000		254 000
2004-2006		217 000		261 000
2005-2007		227 000		273 000
2006-2008		238 000		286 000
2007-2009		246 000		295 000
2008-2010		249 000		299 000
2009-2011		252 000		302 000

¹ Omregnet ved hjelp av konsumprisindeksen.

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsen for husholdninger 1996-2003. Inntektsstatistikk for husholdninger 2004-2011. Statistisk sentralbyrå.

Personer med en inntekt under ulike avstander til medianinntekten defineres som å tilhøre lavinntektsgruppen. Lavinntektsgrensen settes ofte til 50 eller 60 prosent av medianinntekten. Dette er en metode som ofte benyttes i internasjonale studier, for eksempel av OECD (2011), Eurostat (1998) og analyser som benytter Luxembourg Income Study (LIS), for eksempel Atkinson, Rainwater & Smeeding (1995). I motsetning til en absolutt tilnærming vil en relativ tilnærming føre til at dersom det generelle inntektsnivået i befolkningen øker, må også husholdningsinntektene til personene nederst i fordelingen øke tilsvarende for at det ikke skal bli flere med lav inntekt.

Men også en relativ tilnærming reiser flere begrepsmessige problemer. En innvending som ofte nevnes, er at dette vel så mye er et mål for inntektsfordeling heller enn for lavinntekt eller fattigdom, og at valg av relativ avstand til det generelle inntektsnivået (f.eks. 50 prosent) er høyst vilkårlig (Pedersen og Smith 1998; Bradshaw 2000).

I denne rapporten vil det hovedsakelig bli benyttet en relativ tilnærming til definisjonen av lavinntekt. Ettersom datagrunnlaget er inntekt, og ikke forbruk, har vi ingen muligheter til å konstruere lavinntektsgrenser basert på budsjettandeler. Vi har videre valgt å benytte medianen, heller enn gjennomsnittet, som mål på det generelle inntektsnivået. Selv om gjennomsnittet gjerne er lettere å forholde seg til for folk flest, er medianen et mer robust mål ettersom den i mindre grad blir påvirket av få observasjoner med svært høye eller lave inntekter.

I rapporten benyttes to ulike definisjoner på lavinntekt som også er mye brukt internasjonalt. Den ene tar utgangspunkt i beløpet som utgjør 50 prosent av medianinntekten for alle personer, etter at husholdningsinntektene er regnet om til forbruksenheter ved hjelp av OECD-skalaen. Alle personer med en inntekt per forbruksenhet lavere enn dette, regnes da som tilhørende lavinnteksgruppen. Den andre definisjonen tar utgangspunkt i den som i dag benyttes av EU, det vil si at lavinntektsgrensen settes lik 60 prosent av medianinntekten for alle personer, etter å ha korrigert for ulikheter i husholdningstørrelse ved hjelp av EU-skalaen.

I tabell 2.3 presenteres årlige lavinntektsgrenser for ulike typer husholdninger i 2011, og der lavinntektsgrensene tar utgangspunkt i ulike avstander til medianinntekten for alle dette året. Vi ser for eksempel at det er til dels betydelige forskjeller i det nivået på lavinntektsgrensen som de to metodene gir, særlig for enslige. Ifølge OECDs definisjon vil for eksempel en enslig person måtte ha drøyt 129 000 kroner i inntekt etter skatt i 2011, for ikke å havne under 50 prosent av medianinntekten for alle. Dersom en benytter EU sin lavinntektsgrense på 60 prosent av medianen, gir dette en lavinntektsgrense for en enslig person på i overkant av 185 000 kroner i 2011. Til sammenligning var minstepensjonen til en enslig 156 000 kroner det samme året.

Tabell 2.3. Lavinntektsgrenser i kroner (årsinntekt) basert på ulike avstander til medianinntekt. Inntekt etter skatt. Ulike husholdningstyper. 2011

	OECD-skala			EU-skala		
	50 prosent	60 prosent	Antall forbruksenheter	50 prosent	60 prosent	Antall forbruksenheter
Enslig	129 200	155 000	1,0	154 500	185 300	1,0
Enslig forsørger						
med 1 barn	193 700	232 500	1,5	200 800	240 900	1,3
med 2 barn	258 300	310 000	2,0	247 100	296 500	1,6
med 3 barn	322 900	387 500	2,5	293 500	352 100	1,9
Par uten barn	219 600	263 500	1,7	231 700	278 000	1,5
Par						
med 1 barn	284 100	341 000	2,2	278 000	333 600	1,8
med 2 barn	348 700	418 500	2,7	324 300	389 200	2,1
med 3 barn	413 300	496 000	3,2	370 700	444 800	2,4
med 4 barn	477 900	573 500	3,7	417 000	500 400	2,7

Kilde: Inntektsstatistikk for husholdninger 2011. Statistisk sentralbyrå

Utvikling i lavinntekt basert på tverrsnittsdata (ett bestemt år), gir begrenset informasjon om hvor lenge en tilstand varer, om for eksempel det å ha lav inntekt er et kronisk eller forbigående fenomen. Tidligere undersøkelser har vist at det kan være betydelige forskjeller med hensyn til hvilke grupper av befolkningen som har størst sannsynlighet for å ha vedvarende lavinntekt (se for eksempel Andersen m.fl. 2003). Noen grupper vil bare kortvarig ha lavinntekt for eksempel på grunn av underskudd i næring eller tap ved salg av aksjer et år, mens andre grupper kan ha langt større vansker med å forbedre sin økonomiske situasjon over tid.

I kapittel 4 gjøres det mer rede for hvordan man ved hjelp av paneldata kan følge utviklingen til de samme individer over flere år for å avdekke hvor mange som har vedvarende lavinntekt, sammenlignet med hvor mange som bare årlig befinner seg i lavinntektsgruppen.

Vedvarende lavinntekt er i denne rapporten definert som det å ha en inntekt etter skatt per forbruksenhet som i gjennomsnitt over en periode på tre år, er lavere enn den gjennomsnittlige lavinntektsgrensen for de samme årene. Tabell 2.2 viser for eksempel at mediangjennomsnittet basert på EUs ekvivalensskala var på 302 000 kroner (2011-kroner) for årene 2009-2011. Alle personer med en gjennomsnittlig ekvivalentinntekt under 181 000 kroner (60 prosent av 302 000) i denne treårsperioden, vil dermed tilhøre gruppen med vedvarende lavinntekt. Tilsvarende lavinntektsgrense basert på OECDs metode (50 prosent av mediangjennomsnittet) vil være på 126 000 kroner for årene 2009-2011.

2.5. Indikatorer basert på Inntektsstatistikk for husholdninger

I tillegg til å vise forekomsten av lavinntekt, skal vi også trekke inn andre indikatorer som kan beskrive levkårsutviklingen for ulike grupper i samfunnet.

I kapittel 5 og vedlegg B presenteres følgende indikatorer (indikatorene gis både for hele gruppen og for de med lavinntekt i gruppen):

Yrkestilknytning

1. andel personer i husholdninger uten noen yrkestilknyttede. Som yrkestilknyttet regnes personer som har summen av lønnsinntekt og netto næringsinntekt større enn folketrygdens minstepensjon (minstepensjon) til enslige (156 000 kroner i 2011), og hvor lønnsinntekt/netto næringsinntekt er større enn eventuelle pensjoner/trygder.
2. andel personer som tilhører husholdninger der yrkesinntekt er største husholdningsinntekt (summen av lønnsinntekt og netto næringsinntekt utgjør husholdningens største inntektskilde).

Utdanning

1. andel personer som tilhører en husholdning hvor hovedinntektstaker kun har grunnskole som høyeste fullførte utdanning. Fra og med 2011 er det i statistikken over befolkningens høyeste utdanning (BHU) inkludert resultater fra spørreundersøkelsen om utdanning fullført i utlandet. Denne spørreundersøkelsen førte til at andelen uoppgitt i BHU ble redusert fra om lag 43 prosent til 20 prosent. Dette gjør det problematisk å sammenligne utviklingen i 2011 for denne indikatoren med tidligere tall. Mer informasjon om spørreundersøkelsen: <http://www.ssb.no/utdanning/artikler-og-publikasjoner/undersokelse-om-utdanninghttp://www.ssb.no/utdanning/artikler-og-publikasjoner/attachment/115532?ts=13ee60920b0>

Økonomisk utsatthet

- 1) andel personer som tilhører en husholdning som mottar bostøtte.
- 2) andel personer som tilhører en husholdning som mottar sosialhjelp.
- 3) andel personer som tilhører en husholdning som mottar både bostøtte og sosialhjelp.

Rente- og gjeldsbelastning

- 1) andel personer som tilhører en husholdning med høy rentebelastning (samlede renteutgifter utgjør mer enn 15 prosent av husholdningens samlede inntekt).
- 2) andel personer som tilhører en husholdning med høy gjeldsbelastning (samlet gjeld er mer enn tre ganger så høy som husholdningens samlede inntekt).

Inntektsfordeling

- 1) Gini-koeffisienten. Dette er et ulikhetsmål som baser seg på forholdet mellom den kumulative andelen av befolkningen rangert etter størrelsen på inntekten, og den kumulative andelen av totalinntekten de disponerer. Størrelsen på koeffisienten representerer den andelen av totalinntekten som må fordeles for å oppnå full likhet. Gini-koeffisienten kan variere fra 0 (fullstendig likhet) til 1 (maksimal ulikhet).
- 2) S80/S20 er forholdstallet mellom gjennomsnittsinntektene til den femdelen (20 prosent) av befolkningen med aller høyest inntekt (per forbruksenhet) og gjennomsnittsinntektene til den femdelen (20 prosent) som har lavest inntekt (per forbruksenhet).
- 3) P90/P10 er forholdstallet mellom inntekten til den personen i fordelingen som har høyere inntekt enn 90 prosent av alle andre (P90) og inntekten til den personen som har lavere inntekt enn 90 prosent av alle andre (P10). Fordelen med dette målet i forhold til S80/S20 er at det i mindre grad blir påvirket av observasjoner med svært høye (eller lave) beløp.

2.6. Indikatorer basert på Levekårsundersøkelsen**Boforhold:**

- Andre småhus:* Dette omfatter rekkehus, kjedehus, atriumhus eller andre sammenbygde småhus, vertikal- og horisontaldelt tomannsbolig og terrassehus.
- Eiere:* Personer som bor i husholdning som eier boligen sin selv eller gjennom andels- eller aksjeselskap.
- Boligareal:* Dette er det totale arealet innenfor boligens yttervegger. I kjeller og på loft regnes bare beboelsesrom med.
- Bor trangt:* Dette er aleneboende som bor på ett rom eller flerpersonhusholdninger med flere medlemmer enn antallet rom i boligen.
- Bor svært romslig:* Dette er personer som bor i husholdning som disponerer minst 3 rom mer enn antallet personer. Som rom regner enn da ikke kjøkken, bad, WC, entre eller rom under 6 kvadratmeter. Heller ikke rom som bare brukes til næringsformål.
- Bolig med råte og fukt:* Personer som svarer at det er råte i vinduer eller gulv eller at det er tak som lekker eller fukt i vegger eller gulv der de bor.
- Utsatt for støy:* Personer som svarer at de har problemer med støy fra naboer eller annen støy utefra, f.eks. fra trafikk, industri eller anlegg.
- Utsatt for forurensning:* Personer som svarer at de har problemer med støv, lukt eller annen forurensning ved boligen på grunn av trafikk eller industri.
- Boutgiftsbelastning:* Høy boutgiftsbelastning har husholdninger der summen av renter og avdrag og husleie utgjør minst 25 prosent av husholdningens samlede inntekt etter skatt. Dersom denne andelen er under 10 prosent er boutgiftsbelastningen lav.
- Økonomisk situasjon:**
- Betalingsproblemer:* Personer som svarer bekreftende på at det i løpet av de siste 12 måneder har hendt at husholdningen har vært ute av stand til å betale husleie eller fellesutgifter/boliglån/elektrisitet og kommunale avgifter/andre lån, herunder avbetalingslån.
- Økonomisk romslighet:* Personer svarer på spørsmålet 'Tenk på den samlede inntekten til alle i husholdningen. Hvor lett eller vanskelig er det for dere å få endene til å møtes' med denne inntekten?'

Helse:

Kronisk sykdom. Personer som har svart bekreftende på spørsmål om de har noen langvarig sykdom eller lidelse, noen virkning av skade eller noen funksjonshemming. I levekårsundersøkelsen om helse stilles det flere spørsmål for å fange opp kronisk syke hvilket resulterer i en vesentlig høyere andel med kronisk sykdom. Resultatene her kan derfor ikke sammenlignes med resultatene fra helseundersøkelsene. Forskjellene mellom grupper vil likevel være interessante.

Nedsatt funksjonsevne. Personer med nedsatt funksjonsevne er personer med kronisk sykdom som har medført begrensninger i de daglige aktiviteter, begrensninger som har vart i minst seks måneder. Begrensningene vurderes av personen som store eller moderate.

Udekket behov for medisinsk hjelp/tannlegehjelp.

Personer som siste 12 måneder har hatt behov for medisinsk undersøkelse eller behandling uten å ha fått det / behov for å gå til tannlege uten å ha gjort det.

Tilknytning til arbeidslivet:

I EU-SILC registreres hovedaktivitet for hver måned i kalenderåret. Yrkesaktivitet regnes som hovedaktivitet hvis personen hadde inntektsgivende arbeid i flertallet av ukene i måneden. Hvis ikke er hovedaktivitet selvdefinert. Kategoriene for hovedaktivitet er ansatt på heltid, ansatt på deltid, selvstendig på heltid, selvstendig på deltid, arbeidsledig, pensjonist/uføretrygdet, elev/student, annen inaktiv og i militærtjeneste. Disse opplysningene er registrert for alle voksne i husholdningen. De gir grunnlag for alle indikatorene på tilknytning til arbeidslivet, med unntak av indikatoren: husholdninger med hovedinntekt fra næringsvirksomhet.

Antall helårs yrkesaktive i husholdningen. Antall voksne i husholdningen som har oppgitt at deres hovedaktivitet i alle årets måneder har vært ansatt eller selvstendig enten på heltid eller deltid.

Antall måneder med heltids yrkesaktivitet i husholdningen. Dette er summen for alle voksne i husholdningen av antall måneder der hovedaktivitet er oppgitt som ansatt eller selvstendig på heltid.

Antall måneder med deltids yrkesaktivitet i husholdningen

Antall måneder med arbeidsledighet i husholdningen. Definisjon tilsvarende heltids yrkesaktivitet.

Husholdninger med hovedinntekt fra næringsvirksomhet. Dette er husholdninger der husholdningens samlede næringsinntekt er større enn den samlede lønnsinntekten.

Husholdninger med heltids studenter. Dette husholdninger der minst en voksen oppgitt at hovedaktiviteten er student i alle årets måneder.

Husholdninger med heltids pensjonister Dette husholdninger der minst en voksen oppgitt at hovedaktiviteten er pensjonist i alle årets måneder.

2.7. Ulike lavinntektsgrupper

De (lavinntekts)gruppene som ovennevnte indikatorer gis for i rapporten er:

1. Enslige forsørgere (mor eller far med barn 0-17 år).
2. Par med barn 0-17 år.
3. Alle barn 0 – 17 år.
4. Aleneboende etter kjønn og alder
 - under 35 år (studenter er forsøkt utelatt i denne aldersgruppen)
 - 35-49 år

- 50-66 år
- 67 år og eldre
- i levekårsdelen skilles det bare mellom aleneboende under 35 år og 35 år og eldre (studenter er ikke utelatt)
- 5. Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre (levetidsindikatorer gis ikke for denne gruppen).
- 6. Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med landbakgrunn fra Øst-Europa, Asia, Afrika og Latin-Amerika (levetidsindikatorer gis ikke for denne gruppen).
- 7. Flyktninger. Bygger på data fra Utlendingsdirektoratet, hvor flukt har vært gitt som årsak til søknad om opphold (levetidsindikatorer gis ikke for denne gruppen). Det gis også egne tall for nyankomne flyktninger som mottar introduksjonsstønad.
- 8. Sosialhjelpsmottakere (personer som har mottatt sosialhjelp i løpet av året). Aleneboende sosialhjelpsmottakere og langtidsmottakere av sosialhjelp er skilt ut som egne undergrupper i inntektsdelen av rapporten. Langtidsmottakere er definert som personer som står registrert med mottatt sosialhjelp i minst 6 av årets 12 måneder.
- 9. Mottakere av kvalifiseringsstønad (personer som har mottatt kvalifiseringsstønad i løpet av året). Kvalifiseringsstønad ble innført i 2008.
- 10. Alderspensjonister (Personer som mottar alderspensjon fra folketrygden i løpet av året).
- 11. Aleneboende minstepensjonister. Det skilles på aleneboende minstepensjonister med henholdsvis alderspensjon (minstepensjonsnivå etter høy sats fra og med 2011) og uførepensjon.
- 12. Uførepensjonister (Personer som mottar uførepensjon fra folketrygden i løpet av året).
- 13. Etterlattepensjonister (personer som mottar etterlattepensjon fra folketrygden i løpet av året). Gjenlevende etter ektefelle eller samboer.
- 14. Personer som mottar arbeidsavklaringspenger¹. I mars 2010 ble arbeidsavklaringspenger innført som en ny ytelse til langtidssyke, til erstatning for de gamle ytelsene rehabiliterings- og attføringsstønad samt tidsbegrenset uførestønad.
- 15. Personer med nedsatt arbeidsevne, og som ikke mottar arbeidsavklaringspenger iflg. NAV.
- 16. Langtidsledige (personer som har et registrert ledighetsforhold på mer enn 6 måneder bak seg).
- 17. Personer som mottar supplerende stønad. Ordningen med supplerende stønad trådte i kraft fra 1. januar 2006 og skal sikre en minsteinntekt for personer som har fylt 67 år og bor i Norge, men har kort botid, slik at de ikke har kunnet tjene opp tilstrekkelige alderspensjonsrettigheter i folketrygden.

I tillegg gis det som referanse blant annet tall for hele befolkningen (eksklusive studenter).

Indikatorene fra inntektsstatistikken gis gjennomgående for alle personer tilhørende husholdninger hvor hovedinntektstaker tilhører en av gruppene ovenfor (med unntak av gruppene 1-3). Med hovedinntektstaker menes den personen med høyest registrert samlet inntekt i husholdningen. Indikatorer for levekår er basert på at personen selv tilhører gruppene ovenfor.

Det er viktig å være klar over at de ulike gruppene ikke er gjensidig utelukkende, men i varierende grad overlapper hverandre. Vedleggstabellene A1 og A2 bakerst i rapporten gir en oversikt over i hvilken grad de ulike gruppene overlapper hverandre.

¹ I de delene av rapporten som har levekårsundersøkelsen EU-SILC som kilde har vi også med tall for personer som mottok rehabiliterings- eller attføringspenger i årene forut for 2010. Vi omtaler denne gruppen for langtidssyke i hele perioden.

3. Lavinntekt og inntektsfordeling

Jon Epland

Hovedpunktene i dette kapitlet kan oppsummeres ved:

- Utviklingen i årlig lavinntekt påvirkes av ulike definisjoner
- Små endringer i andelen med relativ lavinntekt de siste årene,
- Men betydelig nedgang i andelen med "absolutt" lavinntekt over tid
- Mange eldre har lav inntekt, men høy formue
- Stabil inntektsfordeling etter 2006

Formålet med dette kapitlet er å gi en oversikt over utviklingen i årlig lavinntekt i et lengre perspektiv. Siden andelen med lavinntekt - slik vi definerer lavinntekt her - i stor grad påvirkes av utviklingen i ulikhet, ser vi også på hva som har skjedd med inntektsfordelingen i samme periode.

Som nevnt i kapittel 2 har vi valgt å benytte en "relativ" definisjon av lavinntekt, der lavinntektsgrensen hele tiden ses i forhold til det som er den vanlige eller "typiske" levestandarden i befolkningen. Men vi skal i tillegg trekke inn en "absolutt" tilnærming. Det kan være av interesse å beregne hvor mange som er i lavinntektsgruppen, dersom en benytter en lavinntektsgrense basert på ett bestemt år i en periode på flere år, og deretter bare justerer denne lavinntektsgrensen for prisstigningen som har funnet sted i perioden.

I tillegg til å vise utviklingen for hele befolkningen i et lengre perspektiv, skal vi også se på forekomsten av årlig lavinntekt innen ulike grupper av husholdninger, blant annet de gruppene som ble omtalt i kapittel 2. Vi vil blant annet belyse at for noen grupper vil andelen med lavinntekt variere alt etter hvordan vi definerer gruppen.

Vi presenterer utviklingen i årlig lavinntekt for to ulike lavinnteksdefinisjoner. Den ene tar utgangspunkt i tilrådinger som i sin tid ble gitt av OECD, og som benytter 50 prosent av medianinntekten som lavinntektsgrense, etter at inntektene har blitt justert ved hjelp av den såkalte OECD-skalaen². Den andre følger anbefalinger fra EU, og har 60 prosent av medianinntekten som lavinntektsgrense. I tillegg benyttes her en ekvivalensskala som legger noe mer vekt på husholdningenes stordriftsfordeler, enn det den gamle OECD-skalaen gjør. For en nærmere omtale av ekvivalensskalaer viser vi til kapittel 2.

I tillegg til å vise utviklingen for hele befolkningen, presenteres også utviklingen i lavinntekt der vi har utelatt personer i studenthushold.³ Grunnen til dette er at studenter - på grunn av at studielån ikke defineres som inntekt ifølge inntektsundersøkelsen - ofte vil ha lave inntekter og dermed være overrepresentert i lavinntektsgruppen. Men siden det å ta utdanning kan ses på som en form for investering i framtidig inntekt, kan det hevdes at det er urimelig å betrakte studenter som en lavinntektsgruppe - ikke minst siden de fleste studentene bare kortvarig oppholder seg i lavinntektsgruppen (Epland, Kiel og Strøm, 2013). I tillegg tenderer antallet studenter å øke i perioder med svekkede konjunkturer, noe som kan påvirke andelen med lavinntekt.

Figur 3.1 viser utviklingen i årlig lavinntekt fra 1986 til 2011. Vi ser at andelen med lavinntekt er betydelig lavere når en benytter OECDs definisjon, enn EUs definisjon.

² Det må likevel presiseres at OECD i dag ikke anbefaler noen spesiell ekvivalensskala (se: <http://www.oecd.org/dataoecd/61/52/35411111.pdf>). I OECDs egne analyser av inntektsfordeling og fattigdom (OECD 2011) benyttes i dag den såkalte kvadratrotskalaen, som ligger nærmere EU-skalaen enn den gamle OECD-skalaen.

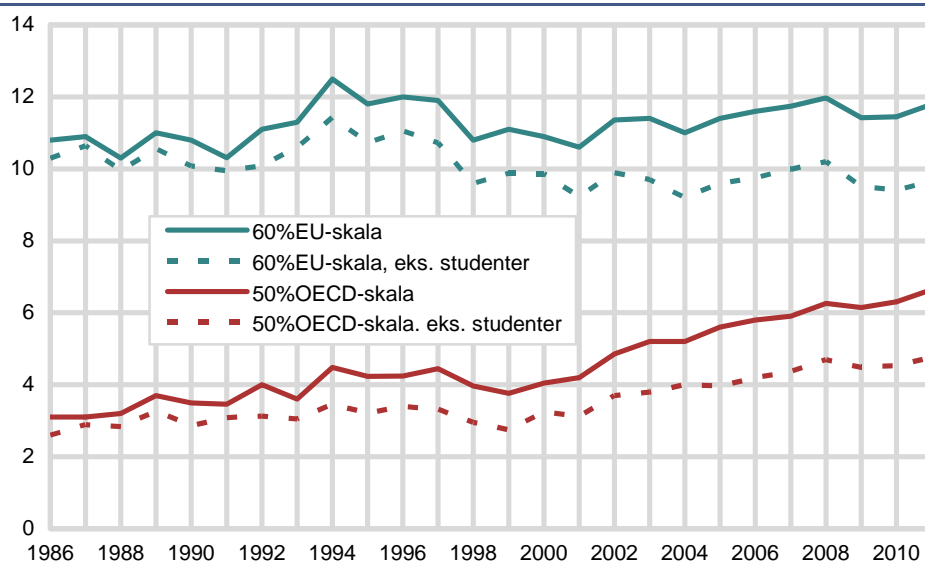
³ Studenthushold er her definert som husholdninger der hovedinntektstaker verken er yrkestilknyttet eller trygdemottaker og som mottar studielån.

Ifølge OECDs lavinnteksdefinisjon hadde knapt 5 prosent av befolkningen lavinntekt i 2011 når personer i studenthusholdninger er utelatt, mens anslagene basert på EUs definisjon ligger på knapt 10 prosent. De ulike tallene skyldes først og fremst at lavinntektsgrensen er satt betydelig høyere i EUs definisjon (60 prosent av medianen), slik at flere personer rimeligvis vil komme under denne lavinntektsgrensen, sammenlignet med OECDs definisjon (50 prosent). I tillegg gir den gamle OECD-skalaen, der en legger mindre vekt på husholdningenes stordriftsfordeler, en lavere medianinntekt i befolkningen enn EUs skala.

Utviklingen i lavinntekt i årene etter 1986 har vært noe forskjellig for de to lavinnteksdefinisjonene. EUs lavinnteksdefinisjon viser stor grad av stabilitet over hele perioden. Unntaket gjelder en kort periode midt på 1990-tallet da andelen personer i lavinntektshusholdninger lå noe høyere enn årene før og etter. For OECDs lavinnteksdefinisjon har det derimot skjedd en jevn økning i andelen med lavinntekt mer eller mindre kontinuerlig gjennom hele perioden. Unntaket gjelder en kort periode mot slutten av 1990-tallet da det ble noen færre med lavinntekt.

Utviklingen basert på EUs målemetode påvirkes i noen grad av utviklingen blant folketrygdpensjonistene. Mange pensjonister vil ha inntekter like i nærheten av EUs lavinntektsgrense, mens dette i mindre grad er tilfelle for OECDs definisjon der lavinntektsgrensen ligger klart under minsteutbetalingen i folketrygden. Siden det stadig blir flere pensjonister med tilleggsinntekter, og dermed færre minstepensjonister, fører dette også til at færre pensjonister havner under EUs lavinntektsgrense. I tillegg har også minstepensjonene økt betydelig de siste årene. Også dette trekker i retning av at færre eldre er å finne i lavinnteksgruppen.

Figur 3.1. Utviklingen i andelen personer med årlig lavinntekt. To ulike lavinnteksdefinisjoner.¹ 1986-2011

¹ Se kapittel 2.4 for omtale av lavinnteksdefinisjoner

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntekts- og formuesundersøkelsen for husholdninger (1990-2003) og Inntektsstatistikk for husholdninger (2004-)

Vi har så langt definert lavinntekt basert på relative avstander til medianinntekten for det enkelte år. Men det kan også være av interesse å se på utviklingen i lavinntekt når en velger lavinntektsgrensen for ett bestemt år, og deretter bare korrejerer dette beløpet for prisstigningen i perioden. Med en slik tilnærming får en bedre fram hvordan inntektsutviklingen har vært for de med lav inntekt i perioden. Dersom for eksempel personene nederst i fordelingen har hatt en svakere inntektsutvikling i perioden enn den generelle inntektsveksten i samfunnet (medianinntekten), vil dette føre til en økning i tallet på personer med lavinntekt.

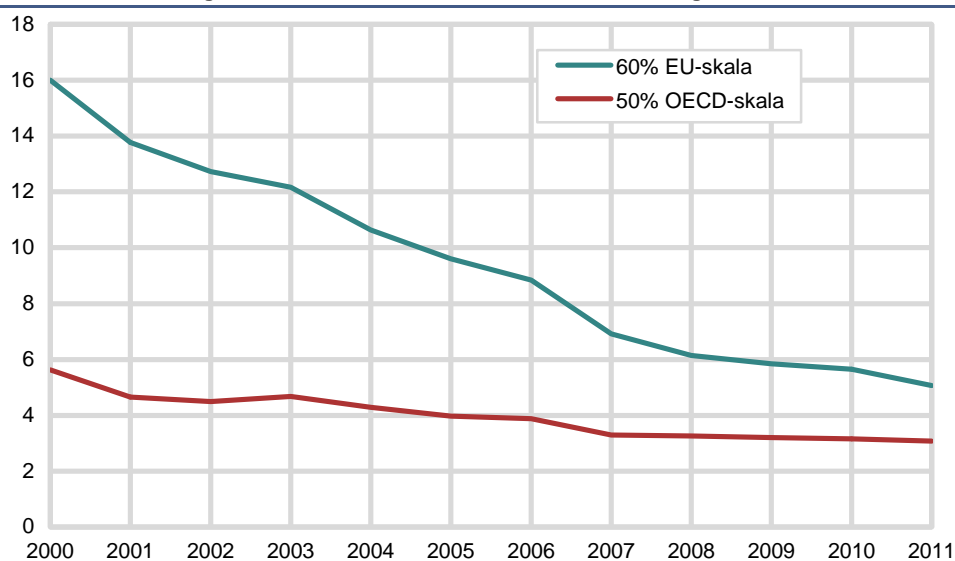
Figur 3.2 viser utviklingen i lavinntekt for perioden 1996 til 2011, men der vi nå benytter lavinntektsgrensen for år 2005 som referanse for alle påfølgende år.

Figuren viser hvor mange personer som ville vært i lavinntektsgruppen de ulike årene dersom en tok utgangspunkt i det beløpet som var lavinntektsgrensen i 2005, og der dette beløpet kun er justert for prisstigningen i perioden.

Som figuren viser skjedde det en betydelig reduksjon i andelen med lavinntekt, når vi benytter en "fast" lavinntektsgrense forankret til ett bestemt år. Særlig markant har nedgangen vært for lavinnteksdefinisjonen basert på EUs metode, fra nærmere 16 prosent i 2000 til 5 prosent i 2011. Også OECDs definisjon viser en klar reduksjon i andelen med lavinntekt, men nedgangen er her noe mindre, særlig etter 1999. Dette kan likevel tolkes som at den realinntektsveksten som har funnet sted for husholdningene siden 2000, også kom de nederst i fordelingen til gode.

Det at andelen med lavinntekt faller mer ved bruk av EUs definisjon enn ved OECDs definisjon, krever en nærmere omtale. Mye av årsaken til dette er at de to lavinntektsgruppene er ulikt sammensatt. Siden EUs lavinntektsgrense ligger mye høyere enn OECDs grense, vil lavinntektsgruppen også omfatte en rekke personer som ikke regnes med blant dem med lavinntekt ifølge OECDs definisjon. Dette vil for eksempel være tilfelle for flere pensjonistgrupper. I de siste årene har de årlige trygdeoppgjørene gitt solid realvekst i trygdeutbetalingene, om lag på linje med lønnsutviklingen. Dette betyr at stadig færre pensjonister vil tilhøre lavinntektsgruppen når en, slik vi gjør i figur 3.2, benytter en "fast" lavinntektsgrense for ett bestemt år, og bare justerer for prisstigningen. Ved bruk av OECDs lavinnteksdefinisjon vil det knapt være noen pensjonister i lavinntektsgruppen, siden lavinntektsgrensen nå ligger lavere enn det som er folketrygdens minsteutbetaling. Det er dermed et større innslag av personer som står utenfor både trygdesystemet og arbeidslivet, og som derfor ikke i like stor grad har nytt godt av realveksten i lønn og pensjoner i denne perioden.

Figur 3.2. Utviklingen i andelen personer med årlig lavinntekt. Lavinntekt basert på inntektsgrenser for 2005¹. Personer i studenthusholdninger er utelatt

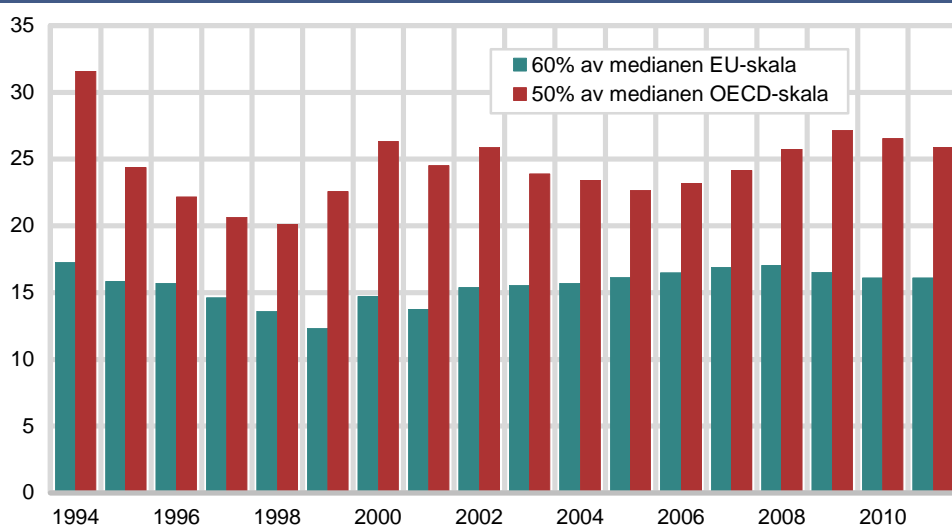
Kilde: Statistisk sentralbyrå. Innteks- og formuesundersøkelsen for husholdninger (1990-2003) og Innteksstatistikk for husholdninger (2004 -)

Vi har nå beskrevet utviklingen i lavinntekt ved å tallfeste hvor mange i befolkningen som har årlig lavinntekt over tid. En slik opptelling av hvor mange personer som til enhver tid har lavinntekt gir nyttig informasjon om forekomsten av lavinntekt, om det blir flere eller færre med lavinntekt, men sier ingenting om inntektssituasjonen til de personene som befinner seg i lavinntektsgruppen. Det oppfattes for eksempel som problematisk dersom de "fattige" stadig blir fattigere, selv om tallet på "fattige" ikke endrer seg noe særlig. En måte å belyse inntektssituasjonen til de i lavinntektsgruppen er å presentere "lavinntektsgapet", som er et mål på hvor mye inntekt personer i lavinntektsgruppen mangler for å bli løftet over lavinntektsgrensen.

Figur 3.3 viser lavinntektsgapet for perioden 1994 til 2011. Vi definerer lavinntekts-gapet på samme måte som Eurostat (2003), ved å ta utgangspunkt i den prosentvise forskjellen mellom det beløpet som tilsvarer medianinntekten (per forbruksenhet) til alle som befinner seg under lavinntektsgrensen og det beløpet som utgjør selve lavinntektsgrensen.⁴ Jo høyere inntektsnivå (medianinntekten) de "fattige" har i forhold til lavinntektsgrensen, desto mindre vil lavinntektsgapet være. Eller sagt på en annen måte: Dersom medianinntekten til alle i lavinntektsgruppen ligger like under lavinntektsgrensen vil det kreves mindre ressurser å "løfte" dem over streken, enn om deres medianinntekt ligger langt under lavinntektsgrensen.

Figuren viser at når en benytter EU sin lavinntektsdefinisjon var lavinntektsgapet 16 prosent i 2011. Dette betyr at halvparten av alle personer i lavinntektsgruppen hadde en inntekt minst tilsvarende 84 prosent av lavinntektsgrensen. Det er med andre ord relativt mange som befinner seg like under lavinntektsgrensen, når en benytter EUs definisjon. Går vi over til å se på tilsvarende fordeling ved bruk av OECDs definisjon, ser vi at lavinntektsgapet nå er på 26 prosent. Altså er "gapet" noe større ved denne målemetoden. En forklaring på dette kan være at ved OECDs definisjon er gruppen med lavinntekt mye mindre enn ved bruk av EUs definisjon, jmf figur 3.1. Dette betyr igjen at personer med ekstremt lave inntekter, for eksempel næringsdrivende eller aksjonærer med negative inntekter, vil utgjøre en større del av lavinntektsgruppen ved bruk av OECDs definisjon, enn ved EUs definisjon. Dette fører igjen til at disse personene i større grad vil kunne påvirke inntektene til alle de som befinner seg i lavinntektsgruppen, og dermed være med på å øke avstanden til lavinntektsgrensen. Med EUs definisjon ville denne gruppen av personer derimot utgjøre en relativt liten del av alle i lavinntektsgruppen, slik at de heller ikke influerer i særlig grad på inntektsnivået (medianen) til alle i lavinntektsgruppen.

Figur 3.3. Utviklingen i lavinntektsgapet.¹ 1994-2011. Personer i studenthusholdninger er utelatt

¹ Differansen i prosent mellom medianinntekten til alle personer i lavinntektsgruppen og selve lavinntektsgrensen. Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntekts- og formuesundersøkelsen for husholdninger (1990-2003) og Inntektsstatistikk for husholdninger (2004 -)

Utviklingen i perioden etter 1994 viser ellers at personene i lavinntektsgruppen forbedret sin situasjon fram til ca. 1998-1999, ved at lavinntektsgapet ble stadig mindre – uansett lavinntektsdefinisjon. I påfølgende år økte imidlertid størrelsen på lavinntektsgapet noe, fram til om lag 2008-2009. I de tre siste årene har igjen lavinntektsgapet blitt noe mindre.

⁴ En alternativ metode er å benytte gjennomsnittsinntekten for alle i lavinntektsgruppen heller enn medianen. Men siden mange personer i lavinntektsgruppen vil ha negative inntekter (f.eks. næringsdrivende med underskudd) vil dette i stor grad påvirke gjennomsnittsinntektene. Medianinntekten er derfor et mye mer robust mål, som i mindre grad påvirkes av få observasjoner med svært store negative inntekter.

3.1. Utviklingen i lavinntekt for noen økonomisk utsatte grupper

I dette avsnittet ser vi nærmere på hvordan utviklingen i lavinntekt har vært de siste årene innen de ulike gruppene som inngår i denne rapporten, og som ble presentert i kapittel 2.5.

Det er likevel viktig å påpeke at de ulike gruppene selvsagt ikke er gjensidig utelukkende. Samme person kan inngå i mer enn en gruppe. Personer i husholdninger som mottar sosialhjelp kan for eksempel også inngå i gruppen av barnefamilier, så vel som i gruppen av innvandrere. Vi viser ellers til vedleggstabell A1 som viser i hvor stor grad samme personer opptrer i mer enn én gruppe.

Ulike tellemetoder gir ulikt resultat

En skal i tillegg være oppmerksom på at hvordan vi definerer de ulike gruppene, kan ha betydning når det gjelder å tallfeste hvor mange innen de ulike gruppene som tilhører lavinntektsgruppen. Som omtalt i kapittel 2.5 har vi for de fleste flerpersonghusholdningene benyttet kjennemerker ved *hovedinntektstakeren* til å klassifisere de ulike gruppene. For eksempel vil gruppen av uførepensjonister være alle personer i en husholdning der hovedinntektstakeren mottar uførepensjon. Et argument for å benytte en slik definisjon er at vi på denne måten identifiserer det som folk flest trolig oppfatter som en ”typisk” husholdning med en uførepensjonist, dvs. at hovedkilden til livsopphold er stønad (uførepensjon). Men det vil likevel være tilfeller der den som mottar uførepensjon ikke vil være den i husholdningen som er hovedinntektstaker. Hovedinntektstakeren kan i stedet være en yrkesaktiv ektefelle. I tabell 3.1 viser vi at for noen grupper kan det være klare forskjeller i husholdningsøkonomien alt ettersom en stønadsmottaker er hovedinntektstaker eller ikke.

Tabell 3.1 presenterer tre ulike definisjoner. Vi ser først på forekomsten av lavinntekt blant alle personer med ett bestemt kjennemerke, for eksempel alle personer med uførepensjon, alderspensjon eller som er registrert som mottaker av sosialhjelp. Vi ser for eksempel at blant alle de 171 000 personene som var registrert som mottaker av arbeidsavklaringspenger (AAP) i 2011, hadde om lag 30 000 personer eller 17 prosent, en ekvivalentinntekt under EUs lavinntektsgrense.

Den neste kolonnen viser tilsvarende antall basert på den definisjonen som hovedsakelig benyttes i denne rapporten. Ifølge denne definisjonen er det kjennemerker ved hovedinntektstakeren i husholdningen som avgjør hvilken gruppe en tilhører. I tillegg teller vi også med eventuelle husholdningsmedlemmer, dvs. personer som vi går ut fra har samme økonomiske levekår som hovedinntektstakeren selv. Vi ser nå at andelen med lavinntekt øker for de fleste grupper. Andelen personer i husholdninger der hovedinntektstaker mottar arbeidsavklaringspenger med lavinntekt er nå for eksempel 27 prosent.

I siste kolonne er gruppene definert ut i fra om ”minst ett” av medlemmene i husholdningen er uførepensjonist, langtidsledig, mottar AAP eller lignende, men altså uten nødvendigvis å være hovedinntektstaker i husholdningen. Vi ser at sammenlignet med en definisjon basert på kjennemerker knyttet til hovedinntektstaker, så er andelen med lavinntekt nå lavere. Blant de med AAP er for eksempel lavinntektsandelen bare 13 prosent ved en slik definisjon. Forklaringen på at andelen med lavinntekt faller for de fleste gruppene ved en slik definisjon, er at mange av trygdemottakerne deler husholdning med andre som har høyere inntekt, og som dermed er hovedinntektstaker i husholdningen. I tillegg til mottakere av AAP ser dette ut til å være tilfelle både for langtidsledige, uførepensjonister og sosialhjelpsmottakere. Vi ser også at andelen med lavinntekt er lavere for innvandrerne ved en slik definisjon. Dette kan skyldes at noen personer med innvandrerbakgrunn bor i husholdninger der hovedinntektstakeren ikke er innvandrer. Eksempler på slike husholdninger kan være ektepar der bare den ene har innvandrerbakgrunn.

Tabell 3.1. Sammenligning av personer i husholdninger der hovedinntektstaker blir vektlagt eller ikke. EUs lavinnteksdefinisjon. Ulike grupper. 2011

	Personer			Personer i husholdninger der hovedinntektstaker er...			Personer i husholdninger der minst ett medlem er...		
	Hele gruppen	Med lavinntekt (EU)		Hele gruppen	Med lavinntekt (EU)		Hele gruppen	Med lavinntekt (EU)	
		Antall	Andel		Antall	Andel		Antall	Andel
Trygdemottaker									
Alderspensjonist	646 000	69 000	11	675 000	72 000	11	804 000	75 000	9
Uførepensjonist	311 000	24 000	8	264 000	34 000	13	568 000	38 000	7
Etterlattepensjonist (gjenlevende ektefelle) .	22 000	2 000	9	30 000	3 000	10	39 000	3 000	8
Langtidssyk	171 000	30 000	17	177 000	48 000	27	426 000	56 000	13
Langtidsledig	46 000	14 000	29	46 000	19 000	43	114 000	28 000	25
Innvandrere og flyktninger									
Innvandrer eller norskfødt med innvandrerforeldre	648 000	203 000	31	659 000	206 000	31	868 000	222 000	26
Hovedinntektstaker er innvandrer eller norskfødt med innvandrerforeldre med landbakgrunn fra Øst-Europa, Asia, Afrika eller Latin-Amerika	503 000	175 000	35	496 000	178 000	36	620 000	189 000	31
Personer med flyktningebakgrunn	90 000	39 000	43	221 000	84 000	38	243 000	87 000	36
Andre									
Sosialhjelpsmottaker	114 000	51 000	45	154 000	83 000	54	232 000	96 000	41
Personer med nedsatt arbeidsevne	44 000	10 000	22	48 000	15 000	32	101 000	22 000	22

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger

Men selv om andelen med lavinntekt generelt går ned når vi ikke lenger definerer gruppene ut i fra kjennemerker ved hovedinntektstakeren, så ser vi at *antallet* personer med lavinntekt likevel er høyere ved en slik definisjon. Det skyldes selvsagt at dette er en videre definisjon, som omfatter en større del av befolkningen.

Som påpekt i kapittel 2.5 er de fleste gruppene i denne rapporten definert på bakgrunn av kjennemerker ved hovedinntektstakeren i husholdningen. I det følgende skal vi se utviklingen i årlig lavinntekt tilbake til 1996 innen de ulike gruppene. Lavinntekt er definert i henhold til både OECDs og EUs metode.

Tabell 3.2 viser at det er klare forskjeller i relativ andel med lavinntekt blant enslige forsørgere og par med barn. Blant enslige forsørgere hadde 22 prosent lavinntekt i 2011, mens dette var tilfelle for 7 prosent av alle personer i husholdningstypen par med barn (EUs metode). Barn som har én forsørger har altså mer enn tre ganger så stor sannsynlighet for å havne i lavinnteksgruppen som barn med to forsørgere. Utviklingen mellom 1996 og 2011 er ellers preget av at det har blitt flere barn i lavinnteksgruppen – både blant barn i parfamilier og blant barn med bare en forsørger – fram til om lag 2008. Deretter har andelen endret seg lite. For en mer detaljert beskrivelse av utviklingen i lavinntekt blant barnefamilier, viser vi til Epland og Kirkeberg (2009) og til kapittel 5.1 i denne rapporten.

Blant de ulike gruppene av trygdemottakere er det aleneboende minstepensjonister som peker seg ut som gruppen med den høyeste andelen i lavinnteksgruppen. I 2011 hadde så mange som 60 prosent av alle aleneboende minstepensjonister en inntekt under lavinntektsgrensen. Det er likevel lett å peke på årsaken til dette høye tallet. Som allerede påpekt får vi ved EUs lavinnteksdefinisjon en lavinntektsgrense som ligger høyere enn for eksempel minstepensjonen til aleneboende. I 2011 måtte en aleneboende minstepensjonist ha en tilleggsinntekt utover pensjonen på 29 000 kroner, for ikke å havne i lavinnteksgruppen. For aleneboende minstepensjonister, der tilleggsinntektene hovedsakelig kommer i form av renter på bankinnskudd eller tjenestepensjon, vil det være mange som ikke har så høye tilleggsinntekter. I 2011 hadde for eksempel om lag 40 prosent av alle aleneboende minstepensjonister tilleggsinntekter på mindre enn 25 000 kroner. Selv om andelen aleneboende minstepensjonister med husholdningsinntekt under 60 prosent av medianinntekten fremdeles er høy, har andelen gått betydelig ned siden 2006. Dette skyldes gode trygdeoppgjør og opptrapping av minstepensjonene, der veksten i minstepensjonene har økt mer enn medianinntekten i samfunnet.

En annen gruppe som er kraftig overrepresentert i lavinntektsgruppen er personer i husholdninger der hovedinntektstakeren har vært arbeidsledig i minst seks måneder. Om lag 4 av 10 av alle langtidsledige var i lavinntektsgruppen i 2011. Dette var en høyere andel enn det en finner både blant mottakere av arbeidsavklaringspenger (27 prosent) og alders- og uførepensjonister (11 og 13 prosent).

Som det framgår av tabellen er innvandrere også en gruppe som er kjennetegnet av at mange tilhører lavinntektsgruppen. I 2011 hadde 36 prosent av alle personer i husholdninger der hovedinntektstaker var innvandrere med landbakgrunn fra Øst-Europa, Asia, Afrika og Latin-Amerika en inntekt under lavinntektsgrensen (EU-definisjon). Personer i innvandrershusholdninger hadde dermed en sannsynlighet for å tilhøre lavinntektsgruppen som var tre ganger høyere enn befolkningen generelt.

Andre grupper med en høy andel personer med lavinntekt, er unge aleneboende, personer med kvalifiseringsstønad og sosialhjelpsmottakere. Det er ikke uventet at mange sosialhjelpsmottakere befinner seg i lavinntektsgruppen. I 2011 hadde 54 prosent av alle sosialhjelpsmottakere lavinntekt, en noe høyere andel enn året før (49 prosent). Andelen med lavinntekt er enda høyere for personer i hushold der hovedinntektstakeren er mottaker av kvalifiseringsstønad. I 2011 hadde 64 prosent av denne gruppen inntekt under EUs lavinntektsgrense, en betydelig økning fra året før. Økningen skyldes blant annet en økning i husholdningsstørrelse innen denne gruppen og noe lavere inntekter i form av overføringer.

Andelen med lavinntekt blant ikke-studerende aleneboende under 35 år derimot lavere, med en andel på 35 prosent i 2011. Også blant unge aleneboende har det blitt flere med årlig lavinntekt de siste årene.

En annen utsatt gruppe er personer med supplerende stønad. Dette vil i hovedsak være eldre innvandrere med så kort botid at de ikke har full opptjening i folketrygden. Denne ytelsen ligger på nivå med minstepensjonen til enslige, og andelen med lavinntekt ligger på om lag samme nivå som blant sosialhjelpsmottakere, 56 prosent i 2011.

En annen gruppe som nå omfattes av rapporteringen er personer i hushold der hovedinntektstakeren har nedsatt arbeidsevne, men uten å motta Arbeidsavklaringspenger. Også denne gruppen er klart overrepresentert i lavinntektsgruppen, med en andel på 32 prosent i 2011.

Tabell 3.2 viser også andelen med lavinntekt basert på OECDs definisjon. Som tidligere omtalt er det først og fremst blant alderspensjonister at forskjellen mellom de to definisjonene er store. Dette blir godt illustrert når det gjelder forekomsten av lavinntekt blant alderspensjonister og aleneboende minstepensjonister. Som vi tidligere har sett, hadde begge disse gruppene relativt mange med lavinntekt ved bruk av EU-definisjonen. Men når vi benytter OECDs lavinntektsdefinisjon endrer dette seg, og vi finner nå svært få pensjonister blant dem med lav inntekt. Forklaringen er, som tidligere omtalt, at lavinntektsgrensen ved bruk av OECDs definisjon ligger lavere enn minstepensjonen.

For andre grupper er det derimot stor grad av samsvar mellom de to lavinntektsdefinisjonene. Det er fire grupper som særlig skiller seg ut når det gjelder forekomst av lavinntekt. Både langtidsledige (25 prosent), innvandrere med landbakgrunn fra Øst-Europa, Asia, Afrika og Latin-Amerika (25 prosent), sosialhjelpsmottakere (31 prosent) og mottakere av kvalifiseringsstønad (36 prosent) er kraftig overrepresentert i lavinntektsgruppen i 2011.

I tabell 3.2 har vi vist utviklingen i de relative andelen som har lavinntekt, det vil si den sannsynligheten som personer i de ulike gruppene har for å tilhøre lavinntektsgruppen. For noen grupper kan det å vise *antall* framfor *andel* med lavinntekt gi et annet bilde på utviklingen i lavinntekt. Selv om noen grupper viser en

nedgang i andelen personer i lavinntektsgruppen de siste årene, kan likevel *antallet* personer med lavinntekt i noen av gruppene øke. Dette gjelder for eksempel for flere innvandrergupper. Blant innvandrere eller norskfødte med innvandrerforeldre fra Øst-Europa, Afrika, Asia eller Latin-Amerika var for eksempel andelen med lavinntekt nesten den samme i 2004 som i 2011, henholdsvis 35 og 36 prosent. Likevel ble *antallet* personer med lavinntekt i denne gruppen nær fordoblet i samme periode, fra 90 000 i 2004 til 178 000 i 2011. Forklaringen er at det de siste årene har blitt stadig flere personer i befolkningen som har innvandrerbakgrunn.

Både OECDs definisjon og EUs definisjon viser at det var betydelig flere personer i lavinntektsgruppen i 2011, sammenlignet med 2004. Som tabell 3.3 viser, ble det 55 000 flere personer i lavinntektsgruppen ut i fra EUs definisjon i denne perioden, mens økningen i følge OECDs metode var på 62 000. Det går likevel fram av tabellen at for noen grupper har det blitt klart færre i lavinntektsgruppen. Dette gjelder først og fremst blant alderspensjonistene. På den annen side så øker fortsatt antallet innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i lavinntektsgruppen, særlig de med landbakgrunn fra Øst-Europa, Afrika, Asia og Latin-Amerika. Økningen innen disse gruppene mer enn oppveier nedgangen i lavinntekt blant de eldre.

Tabell 3.2. Andel personer i husholdninger med årlig lavinntekt. To ulike lavinnteksdefinisjoner.¹ Ulike grupper. 1996, 1999, 2002, 2004, 2006, 2008, 2009, 2010 og 2011. Prosent

	OECD-skala (under 50% av medianinntekten)										EU-skala (under 60% av medianinntekten)									
	1996	1999	2002	2004	2006	2008	2009	2010	2011	1996	1999	2002	2004	2006	2008	2009	2010	2011		
Hele befolkningen	4,2	3,8	4,9	5,2	5,8	6,3	6,1	6,3	6,6	12,0	11,1	11,4	11,0	11,6	12,0	11,4	11,4	11,8		
Hele befolkningen eksklusive studenter	3,4	2,8	3,7	3,8	4,2	4,7	4,5	4,5	4,8	11,1	9,9	9,9	9,2	9,8	10,2	9,5	9,5	9,6		
Barnefamilier																				
Enslige forsørgere	7	5	10	8	10	12	10	11	12	14	15	16	15	18	21	19	20	22		
Par med barn 0-17 år	3	3	4	4	4	5	4	4	5	5	4	5	6	6	6	6	6	7		
Barn under 18 år	4	4	6	5	6	7	6	6	7	7	7	8	8	9	10	9	9	10		
Trygdemottakere																				
Hovedinntektstaker er alderspensjonist	2	1	1	1	1	1	1	1	1	32	26	25	20	19	18	15	13	11		
Hovedinntektstaker er uførepensjonist	3	3	3	4	4	4	4	3	3	16	16	14	12	14	16	13	12	13		
Hovedinntektstaker mottar tidsbegrenset uførestønad	:	:	:	6	7	8	7	15	18	22	19	.	.	.		
Hovedinntektstaker er etterlattepensjonist (gjenlevende ektefelle)	1	2	2	3	4	4	3	3	4	11	16	8	11	11	11	10	10	10		
Aleneboende minstepensjonist	3	2	2	3	3	3	2	3	2	84	74	75	72	77	75	68	64	60		
Aleneboende minstepensjonist med alderspensjon	:	:	:	3	3	3	2	2	2	:	:	:	77	81	79	73	70	65		
Aleneboende minstepensjonist med uførepensjon	:	:	:	4	4	4	3	3	3	:	:	:	57	65	67	54	50	49		
Hovedinntektstaker er langtidssyk	4	5	8	9	12	14	10	.	.	15	18	20	19	25	28	24	.	.		
Hovedinntektstaker er langtidsledig	18	8	17	19	27	30	22	22	25	36	33	33	35	43	48	40	39	43		
Hovedinntektstaker mottar arbeidsavklaringspenger	10	11	25	27		
Innvandrere og flyktninger																				
Hovedinntektstaker er innvandrer eller norskfødt med innvandrerforeldre	17	11	18	20	21	22	20	21	22	28	20	27	29	30	31	29	30	31		
Hovedinntektstaker er innvandrer eller norskfødt med innvandrerforeldre med landbakgrunn fra Øst-Europa, Asia, Afrika eller Latin-Amerika	23	15	23	25	25	26	24	24	25	36	26	33	35	36	36	34	34	36		
Hovedinntektstaker er flyktning	20	17	26	25	26	27	24	24	26	34	29	36	36	38	39	35	35	38		
Andre grupper																				
Hovedinntektstaker er sosialhjelpsmottaker	16	14	25	25	29	34	28	28	31	36	35	44	44	51	56	49	49	54		
Hovedinntektstaker er mottaker av kvalifiseringsstønad	:	:	:	:	:	:	27	24	36	:	:	:	:	:	:	51	45	64		
Aleneboende under 35 år (uten studenter)	14	11	13	14	14	16	17	18	19	26	27	29	30	31	33	33	34	35		
Mottakere av supplerende stønad	24	16	17	17	91	49	56	56		
Personer med nedsatt arbeidsevne	13	18	24	32		

¹ Se kapittel 2.4 for en omtale av ulike lavinnteksdefinisjoner.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Innteks- og formuesundersøkelsen for husholdninger (1996-2002 og Innteksstatistikk for husholdninger (2004-))

Tabell 3.3. Antall personer i husholdninger med årlig lavinntekt. To ulike lavinnteksdefinisjoner.¹ Ulike grupper. 2004, 2006, 2008, 2009, 2010 og 2011

	OECD-skala (under 50% av medianinntekten)						EU-skala (under 60% av medianinntekten)					
	2004	2006	2008	2009	2010	2011	2004	2006	2008	2009	2010	2011
Hele befolkningen eksklusive studenter	168 000	190 000	219 000	211 000	216 000	230 000	409 000	442 000	474 000	447 000	448 000	464 000
Barnefamilier												
Enslige forsørgere	23 000	28 000	34 000	31 000	33 000	35 000	42 000	51 000	61 000	56 000	60 000	63 000
Par med barn 0-17 år	73 000	81 000	89 000	83 000	84 000	91 000	108 000	116 000	122 000	118 000	120 000	130 000
Barn under 18 år	57 000	66 000	73 000	68 000	69 000	73 000	86 000	97 000	106 000	100 000	103 000	109 000
Trygdemottakere												
Hovedinntektstaker er alderspensjonist	6 000	6 000	7 000	7 000	6 000	7 000	110 000	108 000	100 000	87 000	78 000	72 000
Hovedinntektstaker er uførepensjonist	9 000	10 000	10 000	8 000	8 000	10 000	31 000	36 000	38 000	31 000	30 000	34 000
Hovedinntektstaker mottar tidsbegrenset uførestønad	0	2 000	4 000	4 000	.	.	1 000	6 000	10 000	10 000	.	.
Hovedinntektstaker er etterlattepensjonist (gjenlevende ektefelle)	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	3 500	4 000	3 000	3 000	3 000	3 000
Aleneboende minstepensjonist	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000	56 000	53 000	60 000	53 000	52 000	49 000
Aleneboende minstepensjonist med alderspensjon	2 000	2 000	2 000	1 000	1 000	1 000	48 000	44 000	49 000	44 000	43 000	40 000
Aleneboende minstepensjonist med uførepensjon	0	1 000	1 000	0	0	1 000	8 000	9 000	10 000	9 000	8 000	9 000
Hovedinntektstaker er langtidssyk	9 000	16 000	18 000	15 000	.	.	21 000	34 000	36 000	36 000	.	.
Hovedinntektstaker er langtidsledig	11 000	11 000	6 000	8 000	11 000	11 000	20 000	17 000	10 000	15 000	19 000	19 000
Hovedinntektstaker mottar arbeidsavklaringspenger	18 000	19 000	46 000	48 000
Innvandrere og flyktninger												
Hovedinntektstaker er innvanderer eller norskfødt med innvanderforeldre	74 000	89 000	114 000	114 000	127 000	144 000	106 000	127 000	161 000	163 000	181 000	206 000
Hovedinntektstaker er innvanderer eller norskfødt med innvanderforeldre med landbakgrunn fra Øst-Europa, Asia, Afrika eller Latin-Amerika	63 000	76 000	98 000	97 000	108 000	124 000	90 000	109 000	137 000	139 000	155 000	178 000
Hovedinntektstaker er flyktning ...	35 000	36 000	52 000	48 000	51 000	57 000	51 000	53 000	73 000	70 000	74 000	84 000
Andre grupper												
Hovedinntektstaker er sosialhjelpsmottaker	41 000	46 000	48 000	43 000	42 000	48 000	74 000	80 000	80 000	75 000	77 000	83 000
Hovedinntektstaker er mottaker av kvalifiseringsstønad	:	:	:	3 000	4 000	6 000	:	:	:	5 000	8 000	10 000
Aleneboende under 35 år (uten studenter)	28 000	31 000	39 000	40 000	42 000	44 000	62 000	68 000	79 000	77 000	79 000	84 000
Mottakere av supplerende stønad	:	:	1 000	0	1 000	1 000	:	:	2 000	1 000	2 000	2 000
Personer med nedsatt arbeidsevne	6 000	8 000	12 000	15 000

¹ Se kapittel 2.4 for en omtale av ulike lavinnteksdefinisjoner

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

3.2. Lavinntekt og formue

Det er nærliggende å se inntekt og formue under ett, når en beskriver ulike gruppers økonomiske levekår. I den innflytelsesrike Stiglitz-rapporten, som gir anbefalinger når det gjelder indikatorer til å måle økonomisk ressurser og livskvalitet, tar for eksempel forfatterne til orde for at inntekt og formue bør ses i sammenheng (Stiglitz, Sen og Fitoussi, 2009). Argumentet som benyttes, er at det ikke er sikkert at et lavinntektshushold med høy formue økonomiske sett er verre stilt enn et hushold med gjennomsnittlig inntekt som ikke har noen formue.

I det følgende skal vi se nærmere på sammenhengen mellom inntekt og formue blant lavinntektshushold. Vi ser både på husholdningenes finansformue (bankinnskudd, aksjer og andre verdipapir) og nettoformue (summen av finansformue og faste eiendommer, men fratrukket utestående gjeld). Ut i fra tabell 3.4 ser vi at blant alle de 464 000 personene som var under EUs lavinntektsgrense (EU-60) i 2011, var median finansformue 29 000 kroner, mens nettoformuen var på 25 000 kroner. For de yngre i lavinntektsgruppen er det relativt få som har formue. Medianen er om lag som i lavinntektsgruppen totalt. Men for de i aldersgruppen 55-66 år, og særlig for dem som er 67 år eller eldre er det mange som på tross av at de har lave husholdningsinntekter,

likevel har høy formue. I den eldste aldersgruppen er median finansformue på 213 000 kroner, mens nettoformuen, der vi også tar med verdien på egen bolig, er så høy som 1,1 millioner kroner. Dette betyr at minst halvparten av alle alderspensjonister i lavinntektsgruppen (EU-60), har en nettoformue på over 1 million kroner.

Tabell 3.4. Personer¹ i ulike aldersgrupper med husholdningsinntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala) under hhv. 50 og 60 prosent av medianen. Husholdningens finansformue og nettoformue. Median. Kroner. 2011

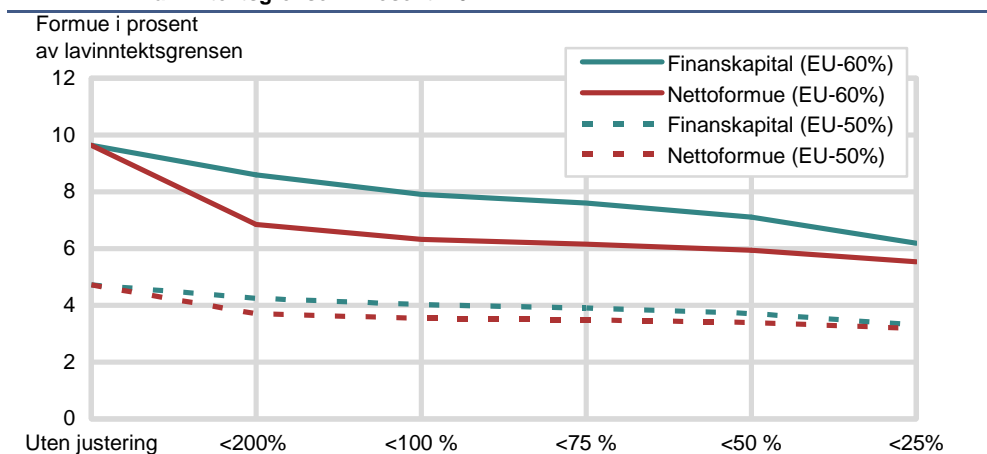
	EU-definisjon (50%)			EU-definisjon (60%)		
	Antall personer	Finansformue	Nettoformue	Antall personer	Finansformue	Nettoformue
0-17 år	52 000	22 000	13 000	106 000	26 000	19 000
18-24 år	44 000	9 000	3 000	70 000	15 000	3 000
25-34 år	49 000	9 000	1 000	80 000	14 000	1 000
35-44 år	33 000	14 000	4 000	59 000	18 000	7 000
45-54 år	23 000	20 000	11 000	42 000	24 000	22 000
55-66 år	17 000	79 000	627 000	36 000	64 000	679 000
67-	10 000	231 000	1 232 000	71 000	213 000	1 116 000
Alle	227 000	16 000	7 000	464 000	29 000	25 000

¹ Personer i studenthusholdninger er utelatt.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger

I figur 3.4 ser vi nærmere på hvilken betydning formue har når det gjelder å tallfeste hvor mange personer som befinner seg i lavinntektsgruppen. Vi ser altså på hvor mange som befinner seg i denne gruppen etter at en utelater personer som er "formuende". Det er likevel ikke lett å definere hva som menes med å være "formuende". I flere internasjonale studier er det vanlig å benytte selve lavinntektsgrensen som mål på i hvor stor grad lavinntektshushold har en formue å "tære på", for eksempel ulike prosenter av det beløpet som tilsvarer lavinntektsgrensen. Forutsetninger er likevel at også formuen justeres per forbruksenhet. For en oversikt over litteratur på dette området, viser vi til Epland og Kirkeberg (2012). Dette er også en metode som benyttes i figur 3.4. Ut i fra EUs lavinntektsgrense på 60 prosent av medianinntekten i befolkningen, hadde 9,6 prosent av befolkningen lavinntekt i 2011. Regner vi "formuende" som dem som hadde minst to ganger lavinntektsgrensen i henholdsvis finansformue eller nettoformue per forbruksenhet (for en enslig person ville dette være et beløp på 370 000 kroner), synker andelen personer i lavinntektsgruppen til hhv. 8,6 prosent (finansformue) og 6,9 prosent (nettoformue). Settes kravet til formue lavere, til akkurat selve lavinntektsgrensen (185 000 kroner for en enslig person), ser vi at andelen med lavinntekt faller ytterligere, nå til hhv. 7,9 og 6,3 prosent. Setter formueskravet til kun 25 prosent av lavinntektsgrensen, det vil at en forventer å kunne tære på formuen i 3 måneder, ser vi at andelen med lavinntekt faller til om lag 6 prosent for både finansformue og nettoformue. Det synes derfor klart at mange av de med inntekter under lavinntektsgrensen har en økonomisk buffer i form av oppspart kapital.

Figur 3.4. Andel personer¹ med årlig lavinntekt (EU-skala) etter å ha justert for ulike formuesbeløp. Husholdningens formue per forbruksenhet i prosent av lavinntektsgrensen. Prosent. 2011

¹ Personer i studenthusholdninger er utelatt.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger

Figuren viser også samme utvikling der en benytter en lavinntektsgrense på 50 prosent av medianinntekten. Også her blir det færre i lavinntektsgruppen når vi tar hensyn til at personene også har formue, men utslagene er mindre enn for en lavinntektsgrense på 60 prosent av medianen.

Det er først og fremst de eldre i lavinntektsgruppen som har formue. Derfor er det også først og fremst blant disse at det blir færre i lavinntektsgruppen når en tar hensyn til formue. I tabell 3.5 ser vi nærmere på den betydningen formue har når det gjelder å redusere forekomsten av lavinntekt innen ulike aldersgrupper. Formue blir her definert som det å ha en finansformue eller nettoformue (per forbruksenhet) høyere enn selve lavinntektsgrensen. I 2011 var denne grensen hhv. 185 000 kroner for EU-60 og 154 000 kroner for EU-50.

Nærmere 464 000 personer hadde en ekvivalentinntekt under 60 prosent av medianinntekten i 2011. Mange av disse har en finansformue som er større enn lavinntektsgrensen. Utelates disse, blir det om lag 80 000 færre i lavinntektsgruppen. Utelater en dem med en nettoformue høyere enn lavinntektsgrensen, reduseres antallet i lavinntektsgruppen med nær 160 000 personer. Tabellen viser også at det først og fremst er blant de eldre at det blir færre med lavinntekt, når en også tar hensyn til formue. Utelates de med en finansformue over lavinntektsgrensen, blir antallet personer 67 år og eldre i lavinntektsgruppen mer enn halvert, fra 71 000 til 33 000 personer. Utslagene er enda større for nettoformue.

Tabellen viser også betydningen av formue for en lavinntektsdefinisjon basert på 50 prosent av medianen, det vil si både lavere inntektsgrense og lavere formuebeløp enn ved EU-60. Vi ser nå at betydningen av formue er mindre enn når vi benyttet EU-60. Dette skyldes for en stor del at antallet eldre i lavinntektsgruppen – der altså mange har formue - blir betydelig lavere når lavinntektsgrensen settes lavere. Som tidligere nevnt vil det fremdeles være mange minstepensjonister som har en husholdningsinntekt lavere enn lavinntektsgrensen tilsvarende EU-60. Dette vil ikke være tilfelle for en lavinntektsgrense basert på EU-50.

Tabell 3.5. Antall personer¹ i husholdninger med inntekt etter skatt under hhv. 50 og 60 prosent av medianen (EU-skala). Før og etter fjerning av personer i husholdninger med formue per forbruksenhet høyere enn lavinntektsgrensen. 2011

	EU-definisjon (50%)			EU-definisjon (60%)		
	Ingen justering	Finansformue < lavinntektsgrensen	Nettoformue < lavinntektsgrensen	Ingen justering	Finansformue < lavinntektsgrensen	Nettoformue < lavinntektsgrensen
0-17 år	52 000	45 000	38 000	106 000	96 000	74 000
18-24 år	44 000	41 000	39 000	70 000	65 000	60 000
25-34 år	49 000	45 000	43 000	80 000	75 000	70 000
35-44 år	33 000	29 000	25 000	59 000	53 000	44 000
45-54 år	23 000	18 000	15 000	42 000	35 000	26 000
55-66 år	17 000	10 000	8 000	36 000	24 000	15 000
67-	10 000	4 000	3 000	71 000	33 000	15 000
Alle	227 000	194 000	171 000	464 000	381 000	305 000

¹ Personer i studenthusholdninger er utelatt.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger

3.3. Inntektsfordeling

Det er på mange måter en nær sammenheng mellom utviklingen i lavinntekt og endringer i inntektsfordelingen. Ved en relativ definisjon av lavinntekt, som vi hovedsaklig benytter i denne rapporten, vil andelen personer i lavinntektsgruppen i stor grad påvirkes av hva som skjer med den generelle inntektsfordelingen i samfunnet.

Vi skal i det følgende se nærmere på utviklingen i inntektsulikhet de siste årene. Ved presentasjon av inntektsforskjeller er det vanlig å benytte ulike summariske ulikhetsmål som kan si noe om graden av skjevfordeling mellom husholdningene. Ett av de mest benyttede ulikhetsmålene er den såkalte Gini-koeffisienten. Dette målet varierer fra 0 (full likhet) til 1 (maksimal ulikhet). Jo høyere denne koeffisienten er, desto større er altså ulikheten.

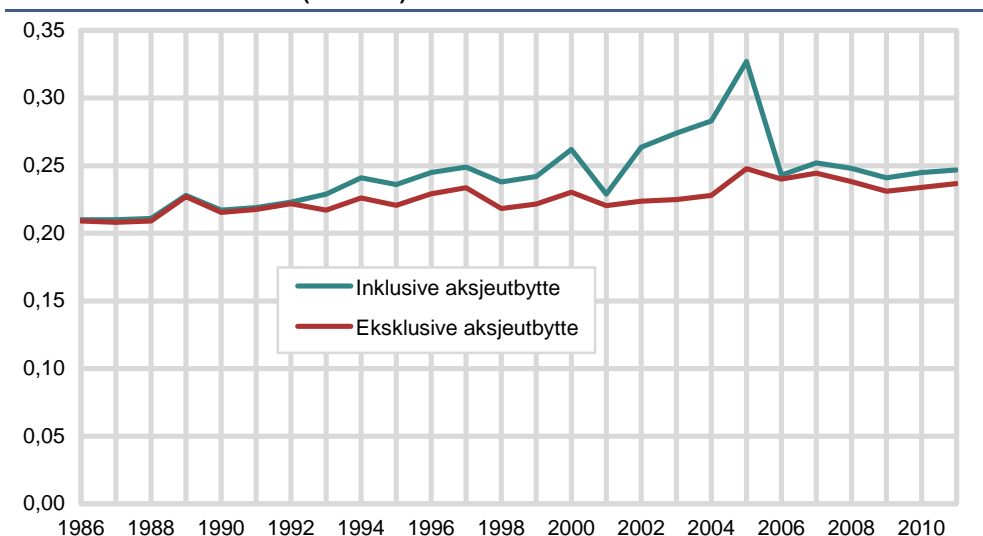
Figur 3.5 viser en grafisk framstilling av inntektsulikheten målt ved Gini-koeffisienten for årene 1986-2011. Inntektsbegrepet er det samme som ble benyttet i avsnittet om lavinntekt, det vil si inntekt etter skatt per forbruksenhet. Siden det erfaringsmessig har liten betydning hvilken ekvivalensskala som benyttes når en studerer endringer i inntektsfordelingen, baserer vi oss her kun på EU-skalaen.

Utviklingen i inntektsulikhet i Norge har de siste årene blitt sterkt påvirket av utviklingen i aksjeutbytte. Aksjeutbyttene økte betydelig i årene 2002-2005, før nye skatteregler gjorde det mindre lønnsomt å ta ut utbytte i 2006. Konsekvensen var en betydelig nedgang i aksjeutbytte og mindre inntektsforskjeller. Vi illustrerer dette i figur 3.5 som viser utviklingen i ulikhet etter at vi både inkluderer og ekskluderer aksjeutbytte fra husholdningsinntekten.

Som figuren viser, har inntektsulikheten økt nesten hvert år etter 1986 og fram til 2005. Vi ser imidlertid at ulikheten falt betydelig fra 2000 til 2001, før den på nytt økte kraftig fram til 2005. Utviklingen i 2001 skyldes for en stor del også tilpasninger til endrede skatteregler for aksjeutbytte. For inntektsåret 2001 ble det innført personlig beskatning av aksjeutbytte, mens denne skatten ble fjernet allerede året etter. Dette førte til at en rekke aksjonærer lot være å ta ut utbytte i 2001.

Utelater vi aksjeutbytte fra inntektsbegrepet framstår inntektsfordelingen som mye jevnere, og vi finner heller ikke den samme dramatiske økningen i ulikhet. Vi registrerer likevel en liten økning i ulikhet fra 2004 og til 2005. Dette skyldes en sterk økning i andre typer av kapitalinntekter, for eksempel gevinster ved salg av aksjer, og i noen grad større ulikhet i yrkesinntekter (særlig næringsinntekter). Etter 2006 har inntektsfordelingen endret seg lite.

Figur 3.5. Utviklingen i inntektsulikhet målt ved Gini-koeffisienten.¹ Inntekt etter skatt per forbruksenhet² (EU-skala). 1986 - 2011

¹ Se kapitel 2.5 for en nærmere omtale av Gini-koeffisienten

² Negative beløp satt lik 0

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntekts- og formuesundersøkelsen for husholdninger (1990-2003) og Inntektsstatistikk for husholdninger (2004 -)

Selv om slike summariske inntektsmål gir en god indikasjon på om ulikheten har blitt større eller mindre over tid, så kan ikke dette målet si noe om hvor i inntektsfordelingen endringene skjer, om det for eksempel er endringer i toppen eller bunnen av fordelingen som forklarer endringer i ulikheten. For bedre å få fram slike endringer har vi delt befolkningen inn i fem like store inntektsklasser (kvintiler), sortert etter størrelsen på inntekten etter skatt per forbruksenhet. Tabell 3.6 viser hvor stor del av totalinntekten de ulike inntektsklassene disponerer over tid.

Tabellen viser at når ulikheten økte fram til 2005, så er det først og fremst på grunn av at personene i den høyeste inntektsklassen disponerte en stadig større andel av

totalinntekten, mens alle andre inntektsklasser fikk redusert sin andel. Mens den femdelen av befolkningen med høyest inntekt disponerte 32 prosent av all inntekt i 1986, økte denne andelen til over 40 prosent i 2005. Etter skattereformen i 2006 falt inntektsandelen til den rikeste femdelen til 34 prosent, og var på om lag samme nivå også i 2011.

Dersom en sammenligner gjennomsnittsinntektene til femdelen med høyest inntekt med femdelen med lavest inntekt, hadde den høyeste inntektsklassen en inntekt som var 3,4 ganger høyere enn den laveste inntektsklassen i 2011. Tilbake i 2005 var inntektsforskjellen mellom de to gruppene så stor som hele 4,5. Som et alternativt ulikhetsmål viser tabell 3.4 også forholdstallet mellom inntekten til den personen som hadde en inntekt høyere enn 90 prosent av alle andre i befolkningen, og inntekten til den personen som hadde en inntekt lavere enn 90 prosent av befolkningen (P90 og P10). Ved dette målet påvirker ikke inntektene til de 10 prosentene av befolkningen med høyest inntekt og de 10 prosent av befolkningen med lavest inntekt fordelingen. Vi ser at dette forholdstallet har vært stabilt i hele perioden 1986-2011. Dette kan tolkes som at når vi registrerer at ulikheten har økt i årene fram til 2005, så skyldes dette at noen få personer (færre enn 10 prosent av befolkningen) må ha økt inntektene betraktelig mye mer enn resten av befolkningen. Som tidligere nevnt er en viktig forklaring på dette de store utbetalingene av utbytte mellom 2002 og 2005.

Tabell 3.6. Fordelingen av husholdningens inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala), for personer. Andel av totalinntekten.¹ 1986 - 2011. Prosent. Personer i studenthusholdninger er utelatt

	Kvintiler					Alle	Gini-koeffisient	Std.avvik Gini-koeff.	S80/S20 ²	P90/P10 ³
	1	2	3	4	5					
1986	10,9	15,7	19,0	22,7	31,6	100	0,208	0,002	2,9	2,6
1988	10,8	15,7	19,0	22,6	31,8	100	0,209	0,002	2,9	2,5
1990	10,6	15,7	19,0	22,6	32,1	100	0,214	0,002	3,0	2,6
1992	10,5	15,5	18,9	22,7	32,4	100	0,219	0,003	3,1	2,6
1994	10,1	15,2	18,8	22,5	33,6	100	0,235	0,002	3,3	2,7
1996	10,2	15,1	18,6	22,1	34,2	100	0,240	0,004	3,4	2,6
1998	10,5	15,2	18,4	21,9	33,9	100	0,233	0,003	3,2	2,6
2000	10,1	14,8	17,9	21,4	36,0	100	0,257	0,004	3,6	2,6
2002	10,0	14,8	17,9	21,4	35,9	100	0,258	0,004	3,6	2,6
2004	9,8	14,4	17,4	20,8	37,5	100	0,276		3,8	2,6
2005	9,2	13,5	16,3	19,7	41,4	100	0,319		4,5	2,7
2006	10,3	15,2	18,5	22,2	33,9	100	0,235		3,3	2,6
2007	10,1	15,1	18,3	22,0	34,6	100	0,244		3,4	2,7
2008	10,1	15,2	18,4	22,1	34,1	100	0,240		3,4	2,7
2009	10,3	15,4	18,6	22,3	33,6	100	0,231		3,3	2,6
2010	10,2	15,2	18,4	22,1	33,9	100	0,236		3,3	2,6
2011	10,1	15,2	18,5	22,2	34,0	100	0,237		3,4	2,7

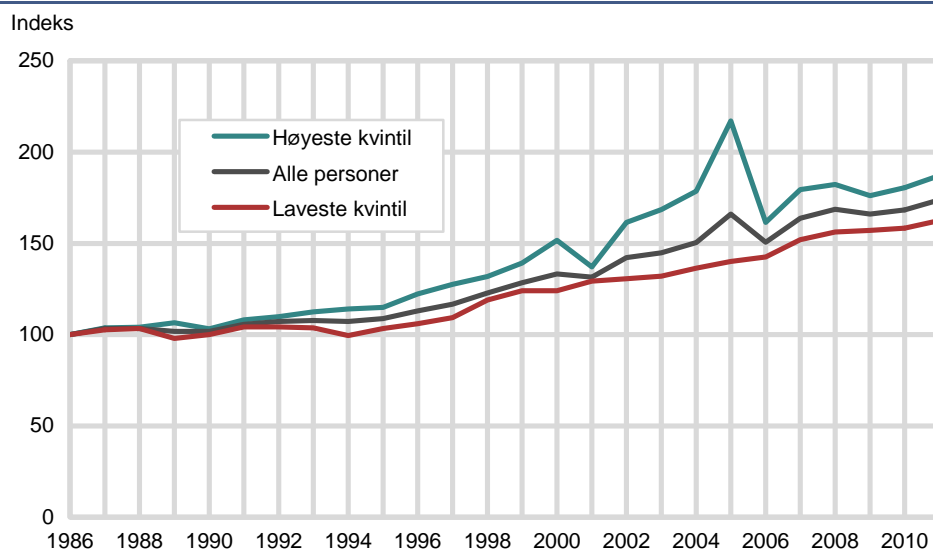
¹ Negative beløp er satt lik 0

² Forholdet mellom gjennomsnittsinntektene til rikeste og fattigste 20 prosent i befolkningen

³ Forholdstallet mellom inntekten til den personen som befinner seg mellom desil 9 og desil 10 (P90) og inntekten til den personen som befinner seg mellom desil 1 og desil 2 (P10).

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntekts- og formuesundersøkelsen for husholdninger (1990-2003) og Inntektsstatistikk for husholdninger (2004-)

Selv om vi registrerer at de observerte inntektsforskjellene har økt siden 1986, så er det likevel viktig å være oppmerksom på at den realinntektsøkningen som har funnet sted de siste årene, også har kommet de nederst i inntektsfordelingen til del. Dette blir illustrert i figur 3.6 som viser den prosentvise realinntektsøkningen til den "fattigste" femdelen (1. kvartil) og den "rikeste" femdelen (5. kvartil), samt gjennomsnittet for hele befolkningen. Som figuren viser, skjedde det en klar inntektsforbedring for femdelen med lavest inntekt fra midten av 1990-tallet og fram til 2011. I 2011 hadde personene i den laveste femdelen av befolkningen en inntekt per forbruksenhet som var om lag 62 prosent høyere enn det tilsvarende gruppe hadde i 1986. Dette var likevel en klart svakere inntektsvekst enn for den rikeste femdelen, som – på tross av en dramatisk nedgang i 2006 på grunn av reduserte kapitalinntekter – økte inntektene med 87 prosent i samme periode. Den gjennomsnittlige realinntektsøkningen i befolkningen var på sin side 74 prosent mellom 1986 og 2011.

Figur 3.6. Utviklingen i inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala).¹ Indeks i faste 2011-kroner. 1986=100

¹ Personer i studenthusholdninger er utelatt

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntekts- og formuesundersøkelsen for husholdninger (1986-2003) Inntektsstatistikk for husholdninger (2004-)

Regionale variasjoner i inntektsulikhet

Vi skal avslutningsvis i dette kapitlet se hvordan inntektsfordelingen er innen ulike deler av landet.

Det viser seg at det er klare variasjoner i ulikhet mellom fylkene. Det er først og fremst Oslo som skiller seg fra resten av landet ved å ha mye større inntektsforskjeller enn noen av de andre fylkene. Mens inntektsforskjellen mellom femdelen av befolkningen med høyst inntekt og femdelen med lavest inntekt er 3,4 for hele landet, er tilsvarende forholdstall hele 4,9 i hovedstaden (tabell 3.7). I tillegg til Oslo er også inntektsforskjellene relativt store i Akershus og Rogaland. Blant de fylkene som hadde de minste inntektsforskjellene i 2011 finner vi Nord-Trøndelag, Sogn og Fjordane og Nordland.

Tabell 3.7. Fordelingen av husholdningens inntekt etter skatt per forbruksenhet¹ (EU-skala), for personer. Fylker. 2011. Rangert etter Gini-koeffisienten

	Gini-koeffisient	S80/S20 ²	P90/P10 ³	Antall husholdninger ⁴
Alle	0,237	3,4	2,7	2 206 168
Oslo	0,304	4,9	3,5	309 454
Akershus	0,249	3,6	2,8	232 177
Rogaland	0,246	3,5	2,7	185 960
Aust-Agder	0,230	3,2	2,5	47 668
Buskerud	0,230	3,2	2,6	117 440
Hordaland	0,229	3,2	2,6	211 920
Vestfold	0,228	3,2	2,6	105 280
Vest-Agder	0,221	3,1	2,5	74 360
Sør-Trøndelag	0,218	3,1	2,5	131 906
Møre og Romsdal	0,217	3,0	2,5	109 428
Østfold	0,215	3,0	2,5	123 362
Troms	0,213	3,0	2,4	70 638
Telemark	0,211	3,0	2,5	76 475
Hedmark	0,203	2,8	2,4	87 021
Finnmark	0,202	2,8	2,4	32 740
Oppland	0,201	2,8	2,4	83 565
Nordland	0,199	2,8	2,3	105 634
Sogn og Fjordane	0,198	2,8	2,4	44 723
Nord-Trøndelag	0,194	2,7	2,3	56 417

¹ Negative beløp er satt lik 0

² Forholdet mellom gjennomsnittsinntektene til rikeste og fattigste 20 prosent i befolkningen

³ Forholdstallet mellom inntekten til den personen som befinner seg mellom desil 9 og desil 10 (P90) og inntekten til den personen som befinner seg mellom desil 1 og desil 2 (P10).

⁴ Personer i studenthusholdninger er utelatt.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger

Det er trolig flere faktorer som er med på å forklare de regionale forskjellene i ulikhet. At ulikheten i Oslo er så mye større enn i resten av landet kan blant annet skyldes den særegne husholdningsstrukturen her, der mer enn halvparten av husholdningene består av aleneboende. Ulikheten innen gruppen av aleneboende er gjerne større enn blant andre husholdninger (Melby og Strøm 2007). I tillegg har Oslo et sterkt innslag av innvandrere med landbakgrunn fra Øst-Europa, Asia, Afrika og Latin-Amerika, en gruppe som er kraftig overrepresentert nederst i inntektsfordelingen. På den annen side er svært mange personer med store næringsinntekter og kapitalinntekter også bosatt i hovedstaden.

4. Vedvarende lavinntekt

Jon Epland og Lotte Rustad Thorsen

Hovedpunktene i dette kapitlet kan oppsummeres ved:

- Liten nedgang i andelen personer med vedvarende lavinntekt de siste årene
- Færre eldre, men flere unge har vedvarende lavinntekt
- Innvandrerbarn utgjør snart halvparten av alle barn i lavinntekts-husholdninger
- Yngre med vedvarende lavinntekt bor trangt og er sjeldnere eiere enn andre
- To av tre yngre med vedvarende lavinntekt har høy boutgiftsbelastning
- I fire av ti husholdninger med vedvarende lavinntekt er det ingen helårs yrkesaktive

Vi har så langt presentert utviklingen i lavinntekt og andre sosiale indikatorer basert på tverrsnittsdata, det vil si slik situasjonen var på ett bestemt tidspunkt (år). Selv om dette gir nyttig informasjon om utviklingen i lavinntekt og andre levekårsindikatorer, gir dette ikke informasjon om hvor lenge en tilstand varer, om for eksempel det å ha lav inntekt er et kronisk eller forbigående fenomen. Tidligere undersøkelser har for eksempel vist at det kan være betydelige forskjeller med hensyn til hvilke grupper av befolkningen som har størst sannsynlighet for å ha vedvarende lavinntekt (se for eksempel Andersen m.fl. 2003). Noen grupper vil bare kortvarig ha lavinntekt, mens andre grupper vil ha større vansker med å forbedre sin økonomiske situasjon.

I dette kapitlet skal vi følge utviklingen til de samme personene over flere år. Vi vil da få informasjon om hvor mange som har vedvarende lavinntekt, sammenlignet med hvor mange som bare årlig befinner seg i lavinntektsgruppen. Vi skal i tillegg se på hvilke grupper som har stor sannsynlighet for å ha vedvarende lav inntekt, og om noen grupper har fått bedre eller verre økonomiske levekår de siste årene.

4.1. Nærmere om datagrunnlaget

Datagrunnlaget for de fleste av inntektsindikatorerne i dette kapitlet er basert på *inntektsstatistikken*, som omfatter alle personer i privathusholdninger bosatt i landet (totaltelling). For å vise utviklingen i vedvarende lavinntekt er identiske personer fulgt over en periode på flere år. Alle personer som enten innvandret eller utvandret i denne perioden, vil derfor ikke være del av denne populasjonen. Det samme gjelder for personer som i løpet av denne perioden flyttet på institusjon.

Panelet i *levetårsundersøkelsen EU-SILC* som benyttes her, består av personer som ved utgangen av 2012 var 18 år eller mer. Levetårsundersøkelsen EU-SILC er en kombinasjon av en tverrsnitts- og en panelundersøkelse. Det betyr at utvalget til en hver tid skal være representativt for populasjonen (bosatte i Norge, 16 år eller mer). Utvalget var frem til og med 2011 delt i åtte deler, hvor 1/8 roteres ut hvert år, og 1/8 trekkes nye hvert år. Fra og med 2012 er utvalgsplanen lagt om med sikte på at panelet skal gjelde for fire år. I praksis betyr dette at utvalget vil bli delt i fire deler, der tilsvarende 1/4 roteres ut og 1/4 trekkes nye hvert år. I en overgangsperiode, da inkludert 2012, vil likevel utvalget bestå av åtte deler, men der størrelsen på gruppen som trekkes nye vil være større enn tidligere år. I tillegg blir det supplert med nye 16 åringer og nye innvandrere slik at tverrsnittsegenskapene opprettholdes. Levetårsanalysen av lavinntektsgruppen 2010-2012 (tilsvarende inntektsårene 2009-2011) er i sin helhet basert på levetårsundersøkelsen EU-SILC. For mer informasjon om utvalget se (Vrålstad, Wiggen og Thorsen 2013).

Siden resultatene er basert på personlig intervju med ett husholdningsmedlem, vil resultatene derfor gjelde for personer i alderen 16 år og over ved utgangen av 2010 (personene vil være 18 år og over ved utgangen av 2012). Tallene for lavinntektsgruppen 2001-2003 (svarer til lavinntekt i årene 2000-2002) er basert på en tidligere levetårsundersøkelses panel i kombinasjon med levetårsundersøkelsen EU-SILC. I den tidligere levetårsundersøkelsen var det en øvre aldersgrense, slik at dataene her dekker personer i alderen 16-83 (utgangen av 2000) og 16-84 (utgangen av 2001). I motsetning til resultater som baserer seg på panelet til

inntekts- og formuesundersøkelsen, omfatter gruppen med vedvarende lavinntekt basert på EU-SILC og levekårspanelet ikke barna (for perioden 2001-2003 heller ikke de eldste). Det betyr at resultatene basert på levekårsundersøkelsen EU-SILC i dette kapitlet kan avvike noe fra resultatene basert på inntektsstatistikken.

Ser vi for eksempel på inntektsårene 2003-2005 er andelen av personer 18 år og over med vedvarende lavinntekt 10,3 prosent basert på EU-SILC, og ikke 9,5 prosent som i inntektsundersøkelsen (60 prosent av medianinntekt og med EUs ekvivalensskala). For inntektsårene 2004-2006 er samsvaret bedre, men henholdsvis 9,5 prosent i EU-SILC og 9,3 prosent i inntektsundersøkelsen. Tilsvarende andeler for inntektsperioden 2005-2007 er 8,9 prosent (levvekårsundersøkelsen EU-SILC) og 9,4 prosent (inntektsundersøkelsen), og for perioden 2006-2008 10,5 (levvekårsundersøkelsen EU-SILC) prosent og 9,5 prosent (inntektsundersøkelsen). For inntektsperioden som dekkes i denne rapporten, inntekter i årene 2009-2011, gir levekårsundersøkelsen EU-SILC en andel på 9,4 prosent. Beregner vi feilmarginen ved bruk av et 95 % konfidensintervall på utvalgsdataene fra EU-SILC, får vi intervallet 7,9 – 10,9 prosent. Inntektsundersøkelsen en andel på 9,2 prosent. Dersom resultatet i inntektsundersøkelsen beregnes for personer 16 år og over blir andelen 9,6 prosent.

4.2. Definisjon av vedvarende lavinntekt

Det er flere måter å tilnærme seg en definisjon på det å ha permanent eller vedvarende lavinntekt. En kan for eksempel ta utgangspunkt i hvor mange ganger en person har hatt inntekt under de årlige lavinntektsgrensene, eller en kan ta utgangspunkt i gjennomsnittsinntekten over en periode på flere år. De personene som har en inntekt per forbruksenhet som er lavere enn den gjennomsnittlige lavinntektsgrensen for de samme årene, kan regnes som personer med kronisk lave inntekter. Vi presenterer tall for begge disse tilnærmingene i dette kapitlet. Vi vil likevel bare benytte den siste tilnærmingen, det vil si definere vedvarende lavinntekt ut i fra gjennomsnittsinntekten i en treårsperiode, når vi skal se på forekomsten av vedvarende lavinntekt innen ulike grupper av befolkningen. Også i levekårsdelen vil vi kun basere oss på denne siste tilnæringsmåten.

4.3. Utviklingen i vedvarende lavinntekt

Vi skal innledningsvis se på omfanget av vedvarende lavinntekt i perioden 1996 til 2011, for hele befolkningen. Vi definerer vedvarende eller kronisk lavinntekt ved å ta utgangspunkt i beløpet som utgjør den gjennomsnittlige medianinntekten i ulike treårsperioder. Som vist i tabell 2.2 vil mediangjennomsnittet (i faste priser) for treårsperioden 2009 til 2011 for inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala) være 302 000 kroner for hele befolkningen. Dette betyr at ut ifra EUs lavinntektsdefinisjon (60 prosent av medianen), vil lavinntektsgrensen (gjennomsnittet for treårsperioden) være på 181 000 kroner. Alle personer som i gjennomsnitt hadde en så lav årlig inntekt per forbruksenhet i årene 2009 til 2011, vil etter denne definisjonen ha vedvarende lavinntekt. For OECDs definisjon vil tilsvarende lavinntektsgrense (50 prosent av mediangjennomsnittet basert på OECDs ekvivalensskala) være på om lag 126 000 kroner.

Tabell 4.1 viser hvor mange personer som har hatt vedvarende lavinntekt i ulike treårsperioder mellom 1996 og 2011, for både OECD- og EU-definisjonen. For bedre å få fram spredningen i fordelingen viser vi i tillegg andelen personer med inntekt under både 50 og 60 prosent av mediangjennomsnittet for de to ekvivalensskalaene. Vi har allerede sett at nær 10 prosent av befolkningen (der personer i studenthusholdninger er utelatt) hadde *årlig* lavinntekt (EU definisjonen) i 2011, mens det ifølge OECDs noe strengere definisjon var 4,8 prosent av befolkningen i lavinntektsgruppen (se kapittel 3). Når vi nå går over til å se på hvor mange som har permanent eller "vedvarende" lavinntekt i en periode på minst tre år, faller andelen personer i lavinntektsgruppen. Ifølge EUs definisjon var andelen med vedvarende lavinntekt 7,7 prosent i perioden 2009 til 2011 (studenter utelatt), mens tilsvarende tall var 3,3 prosent ifølge OECDs definisjon. Det synes dermed klart at noen personer av ulike årsaker bare har forbigående lave inntekter.

Tabell 4.1. Utviklingen i vedvarende lavinntekt, 1996-2011. Andel personer med inntekt etter skatt per forbruksenhet under henholdsvis 50 prosent og 60 prosent av mediangjennomsnittet i perioden. To ulike ekvivalensskalaer. Standardavvik i parentes

Periode	OECD-skala				EU-skala				Antall observasjoner
	50 %	Std.avvik	60 %	Std.avvik	50 %	Std.avvik	60 %	Std.avvik	
Alle personer									
1996-1998	2,4	(0,13)	7,5	(0,22)	4,0	(0,16)	9,7	(0,25)	17 351
1997-1999	2,3	(0,13)	6,8	(0,21)	3,7	(0,16)	9,0	(0,24)	17 334
1998-2000	2,1	(0,12)	6,1	(0,20)	3,4	(0,15)	8,8	(0,24)	17 214
1999-2001	2,2	(0,13)	6,1	(0,20)	3,3	(0,15)	8,5	(0,24)	17 162
2000-2002	2,7	(0,13)	6,6	(0,21)	3,7	(0,16)	9,0	(0,24)	17 259
2001-2003	2,9	(0,14)	6,5	(0,20)	4,0	(0,16)	8,9	(0,23)	17 339
2002-2004	3,6	(0,17)	7,2	(0,24)	4,1	(0,18)	9,6	(0,27)	13 671
2003-2005	3,9	(0,15)	7,4	(0,21)	4,9	(0,17)	9,5	(0,23)	18 500
2004-2006	3,8		7,8		4,5		9,3		4 424 148
2005-2007	3,9		7,9		4,6		9,4		4 459 642
2006-2008	4,1		8,1		4,7		9,5		4 502 896
2007-2009	4,1		8,0		4,7		9,5		4 557 471
2008-2010	4,2		8,0		4,5		9,3		4 612 163
2009-2011	4,3		8,0		4,4		9,2		4 666 856
Alle personer eksklusive studenter¹									
1996-1998	2,0	(0,12)	6,8	(0,21)	3,5	(0,15)	8,9	(0,24)	17 204
1997-1999	1,9	(0,12)	6,2	(0,20)	3,1	(0,14)	8,1	(0,23)	17 187
1998-2000	1,7	(0,11)	5,6	(0,19)	2,9	(0,14)	8,2	(0,23)	17 089
1999-2001	1,8	(0,12)	5,5	(0,19)	2,8	(0,14)	7,8	(0,23)	16 999
2000-2002	2,1	(0,12)	5,9	(0,20)	3,0	(0,15)	8,1	(0,23)	17 073
2001-2003	2,4	(0,13)	5,8	(0,19)	3,3	(0,15)	7,9	(0,22)	17 110
2002-2004	3,0	(0,16)	6,4	(0,23)	3,3	(0,17)	8,5	(0,26)	13 516
2003-2005	3,0	(0,14)	6,1	(0,19)	3,6	(0,15)	7,9	(0,21)	18 246
2004-2006	2,9		6,7		3,4		7,9		4 307 976
2005-2007	3,0		6,8		3,5		8,1		4 345 819
2006-2008	3,2		6,9		3,6		8,2		4 389 644
2007-2009	3,3		6,8		3,5		8,1		4 441 889
2008-2010	3,3		6,8		3,4		7,9		4 492 613
2009-2011	3,3		6,7		3,2		7,7		4 540 208

¹ Personer som bor alene siste året i perioden og som mottar studielån.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntekts- og formuesundersøkelsen (1996-2003) og Inntektsstatistikk for husholdninger (2004-).

Når det gjelder utviklingen i vedvarende lavinntekt viser tabellen at perioden fra 1996 fram til om lag 2001 er preget av en reduksjon i tallet på personer med vedvarende lavinntekt, både ut ifra OECDs og EUs lavinnteksdefinisjon. Utviklingen etter 2001 er noe forskjellig for de to lavinnteksdefinisjonene. For EUs lavinnteksdefinisjon er utviklingen relativt stabil med små endringer i andelen personer med vedvarende lavinntekt fram til 2009. Etter dette har det vært en liten nedgang i lavinntekt basert på denne definisjonen.

For OECDs metode finner vi imidlertid en klar økning i tallet på personer med vedvarende lavinntekt hvert år fra 2001 (1,8 prosent) og fram til 2004 (3,0 prosent). Deretter har andelen med vedvarende lavinntekt endret seg lite, selv om andelen øker svakt i slutten av perioden, til 3,3 prosent i 2011.

Som tidligere nevnt finnes det også en alternativ definisjon på vedvarende lavinntekt, der en tar utgangspunkt i andelen personer som er under lavinntektsgrensen siste året og som også har hatt inntekter under lavinntektsgrensen i minst to av de tre foregående årene.⁵ Tabell 4.2 viser hvor mange personer som var under lavinntektsgrensen i 2011 og som samtidig hadde vært under lavinntektsgrensen i minst 2 av de 3 foregående årene, det vil si perioden 2008 til 2011. Vi avgrensner oss her til kun å benytte EUs ekvivalensskala.

Som tabell 4.2 viser, hadde 5,0 prosent av befolkningen, eller 219 000 personer, kronisk lave inntekter ved denne definisjonen (lavinntektsgrensen lik 60 prosent av medianinntekten, studenter er utelatt). Dette er altså klart færre enn ved en lavinnteksdefinisjon som tar utgangspunkt i gjennomsnittsinntektene i en treårsperiode (tabell 4.1), som viser at 351 000 personer, eller 7,7 prosent hadde vedvarende lavinntekt. En av forklaringene på at færre har vedvarende lavinntekt ved

⁵ Dette er i dag Eurostat sin definisjon på det å ha risiko for å ha vedvarende lavinntekt.

denne definisjonen, er at observasjonstiden nå er utvidet til 4 år, slik at flere personer dermed har fått anledning til å forlate lavinntektsgruppen. Men det vil også ha betydning at denne definisjonen er noe "strengere" enn den som definerer lavinntekt i forhold gjennomsnittsinntektene over en treårsperiode. Flere personer som ett år befinner seg i lavinntektsgruppen, kan neste år ha en inntekt like over lavinntektsgrensen. Disse vil da ikke lenger bli definert som kronisk fattige ifølge denne definisjonen. Men de samme personene kan likevel ha en gjennomsnittsinntekt over flere år som er så lav at de ved bruk av den andre definisjonen på vedvarende lavinntekt, likevel havner i lavinntektsgruppen. (Teoretisk sett så kan en selvsagt ha hatt en betydelig inntekt det ene året en *ikke* var i lavinntektsgruppen, men i praksis vil dette neppe være tilfelle for mange husholdninger).

Utviklingen i lavinntekt basert på den alternative definisjonen av vedvarende lavinntekt, når lavinntektsgrensen settes til 60 prosent av medianinntekten i samfunnet, viser at det ble en nedgang i andelen med vedvarende lavinntekt i årene etter 2008. Andelen i 2011 (5,0 prosent) er faktisk den laveste som er registrert for den perioden vi har tall for. Reduksjonen i andelen personer med lavinntekt skyldes i hovedsak en nedgang i andelen pensjonister med permanent lave inntekter.

Settes lavinntektsgrensen lavere, til 50 prosent av medianen, har det vært små endringer i andelen med vedvarende lavinntekt de siste ti årene. Men også her har andelen gått noe ned de siste årene.

Tabell 4.2. Utviklingen i vedvarende lavinntekt. Andel personer med ekvivalentinntekt (EU-skala) under den årlige lavinntektsgrensen og som var under lavinntektsgrensen i minst 2 av de 3 foregående årene

	50 %	60 %	Antall observasjoner
Alle personer			
1999	2,4	6,8	16 285
2000	2,2	6,4	16 120
2001	2,0	6,2	16 239
2002	2,4	6,7	16 036
2003	2,3	6,3	16 268
2007	2,8	6,3	4 367 429
2008	2,8	6,4	4 403 061
2009	2,7	6,1	4 448 049
2010	2,5	6,0	4 497 201
2011	2,6	6,0	4 550 940
Alle personer eksklusive studenter¹			
1999	1,9	6,3	16 139
2000	1,9	6,0	16 002
2001	1,7	5,7	16 077
2002	1,9	6,1	15 852
2003	1,8	5,7	16 043
2007	2,0	5,3	4 254 460
2008	2,0	5,4	4 290 596
2009	1,8	5,1	4 333 343
2010	1,6	5,0	4 378 546
2011	1,6	5,0	4 425 238

¹ Personer som bor alene siste året i perioden og som mottar studielån
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

4.4. Sammensetning av lavinntektsgruppen

Sammensetning av gruppen med vedvarende lavinntekt varierer i stor grad med hvilken lavinntektsdefinisjon som benyttes. Ved bruk av EUs definisjon er enslige eldre den største enkeltgruppen med vedvarende lavinntekt. Denne gruppen utgjorde 19 prosent av alle med vedvarende lavinntekt, men bare 6 prosent i befolkningen som helhet. En annen stor gruppe er par med barn, der yngste barn er under 7 år, med en andel på 18 prosent. Småbarnsfamiliene er likevel ikke overrepresentert i gruppen med vedvarende lavinntekt når en benytter EUs lavinntektsdefinisjon, siden andelen i befolkningen som helhet er om lag 20 prosent. Til sammen hadde om lag 351 000 personer vedvarende lavinntekt i 2011, når en benytter EUs lavinntektsdefinisjon.

Når en benytter OECDs lavinnteksdefinisjon, som altså har en mye lavere lavinntektsgrense, så er det barnefamilier som utgjør den største andelen av lavinnteksgruppen. Nærmere 56 prosent av alle med vedvarende lavinntekt, var enten i husholdninger bestående av par med barn eller enslige forsørgere. Derimot så finner vi nå svært få aleneboende eldre i lavinnteksgruppen. Dette skyldes det forholdet vi har omtalt tidligere, at lavinnteksgrensen ifølge OECDs definisjon vil ligge klart lavere enn det som var gjennomsnittlig minstepensjon til aleneboende i samme periode, og at det dermed vil være få alderspensjonister blant de med lavinntekt. Om lag 149 000 personer hadde vedvarende lavinntekt i 2011, ifølge denne lavinnteksdefinisjonen.

Tabell 4.3. Sammensetning av gruppen med vedvarende lavinntekt 2009 - 2011, og befolkningen i alt. Husholdningstyper.¹ To ulike lavinnteksdefinisjoner. Antall og prosent

	Personer med lavinntekt					
	OECD-definisjon (50%)		EU-definisjon (60%)		Alle personer ²	
	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall
Aleneboende under 45 år	15	22 000	15	52 000	6	281 011
Aleneboende 45-64 år	6	9 000	8	29 000	5	239 774
Aleneboende 65 år og eldre ...	2	3 000	19	66 000	6	266 803
Par uten barn under 45 år	5	8 000	5	18 000	4	178 319
Par uten barn 45-64 år	2	3 000	2	7 000	9	388 689
Par uten barn 65 år og eldre ..	2	3 000	2	6 000	10	448 934
Par med barn, 0-6 år	28	41 000	18	62 000	20	904 867
Par med barn 7-17 år	14	21 000	10	34 000	20	902 371
Enslige forsørgere	14	22 000	13	44 000	6	277 725
Andre husholdninger	11	17 000	10	34 000	14	651 715
Alle personer	100	149 000	100	351 000	100	4 540 208

¹ Aleneboende studenter er utelatt. Husholdningstypene refererer seg til siste året i treårsperioden.

² Omfatter alle personer i privathusholdninger som har vært bosatt i landet i hele treårsperioden.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

4.5. Yrkestilknytning og utdanning

For personer i yrkesaktiv alder er det nær sammenheng mellom det å stå utenfor arbeidslivet over flere år, og det å ha vedvarende lavinntekt. Blant alle personer som var i alderen 25 til 65 år og som hadde tilhørt en husholdning uten noen yrkestilknyttede i en treårsperiode, hadde så mange som 34 prosent vedvarende lavinntekt i 2011 (tabell 4.4). Siden andelen med vedvarende lavinntekt (EU-definisjon) blant alle personer i samme aldersgruppe bare var på 7 prosent, betyr dette at de uten yrkestilknyttede i husholdningen hadde nær 5 ganger større risiko for å ha vedvarende lavinntekt, sammenlignet med alle i denne aldersgruppen. Men vi merker oss samtidig at personer i husholdninger med en mer sporadisk tilknytning til arbeidslivet har nesten like stor sannsynlighet for å ha vedvarende lavinntekt, som de helt uten yrkestilknyttede. Blant de personene som i treårsperioden hadde tilhørt en husholdning der minst ett medlem var yrkestilknyttet i minst ett av årene, hadde så mange som 31 prosent vedvarende lavinntekt. Det er først når en tilhører en husholdning der minst ett medlem har en stabil tilknytning til arbeidslivet at sannsynligheten for å ha vedvarende lavinntekt blir drastisk redusert. Blant de personene i en husholdning med ett yrkestilknyttet medlem alle tre årene i perioden, hadde bare fire prosent vedvarende lavinntekt i 2011.

For personer i aldersgruppen 25 til 65 år er det også en sterk sammenheng mellom egen yrkestilknytning og forekomsten av vedvarende lavinntekt. I følge EUs lavinnteksdefinisjon hadde nesten hver fjerde person som ikke var yrkestilknyttet i treårsperioden 2009 til 2011, vedvarende lavinntekt. Denne andelen har vært stabil de siste årene. På den annen side er det knapt noen av dem som har vært yrkesaktiv i hvert av årene i treårsperioden, som har vedvarende lavinntekt.

Vi ser for øvrig at andelen personer med vedvarende lavinntekt er noe lavere blant personer i yrkesaktiv alder (25 til 65 år), sammenlignet med befolkningen i alt (EU-definisjonen). Dette skyldes, som tidligere påpekt, at de eldre fremdeles er overrepresentert i lavinnteksgruppen ved denne definisjonen.

Tabell 4.4. Personer 25-65 år etter tallet på yrkestilknyttede husholdningsmedlemmer og egen yrkestilknytning. Andel med vedvarende lavinntekt. Alder refererer seg til siste året i referanseperioden

	OECD-definisjon (50%)										EU-definisjon (60%)									
	1997-1999	1999-2001	2001-2003	2003-2005	2005-2007	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2010-2011	2011	1997-1999	1999-2001	2001-2003	2003-2005	2005-2007	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2010-2011	2011
Kjennemerker ved husholdningen personen tilhører																				
Personer (25-65 år) i husholdninger der ingen er yrkestilknyttet i noen av årene	14	11	19	13	17	18	18	18	18	18	34	29	35	33	34	35	35	35	34	
Personer (25-65 år) i husholdninger med ett yrkestilknyttet medlem i minst ett av årene	8	11	8	18	13	14	14	14	14	14	22	28	22	34	30	31	32	31	31	
Personer (25-65 år) i husholdninger med ett yrkestilknyttet medlem i alle årene	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	3	3	4	3	4	4	4	5	4	
Kjennemerker ved personen																				
Personer (25-65 år) som ikke har vært yrkestilknyttet i noen av årene ..	9	7	9	12	11	12	12	12	12	12	20	18	19	22	22	23	23	23	23	
Personer (25-65 år) som har vært yrkestilknyttet minst ett av årene	4	6	5	5	7	7	7	7	7	7	13	14	14	14	16	17	17	17	17	
Personer (25-65 år) som har vært yrkestilknyttet i alle årene	0	0	0	0	0	0	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Alle personer 25-65 år ...	2	2	2	3	3	3	3	3	3	3	5	5	6	6	7	7	7	7	7	

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Tabell 4.5. Andelen personer 18-66 år med vedvarende lavinntekt, etter utdanningsnivå.¹ Prosent

	OECD-definisjon (50%)						EU-definisjon (60%)					
	2004-2006	2005-2007	2006-2008	2007-2009	2008-2010	2009-2011	2004-2006	2005-2007	2006-2008	2007-2009	2008-2010	2009-2011
Utdanning på grunnskolenivå eller lavere	4,4	4,6	5,0	4,8	4,7	4,9	10,5	11,0	11,8	11,5	11,4	11,7
Utdanning på videregående nivå	2,9	2,9	3,1	3,2	3,2	3,4	6,3	6,4	6,7	6,8	6,8	7,1
Utdanning på universitet/høyskole nivå, kort	5,3	5,4	5,5	5,7	6,0	6,3	9,5	9,4	9,5	9,5	9,8	10,2
Utdanning på universitet/høyskole nivå, lang	2,3	2,1	2,3	2,3	2,4	2,7	4,6	4,2	4,5	4,4	4,5	5,1
Uoppgitt utdanning ²	17,9	17,1	15,9	15,6	14,9	22,6	29,0	27,7	25,4	25,2	24,2	33,8
Alle personer	4,2	4,2	4,4	4,5	4,6	4,8	8,5	8,7	8,9	9,0	9,1	9,3

¹ Alder refererer seg til siste året i referanseperioden

² Det ble gjennomført en revisjon av utdanningsstatistikken i 2011, som reduserte antallet i befolkningen med uoppgitt utdanning.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Selv om vi går over til å benytte OECDs lavinntektsdefinisjon rokker ikke dette ved den betydningen yrkestilknytning har på forekomsten av lavinntekt over tid. Det er igjen klare forskjeller i forekomsten av lavinntekt mellom de helt uten og de med en svak tilknytning til arbeidsmarkedet.

Det er også en nær sammenheng mellom en persons utdanningsnivå og sannsynligheten for å ha vedvarende lavinntekt. Personer i alderen 18 til 66 år som bare har utdanning på grunnskolenivå som høyeste nivå, har for eksempel en andel med vedvarende lavinntekt på 12 prosent i 2011, i følge EUs definisjon (tabell 4.5). Til sammenligning har de med fullført videregående utdanning en lavinntektsandel på under 7 prosent. Det er også en relativt høy andel blant de med kort universitetsutdanning som har vedvarende lavinntekt (10 prosent), men mange av disse vil fremdeles være under utdanning (studenter). Den aller høyeste andelen med vedvarende lavinntekt i 2011, finner en likevel blant dem med ukjent utdanningsnivå (34 prosent). Dette vil i hovedsak være innvandrere der en mangler opplysninger om høyeste fullførte utdanning.

På grunn av vesentlige endringer i utdanningsstatistikken for 2011 (nærmere redegjort for i kapittel 2), er det ikke mulig å direkte sammenligne utviklingen fra året før for denne indikatoren.

4.6. Økonomiske kjennemerker ved lavinntektsgruppen

Bruk av sosialhjelp og bostøtte

Vi skal nå se nærmere på sammenhengen mellom ulike økonomiske indikatorer og forekomsten av vedvarende lavinntekt. Det er for eksempel en rimelig antakelse at personer med vedvarende lavinntekt vil være hyppigere mottakere av supplerende ytelser som for eksempel bostøtte og sosialhjelp, enn andre personer. Tabell 4.6 bekrefter dette. Vi ser at 42 prosent av alle som tilhørte et hushold som mottok bostøtte i alle årene i treårsperioden 2009-2011, også hadde vedvarende lavinntekt (EU-definisjonen). Dette var en noe lavere andel enn i forrige periode. Vi finner en noe høyere andel med lavinntekt (45 prosent) blant personer i husholdninger som mottok sosialhjelp i hvert av årene i treårsperioden. Men også i denne gruppen har det blitt relativt sett færre med lavinntekt de siste årene. Det er videre en sterk sammenheng mellom det å motta sosialhjelp i kombinasjon med bostøtte, og det å tilhøre gruppen av personer med kronisk lave inntekter. Nær 54 prosent av alle som i en treårsperiode mottok både bostøtte og sosialhjelp, var også å finne i gruppen med vedvarende lavinntekt. Blant dem som har sosialhjelp som største inntektskilde er andelen i lavinntektsgruppen svært høy (83 prosent), og denne andelen har endret seg lite de siste årene.

Ved bruk av OECDs lavinntektsdefinisjon endres bildet noe. Det er særlig sammenhengen mellom det å motta bostøtte og det å ha vedvarende lavinntekt som blir svakere. Forklaringen er nok først og fremst at bostøtten i stor grad går til pensjonister, men på grunn av at det er svært få pensjonister i lavinntektsgruppen ved bruk av OECDs definisjon, blir det også få mottakere av bostøtte i denne gruppen.

Tabell 4.6. Personer i husholdninger med ulike indikatorer for økonomisk utsatthet og høy rentebelastning. Andel med vedvarende lavinntekt. Prosent

	OECD-definisjon (50%)										EU-definisjon (60%)								
	1997-1999	1999-2001	2001-2003	2003-2005	2005-2007	2006-2008	2007-2009	2008-2010	2009-2011	1997-1999	1999-2001	2001-2003	2003-2005	2005-2007	2006-2008	2007-2009	2008-2010	2009-2011	
Økonomisk utsatthet																			
Personer i husholdninger som mottar bostøtte i hele treårsperioden	6	7	9	19	15	18	18	17	17	35	32	34	46	44	47	47	44	42	
Personer i husholdninger som mottar bostøtte i minst ett av årene treårsperioden ...	5	6	10	17	15	16	16	16	16	28	27	30	40	38	40	39	38	36	
Personer i husholdninger som mottar sosialhjelp i minst tre påfølgende år	10	15	18	29	25	27	26	24	24	29	32	39	52	47	50	48	46	45	
herav personer der sosialhjelp utgjør minst 50 % av husholdningens samlede inntekt	18	42	45	48	46	50	50	47	45	60	75	78	79	83	86	86	84	83	
Personer i husholdninger som mottar sosialhjelp i minst ett av tre påfølgende år	9	9	12	16	15	16	16	15	15	22	21	25	31	30	32	32	30	30	
Personer i husholdninger som mottar både bostøtte og sosialhjelp i minst tre påfølgende år	13	24	33	45	34	36	35	32	30	36	32	49	63	56	59	59	55	54	
Personer i husholdninger som mottar både bostøtte og sosialhjelp i minst ett av tre påfølgende år	8	12	19	26	23	25	24	22	21	26	22	33	46	44	46	46	43	42	
Høy rentebelastning																			
Personer i husholdninger som har høy rentebelastning i minst tre påfølgende år	5	4	4	7	8	5	5	6	8	7	7	8	11	13	9	8	9	12	
Alle personer	2,3	2,2	2,9	3,9	3,9	4,1	4,1	4,2	4,3	9,0	8,5	8,9	9,5	9,4	9,5	9,5	9,3	9,2	

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntekts- og formuesundersøkelsen for husholdninger.

Rentebelastning

En av de største utgiftspostene til husholdningene er renter. Selv om det tradisjonelt har vært slik at det er de husholdningene som har de høyeste inntektene som også har mest gjeld, kan det likevel tenkes at renteutgiftene tynger mest for dem med de laveste husholdningsinntektene. I tabell 4.6 definerer vi alle som i en treårsperiode hadde renteutgifter som oversteg 15 prosent av samlet husholdningsinntekt i samme treårsperiode, som en gruppe med høy rentebelastning. Som tabellen viser hadde om lag 12 prosent av de med høy rentebelastning vedvarende lavinntekt, ifølge EUs lavinnteksdefinisjon. Siden andelen med vedvarende lavinntekt i hele befolkningen var på 9,2 prosent, tyder dette på at de med høy rentebelastning var noe overrepresentert blant dem med vedvarende lavinntekt i 2011. Sammenliknet med tidligere år, så har andelen personer med høy rentebelastning i lavinntektsgruppen økt noe. Nedgangen i utlånsrentene de siste årene har ført til at stadig færre personer i befolkningen totalt har høye renteutgifter. Men blant dem som fremdeles har høye renteutgifter, har altså en økende andel også vedvarende lavinntekt.

Vi finner samme utvikling når vi går over til å benytte OECD sin lavinnteksdefinisjon. Vi ser nå at 8 prosent av de med høy rentebelastning har vedvarende lavinntekt, klart høyere enn i befolkningen totalt (4 prosent). Også ved bruk av OECDs målemetode finner vi at det har blitt en høyere andel med vedvarende lavinntekt de siste årene, blant dem med høy rentebelastning.

4.7. Boforhold, økonomiske problemer og tilknytning til arbeidsmarkedet

Hvem har vedvarende lav inntekt?

I analysen av boforhold, økonomiske problemer, helse og tilknytning til arbeidsmarkedet er datagrunnlaget levekårsundersøkelsen EU-SILC. Gruppen med vedvarende lavinntekt er som tidligere nevnt ikke helt sammenlignbar med lavinntektsgruppen i inntektsdelen fordi det mangler opplysninger om barn under 16 år. I tillegg er det noe ulikhet i hvordan husholdningene defineres. Lavinntektsgruppen for 2001-2003 er basert på levekårsundersøkelsen hvor det også var en øvre aldersgrense slik at disse tallene bare dekker personer til og med 86 år. Selve avgrensningen er foretatt på samme måte, det er brukt samme inntektsbegrep, samme ekvivalensskala og lavinntektsgrensen som er brukt er også den samme (181 000 2011-kroner). Med EU-SILC som kilde finner vi da at 9,4 prosent av den voksne befolkningen faller inn under definisjonen for vedvarende lavinntekt når vi ser på perioden 2010-2012 (inntektsårene 2009-2011).

I vurderingen av boforhold og økonomi vil blant annet aldersforskjellene mellom lavinntektsgruppen og befolkningen være viktig. Ulike måter å definere lavinntekt på, ofte brukt som mål på fattigdom, gir ulike sammensetninger av lavinntektsgruppen og ulike sammenhenger med indikatorer på levekår (Normann 2009). Vi skal derfor her kort gå gjennom noen viktige trekk ved sammensetningen av lavinntektsgruppen slik den er definert her og slik det fremgår av levekårsundersøkelsen EU-SILC.

I gruppen med vedvarende lavinntekt 2010-2012 (EU-definisjonen) er, som i tidligere år, unge og eldre overrepresentert. Unge under 25 år utgjør 37 prosent dem med vedvarende lavinntekt, mot 13 prosent i befolkningen. Eldre over 66 år utgjør over 23 prosent av dem med vedvarende lavinntekt, 17 prosent i befolkningen totalt. Motsatt er da personer mellom 25 og 66 betydelig underrepresentert i gruppen med vedvarende lavinntekt sammenlignet med i befolkningen. For eksempel er kun 13 prosent med lavinntekt i alderen 45-66, mens 36 prosent i befolkningen er i denne alderen.

Blant de eldre er det også en betydelig kjønnsforskjell, og det er i første rekke eldre kvinner som er overrepresentert i lavinntektsgruppen. Menn fra 67 år og oppover utgjør om lag 3 prosent av lavinntektsgruppen og om lag 7 prosent av den totale befolkningen 16 år og over. Kvinner i samme alder utgjør derimot 20 prosent av lavinntektsgruppen, mens de utgjør 9 prosent av befolkningen 16 år og over. Både

menn og kvinner i alderen 45-66 år utgjør en vesentlig mindre del av gruppen med vedvarende lavinntekt enn av befolkningen, mens både menn og kvinner i aldersgruppen 25-44 år er nokså likt representert i lavinnteksgruppen sammenlignet med befolkningen. Blant unge (16-24 år) er kvinner og menn overrepresentert i lavinnteksgruppen i nesten samme grad. Unge menn utgjør 18 prosent av lavinnteksgruppen, unge kvinner utgjør 19 prosent. I befolkningen 16 år og over utgjør de henholdsvis 7 og 6 prosent.

Et annet viktig trekk ved lavinnteksgruppen er at aleneboende unge og eldre utgjør en stor del av gruppen. Yngre aleneboende under 45 år utgjør 33 prosent, og eldre aleneboende på 67 år eller mer utgjør 22 prosent av alle med lavinntekt. I befolkningen 16 år og over utgjør disse gruppene henholdsvis 10 og 7 prosent. Vi ser at unge aleneboende utgjør en større del av gruppen med vedvarende lavinntekt enn det vi har sett tidligere år og er dermed mer overrepresentert nå enn tidligere. Tilsvarende er eldre aleneboende mindre overrepresentert blant dem med vedvarende lavinntekt, sammenlignet med tidligere år.

Studenter utgjør en stor andel av personer med vedvarende lavinntekt. 30 prosent er skoleelever eller studenter, sammenlignet med 11 prosent i hele befolkningen. Det betyr ikke at skoleelevene eller studentene nødvendigvis er hovedinntekstakere i husholdningen, men det tyder likevel på at studenter utgjør en betydelig del av lavinnteksgruppen. 15 prosent i lavinnteksgruppen er aleneboende studenter. I tillegg til dette er 5 prosent par uten barn der i hvert fall en av partene er student. I en del tilfeller er det vanlig å holde studenter utenfor når man presenterer tall for vedvarende lavinntekt. Holder vi studentene utenfor i levekårsundersøkelsen EU-SILC, står vi igjen med 7,1 prosent med vedvarende lavinntekt i befolkningen 16 år og over. Når studenter holdes utenfor i innteksundersøkelsen, blir tilsvarende andel 7,7 prosent, men da er altså barn også telt med.

Vi har presentert tall for dem med vedvarende lavinntekt for noen årganger i perioden 2003 til 2012, som refererer til årstallene hvor dataene er samlet inn. Referanseårene for inntekt er som tidligere nevnt året forut for datainnsamlingsåret. Selv om det er et kort tidsrom og utvalgene av lavinntektspersoner er så små at det er vanskelig å få statistisk sikre resultater med hensyn til endringer (for helseforhold er det perioden fra og med 2004 vi har tall for). Likevel vil resultater fra flere årganger som dekker ulike tidsperioder for inntekt kunne gi en noe mer presis oppfatning av nivået og stabiliteten i de ulike indikatorene.

For enkelthets skyld vil vi i videre tekst her referere til året for datainnsamling i når vi viser til ulike årganger. 2012 vil da være året hvor de ulike levekårsforholdene er observert, mens vedvarende lavinntekt er definert ut fra innteksårene 2009-2011. Tilsvarende vil da 2009 tilsvare lavinnteksgruppe definert ut fra inntekter i 2006-2008. I tabelloverskriftene vil 2012 stå som 2010-2012, og tilsvarende for andre år.

Boligtype og -standard

Befolkningens boforhold er i ganske stor grad livsfasebestemt og selve boligbehovet vil variere ut fra hvilken fase man befinner seg i. I et så markeds- og eierdominert system som det norske boligmarkedet, vil også kjøp av bolig representere en betydelig investering som vanligvis blir gjort i forholdsvis ung alder ved opptak av lån som nedskrives over livsløpet. Boligsituasjonen for eldre avspeiler derfor ikke bare deres nåværende situasjon, men vil avhenge sterkt av blant annet deres familie- og yrkeskarrierer over et langt tidsrom. For unge vil lav inntekt over tid kunne være et forhold som begrenser muligheten til å etablere seg på boligmarkedet.

Som vi har sett er gruppen med vedvarende lavinntekt dominert av unge og eldre. Når det gjelder boligtype og -standard må man forvente at lavinntektsituasjonen har mer umiddelbar virkning for unge enn for eldre. I tolkningen av tall for lavinnteksgruppen er det derfor nødvendig å dele opp etter alder i stedet for å fokusere bare på lavinnteksgruppen under ett. Men små utvalg gir bare mulighet for en grov aldersoppdeling slik det fremgår av tabell 4.7.

Tabell 4.7. Boligtype og boligstandard for personer med vedvarende lavinntekt¹. 2001-2003, 2005-2007, 2008-2010 og 2010-2012

	18-44 år					Over 44 år					18 år og over					
	Alle	Vedvarende lavinntekt				Alle	Vedvarende lavinntekt				Alle	Vedvarende lavinntekt				Uten studenter
	2010-2012	2001-2003	2005-2007	2008-2010	2010-2012	2010-2012	2001-2003	2005-2007	2008-2010	2010-2012	2010-2012	2001-2003	2005-2007	2008-2010	2010-2012	2010-2012
Andel personer som																
bor i enebolig,																
våningshus	63	43	38	41	48	70	68	71	55	63	67	55	52	48	53	57
bor i småhus ellers	22	18	12	14	14	16	16	13	10	12	19	17	12	12	13	15
bor i husholdning som																
eier	74	27	35	35	26	91	69	63	65	71	84	47	47	49	42	51
bor i husholdning som																
er selveier	62	18	24	25	18	79	60	56	53	62	71	38	38	39	34	43
bor alene	20	65	41	45	51	23	68	78	75	78	23	66	57	59	61	65
bor trangt	10	27	28	27	27	1	1	1	2	4	5	15	17	15	19	10
bor svært romslig	21	9	10	7	8	48	39	55	37	33	35	23	29	21	17	22
Bor i bolig																
med råte eller fukt	9	11	12	22	13	7	8	11	12	18	8	9	12	17	15	16
som er utsatt for støy ..	13	26	18	23	28	8	12	11	11	8	10	19	15	17	21	18
som er utsatt for																
forurensning	10	9	10	11	10	9	13	9	6	13	9	11	10	8	11	12
Bor i område med																
kriminalitet, vold og																
hærverk	7	8	5	9	8	4	6	6	4	7	5	7	5	6	8	8
Boligareal per																
husholdning. Kvm.	116	65	71	72	68	132	92	101	94	95	125	78	85	83	79	85
Boligareal per person.																
Kvm.	45	47	38	39	44	71	75	87	75	77	58	59	56	54	55	61
Antall svar i alt	1 057	119	195	125	140	1648	95	100	105	86	2 705	214	295	230	226	158

¹ Inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala) under 60 prosent av mediangjennomsnittet.

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-SILC, SSB.

Bare en av fire eiere blant yngre med vedvarende lavinntekt ...

Blant de unge vil en stor del av husholdningene befinne seg i en etableringsfase. Da vil lav inntekt over flere år redusere mulighetene for å eie sin egen bolig. Dette gjenspeiles i at bare en av fire 18-44 åringer med lavinntekt eier boligen, mot tre av fire i befolkningen i samme alder (statistisk sikker forskjell). Andelen eiere blant yngre i lavinntektsgruppen har svingt noe de siste årene, og er nå lavere enn det har vært de siste årene, men på samme nivå som på begynnelsen av 2000-tallet. En medvirkende årsak til den lave andelen eiere er sannsynligvis at det er en betydelig større andel helt unge i lavinntektsgruppen. I aldersgruppen 18-44 år er gjennomsnittsalderen for de med vedvarende lavinntekt 26 år, mens gjennomsnittet for de som ikke har vedvarende lavinntekt er 34 år. Holder vi studenter utenfor lavinntektsgruppen, øker andelen eiere blant de yngre til 30 prosent. Dette er noe lavere eieandel enn tidligere år, men dette er en liten gruppe hvor det vil kunne være tilfeldige svingninger fra år til år.

Uansett om vi tar hensyn til aldersfordeling og studenter er det fortsatt en langt lavere andel eiere blant unge i lavinntektsgruppen enn i befolkningen i samme alder. Enda et forhold som kan bidra til dette er at en mye større andel i lavinntektsgruppen bor alene. Halvparten av de under 45 år som har vedvarende lavinntekt er aleneboende, og blant disse er det bare 18 prosent som eier sin egen bolig. I befolkningen totalt i samme aldersgruppe er en av fem aleneboende. Andelen aleneboende er noe høyere blant de 45 år og over. I befolkningen totalt over 45 år er 13 prosent aleneboende, mens dette gjelder hele 78 prosent i gruppen med vedvarende lavinntekt. Vi vet at pardannelse påvirker eierforholdet til boligen. Utvalget av personer i lavinntektsgruppen er imidlertid alt for lite til å undersøke betydningen av dette forholdet.

Unge i lavinntektsgruppen bor noe sjeldnere i enebolig enn befolkningen i samme alder, 48 mot 63 prosent. Også andelen som bor i småhus er noe lavere, 14 mot 22 prosent.⁶ For gruppen under 45 år, finner vi i tillegg forskjeller som tyder på at lavinn-

⁶ Se kapittel 2 for definisjon av indikatorene, blant annet småhus.

tektgruppen bor noe dårligere. Knappt tre av ti unge med lavinntekt bor trangt – dette gjelder bare en av ti enn blant alle i samme aldersgruppe. Boligene til lavinnteksgruppen er også i gjennomsnitt betydelig mindre målt i antall kvadratmeter, 68 kvadratmeter mot 116 kvadratmeter i gjennomsnitt for alle i samme alder. Ser vi på antall kvadratmeter per person veies dette noe opp av at lavinntektshusholdningene i gjennomsnitt er mindre, slik at målt i gjennomsnittlig antall kvadratmeter per person så har personer i lavinntektshusholdninger bare 1 kvadratmeter mindre plass til rådighet.

Også målene på boligstandard og bomiljø viser noen forskjeller. Blant personer under 45 år med vedvarende lavinntekt finner vi en noe større andel som bor i en bolig med råte eller fukt, men dette er innenfor statistisk feilmargin. Også indikatorene på bomiljø viser forskjeller, først og fremst gjelder det utsatthet for støy, der 28 prosent i lavinnteksgruppen under 45 år er plaget. Blant alle yngre gjelder det 13 prosent. Vi finner ikke de samme forskjellene i utsatthet for forurensning og kriminalitet, vold og hærverk. Henholdsvis 10 og 8 prosent av de yngre med lavinntekt er plaget av dette, mens det gjelder for henholdsvis 10 og 7 prosent blant alle yngre.

... også færre eiere blant middelaldrende og eldre med vedvarende lavinntekt

Blant middelaldrende og eldre er forskjellen i andelen eiere mellom personer med vedvarende lavinntekt og hele aldersgruppen mindre enn blant de yngre, men forskjellen er likevel statistisk sikker. 71 prosent av middelaldrende og eldre i lavinnteksgruppen er eiere, mens det gjelder 91 prosent totalt i samme alder. Andelen eiere er noe høyere i 2012 sammenlignet med forutgående år, men dette er en liten gruppe der andelen kan variere mer tilfeldig. Forskjellen fra forutgående år er imidlertid innenfor en statistisk feilmargin. Her kan høyere alder blant personer i lavinnteksgruppen også forklare litt av forskjellen, gjennomsnittsalderen er 9 år høyere i lavinnteksgruppen over 44 år sammenlignet med de uten lavinntekt i samme aldersgruppe. Generelt er andelen eiere i befolkningen litt lavere blant de eldste enn blant middelaldrende og yngre eldre.

Sammenlignet med de yngre, har vi tidligere år funnet vesentlig mindre forskjeller i boligsituasjon mellom dem med og uten lavinntekt blant personer som er 45 år eller eldre. Det har endret seg litt de senere år. Andelen som bor i enebolig og småhus er lavere i lavinnteksgruppen (63 og 12 prosent) enn blant alle i samme alder (70 og 16 prosent) i 2012. Forskjellen har oppstått fordi andelen som bor i enebolig blant dem over 45 med lavinntekt har blitt redusert de siste årene. Blant dem som er 45 år eller mer er det imidlertid svært få som bor trangt, både i lavinnteksgruppen og totalt, men andelen som bor svært romslig er lavere i lavinnteksgruppen (33 mot 48 prosent). På samme måte som for de yngre finner vi at boligene til middelaldrende og eldre i lavinnteksgruppen i gjennomsnitt er noe mindre – forskjellen er 37 kvadratmeter. Men i enda større grad enn for unge oppveies dette av at lavinntektshushold i gjennomsnitt er mindre, så middelaldrende og eldre med lavinntekt har faktisk større boligarealet per person enn alle middelaldrende og eldre (77 mot 71 kvadratmeter).

Andelen som bor i fuktig bolig er høyere i lavinnteksgruppen hvor 18 prosent opplever dette mot 7 prosent blant alle i samme alder. For de andre ulike indikatorene på bomiljø er forskjellene små.

Vi har sett litt på hvor store andeler som har skiftet bolig fra intervjuetidspunktet i 2011 til intervjuetidspunktet i 2012, og ser da at tilknytningen til bolig er veldig stabil for middelaldrende og eldre uavhengig av inntekt. Det finnes støtteordninger som skal hjelpe folk med dårlig økonomi til å bli boende. Både de over 67 år og blant de middelaldrene i alderen 45-66 er det svært få som flytter, og det er liten forskjell mellom de med vedvarende lavinntekt og befolkningen som helhet i samme aldersgruppe. I aldersgruppen 25-44 år har 28 prosent av de med vedvarende lavinntekt flyttet, mens det gjelder 14 prosent av befolkningen i samme alder. Mens størst andel flyttere finner vi de yngste aldersgruppene. Blant 16-24

åringer har 57 prosent av dem med lavinntekt flyttet i perioden 2011-2012, mens det gjelder 24 prosent blant dem som ikke har lavinntekt.

Boligøkonomi

Husleien er ganske lik, men lavinntektsgruppen betaler mindre i boliglån

Gjennomsnittlig husleie er noe lavere for leiere i lavinntektsgruppen enn for alle som leier. Forskjellen i husleie var ikke større enn i underkant av 2 000 kroner i gjennomsnitt i 2012, dette er noe mindre forskjell enn forutgående år hvor dem med lavinntekt har hatt en gjennomsnittlig husleie på rundt 3 000 kroner mindre enn befolkningen sett under ett. Tidligere år har det vært slik at den gjennomsnittlige husleien har vært lavere i lavinntektsgruppen når man har holdt studenter utenfor, men det er ikke tilfelle i 2012. Faktisk har personer med vedvarende lavinntekt gjennomsnittlig 2 900 kroner mer i husleie når man holder studenter utenfor, sammenlignet med hele lavinntektsgruppen. Det er svært få leiere som har vedvarende lavinntekt i aldersgruppen 45 år og over, slik at tallene for husleie i stor grad gjelder yngre med vedvarende lavinntekt. Gruppen leiere over 45 år er faktisk så liten i 2012 at det ikke gir grunnlag for å lage noen statistikk på denne gruppen. Når det gjelder leiere i alderen 18-44 år betalte dem i lavinntektsgruppen gjennomsnittlig 65 000 kroner i husleie i 2012, dette er 2 200 kroner mindre enn alle yngre leiere. Det er ganske mange studenter blant leietakerne, men det å se bort fra studenter fører ikke til vesentlig endring i husleien for yngre leiere i lavinntektsgruppen. Yngre i lavinntektsgruppen betaler altså nesten like mye som alle yngre leiere, men leierne i lavinntektsgruppen har i gjennomsnitt mindre boliger enn andre yngre leiere (59 mot 78 kvadratmeter). Dette kan tyde på at yngre med vedvarende lavinntekt bor i områder hvor husleien i gjennomsnitt er høyere per kvadratmeter, enn andre unge leiere.

Utgiftene til boliglån er små blant de tre fjerdedelene av middelaldrende og eldre med vedvarende lavinntekt som eier boligen, om lag 13 000 kroner i året (2012). Det er vesentlig mindre enn blant alle i samme aldersgruppe (43 200 kroner). Hovedårsaken til den store forskjellen i gjennomsnitt, er at kun 13 prosent i lavinntektsgruppen har boliglån, mot 52 prosent av alle.

Tabell 4.8. Boligøkonomi for personer med vedvarende lavinntekt¹. 2001-2003, 2005-2007, 2008-2010 og 2010-2012

	Alle 18-44 år				Vedvarende lavinntekt 18-44 år				Alle over-44 år				Vedvarende lavinntekt over 44 år				Alle 18 år og over		Vedvarende lavinntekt 18 år og over		Uten studenter
	2010-2012	2001-2003	2005-2007	2008-2010	2010-2012	2010-2012	2001-2003	2005-2007	2008-2010	2010-2012	2010-2012	2010-2012	2001-2003	2005-2007	2008-2010	2010-2012	2010-2012	2010-2012	2010-2012		
Årlig husleie. Gjennomsnitt for husholdninger som leier. Løpende kroner	67 200	35 500	46 400	58 800	65 000	52 800	21 300	30 300	39 100	..	62 800	31 800	41 100	51 900	61 000	63 900					
Andel leierhusholdninger som ikke betaler husleie	4	4	5	0	2	17	39	36	28	..	8	14	15	10	4	5					
Renter og avdrag. Gjennomsnitt for eierhushold. Løpende kroner	110 800	38 200	52 300	52 300	70 700	43 200	2 200	8 800	12 200	13 000	69 100	11 100	23 100	23 600	32 700	34 500					
Andel eierhushold uten renter og avdrag	18	29	32	33	52	48	92	88	81	87	36	76	70	67	75	75					
Andel husholdninger med høy boutgiftsbelastning	37	73	70	65	72	13	18	23	30	23	24	47	48	46	53	41					
Andel husholdninger med lav boutgiftsbelastning	20	8	13	10	15	53	66	67	54	62	38	36	39	33	33	42					
Oppfatter boutgiftene som svært tyngende	6	11	11	10	15	3	7	5	11	4	4	9	8	10	11	8					
noe tyngende	42	46	54	52	47	25	28	39	33	30	33	38	47	42	41	36					
Antall svar fra leiere ..	240	88	128	82	103	132	29	39	36	23	372	119	167	118	126	72					
Antall svar fra eiere ...	817	29	67	43	37	1 516	65	61	69	63	2 333	95	128	112	100	86					
Antall svar i alt	1 057	119	195	125	140	1 648	95	100	105	86	2 705	214	295	230	226	158					

¹ Inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala) under 60 prosent av mediangjennomsnittet

Kilde: Levkårsundersøkelsen EU-SILC, SSB.

Blant de yngre med lavinntekt er bare en fjerdedel eiere av boligen, og rundt halvparten av disse igjen har boliglån i 2012. Andelen med boliglån er noe lavere enn tidligere år, hvor andelen med boliglån har ligget på mellom 30-40 prosent. I gjennomsnitt betalte alle de yngre eierne med vedvarende lavinntekt 70 700 kroner i avdrag og renter på boliglån i 2012, det var 40 100 kroner mindre enn gjennomsnittet for alle yngre eiere. Dette skyldes nok delvis at svært mange unge eiere har boliglån, 82 prosent. Både blant unge med vedvarende lavinntekt og totalt ser vi at det er en økning i utgifter til boliglån og utgiftene har økt med rundt 30 prosent fra 2010 til 2012.

Mange yngre med lavinntekt har høye relative boligutgifter

Både yngre og eldre i lavinnteksgruppen har altså totalt sett noe lavere boligutgifter enn det vi finner i befolkningen totalt. Viktigere enn det absolutte nivået er likevel forholdet mellom boligutgifter og inntekten. Boligutgiftenes belastning kan likevel være høy siden inntektene er lave. Måler vi boligutgiftene i forhold til inntekt etter skatt er det da også tilfellet, spesielt for yngre med vedvarende lavinntekt. I alt 72 prosent i denne gruppen har boligutgifter som utgjør minst en fjerdedel av inntekten, for 15 prosent utgjør boligutgiftene under en tiendedel. Andelen med relativt sett høye boligutgifter blant yngre med lavinntekt er langt større enn i befolkningen (24 prosent), men også betydelig større enn blant alle yngre (37 prosent). Andelen med høy boligutgiftsbelastning blant unge med lavinntekt er i 2012 på nivå med årene frem til 2008, i årene 2009 og 2010 var andelen med høy boligutgiftsbelastning rundt fem prosentpoeng lavere.

Blant middelaldrende og eldre er det noe mindre forskjell mellom dem med vedvarende lavinntekt og alle i aldersgruppen, selv om forskjellen er merkbar. 23 prosent i alderen over 44 år med vedvarende lavinntekt har høy boligutgiftsbelastning, sammenlignet med 13 prosent totalt i samme aldersgruppe. Det betyr at blant de middelaldrende og eldre med lavinntekt har andelen med høy boligutgiftsbelastning har gått noe ned, sammenlignet med nivået i perioden 2008-2010, og er på samme nivå som på begynnelsen av 2000-tallet. I befolkningen totalt i samme aldersgruppe har andelen med høy boligutgiftsbelastning vært relativt stabil i perioden. Vi husker da også at utgiftene til boliglån faktisk økte i lavinnteksgruppen. På den andre siden finner vi også at 62 prosent i lavinnteksgruppen har boligutgifter som utgjør mindre enn en tiendedel av inntekten etter skatt. Noe som faktisk er ti prosentpoeng mer enn det er i tilsvarende aldersgruppe i befolkningen totalt.

For de yngre peker den subjektive vurderingen av hvor tyngende boligutgiftene er i samme retning, men den indikerer mindre forskjell mellom lavinnteksgruppen og andre. 62 prosent av de yngre med lavinntekt mener at de totale boligutgiftene er svært eller noe tyngende. Blant alle yngre er tilsvarende andel 48 prosent. Blant middelaldrende og eldre viser den subjektive vurderingen at 34 prosent med vedvarende lavinntekt vurderer boligutgiftene som tyngende, mot 28 prosent blant alle i samme alder.

Økonomiske vansker

En av tre med lavinntekt oppgir at økonomien er romslig

Inntektsnivået er et objektivt mål basert på opplysninger fra register, en subjektiv vurdering av egen økonomi er noe annet. Disse to forholdene henger selvfølgelig sammen, og det er derfor naturlig at vi finner forskjeller i vurderingen av økonomisk romslighet mellom personer med vedvarende lavinntekt og hele befolkningen 16 år og over. Blant voksne med vedvarende lavinntekt sier 18 prosent at det er svært vanskelig eller vanskelig å få 'endene til å møtes', i befolkningen totalt er andelen 6 prosent. Selv om denne forskjellen er statistisk sikker, er den likevel mindre enn man kanskje kunne forvente.

Generelt vurderer yngre sin økonomi som vanskeligere enn middelaldrende og eldre, og forskjellen mellom lavinnteksgruppen og alle er også størst blant de yngste. I

gruppen 18-44 år med lavinntekt sier 22 prosent at det er vanskelig eller svært vanskelig å få endene til å møtes, dette gjelder 8 prosent av alle unge. Blant middelaldrende og eldre med lavinntekt er andelen nede i 11 prosent, samme nivå som de senere år, men likevel lavere enn i perioden fram til 2008. Blant alle i denne aldersgruppen sier 4 prosent at det er vanskelig eller svært vanskelig å få endene til å møtes. Også for andelene som rapporterer at det er lett eller svært lett å få endene til å møtes finner vi klar forskjell, også blant middelaldrende og eldre. Blant dem med vedvarende lavinntekt rapporterer 43 prosent at det er lett eller svært lett å få endene til å møtes, mens blant alle i samme alder rapporterer 63 prosent det samme. Blant personer i alderen 18-44 år er det 33 prosent av dem med vedvarende lavinntekt som rapporterer romslig økonomi, mens det gjelder 45 prosent totalt.

Det er vanskelig å forklare hvorfor såpass mange som totalt 37 prosent av dem med vedvarende lavinntekt, som igjen ofte *kan* oppfattes som fattige, sier at økonomien er romslig. Holder vi studentene utenfor øker denne andelen til 38 prosent, altså mer enn en av tre. For de middelaldrende og eldre er det mulig at en stabil økonomi og små krav kan være noe av forklaringen. En annen mulig forklaring er at utgiftene i lavinntektsgruppen er mindre enn i befolkningen slik at balansen mellom inntekter og utgifter ikke er svært forskjellig. Eller er det slik at inntekter slik de er definert og målt her ikke gir et dekkende bilde av økonomien for en del i lavinntektsgruppen, og at vedvarende lavinntekt ikke er en dekkende definisjon av fattigdom? (Andersen 2007, Normann 2009, Andersen og Vrålstad 2013).

Unge i lavinntektsgruppen er mest utsatt for betalingsproblemer

Når det gjelder betalingsvansker er det ikke nødvendigvis slik at vi forventer at lavinntektsgruppen skal skille seg negativt ut. Betalingsproblemer avspeiler i stor grad balansen mellom inntekter og utgifter, noe som gir rom for tilpasning, og i mindre grad inntekten alene. Betalingsproblemer har de husholdninger som sier at det i løpet av de siste 12 måneder har hendt at de har vært ute av stand til å betale husleie/boliglån/elektrisitet og kommunale avgifter/andre lån ved forfall.

Selv om lavinntektsgruppen ikke nødvendigvis har betalingsproblemer, finner vi en overhyppighet sammenlignet med befolkningen. I alt 17 prosent av dem med vedvarende lavinntekt har opplevd et eller flere av de betalingsproblemene vi kartlegger, og 6 prosent har opplevd to eller flere av problemene. Tilsvarende andeler i befolkningen totalt er 7 og 3 prosent. Forskjellene er for små til å være statistisk sikre.

Totalt er det mindre andeler med betalingsproblemer blant middelaldrende og eldre enn det er blant yngre. Blant personer 45 år og over med vedvarende lavinntekt har fra to til seks prosent opplevd de betalingsproblemene vi har kartlagt. 4 prosent har opplevd to eller flere av problemene. Et interessant trekk er at det er liten forskjell mellom dem med lavinntekt og alle i denne aldersgruppen, selv om forskjellen er noe større i 2012 sammenlignet med foregående år.

Blant yngre i lavinntektsgruppen er omfanget av betalingsproblemer større både i sammenlignet med både middelaldrende og eldre med lavinntekt, og yngre totalt. I lavinntektsgruppen oppgir 21 prosent å ha ett eller flere betalingsproblemer, mens dette gjelder 11 prosent av de yngre totalt. Andelene som har opplevd to eller flere problemer, er også forskjellig, 8 prosent i lavinntektsgruppen og 4 prosent blant alle. Utgifter til husleie og elektrisitet har vekslet mellom å være det største problemet de siste årene. I 2012 oppgav 13 prosent av de yngre med lavinntekt hadde vært ute av stand til å betale husleie ved forfall ved minst en anledning og 10 prosent hadde problemer med strømgjeld. Også andre lån utgjør et merkbart problem, 6 prosent rapporterer problemer her. Blant alle unge er disse andelene henholdsvis 4, 6 og 4 prosent. Unge med lavinntekt har altså gjennomgående oftere betalingsproblemer enn alle unge.

Tabell 4.9. Indikatorer på betalingsvansker for husholdninger med vedvarende lavinntekt¹. 2001-2003, 2005-2007, 2008-2010 og 2010-2012. Prosent

	Alle 18-44 år					Alle over 44 år					Alle 18 år og over					Uten studenter 2010-2012
	2010-2012	2001-2003	2005-2007	2008-2010	2010-2012	2010-2012	2001-2003	2005-2007	2008-2010	2010-2012	2010-2012	2001-2003	2005-2007	2008-2010	2010-2012	
Betalingsproblemer																
Husleie.....	4	16	14	13	13	2	1	2	2	4	3	9	8	7	9	8
Boliglån.....	3	3	2	2	1	1	1	1	2	4	2	2	1	2	2	3
Elektrisitet og kommunale avgifter	6	19	17	14	10	3	5	4	3	6	4	13	10	8	8	10
Andre lån.....	4	6	7	10	6	1	1	1	3	2	3	3	4	6	5	5
Andel med 2 eller flere betalingsproblemer	4		11	13	8	2	..	2	3	4	3	..	7	8	6	8
Andel som ikke har noen betalingsproblemer	89	..	75	77	79	95	..	94	94	89	93	..	75	86	83	82
Økonomisk romslighet																
Svært vanskelig.....	3	6	5	12	10	1	1	0	4	6	2	3	3	8	9	11
Vanskelig	5	12	12	10	12	3	5	14	7	5	4	8	13	8	9	8
Lett eller svært lett å få endene til å møtes	45	19	19	26	33	63	30	27	41	43	55	25	23	34	37	38
Mottar økonomisk støtte fra andre husholdninger	6	11	12	15	15	1	1	4	1	3	3	7	8	8	10	6
Antall svar	1 057	119	195	125	140	1 648	95	100	105	86	2 707	214	295	230	226	158

¹ Inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala) under 60 prosent av mediangjennomsnittet

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-SILC, SSB.

Tabell 4.10. Indikatorer på materiell situasjon for husholdninger med vedvarende lavinntekt¹. 2001-2003, 2005-2007, 2008-2010 og 2010-2012. Prosent

	Alle 18-44 år					Alle over 44 år					Alle 18 år og over					Uten studenter 2010-2012
	2010-2012	2001-2003	2005-2007	2008-2010	2010-2012	2010-2012	2001-2003	2005-2007	2008-2010	2010-2012	2010-2012	2001-2003	2005-2007	2008-2010	2010-2012	
Materiell situasjon																
Andel som disponerer																
TV	94	94	91	87	86	98	99	99	98	97	96	96	95	93	90	93
PC	98	67	86	98	94	88	11	18	27	39	90	41	53	61	72	62
Vaskemaskin	94	89	92	88	79	98	97	96	94	97	97	93	94	91	86	89
Privatbil	78	43	44	42	41	85	41	35	39	39	82	42	40	40	40	45
Disponerer ikke PC pga. økonomi																
Disponerer ikke privatbil pga. økonomi	10	37	34	35	27	2	6	6	12	8	6	22	20	22	20	16
Har ikke råd til																
en ukes ferie	8	19	27	21	22	3	20	22	14	8	6	19	19	17	16	15
spise kjøtt eller fisk annen hver dag	4	9	11	13	10	2	8	6	1	3	3	8	9	7	7	5
holde boligen varm.....	1	6	2	2	2	1	6	2	2	0	1	6	2	2	1	1
Andel som ikke har råd til minst to av godene ...	3	..	6	10	7	2	..	7	2	3	2	..	7	3	6	4
Andel som har råd til alle godene	90	..	78	76	76	96	..	77	86	92	93	..	77	81	82	84
Antall svar	1 057	119	195	125	140	1 648	95	100	105	86	2 707	214	295	230	226	158

¹ Inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala) under 60 prosent av mediangjennomsnittet

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-SILC, SSB.

En av tre yngre med lavinntekt har ikke råd å ha bil

Lavinntektsgruppen opplever oftere at de ikke disponerer ulike materielle goder enn befolkningen totalt. I lavinntektsgruppen er det 10 prosent som ikke har tilgang til TV og 14 prosent disponerer ikke vaskemaskin. I befolkningen totalt er disse andelene 4 og 3 prosent.

I takt med at PC har blitt et stadig viktigere gode, og med at prisutviklingen har vært gunstig, har også andelen som disponerer dette økt i alle grupper, men fremdeles finner vi her klare og sikre forskjeller mellom lavinntektsgrupper og befolkningen totalt. Dette skyldes forskjell blant de middelaldrende og eldre, for blant dem under 45 år er det svært liten forskjell mellom de med og uten lavinntekt – nesten alle har PC uansett. Blant dem 45 år og over disponerer 88 prosent av alle PC. Det er i seg selv en lav andel sammenlignet med de yngre. I lavinntektsgruppen 45 år og over disponerer kun 39 prosent PC, og selv om denne andelen har økt noe i de senere årene, er stor og sikker forskjell sammenlignet med alle i samme alder. Ser vi nøyer på årsakene til at man mangler PC i lavinntektsgruppen over 44 år, ser vi likevel at det bare er 3 prosent som sier at det skyldes økonomi. Blant de yngre med lavinntekt er denne andelen også 3 prosent. Blant alle middelaldrende og eldre og blant alle yngre er denne andelen 1 prosent. Det kan dermed se ut som om behovet er mer styrende enn økonomien når det gjelder PC, selv om det neppe kan forklare hele forskjellen blant dem over 44 år.

De største forskjellene finner vi naturlig nok når det gjelder det dyreste av godene vi har kartlagt, nemlig privatbil. Blant yngre og middelaldrende/eldre i lavinntektsgruppen disponerer henholdsvis 41 og 39 prosent bil, sammenlignet med 78 og 85 prosent i befolkningen i samme alder. Blant middelaldrende og eldre med vedvarende lavinntekt sier kun 8 prosent at det er økonomiske grunner til at de ikke har bil, men likevel er det høyere enn blant befolkningen i samme alder (2 prosent). Blant yngre med vedvarende lavinntekt derimot, sier 27 prosent at de ikke disponerer bil av økonomiske årsaker, mot 10 prosent i befolkningen i samme alder. Økonomi ser altså ut til å spille en stor rolle blant yngre med lavinntekt, mens behovet nok er noe mer styrende blant de middelaldrende og eldre.

Mange med lavinntekt har ikke råd til en ukes ferie

Det er også rimelig å tenke seg at lav inntekt over tid vil kunne påvirke hva man har råd til og ikke ut over materielle goder. Når det gjelder andeler som ikke har råd til å holde boligen passe varm er det knapt forskjeller mellom lavinntektsgruppen og befolkningen totalt, og heller ikke når vi ser på yngre og middelaldrende og eldre hver for seg. Det gjelder uansett svært få.

Når det gjelder å ha råd til å spise kjøtt eller fisk annenhver dag er andelen som ikke har råd til det anslått større i lavinntektsgruppen enn i befolkningen som helhet, det gjelder henholdsvis 5 og 3 prosent. Denne forskjellen skriver seg i sin helhet fra de yngre, hvor 10 prosent av de med lavinntekt opplever dette mens det gjelder 4 prosent av alle yngre. Blant middelaldrende/eldre forekommer knapt dette, uavhengig av inntekt.

Når det gjelder å ha råd til en ukes ferie borte fra hjemmet, så gjelder dette 15 prosent av dem med vedvarende lavinntekt, og det er nesten tre ganger så stor andel som vi finner i befolkningen (6 prosent). Også blant middelaldrende og eldre finner vi forskjeller her. 8 prosent av dem med lavinntekt har ikke råd til feire, mens det gjelder 3 prosent av alle. Forskjellen blant de yngre er likevel større, henholdsvis 22 og 8 prosent.

Flest studenthusholdninger som mottar støtte fra andre husholdninger

Økonomiske overføringer fra andre husholdninger (med visse unntak for underholdsbidrag) blir ikke regnet med i husholdningsinntekten til personer med vedvarende lavinntekt. Dersom slike overføringer er utbredt, vil det naturligvis påvirke vurderingen av lavinntektssituasjonen og det økonomiske handlingsrommet i husholdningene. Det er en større andel i lavinntektsgruppen enn i befolkningen som regelmessig mottar overføringer fra andre husholdninger. 6 prosent av personer med vedvarende lav inntekt sammenlignet med 3 prosent i befolkningen 16 år og over.

Det er de yngre (under 45 år) som mottar økonomiske overføringer fra andre husholdninger hyppigst. Blant yngre i lavinnteksgruppen mottok 15 prosent slike overføringer, sammenlignet med 6 prosent av alle yngre. Blant middelaldrende og eldre er det knapt som mottar regelmessig økonomisk støtte, heller ikke i lavinnteksgruppen.

Overføringer mellom private husholdninger er mest utbredt når mottakeren er student. Det er likevel en betydelig andel husholdninger uten studenter som også mottar overføringer. Holder vi studenter og elever utenfor finner vi at 17 prosent av de yngre med lavinntekt mottok regelmessige overføringer fra andre husholdninger i 2011. Den totale andelen av lavinntektshusholdninger som mottok overføringer reduseres også til 6 prosent når vi holder studenter utenfor.

Helseforhold

Personer i lavinnteksgruppen har noe dårligere helse enn befolkningen totalt. Dette skyldes til dels at det er flere eldre, men også blant de yngre finner vi visse forskjeller. I aldersgruppen 18-44 år oppgir 81 prosent av dem med vedvarende lavinntekt at de har god eller svært god helse. Det er noe lavere enn blant alle i samme alder, hvor tilsvarende andel er 85 prosent. Forskjellen er imidlertid ikke statistisk sikker. Andelen som vurderer sin egen helse som dårlig eller svært dårlig er nokså lik i denne aldersgruppen, 6 prosent av dem med lavinntekt, 4 prosent av alle.

Blant personer over 44 år er forskjellene i vurderingen av helse noe større. I lavinnteksgruppen vurderer 62 prosent sin helse som svært god eller god, sammenlignet med 73 prosent blant alle i aldersgruppen. 14 prosent vurderer helsen som dårlig eller svært dårlig, sammenlignet med 8 prosent blant alle.

I hele befolkningen oppgir 30 prosent at de har en kronisk sykdom. Dette er lavt sammenlignet med hva en finner i helseundersøkelser, der levekårsundersøkelsen 2008 viser at 57 prosent oppgir dette. Det skyldes at helseundersøkelsene bruker en langt mer omfattende registreringsmåte der det stilles flere spørsmål for å fange inn kronisk sykdom mer detaljert. De to andelene kan derfor ikke sammenlignes.

Tabell 4.11. Helseforhold for personer med vedvarende lavinntekt¹. 2001-2003, 2005-2007, 2008-2010 og 2010-2012. Prosent

	18-44 år					over 44 år					18 år og over					
	Alle		Vedvarende lavinntekt			Alle		Vedvarende lavinntekt			Alle		Vedvarende lavinntekt			
	2010-2012	2001-2003	2005-2007	2008-2010	2010-2012	2010-2012	2001-2003	2005-2007	2008-2010	2010-2012	2010-2012	2001-2003	2005-2007	2008-2010	2010-2012	Uten studenter 2010-2012
Egenvurdering av helse																
andel med svært god eller god helse	85	77	83	79	81	73	35	41	52	62	78	57	65	66	74	66
andel med dårlig eller svært dårlig helse	4	5	6	6	6	8	22	26	19	14	6	13	14	13	9	13
Andel med kronisk sykdom	25	22	23	33	31	35	60	59	48	37	30	40	39	40	33	38
Nedatt funksjonsevne																
andel med sterkt nedsatt funksjonsevne ..	2	3	3	4	1	5	13	20	12	5	4	10	10	8	2	3
andel med noe nedsatt funksjonsevne	7	8	9	8	10	11	38	20	13	21	9	20	13	11	14	19
Andel med udekket behov for medisinsk hjelp.	3	3	5	2	10	1	4	2	1	2	2	3	4	1	7	9
Andel med udekket behov for tannlegehjelp ..	10	16	21	23	15	5	7	6	10	14	7	12	14	17	14	18
Andel med økonomiske grunner til udekket behov for tannlegehjelp	5	13	14	13	11	3	6	4	6	8	4	10	10	10	10	11
Antall svar	1 057	119	195	125	140	1 648	95	100	105	86	2 707	214	295	230	226	158

¹ Inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala) under 60 prosent av mediangjennomsnittet

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-SILC, SSB.

Selv om det totale omfanget av kronisk sykdom kanskje ikke blir fanget opp her, kan det brukes til sammenligning av gruppene. Forekomsten av kronisk sykdom viser langt på vei det samme bildet som egenvurdering av helsen. Blant yngre rapporterer 31 prosent av de med vedvarende lavinntekt kronisk sykdom, andelen blant alle unge er noe lavere, 25 prosent. Blant personer 45 år og over er det 35 prosent som oppgir kronisk sykdom, mens det er 37 prosent i lavinnteksgruppen. I denne aldersgruppen ser vi at det knapt er en forskjell mellom de med lavinntekt og befolkningen totalt i 2012. Tidligere år har det vært større forskjeller mellom de med vedvarende lavinntekt og befolkningen totalt, i andelen som rapporter om kronisk sykdom i denne aldersgruppen. Noe av grunnen til dette kan være at gruppen av de som har vedvarende lavinntekt kan være ulikt satt sammen ulike år.

Unge i lavinnteksgruppen skiller seg lite fra andre unge når det gjelder nedsatt funksjonsevne. Sterkt eller noe nedsatt funksjonsevne forekommer blant 11 prosent av dem med lavinntekt og 9 prosent blant alle. Blant personer over 44 år finner vi imidlertid en forskjell, selv om den ikke er statistisk sikker. 26 prosent av dem med lavinntekt rapporterer nedsatt funksjonsevne, mot 16 prosent blant alle i samme alder. Andelen med nedsatt funksjonsevne i lavinnteksgruppen over 44 år har blitt synlig redusert fra og med 2009, sammenlignet med tidligere.

Det er få som i løpet av de siste 12 månedene ikke har fått den medisinske hjelpen de har behov for, men det er en liten forskjell mellom lavinnteksgruppen og alle (7 og 2 prosent) i 2012. Udekket behov for tannlegehjelp forekommer imidlertid oftere. 7 prosent i den voksne befolkningen totalt oppgir dette, og vi finner forskjell mellom lavinnteksgruppen og alle i begge våre aldersgrupper. Blant de middelaldrende og eldre med lavinntekt oppgir 14 prosent udekket behov for tannlegehjelp, 5 prosent av alle oppgir det samme. Blant yngre oppgir 15 prosent et udekket behov, sammenlignet med 10 prosent blant alle yngre. Her ser vi at det er andelen som oppgir udekt tannlegebehov er lavere i 2012 i lavinnteksgruppa enn det det har vært i forutgående år, hvor andelen lå på i overkant av 20 prosent. Blant de yngre er det også en relativt betydelig andel som oppgir økonomiske årsaker til at de ikke har fått dekket sitt behov for tannlegehjelp. Blant unge med lavinntekt så mange som 11 prosent, men også 5 prosent blant alle unge totalt. En kunne kanskje tenke seg at det her var studentene utenfor som ikke har råd til tannlege, men slik er det ikke. Holder vi studentene utenfor øker andelen unge med lavinntekt som ikke har hatt råd til tannlege til 14 prosent. Ser vi på de middelaldrende og eldre, er det også slik at flere i lavinnteksgruppen oppgir økonomi som årsak enn det er totalt, henholdsvis 8 og 3 prosent.

Tilknytning til arbeidslivet

Som vi tidligere har vært inne på er liten yrkesdeltakelse den viktigste enkeltfaktoren som kan føre til lavinntekt. Sammen med husholdningsendringer er endring i tilknytning til arbeidsmarkedet de viktigste årsakene til bevegelser inn og ut lavinnteksgruppen (Andersen og Sivertstøl 2010, Epland 2005). For de aller fleste er yrkesinntekt den absolutt viktigste inntektskilden. Dermed blir det ekstra viktig å se på tilknytningen til arbeidslivet når vi her tar for oss dem som har vedvarende lavinntekt. Vi avgrensner oss til aldersgruppen 18-66 år, og ser da også at tilknytningen til arbeidslivet i lavinntektshusholdningene generelt er mye svakere enn for andre husholdninger med hovedinntektstaker i yrkesaktiv alder.

Mens det er helårs yrkesaktive i åtte av ti husholdninger totalt, gjelder dette bare for bare knapt fire av ti lavinntektshusholdninger. Dette har svingt noe fra år til år og er i 2012 på nivå med 2010 (se tabell 4.12).

Når vi deler inn husholdningene i to grupper etter hovedinntektstakers alder, 18-44 år og 45-66 år, er det lite forskjell i yrkesaktiviteten. Forskjellene finner vi når vi deler inn i lavinntektshusholdninger og husholdninger totalt. Både blant de eldste lavinntektshusholdningene (45-66 år) og de yngste (18-44 år) har omlag fire av ti husholdninger minst en helårs yrkesaktiv i husholdningen. Det er uansett betydelig

lavere enn hva som gjelder for husholdninger totalt i disse to aldersgruppene (82/79 prosent).

Blant lavinntektshusholdninger er det noe mer vanlig med minst to helårs yrkesaktive i den eldste aldersgruppen, men forskjellen i forhold til de yngste er liten, og totalt har bare 6 prosent av lavinntektshusholdninger minst to helårs yrkesaktive. I befolkningen 18-66 år gjelder det 37 prosent av husholdningene.

Selv om dette viser at tilknytningen til arbeidslivet er liten i flertallet av lavinntektshusholdningene, er det viktig å merke seg at vi finner personer med tilsynelatende stabil yrkesaktivitet i om lag fire av ti lavinntektshusholdninger, og altså minst to yrkesaktive i 6 prosent av husholdningene. Dette er altså husholdninger som på tross av yrkesaktivitet tilhører lavinnteksgruppen.

Dette illustrerer blant annet at antall helårs yrkesaktive i husholdningen er et ganske grovt mål på omfanget av inntektsgivende arbeid i husholdningen siden det omfatter både heltids- og deltidsarbeidende. Derfor skal vi også se på litt mer presise mål på yrkesaktivitet. I levekårsundersøkelsen EU-SILC kartlegges hvilken hovedaktivitet hver av de voksne husholdningsmedlemmene har i hver av kalenderårets måneder. Blant annet får vi da oppgitt om de er yrkesaktive på heltid eller deltid. Det er ikke definert hva som er skillet mellom heltid og deltid, men en må regne med at heltid er arbeid i minst 30 timer i uken. Det er heller ikke oppgitt hvor mange timer de som arbeider deltid arbeider i uken. Likevel gir dette et langt mer presist mål på omfanget av yrkesaktivitet over året i husholdningene enn det en enkel optelling av antallet helårs yrkesaktive gir.

Blant alle husholdninger med hovedinntektstaker i yrkesaktiv alder er det heltids yrkesaktivitet i åtte av ti husholdninger. I 21 prosent av husholdningene er det deltidsarbeid, enten i tillegg til heltid eller bare deltid. Ser vi på lavinnteksgruppen, har bare 45 prosent av husholdningene yrkesaktivitet på heltid, men 14 prosent har yrkesaktivitet (også) på deltid.

For alle husholdninger under ett finner vi stort sett at de enten ikke har en eneste måned med heltidsarbeid, eller at de har minst 12 måneders heltidsarbeid i husholdningen. Bare 6 prosent av husholdningene har heltidsarbeid av en varighet på fra 1 til 11 måneder. Også blant lavinntektshusholdningene har det store flertallet av husholdninger enten ingen eller 12 eller flere måneder med heltidsarbeid. Men her finner vi likevel en større andel med heltidsarbeid på mindre enn 12 måneder, 13 prosent.

Ser vi på andel husholdninger som har heltids yrkesaktivitet på til sammen 12 måneder eller mer, er denne andelen langt lavere i lavinntektshusholdninger enn blant husholdninger totalt, 32 mot 74 prosent. Likevel ser vi altså at tre av ti husholdninger med vedvarende lavinntekt yter minst ett årsverk. Denne andelen er noe lavere for de yngste med lavinntekt sammenlignet med de noe eldre med lavinntekt, henholdsvis 31 mot 39 prosent. Det er nokså likt det en tidligere har funnet når lavinntektshusholdninger avgrenses på grunnlag av ett enkelt års inntekter (Andersen 2008).

Det gjennomsnittlige antallet måneder med heltids yrkesaktivitet er cirka 13 måneder blant alle husholdninger med hovedinntektstaker under 67 år, sammenlignet 5 månedsverk blant lavinntektshusholdningene. Regner en gjennomsnittet blant husholdningene med heltids yrkesaktivitet blir forskjellen noe mindre, henholdsvis 16,2 og 11,2 måneder. I tillegg kommer noen få månedsverk med yrkesaktivitet på deltid, 2,2 og 1,3 månedsverk blant henholdsvis alle husholdninger og husholdninger med vedvarende lavinntekt.

Rundt halvparten av lavinntektshusholdningene har yrkesaktivitet i løpet av et år, enten på heltid eller deltid. Blant disse er det en merkbar yrkesaktivitet. I

gjennomsnitt arbeider disse husholdningene over 8,7 måneder på heltid. I tillegg kommer 2,6 måneder yrkesaktivitet på deltid. Til sammen er det knapt 12 måneder yrkesaktivitet. Dette er altså husholdninger som har vedvarende lavinntekt basert på registrerte inntekter, til tross for en ganske stor arbeidsinnsats.

Sammenligner vi yngre (18-44 år) og eldre (45 år og over) lavinntektshusholdninger er andelen yrkesaktive tilnæret lik i 2012. Dette har ikke vært tilfelle tidligere år, hvor yngre har rapportert en noe høyere yrkesaktivitet, enn eldre lavinntektshusholdninger. Her må vi ha med oss at spesielt gruppen som har vedvarende lavinntekt i alderen 45-66 år er liten og små endringer fra år til år kan gi store utslag på tallene. Blant yngre lavinntektshusholdninger er 55 prosent uten noen måneder helårs yrkesaktivitet, blant eldre lavinntektshusholdninger er tilsvarende andel 53 prosent. Gjennomsnittlig antall måneder på heltid er lavere blant de yngre enn blant de eldre i 2012, henholdsvis 5,0 og 6,0. Dette har heller ikke har tilfelle forutgående år, hvor de yngre har hatt gjennomsnittlig flere måneder med heltidsyrkesaktivitet, enn eldre lavinntektshusholdninger. Andelen yngre lavinntektshusholdninger som arbeider minst 12 måneder på heltid er også så vidt lavere enn blant de litt eldre i 2012, 31 mot 39 prosent. Selv om det er vanskelig å si noe sikkert, kan det se ut til at yrkesaktiviteten i lavinntektshusholdninger endrer seg lite fra år til år. Tallene for 2012 viser omtrent samme nivå som forutgående år for de yngste lavinntektshusholdningene, mens aktiviteten var noe høyere for de eldste husholdningene sammenlignet med tidligere.

Tabell 4.12. Husholdninger med ulik tilknytning til arbeidslivet. Alle husholdninger og husholdninger med vedvarende lavinntekt¹ etter hovedinntektstakers alder 2001-2003, 2005-2007, 2008-2010 og 2010-2012. Prosent

	18-44 år					18-66 år					18-66 år				
	Alle		Vedvarende lavinntekt			Alle		Vedvarende lavinntekt			Alle		Vedvarende lavinntekt		
	2010-2012	2005-2007	2006-2008	2008-2010	2010-2012	2010-2012	2005-2007	2006-2008	2008-2010	2010-2012	2010-2012	2005-2007	2006-2008	2008-2010	2010-2012
Antall helårs yrkesaktive i husholdningen															
0	21	64	77	59	63	18	69	63	69	58	20	65	74	61	62
1	42	28	19	36	33	46	17	33	21	32	44	25	21	33	33
2+	37	8	4	5	5	37	14	4	9	10	37	10	4	6	6
Antall måneder med heltids yrkesaktivitet i husholdningen															
0	20	52	66	56	55	23	66	66	64	53	21	55	66	58	55
1-6	3	12	12	7	9	2	3	2	1	0	3	10	11	6	8
7-11	2	6	4	5	5	3	3	0	6	7	3	6	3	5	5
12+	75	30	17	32	31	72	28	32	29	39	74	29	20	31	32
Gjennomsnittlig antall måneder	13,0	5,2	3,4	5,0	5,0	12,4	4,7	4,1	4,5	6,0	12,7	5,1	3,5	4,9	5,1
Antall måneder med deltid yrkesaktivitet i husholdningen															
0	80	83	80	83	85	77	85	91	90	92	79	84	82	85	86
1-6	5	5	9	3	6	3	1	2	0	2	4	4	8	2	6
7-11	1	2	4	2	1	1	4	0	3	0	1	2	3	2	1
12+	14	10	7	12	8	18	10	7	7	6	16	10	7	11	8
Gjennomsnittlig antall måneder	2,0	1,6	1,5	1,8	1,3	2,5	1,9	1,0	1,2	1,3	2,2	1,7	1,4	1,6	1,3
Andel husholdninger med hovedinntekt fra næringsvirksomhet	3	8	4	6	4	7	4	2	23	13	5	7	4	10	8
Antall måneder med arbeidsledighet i husholdningen															
0	93	87	87	85	89	96	90	94	91	86	95	88	89	86	88
1-6	3	4	2	5	4	2	5	2	1	9	2	4	2	4	5
7-11	2	5	2	6	3	1	1	0	0	0	1	4	2	4	3
12+	2	4	8	5	4	1	4	5	8	5	2	4	7	5	4
Gjennomsnittlig antall måneder	0,5	1,7	1,2	1,2	0,9	0,3	1,0	0,8	1,1	1,0	0,4	1,1	1,2	1,2	0,9
Andel husholdninger med heltids studenter. Prosent	18	41	50	43	41	10	7	5	11	3	14	32	42	36	35
Andel husholdninger med heltids pensjonister.....	4	1	1	7	3	23	50	55	42	49	13	13	11	15	10
Antall som svarte	987	159	139	114	133	1077	50	32	37	29	1902	209	171	151	162

¹ Inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala) under 60 prosent av mediangjennomsnittet

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-SILC, SSB.

Arbeid som selvstendig kunne være noe av forklaringen på at det er såpass mange lavinntektshusholdninger som har yrkesaktivitet. Inntektsdannelsen for selvstendige er annerledes enn for ansatte, blant annet har de muligheten for å trekke fra underskudd i driften fra tidligere år, og det har tidligere vist seg noe vanskeligere å fange opp inntekter for selvstendige i registrene. Tabellen viser at det er et noe innslag av selvstendige spesielt i den eldste lavinntektsgruppen. Dette medfører 8 prosent av lavinntektshusholdningene her er klassifisert som selvstendig. I befolkningen totalt er det 5 prosent. Det er likevel ikke så mange at det kan forklare at mange har lav skatteinntekt til tross for at de arbeider relativt mye.

Kan arbeidsledighet være en viktig forklaring på lavinntekt? Det forekom arbeidsledighet i 12 prosent av husholdningene med vedvarende lavinntekt, sammenlignet med 5 prosent av alle husholdninger. I alt 4 prosent av lavinntektshusholdningene har hatt arbeidsledighet i minst 12 måneder, mens 8 prosent har hatt ledighet i 1-11 måneder. I 2012 rapportert unge med lavinntekt og de litt eldre tilnærmet lik andel med arbeidsledighet, henholdsvis 11 og 14 prosent. Forutgående år har forholdet vært motsatt, nemlig at yngre lavinntektshusholdninger i større grad har rapportert om ledighet sammenlignet med eldre. Igjen minner vi på at gruppen 45-66 år er svært liten i dette datamaterialet. Blant de eldre i 2012 er arbeidsledigheten fordelt mellom enten veldig kort eller lang ledighet, 9 prosent rapporterer om ledighet i inntil 6 måneder og 5 prosent rapporterer om ledighet mer enn 12 måneder. Sammenlignet med tidligere år er det andelen med kort ledighet som er betydelig høyere i denne gruppen i 2012. Blant de yngre er varigheten mer jevnt fordelt fra 1 til 12 måneder. Siden arbeidsledighet forekommer oftere i lavinntektsgruppen er også antallet måneder med ledighet i gjennomsnitt høyere, 0,9 måneder sammenlignet med 0,4 i befolkningen generelt. Ledighet forekommer blant lavinntektshusholdninger både med og uten yrkesaktivitet

Andre forklaringer på lav yrkesaktivitet i lavinntektshusholdninger kan være innslaget av studenter og/eller pensjonister i husholdningene. Heltids studenter finner vi i 35 prosent av lavinntektshusholdningene, naturligvis oftest i yngre husholdninger (hovedinntektstaker under 45 år).

Pensjonister, vesentlig uføre- og førtidspensjonister, forekommer noe sjeldnere, i 10 prosent av lavinntektshusholdningene. Forekomsten er imidlertid, naturlig nok, svært aldersavhengig. Pensjonister forekommer bare i 3 prosent blant unge lavinntektshusholdninger, mens de forekommer i 49 prosent av lavinntektshusholdninger med hovedinntektstaker i alderen 45-66 år.

4.8. Lavinntekt innen ulike grupper

I kapittel 5 vil det bli presentert en rekke ulike økonomiske indikatorer for ulike grupper av befolkningen. I dette avsnittet ser vi nærmere på forekomsten av vedvarende lavinntekt innen flere av de samme gruppene.

Kvinner og menn

Det er små forskjeller i forekomsten av vedvarende lavinntekt mellom menn og kvinner. Dersom studentene utelates hadde 8 prosent av alle kvinner vedvarende lavinntekt i perioden 2009 - 2011 basert på EUs lavinnteksdefinisjon, mens menn hadde en andel på 7 prosent (tabell 4.13). Det er først og fremst en høyere andel minstepensjonister blant kvinnene som forklarer forskjellen mellom kjønnene ved bruk av denne lavinnteksdefinisjonen. For OECDs lavinnteksdefinisjon har både kvinner og menn en andel med vedvarende lavinntekt på 3 prosent.

Barnefamilier

På samme måte som for årlig lavinntekt er andelen enslige forsørgere med vedvarende lavinntekt høyere enn for par med barn. Mens om lag 5 prosent av alle par med barn under 18 år hadde vedvarende lavinntekt i perioden 2009 - 2011, var tilsvarende andel for enslige forsørgere mer enn tre ganger så høy, - 16 prosent (EU-definisjonen). Husholdningstypen er her basert på situasjonen siste året i

treårsperioden (2011). Benyttes OECDs lavinnteksdefinisjon er derimot forskjellene noe mindre mellom enslige forsørgere og par med barn.

Sannsynligheten for å ha vedvarende lavinntekt øker betydelig med barnetallet både innen parfamilier og enslige forsørgere. Mens andelen med vedvarende lavinntekt blant par med to barn bare er 3 prosent, er tilsvarende andel så høy som 22 prosent blant par med minst fire barn.

En stor andel av de store barnefamiliene har innvandrerbakgrunn. Vi ser nærmere på forekomsten av vedvarende lavinntekt for barn med innvandrerbakgrunn i kapittel 4.10.

Unge aleneboende

Unge som bor alene er en av de gruppene som er overrepresentert blant de med lavinntekt. Blant unge som bor alene er det likevel et meget høyt innslag av studenter som er med på å påvirke andelen med lavinntekt. Dersom vi utelater studenter som mottar studielån, hadde 23 prosent av alle aleneboende under 35 år vedvarende lavinntekt i 2011 (EU-definisjon). Andelen unge aleneboende med vedvarende lavinntekt har økt noe de siste årene.

Blant aleneboende har det stor betydning *hvor lenge* en har vært aleneboende. Mens altså så mange som nær 1 av 4 av alle unge som hadde bodd alene i minst tre påfølgende år hadde vedvarende lavinntekt, faller andelen når vi ser på de som bare i en kortere periode har bodd alene. For de som var aleneboende i bare ett av de tre siste årene, var andelen med vedvarende lavinntekt 11 prosent, det vil si bare litt høyere enn i befolkningen generelt. Dette tyder igjen på at det å kunne inngå i en husholdning med andre, for eksempel foreldre eller en samboer, har en positiv effekt på husholdningsøkonomien til de unge. Det må også bemerkes at unge aleneboende utmerker seg ved å være en gruppe med relativt høy inntektsmobilitet. Som vist i kapittel 6, vil svært mange unge aleneboende i lavinnteksgruppen ha en gunstig økonomisk utvikling i påfølgende år.

Innvandrere

Ifølge tabell 4.13 hadde hver femte person med innvandrerbakgrunn vedvarende lavinntekt i treårsperioden 2009 - 2011 (EU-definisjon). Dette var om lag samme andel som året før, men noe lavere enn for fem år siden. Den høyeste andelen med 3-årsinntekter under lavinnteksgrensen finner vi blant innvandrere eller norskfødte med innvandrerforeldre med bakgrunn fra Asia, Afrika og Latin-Amerika. Blant disse var andelen 29 prosent (EU-definisjonen).

Det er likevel betydelige forskjeller i vedvarende lavinntekt innen innvandrerbefolkningen, blant annet ut i fra landbakgrunn. Dette vil bli nærmere omtalt i neste kapittel.

Pensjonister

Innen de store trykdegruppene har det vært en gunstig utvikling når det gjelder forekomsten av vedvarende lavinntekt. Alderspensionistene er fremdeles en gruppe som er noe overrepresentert blant de med kronisk lave inntekter, når en benytter EUs lavinnteksdefinisjon. Dette er et forhold som vi har omtalt tidligere, og som skyldes at lavinnteksgrensen ved denne definisjonen ligger høyere enn minstepensjonene i folketrygden. Det er likevel en klar og entydig tendens til at andelen eldre i lavinnteksgruppen faller. I perioden 2009-2011 hadde 12 prosent av alderspensjonistene vedvarende lavinntekt. Går en ti år tilbake hadde en av fire alderspensjonister vedvarende lavinntekt.

Det er en klart lavere andel uførepensjonister med vedvarende lavinntekt enn alderspensjonister, knapt 7 prosent i perioden 2009 - 2011. Dette betyr at uførepensjonister har noe lavere sannsynlighet for å ha kronisk lave inntekter enn befolkningen generelt.

Aleneboende minstepensjonister er en gruppe som skiller seg ut ved å være sterkt overrepresentert i gruppen med vedvarende lavinntekt, når en benytter EUs lavinntektsgrense på 60 prosent av medianen. I perioden 2009-2011 hadde henholdsvis 63 og 44 prosent av alders- og uførepensjonister med minstepensjon vedvarende lavinntekt. Dette er likevel en betydelig nedgang sammenlignet med tidligere år.

Andre grupper

Også andre mottakere av ulike stønader er overrepresentert blant dem med vedvarende lavinntekt. Dette gjelder for eksempel personer som mottar kvalifiseringsstønad og nyankomne innvandrere som deltar i introduksjonsordningen. I begge disse gruppene har om lag annenhver person vedvarende lavinntekt (EU-definisjon). Den økonomiske situasjonen til personer som mottar arbeidsavklaringspenger, er derimot klart bedre. Andelen med vedvarende lavinntekt i perioden 2009-2011 blant disse var på knapt 13 prosent. Det vil si om lag samme andel som blant alderspensjonister.

4.9. Nærmere om innvandrere med vedvarende lavinntekt

Som det går fram av tabell 4.13 så er personer med innvandrerbakgrunn betydelig overrepresentert i gruppen med vedvarende lavinntekt. Det er imidlertid betydelige variasjoner innen innvandrerbefolkningen, for eksempel med hensyn til landbakgrunn, som ikke kommer til syne når en bare ser på innvandrergruppen samlet. I tillegg viser det seg at med økt botid, reduseres også risikoen for å ha vedvarende lavinntekt.

Andelen med lavinntekt mer enn halvert etter ti års botid

Tabell 4.14 viser andelen med vedvarende lavinntekt innen ulike innvandrergrupper og etter ulik botid i landet. Lavinnteksdefinisjonen er her avgrenset til EUs metode.

Det går fram av tabellen at med økt botid, faller også andelen innvandrere med lavinntekt. For alle innvandrere som bare har bodd i landet i 3 år, hadde 44 prosent vedvarende lavinntekt i 2011. For innvandrere som har bodd i landet fra 4 til 9 år er andelen med lavinntekt på 25 prosent, og faller ytterligere til 18 prosent for alle som har bodd i landet i minst 10 år. På tross av dette har innvandrere med svært lang botid i Norge mer enn dobbel så høy andel med vedvarende lavinntekt, som det en finner i befolkningen generelt (8 prosent).

Det er likevel store variasjoner mellom innvandrergruppene, der noen innvandringsland peker seg ut ved å ha en svært høy andel med vedvarende lavinntekt selv etter lang botid. Dette gjelder for eksempel for innvandrere med bakgrunn fra Tyrkia, Pakistan, Irak og Somalia. Selv etter ti års botid hadde for eksempel innvandrere med bakgrunn fra disse landene en andel med vedvarende lavinntekt på mellom 26 og 56 prosent.

Tabell 4.13. Andel personer med vedvarende lavinntekt, etter ulike kjennemerker

	OECD-definisjon (50%)								EU-definisjon (60%)							
	1997-1999	1999-2001	2001-2003	2003-2005	2005-2007	2006-2008	2008-2010	2009-2011	1997-1999	1999-2001	2001-2003	2003-2005	2005-2007	2006-2008	2008-2010	2009-2011
Kvinner og menn																
Kvinner	2	2	3	3	4	4	4	4	11	10	10	10	11	11	10	10
Menn	3	3	3	4	4	4	4	4	7	7	8	9	8	8	8	8
Kvinner og menn (uten studenter)¹																
Kvinner	2	2	2	3	3	3	3	3	10	9	9	9	9	9	9	8
Menn	2	2	3	3	3	3	3	3	6	6	7	7	7	7	7	7
Barnefamilier																
Personer som har tilhørt enslig forsørgerhusholdning i alle årene i treårsperioden																
Personer i enslig forsørgerhusholdning siste året i treårsperioden	3	2	4	6	7	8	8	8	9	4	10	11	16	18	18	18
med 1 barn	4	2	4	6	7	8	8	8	8	4	8	10	14	16	16	16
med 2 barn	:	:	:	:	3	4	4	4	:	:	:	:	9	10	10	10
med 3 eller flere barn	:	:	:	:	6	6	6	6	:	:	:	:	13	15	15	15
Personer i husholdningstypen par med barn, yngste barn 0-6 år	:	:	:	:	18	21	21	22	:	:	:	:	29	32	33	33
Personer i husholdningstypen par med barn, yngste barn 0-17 år	2	2	3	5	4	5	4	5	3	3	5	6	6	7	7	7
Personer i husholdningstypen par med barn, yngste barn 0-17 år, med 1 barn	2	2	3	4	3	3	3	3	3	3	4	5	5	5	5	5
Personer i husholdningstypen par med barn, yngste barn 0-17 år, med 2 barn	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	4	3	4	4	4	4
Personer i husholdningstypen par med barn, yngste barn 0-17 år, med 3 eller flere barn	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	3	3	3	3
av dette med 4 eller flere barn	3	3	5	8	6	7	7	7	4	5	7	10	9	9	9	9
av dette med 5 eller flere barn	:	:	:	:	17	18	17	18	:	:	:	:	21	21	21	22
Alle barn under 18 år	:	:	:	:	37	37	36	36	:	:	:	:	41	41	41	41
2	2	3	5	5	5	5	5	5	4	3	6	7	7	8	8	8
Unge aleneboende (uten studenter)¹																
Personer 35 år eller yngre som har vært aleneboende i alle årene i treårsperioden																
Personer 35 år eller yngre som har vært aleneboende i 2 av 3 år i perioden	8	8	8	9	10	10	10	11	17	22	19	23	22	23	24	24
Personer 35 år eller yngre som har vært aleneboende i 1 av 3 år i perioden	6	5	9	8	6	7	7	7	14	12	17	15	15	17	17	18
2	3	4	3	4	4	5	5	5	8	7	9	11	10	10	11	11
Innvandrerbefolkningen																
Innvandrere eller norskfødte med innvanderforeldre																
Personer som er innvandrere eller er norskfødte med innvanderforeldre med landbakgrunn fra Øst-Europa, Asia, Afrika eller Latin-Amerika	12	11	16	19	17	16	16	15	23	19	25	29	27	26	25	25
av dette fra Afrika, Asia eller Latin-Amerika	15	16	22	24	20	19	18	18	28	23	30	35	32	30	29	29
23	22	21	20	35	33	32	31									
Folketrygdpensjonister																
Alderspensjonister (i hele treårsperioden)																
Uførepensjonister (i hele treårsperioden)	1	1	1	0	1	1	1	1	28	26	22	20	18	16	14	12
Aleneboende minstepensjonister (siste året)	1	0	0	1	1	1	1	1	10	7	6	7	8	8	8	7
- med alderspensjon					3	2	2	2					74	70	65	58
- med uførepensjon					2	2	2	2					79	76	71	63
4	3	2	2	2	60	57	51	44								
Andre grupper																
Mottakere av kvalifiseringstønad (siste året)																
Mottakere av introduksjonsstønad (første året)									20							47
Mottakere av arbeidsavklaringspenger (siste året)									26							52
Personer med nedsatt arbeidsevne (siste året)									3							13
8									20							20
Alle personer uten studenter	1,9	1,8	2,4	3,0	3,0	3,3	3,3	3,3	8,1	7,8	7,9	7,9	8,1	8,1	7,9	7,7
Alle personer	2,3	2,2	2,9	3,9	3,9	4,1	4,2	4,3	9,0	8,5	8,9	9,5	9,4	9,5	9,3	9,2

¹ Personer som er aleneboende siste året i treårsperioden og som mottar studielån.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntekts- og formuesundersøkelsen for husholdninger (1997-2003) og Inntektsstatistikk for husholdninger (2004-).

Tabell 4.14. Andelen innvandrere med vedvarende lavinntekt (EU- definisjon)¹, etter botid. Treårsperioden 2009-2011. Prosent

	I alt	3 år	4-9 år	10 år og lengre
Hele befolkningen	7,7	-	-	-
Innvandrere	23,3	44,5	25,4	18,3
Landbakgrunn fra²:				
Norden, Vest-Europa unntatt Tyrkia,				
Nord-Amerika og Oseania:	11,7	29,2	14,3	8,6
Øst-Europa, Asia, Afrika, Latin-Amerika og Tyrkia:	27,3	48,8	28,2	22,9
Danmark	8,9	29,4	16,8	7,0
Sverige	9,8	22,3	11,6	7,3
Storbritannia	10,0	24,8	13,6	7,5
India	12,6	30,2	11,1	11,2
Tyskland	13,3	29,4	13,5	8,9
Sri Lanka	14,0	37,5	20,8	12,4
Bosnia-Hercegovina	14,6	21,9	10,3	14,8
Filippinene	15,7	50,4	15,6	9,1
Vietnam	18,1	39,1	22,7	17,3
Iran	21,0	58,5	23,0	18,5
Russland	23,0	44,6	26,8	13,7
Polen	25,9	41,4	23,9	12,7
Tyrkia	27,2	39,1	29,1	26,1
Marokko	29,6	45,2	30,7	28,9
Pakistan	30,6	48,0	36,2	28,9
Afghanistan	42,2	75,0	42,2	32,6
Irak	44,7	75,5	48,2	40,1
Somalia	61,0	86,5	63,2	55,9

¹ Studenter ikke inkludert.² Kun innvandrere.

Kilde: Inntektsstatistikk for husholdninger

Blant de innvandrerguppene der andelen med lavinntekt – etter minst 10 års botid – er på nivå med hele befolkningen, finner en først og fremst innvandrere fra vesteuropeiske land som Storbritannia, Sverige, Danmark og Tyskland. Men også for noen innvandrere med bakgrunn fra land utenfor Europa er andelen med vedvarende lavinntekt relativt lav, når de har bodd i landet i flere år. Dette gjelder for eksempel for innvandrere fra India og Sri Lanka, der andelen med lavinntekt ligger på henholdsvis 11 og 12 prosent. Den store variasjonen i lavinntekt innen grupper av innvandrere med like lang botid, tilsier at også andre faktorer enn botid er med på forklare variasjoner i vedvarende lavinntekt.

4.10. Nærmere om barn med vedvarende lavinntekt

Vi ser avslutningsvis på forekomsten av vedvarende lavinntekt blant barn, med særlig fokus på barn med innvandrerbakgrunn.

I 2011 var det 970 000 barn under 18 år som også hadde vært bosatt i landet i de to foregående årene. Blant disse barna tilhørte 7,6 prosent en husholdning som, i følge EU-60, hadde vedvarende lavinntekt (tabell 4.15). Dette tilsvarer et antall i befolkningen på om lag 74 000 barn. Ved bruk av OECD-50 er andelen noe lavere, 4,9 prosent, eller 47 000 barn.

Sammenlignet med forrige måling er det en liten nedgang i andelen med lavinntekt blant barn i alderen 6-10 år, fra 8,0 prosent til 7,7 prosent (EU-definisjon). For yngre og eldre barn er det ingen endring.

Mer enn hvert fjerde barn med vedvarende lavinntekt har innvandrerbakgrunn

Innvandrerbarn er klart overrepresentert blant barn med vedvarende lavinntekt, men det er igjen store variasjoner avhengig av hvilket opprinnelsesland barna har. I 2011 hadde om lag 35 prosent av alle barn med bakgrunn fra Øst-Europa, Afrika, Asia eller Latin-Amerika vedvarende lavinntekt, ifølge EUs lavinntektsdefinisjon. Dette betyr at om lag 33 000 av de i alt 74 000 barna i lavinntektsgruppen, hadde innvandrerbakgrunn fra ett av disse områdene.

Tabell 4.15. Andel barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt.¹ Alder og bostedsfylke refererer seg til siste året i treårsperioden

	Andel med vedvarende lavinntekt						Antall barn i befolkningen		
	OECD-definisjon (50%)			EU-definisjon (60%)			2007-2009	2008-2010	2009-2011
	2007-2009	2008-2010	2009-2011	2007-2009	2008-2010	2009-2011			
Barn under 18 år	5,0	4,9	4,9	7,7	7,7	7,6	962 000	965 000	970 000
Barn 0-5 år	5,1	5,0	5,1	8,0	8,1	8,1	233 000	236 000	241 000
Barn 6-10 år	5,4	5,3	5,2	8,0	8,0	7,7	294 000	294 000	293 000
Barn 11-17 år	4,6	4,6	4,5	7,2	7,3	7,3	435 000	435 000	436 000
Barn under 18 år som er innvandrere eller er norskfødte med innvandrerforeldre	26,6	25,0	24,2	35,6	34,2	33,1	89 000	96 000	104 000
Barn under 18 år som er innvandrere eller er norskfødte med innvandrerforeldre med landbakgrunn fra Øst-Europa, Asia, Afrika eller Latin-Amerika	27,9	26,2	25,4	37,3	35,9	34,8	81 000	87 000	93 000
av dette fra:									
Polen	22,1	21,9	21,5	33,8	35,1	33,4	3 000	5 000	7 000
Litauen	19,5	17,8	19,6	31,2	28,6	29,6	1 000	1 000	2 000
Russland	26,4	24,5	23,0	36,8	35,1	32,2	3 000	3 000	3 000
Bosnia-Hercegovina	5,4	5,6	5,0	9,7	10,3	8,8	3 000	3 000	3 000
Kosovo	19,9	18,0	17,2	30,3	28,0	26,8	4 000	4 000	4 000
Makedonia	15,9	16,1	15,2	24,4	22,9	23,3	1 000	1 000	1 000
Tyrkia	25,3	24,3	22,0	36,4	35,1	32,8	4 000	4 000	4 000
Marokko	31,2	27,9	26,5	41,8	39,9	37,7	2 000	2 000	2 000
Eritrea	17,4	21,5	25,2	27,5	29,3	37,6	1 000	1 000	2 000
Somalia	60,2	57,4	54,5	72,2	70,1	67,0	8 000	9 000	10 000
Afghanistan	41,4	36,4	33,7	53,0	47,5	45,7	3 000	3 000	3 000
Sri Lanka	8,5	7,6	7,5	12,8	11,6	11,0	4 000	5 000	5 000
Filippinene	8,3	6,7	6,9	13,0	11,9	10,4	1 000	1 000	2 000
India	9,2	8,6	6,0	13,2	11,6	10,1	2 000	2 000	2 000
Irak	42,9	40,3	39,6	55,9	52,8	51,2	8 000	8 000	9 000
Iran	14,3	12,8	12,3	24,4	21,6	20,3	3 000	3 000	3 000
Kina	23,0	18,1	15,2	32,1	28,3	24,5	1 000	1 000	1 000
Pakistan	32,9	31,2	31,8	41,9	41,3	41,0	8 000	8 000	8 000
Thailand	9,5	7,6	8,5	14,3	13,7	15,1	2 000	2 000	2 000
Vietnam	12,7	12,5	11,3	19,6	18,5	17,9	5 000	5 000	5 000
Chile	11,3	9,3	9,1	16,8	15,6	15,5	1 000	1 000	1 000
Bostedsfylke. Barn under 18 år.									
Østfold	7,0	7,1	7,1	10,7	10,9	10,9	53 000	53 000	54 000
Akershus	3,6	3,4	3,4	5,5	5,5	5,5	117 000	117 000	119 000
Oslo	12,1	11,6	11,2	16,4	16,0	15,6	95 000	97 000	99 000
Hedmark	5,2	5,1	5,2	8,5	8,5	8,7	35 000	35 000	35 000
Oppland	4,4	4,4	4,5	7,4	7,8	7,7	35 000	35 000	34 000
Buskerud	5,3	5,4	5,5	8,5	8,3	8,5	50 000	51 000	51 000
Vestfold	5,1	5,4	5,5	8,1	8,6	8,7	46 000	46 000	46 000
Telemark	5,9	5,8	5,5	9,0	9,2	8,9	32 000	32 000	32 000
Aust-Agder	5,1	5,1	5,2	8,1	8,3	8,6	22 000	22 000	22 000
Vest-Agder	4,5	5,0	4,8	7,4	8,0	7,9	36 000	36 000	36 000
Rogaland	3,3	3,2	3,1	5,1	5,1	4,9	93 000	93 000	94 000
Hordaland	3,8	3,7	3,6	6,0	6,0	6,0	97 000	98 000	99 000
Sogn- og Fjordane	2,8	2,7	2,8	4,6	4,5	4,6	23 000	22 000	22 000
Møre og Romsdal	3,0	3,0	2,9	5,0	5,0	5,0	51 000	51 000	51 000
Sør-Trøndelag	4,0	3,8	3,6	6,5	6,4	5,8	57 000	57 000	57 000
Nord-Trøndelag	4,2	4,2	4,2	7,2	7,0	7,1	27 000	27 000	27 000
Nordland	3,5	3,6	3,4	6,1	6,1	5,8	47 000	46 000	46 000
Troms	3,2	3,0	3,0	5,5	5,1	5,1	31 000	31 000	31 000
Finmark	3,1	3,0	3,4	5,4	5,1	5,2	15 000	15 000	15 000

¹ Gjennomsnittlig treårsinntekt under hhv. 50 og 60 prosent av mediangjennomsnittet i treårsperioden.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger

Det er likevel betydelige forskjeller i lavinntektsandelene alt etter hvilket opprinnelsesland barna har. Den høyeste andelen med lavinntekt finner en blant barn med bakgrunn fra land som Irak, Afghanistan og Somalia der mellom 46 og 67 prosent av barna bor i familier med vedvarende lavinntekt, i følge EUs lavinntektsdefinisjon. Også barn med bakgrunn fra Pakistan er kraftig overrepresentert i lavinntektsgruppen.

Blant innvandrerbarn i husholdninger med relativ lav andel med vedvarende lavinntekt, finner vi barn med bakgrunn fra Bosnia, Sri Lanka, India, og Filippinene.

Det kan være flere forklaringer på hvorfor landbakgrunn betyr så mye for innvandrerbarnas sannsynlighet for å tilhøre lavinntektsgruppen. Som tidligere vist kan for eksempel ulik botid ha betydning for foreldrenes muligheter til å skaffe seg inntektsgivende arbeid. Selv om alle barn som blir omtalt i dette kapitlet har bodd i Norge i minst tre år (2009-2011), vil barn med kort botid – for eksempel nyankomne flyktninger - trolig ha mindre sannsynlighet for å ha foreldre som er godt etablert på arbeidsmarkedet, enn barn med foreldre som har bodd lenge i landet. Det har i tillegg vist seg at barn som er overrepresentert i lavinntektsgruppen ofte kommer fra land der det er vanlig med store familier og svak yrkestilknytning blant mødrene. Vi viser også til kapitel 6, der vi ser på andelen barn med permanent lave husholdningsinntekter, det vil barn i husholdninger med inntekter lavere enn de årlige lavinntektsgrensene i minst seks sammenhengende år.

De siste årene har det vært en nedgang i andelen innvandrerbarn med lavinntekt, men på grunn av at det har blitt flere innvandrere i befolkningen utgjør innvandrerbarn likevel en økende andel av alle barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt. For en nærmere oversikt over vedvarende lavinntekt blant barnefamilier generelt og innvandrerbarn spesielt, viser vi til Epland og Kirkeberg (2009).

Store regionale forskjeller i lavinntekt blant barn

Det er betydelige regionale forskjeller i andelen barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt. Oslo skiller seg ut ved å ha den klart høyeste andelen barn i lavinntektsgruppen. I treårsperioden 2009-2011 hadde nesten hvert sjettede barn i Oslo vedvarende lavinntekt (EU-60). Men også andre fylker på Østlandet har en relativt høy andel barn i lavinntektsgruppen. Dette gjelder både for Østfold, Vestfold og Telemark. Risikoen for å ha vedvarende lavinntekt er minst blant barn bosatt på Vestlandet og i Nord-Norge. Aller minst risiko har barn i Sogn og Fjordane, der andelen var på 4,6 prosent i perioden 2009-2011.

5. Sosiale indikatorer for ulike grupper

5.1. Sosiale indikatorer for barn og barnefamilier

Ranjit Kaur og Lotte Rustad Thorsen

Hovedpunktene i dette kapitlet kan oppsummeres ved:

- Barn som bor med enslig mor eller far har omtrent tre ganger større sannsynlighet for å tilhøre lavinntektsgruppen, enn barn i parhusholdninger
- Barn med innvandrerbakgrunn er overrepresentert i lavinntektsgruppen
- Sterk sammenheng mellom tilknytning til arbeidslivet og lavinntekt blant barnefamilier
- Jevnere inntektsfordeling blant barnefamilier enn befolkningen sett under ett
- Enslige forsørgere og barnefamilier med lav inntekt opplever i større grad, enn befolkningen og barnefamilier generelt, boutgiftene som tyngende og økonomien generelt som trang
- Lavere yrkesaktivitet blant enslige forsørgere og barnefamilier med lav inntekt, enn andre barnefamilier...
- ... men knapt syv av ti enslige forsørgere og åtte av ti barnefamilier med lav inntekt har minst 12 måneder med heltids yrkesaktivitet i 2012

I alt var det 1 118 000 personer under 18 år som var registrert bosatt i Norge ved utgangen av 2011. Av disse hadde omtrent 13 prosent innvandrerbakgrunn. Til sammenlikning var denne andelen på 8 prosent i 2004.

Ifølge befolkningsstatistikken bodde 75 prosent av alle barn under 18 år med begge foreldrene i 2011, og 56 prosent bodde i husholdninger der foreldrene var gift. Om lag 83 prosent av barna bodde i en husholdning med to voksne, altså begge foreldrene eller mor/far og stefar/stemor (Statistisk sentralbyrå 2013a).

Andelen husholdninger med barn har gått ned betraktelig de siste tiårene. I 2011 inneholdt i overkant av hver fjerde husholdning barn under 18 år. I 1980 gjaldt dette for en av tre husholdninger. Det har vært særlig nedgang i andelen par med barn, mens andelen av husholdningene som består av enslige foreldre, har økt noe i perioden (Statistisk sentralbyrå 2012a).

I dette kapitlet ser vi nærmere på sosiale indikatorer for barn og barnefamilier. Mer konkret vil vi se på husholdninger med enslige forsørgere og par med barn under 18 år.

Lavinntekt

Barnefamilier har generelt god økonomi og er ikke overrepresentert i lavinntektsgruppen sammenliknet med befolkningen generelt. Omtrent en tittel av barna i 2011 tilhørte husholdninger med lavinntekt. Det er imidlertid store forskjeller innen gruppen av barn og barnefamilier. Om lag syv prosent av alle barn i parhusholdninger hadde lavinntekt. Til sammenlikning var dette tallet på omtrent 22 prosent for barn som bodde med enslige forsørgere. Det vil si at barn som bodde med enslig mor eller far hadde omtrent tre ganger større sannsynlighet for å tilhøre lavinntektsgruppen, enn barn i parhusholdninger.

Mens andelen personer med årlig lavinntekt i befolkningen har vært stabil, eller til og med gått noe ned siden 2000, har tilsvarende andel for barn under 18 år økt. Økningen av barn i lavinntektsgruppen kan blant annet forklares med en markant økning i økonomisk utsatte barn med innvandrerbakgrunn (Epland og Kirkeberg, 2009). Figur 5.1.1 viser at barn med innvandrerbakgrunn er overrepresentert i lavinntektsgruppen og at denne andelen er stadig økende. Årsaken kan ofte være en kombinasjon av barnerike familier og svak yrkestilknytning hos foreldrene (Epland og Kirkeberg, 2011). Av de 109 000 barna med lavinntekt i 2011, hadde omtrent

52 000 innvandrerbakgrunn. Det vil si at nær halvparten av barna i lavinntektsgruppen hadde innvandrerbakgrunn i utgangen av 2011. Denne andelen var på 35 prosent i 2004 og har hatt en jevn økning de siste årene.

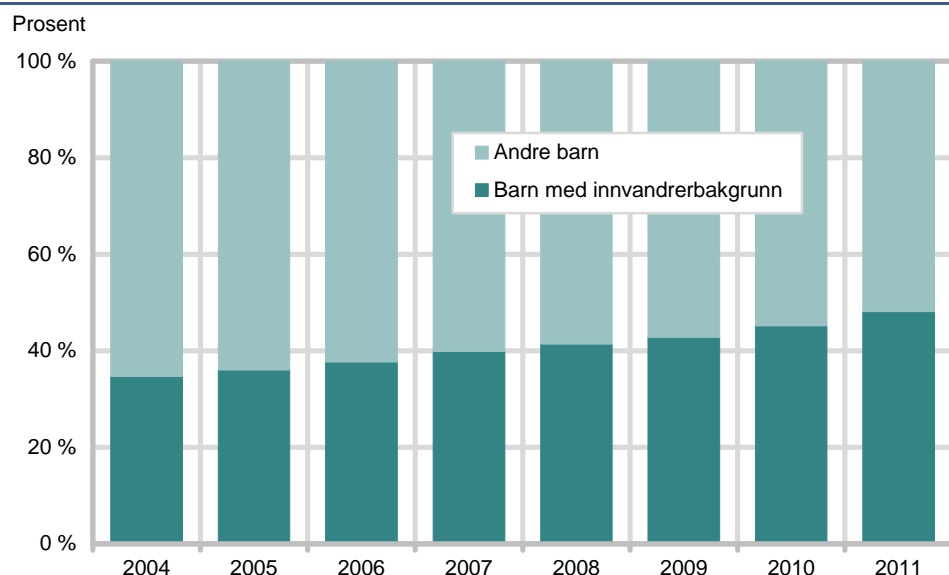
Tabell 5.1.1. Prosentvis andel og antall¹ personer med lavinntekt

	2008	2009	2010	2011
Hele befolkningen uten studenter	4 652 105	4 704 961	4 756 689	4 812 393
Andel med lavinntekt	10,2	9,5	9,4	9,6
Antall med lavinntekt	474 000	447 000	448 000	464 000
Enslige forsørgere	290 458	294 455	295 021	293 429
Andel med lavinntekt	20,9	19,2	20,2	21,6
Antall med lavinntekt	61 000	56 000	60 000	63 000
Par med barn 0-17 år	1 918 431	1 925 174	1 936 999	1 952 179
Andel med lavinntekt	6,4	6,1	6,2	6,6
Antall med lavinntekt	122 000	118 000	120 000	130 000
Barn under 18 år	1 100 696	1 106 290	1 111 065	1 114 938
Andel med lavinntekt	9,6	9,1	9,2	9,7
Antall med lavinntekt	106 000	100 000	103 000	109 000

¹ Avrundede tall.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Figur 5.1.1. Andel barn med innvandrerbakgrunn av alle barn under 18 år i husholdninger med lavinntekt. 2004-2011

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Yrkestilknytning

Barnefamilier har en sterk og stabil tilknytning til arbeidslivet. I 2011 bodde om lag åtte prosent av alle barn under 18 år i en husholdning der ingen av forsørgerne hadde yrkestilknytning. Denne andelen har holdt seg stabil i de siste 15 årene. Andel i befolkningen uten yrkestilknytning var nær 23 prosent i 2011. I tillegg har flere barnefamilier yrkesinntekter som viktigste inntektskilde sammenliknet med befolkningen. Om lag ni av ti barn under 18 år i 2011 tilhørte husholdninger der yrkesinntekter utgjorde den største inntektsandelen. Denne andelen har vært stabil de siste årene. Tilsvarende andel for befolkningen sett under ett var nær 75 prosent.

Det er imidlertid store forskjeller innen gruppene av barnefamilier. Omtrent 30 prosent av barn som bodde i husholdninger med én forsørger hadde ingen yrkestilknyttede voksne i husholdningen. Til sammenlikning var denne andelen på kun fire prosent for barn i parhusholdninger og har vært stabil mellom tre og fire prosent de siste årene. Forskjellene mellom familietyperne er også store når vi ser på andel personer i husholdninger der yrkesinntekter er den viktigste inntektskilden. I gruppen enslige forsørgere hadde 68 prosent yrkesinntekt som viktigste inntektskilde. Dette er to prosentpoeng høyere enn i 2010. Tilsvarende andel var langt høyere for gruppen par med barn der omtrent 94 prosent hadde yrkesinntekt som viktigste inntektskilde.

Fra tabell 5.1.2 kan en klart se sammenhengen mellom tilknytning til arbeidslivet og lavinntekt. Av alle barnefamilier i lavinntektsgruppen var nær halvparten uten yrkestilknytning. Enslige med lavinntekt hadde en svakere tilknytning til arbeidslivet enn par med barn. For barn i husholdninger med enslig forsørger var omtrent 70 prosent uten yrkestilknytning, mens denne andelen var kun 36 prosent for gruppen par med barn. Disse andelene var henholdsvis 68 og 34 prosent i 2010.

Tabell 5.1.2 viser også at andelen som har yrkesinntekt som viktigste inntektskilde var lavere for alle barnefamilier i lavinntektsgruppen, uavhengig av familietype, sammenliknet med de som ikke hadde lavinntekt. Omtrent halvparten av barnefamilie i lavinntektsgruppen hadde yrkesinntekt som viktigste inntektskilde. I gruppen med enslige forsørgere som også hadde lavinntekt, hadde kun omtrent en tredje del yrkesinntekt som største inntektskilde. Tilsvarende andel for gruppen par med barn var langt høyere. Omtrent tre av fem i denne gruppen hadde yrkesinntekt som viktigste inntektskilde. Dette tyder på at yrkesinntekt er en relativ viktigere inntektskilde for barnefamilier i par, mens overføringer fra det offentlige er mer utbredt blant enslige. Pensjoner fra folketrygden, barnetrygd og sosialhjelp er de viktigste inntektskildene fra det offentlige. Vi skal gå nærmere inn på inntektssammensetningen til barnefamilie senere i kapitlet.

Tabell 5.1.2. Indikatorer¹ for yrkestilknytning, 2008-2011. Prosent

	2008	2009	2010	2011
Andel personer i husholdninger uten noen yrkestilknyttede				
Hele befolkningen uten studenter	21,2	21,7	22,0	22,5
Med lavinntekt	63,6	64,3	64,3	64,0
Enslige forsørgere	27,5	28,3	28,9	29,9
Med lavinntekt	68,2	67,8	68,3	69,8
Par med barn 0-17 år	3,1	3,3	3,4	3,7
Med lavinntekt	32,4	33,7	33,8	35,7
Barn under 18 år	7,5	7,8	7,9	8,2
Med lavinntekt	46,3	47	47,4	48,4
Andel personer i husholdninger der yrkesinntekt er største inntekt				
Hele befolkningen uten studenter	76,2	75,6	74,9	74,8
Med lavinntekt	42,0	41,7	41,7	43,2
Enslige forsørgere	70,1	69,1	68,1	68,0
Med lavinntekt	34,9	35,2	34,0	33,7
Par med barn 0-17 år	94,5	94,1	93,7	93,8
Med lavinntekt	64,7	63,1	61,5	61,2
Barn under 18 år	89,8	89,2	88,7	88,9
Med lavinntekt	52,1	51,1	49,4	49,7

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kapittel 2.5.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger

Utdanning

I dette avsnittet skal vi se nærmere på indikatoren utdanning for barnefamilier. I 2011 var utdanningsnivået blant befolkningen i Norge noe lavere enn for barnefamilier. Tabell 5.1.3 viser at andel personer i husholdninger der hovedinntektstaker har lav utdanning var 16 prosent for alle barnefamilier. Den samme tabellen viser også at det er forskjell på utdanningsnivået blant ulike typer barnefamilier. Andel enslige forsørgere med lav utdanning var 26 prosent og gruppen par med barn som har lav utdanning var 14 prosent i 2011.

Utdanningsnivået er langt lavere for de med lavinntekt. Dette gjelder både for hele befolkningen og for barnefamilie. Omtrent to femte deler av alle barnefamilie i lavinntektsgruppen hadde lav utdanning i 2011.

På grunn av vesentlig endring i utdanningsstatistikken i 2011 (se kapittel 2), er det ikke mulig å direkte sammenligne utviklingen fra året før for denne indikatoren.

Tabell 5.1.3. Indikatorer¹ for utdanning. 2008-2011. Prosent

	2008	2009	2010	2011
Andel personer i husholdninger der hovedinntektstaker har lav utdanning				
Hele befolkningen uten studenter	20,7	20,5	19,9	20,1
Med lavinntekt	40,8	39,2	37,4	39,0
Enslige forsørgere	26,1	25,9	25,4	26,0
Med lavinntekt	41,9	40,4	40,1	43,2
Par med barn 0-17 år	14,6	14,2	13,7	14,0
Med lavinntekt	30,7	30,4	29,6	33,8
Barn under 18 år	16,5	16,2	15,7	16,1
Med lavinntekt	34,9	34,5	34,0	38,1

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kap. 2.5.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger

Økonomisk utsatthet

I dette avsnittet benytter vi andelen personer i husholdninger som mottar bostøtte og sosialhjelp som indikatorer på økonomisk utsatthet. Som det går fram av tabell 5.4, er barnefamiliene noe mer økonomisk utsatt enn befolkningen sett under ett. I hele befolkningen var det fem prosent som tilhørte husholdninger som mottok bostøtte eller sosialhjelp i 2011, mens disse andelene var henholdsvis syv og seks prosent for barnefamiliene. Fire prosent av barnefamiliene mottok både bostøtte og sosialhjelp. Til sammenlikning var denne andelen på tre prosent for hele befolkningen.

Tabell 5.1.4. Indikatorer¹ for økonomisk utsatthet. 2008-2011. Prosent

	2008	2009	2010	2011
Andel personer i husholdninger som mottar bostøtte				
Hele befolkningen uten studenter	4,4	4,7	5,2	5,3
Med lavinntekt	20,2	19,8	21,8	23,2
Enslige forsørgere	18,9	19,4	20,4	20,8
Med lavinntekt	40,9	39,8	43,3	45,7
Par med barn 0-17 år	2,6	2,7	3,1	3,2
Med lavinntekt	22,2	22,3	24,4	25,9
Barn under 18 år	5,7	5,9	6,4	6,5
Med lavinntekt	29,8	29,6	32,3	34,3
Andel personer i husholdninger som mottar sosialhjelp				
Hele befolkningen uten studenter	4,5	4,8	4,8	4,7
Med lavinntekt	18,4	18,4	18,8	19,5
Enslige forsørgere	13,7	14,7	14,8	14,7
Med lavinntekt	30,9	30,8	31,2	32,3
Par med barn 0-17 år	3,5	3,7	3,8	3,8
Med lavinntekt	25,4	24,6	24,8	25,8
Barn under 18 år	5,5	5,9	5,9	5,9
Med lavinntekt	27,9	27,7	27,9	29,3
Andel personer i husholdninger som mottar både bostøtte og sosialhjelp				
Hele befolkningen uten studenter	1,9	2,2	2,4	2,5
Med lavinntekt	9,8	10,5	11,8	13,0
Enslige forsørgere	8,7	9,7	10,2	10,6
Med lavinntekt	21,5	22,2	23,5	25,6
Par med barn 0-17 år	1,6	1,7	1,9	2,0
Med lavinntekt	16,2	16,2	17,1	18,2
Barn under 18 år	3,0	3,3	3,6	3,7
Med lavinntekt	18,8	19,3	20,3	22,1

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kapittel 2.5.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger

Tabell 5.1.4 viser at gruppen enslige forsørgere er klart mer økonomisk utsatte enn gruppen par med barn og befolkningen generelt. Både mottak av sosialhjelp og bostøtte er mer utbredt for denne gruppen. Mens en av fem enslige forsørgere mottok bostøtte i 2011, var denne andelen på kun tre prosent for gruppen par med barn. Forskjellene mellom familietyperne er ikke like store når vi ser på lavinntektsgruppen. Tabell 5.1.4 viser at omtrent 22 prosent av alle barnefamilier med lavinntekt mottok

både bostøtte og sosial hjelp, mens denne andelen var på 26 prosent for enslige forsørgere med lavinntekt og 18 prosent for par med barn i lavinntektsgruppen.

Utviklingen de siste årene viser at det har blitt flere barnefamilier som mottar bostøtte det siste årene. Dette gjelder både for parhusholdninger og enslige forsørgere. Utviklingen i sosialhjelp er derimot stabil. Det er ikke blitt flere mottakere av denne stønaden blant barnefamilier etter 2009. Derimot så ser det ut som at sosialhjelpen har blitt mer målrettet de siste årene, ved at stadig flere barnefamilier i lavinntektsgruppen er mottakere av denne stønaden.

Rente- og gjeldsbelastning

Når renteutgiftene overstiger 15 prosent av husholdningenes samlede inntekt er det en indikasjon på høy rentebelastning. Høy gjeldsbelastning kan være tilfeller hvor husholdningenes samlede gjeld utgjør mer enn tre ganger husholdningenes samlede inntekt i løpet av et år. I løpet av 2000-tallet har norske husholdninger lånt stadig mer penger, og mange husholdninger har nå en svært høy gjeld i forhold til inntekten. I 2011 tilhørte nær 16 prosent av befolkningen en husholdning der gjelda var minst tre ganger høyere enn den samlede inntekten. På en annen side var rentenivået historisk lavt, og har i tillegg gått noe ned de siste årene.

Tabell 5.1.5 viser at 12 prosent av barnefamiliene hadde høy rentebelastning i 2011. Til sammenlikning var tilsvarende andel på ni prosent for hele befolkningen. Denne andelen påvirkes i høy grad av utlånsrenten. På grunn av renteoppgang fra 2007-2008 opplevde mange husholdninger en relativt høy rentebelastning i 2008, før rentene på nytt falt i årene etter. Blant alle barnefamilier hadde 32 prosent høy rentebelastning i 2008, mot 12 prosent i 2011.

Forskjellene mellom barnefamiliene er mindre for disse to indikatorene, sammenliknet med de andre indikatorene. Enslige forsørgere hadde likevel en høyere andel med både høy rente- og gjeldsbelastning sammenliknet med par med barn og befolkningen generelt.

Tabell 5.1.5. Indikatorer¹ for rente- og gjeldsbelastning. 2008-2011. Prosent

	2008	2009	2010	2011
Andel personer i husholdninger med høy rentebelastning				
Hele befolkningen uten studenter	24,4	11,0	8,7	9,3
Med lavinntekt	17,7	14,4	12,4	12,5
Enslige forsørgere	33,3	17,4	14,3	15,4
Med lavinntekt	19,6	14,9	13,5	13,4
Par med barn 0-17 år	31,9	13,0	10,0	10,8
Med lavinntekt	30,9	23,5	19,4	18,6
Barn under 18 år	32,4	13,9	10,9	11,7
Med lavinntekt	26,1	19,6	16,6	16,5
Andel personer i husholdninger med høy gjeldsbelastning				
Hele befolkningen uten studenter	13,5	14,4	15,1	15,6
Med lavinntekt	17,3	18,2	17,4	17,1
Enslige forsørgere	21,5	22,5	23,9	24,5
Med lavinntekt	17,8	18,8	19,0	18,7
Par med barn 0-17 år	16,2	17,4	18,6	19,6
Med lavinntekt	28,0	28,5	26,3	24,8
Barn under 18 år	17,1	18,3	19,6	20,5
Med lavinntekt	23,3	24,0	22,9	22,3

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kapittel 2.5.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger

Andel med både høy rente- og gjeldsbelastning blant barnefamilier med lavinntekt var noe høyere enn for alle barnefamilier og befolkningen generelt. Enslige forsørgere med lavinntekt hadde derimot en lavere andel med både høy rente- og gjeldsbelastning, enn de som ikke var i lavinntektsgruppen. Dette skyldes at det blant disse er færre med egen bolig og som dermed har boliggjeld. Par med barn i lavinntektsgruppen hadde høyest andel med høy rente- og gjeldsbelastning.

Inntektssammensetning

Tabell 5.1.6 viser inntektssammensetningen for ulike typer barnefamilier i 2011. Tabellen viser at yrkesinntekter utgjorde en større andel av den samlede inntekten for barnefamilier sammenlignet med befolkningen sett under ett. Mens yrkesinntekter utgjorde 80 prosent av den samlede inntekten for alle barnefamilier, var tilsvarende andel på omtrent 70 prosent for hele befolkningen. Forklaringen er at befolkningstallene også omfatter pensjonisthusholdninger og andre som står utenfor arbeidslivet. Yrkesinntekter var videre den største inntektskilden for alle typer barnefamilier. Andelen var likevel noe lavere for enslige forsørgere enn for par med barn. For enslige forsørgere utgjorde overføringer mer enn for par med barn.

For alle familietyper i lavinnteksgruppen utgjorde yrkesinntekter en klart lavere andel av den samlede husholdningsinntekten enn de som ikke hadde lavinntekt. Dette kommer også klart fram i figur 5.1.2. Husholdninger i lavinnteksgruppen er relativt mer avhengig av overføringer. De største overføringene til barnefamiliene består av ytelser fra folketrygden, barnetrygd og sosialhjelp. I lavinnteksgruppen er det større forskjeller mellom familietyper når det gjelder inntektssammensetningen. For par med barn i lavinnteksgruppen utgjorde yrkesinntekter 55 prosent av den samlede inntekten i 2011 mens overføringer utgjorde 42 prosent. Enslige forsørgere med lavinntekt hadde mye høyere andel overføringer enn par med barn i lavinnteksgruppen. 68 prosent av den samlede inntekten blant enslige med lavinntekt bestod av overføringer i 2011.

Tabell 5.1.6. Inntektsregnskap for hele befolkningen, barn og barnefamilier¹. Gjennomsnitt og andel av samlet inntekt. 2011. Kroner og prosent

	Hele befolkningen uten studenter		Barn under 18 år			Enslige forsørgere			Par med barn 0-17 år			Alle
	Med lavinntekt ²	Ikke lavinntekt	Alle	Med lavinntekt ²	Ikke lavinntekt	Alle	Med lavinntekt ²	Ikke lavinntekt	Alle	Med lavinntekt ²	Ikke lavinntekt	
Yrkesinntekter	39	71	69	47	81	80	31	71	67	55	83	83
Kapitalinntekter ³	3	5	5	3	4	4	2	3	3	3	5	4
Overføringer	58	24	25	50	14	15	68	26	31	42	12	13
Herav :												
Pensjoner fra folketrygden	36	14	15	16	4	4	26	9	11	11	3	3
Dagpenger ved arbeidsledighet	3	1	1	3	1	1	2	1	1	4	1	1
Barnetrygd	2	1	1	7	2	2	10	5	5	6	2	2
Stipend	1	0	0	2	0	0	2	1	1	2	0	0
Bostøtte	2	0	0	3	0	0	5	1	1	2	0	0
Sosialhjelp	4	0	0	4	0	0	6	1	1	4	0	0
Kontantstøtte	0	0	0	1	0	0	1	0	0	2	0	0
Stønad til barnetilsyn Mottatt	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
underholdsbidrag ⁴	1	0	0	2	0	0	5	2	2	0	0	0
Samlet inntekt	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Samlet inntekt	196 200	747 500	675 400	196 200	747 500	675 400	253 400	529 200	475 800	411 000	1 074 300	1 033 400
Inntekt etter skatt	164 000	553 400	502 500	164 000	553 400	502 500	226 100	419 600	382 100	309 000	779 000	750 000
Inntekt etter skatt pr. forbruksenhet (EU-skala) ⁵ ..	122 000	353 400	323 200	122 000	353 400	323 200	137 600	282 500	254 400	122 200	363 900	349 000
Antall personer i husholdningen	1,6	2,3	2,2	3,7	3,8	3,8	2,8	2,5	2,5	4,3	4,0	4,0
Antall observasjoner (husholdninger)	288 637	1 917 531	2 206 168	54 997	579 977	634 974	22 359	93 015	115 374	30 028	457 519	487 547

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kapittel 2. ² Lavinntekt er definert som inntekt under 60 prosent av medianinntekten for alle. EU-skala.

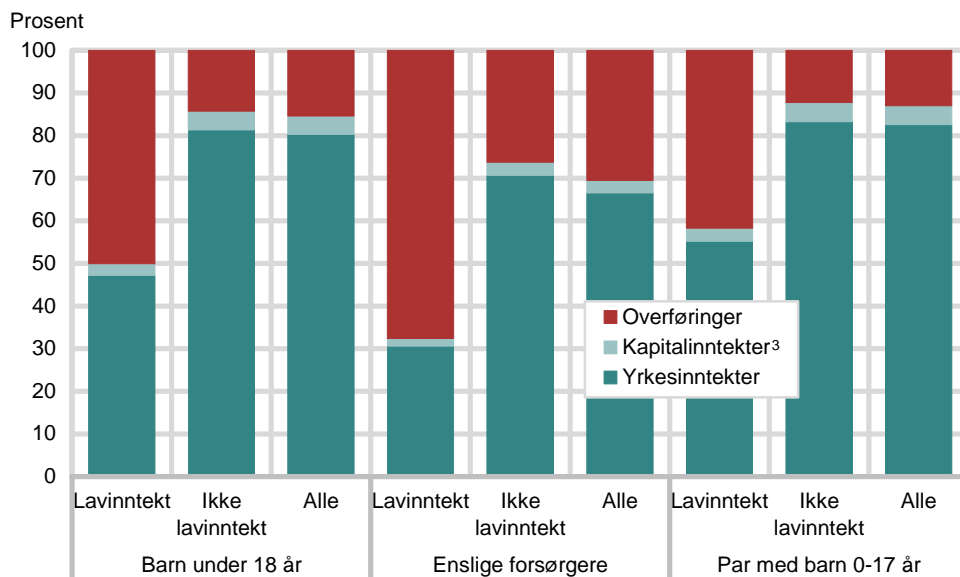
³ Negative kapitalinntekter er satt lik 0. ⁴ Omfatter kun offentlig avtalt barnebidrag. ⁵ Omfatter også negative kapitalinntekter.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Til tross for at yrkesinntekter var en viktigere inntektskilde for gruppen par med barn enn for enslige, var gjennomsnittlig inntekt etter skatt per forbruksenhet lavere for par med barn i lavinnteksgruppen enn for enslige forsørgere i lavinnteksgruppen. Dette kan forklares ved at antall personer i husholdningen er betydelig større for husholdninger med par med barn (4,3) i forhold til husholdninger med

enslige forsørgere (2,8). Tabell 5.1.6 viser også at gjennomsnittlig husholdningsstørrelse var høyere i lavinntektsgruppen, sammenlignet med de som ikke hadde lavinntekt. Dette indikerer en nær sammenheng mellom antall barn i husholdningen og sannsynligheten for å havne i lavinntektsgruppen (Epland og Kirkeberg 2007).

Figur 5.1.2. Barn og barnefamilier¹ med og uten lavinntekt². Ulike inntekters andel av samlet inntekt. 2011. Prosent

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kapittel 2.5.

² Lavinntekt er definert som inntekt under 60 prosent av medianinntekten for alle. EU-skala.

³ Negative kapitalinntekter er satt lik 0.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Inntektsfordeling

Ulikhetsmålene presentert i tabell 5.1.7 har vært stabile de siste årene og viser at inntektsfordelingen er jevnere blant barnefamilier enn i hele befolkningen. Blant par med barn og enslige forsørgere viser ulikhetsmålene enda mindre inntektsforskjeller.

Tabell 5.1.7. Fordeling av inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala)¹. 2008-2011

	2008	2009	2010	2011
S80/S20²				
Hele befolkningen uten studenter	3,6	3,4	3,4	3,5
Enslige forsørgere	2,9	2,9	2,9	2,9
Par med barn 0-17 år	3,0	2,9	3,0	3,0
Barn under 18 år	3,2	3,1	3,2	3,1
P90/P10³				
Hele befolkningen uten studenter	2,7	2,6	2,6	2,7
Enslige forsørgere	2,2	2,2	2,2	2,2
Par med barn 0-17 år	2,3	2,3	2,3	2,3
Barn under 18 år	2,4	2,4	2,4	2,5
Gini-koeffisient⁴				
Hele befolkningen uten studenter	0,247	0,237	0,240	0,241
Enslige forsørgere	0,207	0,205	0,204	0,206
Par med barn 0-17 år	0,218	0,210	0,214	0,215
Barn under 18 år	0,227	0,219	0,225	0,224

¹ Omfatter også negative beløp. Personer i studenthusholdninger er utelatt

² S80/S20 er forholdet mellom gjennomsnittsinntektene til rikeste og fattigste 20 prosent i gruppen.

³ P90/P10 er forholdstallet mellom inntekten til den personen som befinner seg mellom desil 9 og desil 10 (P90) og inntekten til den personen som befinner seg mellom desil 1 og desil 2 (P10).

⁴ Gini-koeffisienten er et summarisk mål som varierer fra 0 (minst ulikhet) og 1 (størst ulikhet).

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger

Forholdstallet mellom gjennomsnittsinntektene til den høyeste og laveste femte delen av befolkningen var på 3,5 i 2011. Tilsvarende forholdstall for alle barnefamilier var på 3,1. For par med barn og enslige er dette ulikhetsmålet på henholdsvis 3,0 og 2,9. De to andre ulikhetsmålene viser samme tendens; mindre inntekts-

forskjeller blant barnefamiliene enn i hele befolkningen og noe jevnere inntektsfordeling blant enslige forsørgere enn blant parhusholdninger.

Boforhold

Vi skal nå gå over til å se litt nærmere på boforhold for ulike kategorier av barnefamilier, og vi bruker data fra Levekårsundersøkelsen EU-SILC. Den første kategorien vi skal se på er enslige forsørgere. Dette er definert som personer som ikke er gifte eller samboende, og som bor sammen med barn (enten egne barn eller stebarn) i alderen 0-17 år.⁷

Den andre kategorien er barnefamilier med lav inntekt. Dette er par med barn, der yngste barn er i alderen 0-17 år, som har lav inntekt definert på to forskjellige måter. Den første gruppen er de barnefamiliene som tilhører den tidelen (første desil) av barnefamilier med lavest inntekt etter skatt per forbruksenhet. Den andre gruppen er barnefamilier som tilhører den laveste femtedelen (første kvintil). Årsaken til at vi har valgt å definere to lavinntektsgrupper er at det er relativt få av de med lavest inntekt, og dermed blir tallene noe usikre. Som forbruksvekter er EU-skalaen brukt (se kapittel 2).

Hvis vi først ser litt på hvordan gruppene er sammensatt, finner vi at det er en større andel yngre blant barnefamiliene med lav inntekt, sammenlignet med alle barnefamilier. 4 prosent av de som er i en barnefamilie med lav inntekt (1. kvintil) er under 25 år, dette gjelder 2 prosent av alle barnefamilier. I aldersgruppen 25-44 år er andelen lik (69 prosent), mens andelen over 44 år er lavere i barnefamiliene med lav inntekt (24 mot 29 prosent). Enslige forsørgere er noe eldre, og 33 prosent er i alderen 45-66 år.

Andelen som er under utdanning varierer lite mellom de ulike typene barnefamilier. Andelen blant alle par med barn er 19 prosent, mens andelen blant barnefamilier med lav inntekt er noe høyere (21 prosent). Blant enslige forsørgere er andelen 19 prosent. En del av husholdningene hvor respondenten studerer kan forventes å finansiere noe av livsoppholdet med studielån, og dette er ikke definert inn i inntektsbegrepet som brukes her.

Boligstandard og eierforhold

Enslige forsørgere

Fra 1990-tallet til 2006 ser vi en viss økning i andelen enslige forsørgere som eier sin egen bolig, og andelen eiere har siden ligget stabilt på rundt av sju av ti i denne gruppen. Dette er en noe mindre andel enn blant befolkningen totalt, hvor eierandelen er på åtte av ti, mens den er enda høyere igjen blant alle par med barn, hvor ni av ti eier sin egen bolig. Blant enslige forsørgere kan vi imidlertid observere en jevn økning i andelen som er selveiere siden tidlig på 1990-tallet, noe som igjen tyder på at andelen som eier gjennom andels- eller aksjeselskap har sunket.

Andelen enslige forsørgere som bor i enebolig har økt noe siden starten på 1990-tallet, og rundt halvparten av alle enslige forsørgere bor nå i enebolig. Andelen som bor i andre småhus var på vei ned mot 2007, men denne andelen har økt noe de siste årene, og er nå på 27 prosent. Totalt er andelen som bor i enten enebolig eller småhus ellers på samme nivå som tidlig på 1990-tallet. Dette er likevel en relativt stor forskjell i forhold til alle par med barn, hvor 69 prosent bor i enebolig og 20 prosent bor i småhus ellers. Forskjellen mellom enslige forsørgere og befolkningen totalt er noe mindre. I befolkningen bor 59 prosent i enebolig, og 18 prosent i småhus ellers i 2012.

⁷ For perioden 1987-1997 er enslig forsørger definert som ikke gift eller samboende som bor sammen med barn i alderen 0-19 år.

Når vi skal vurdere boligens standard, ser vi på boligens størrelse som et av de viktigste momentene. Tallene kan tyde på at enslige forsørgere bare har litt mindre boliger enn befolkningen ellers med en boligstørrelse på 111 kvadratmeter mens befolkningen ellers ligger på 122 kvadratmeter. Ser vi på antall kvadratmeter per person, kommer også enslige forsørgere noe dårligere ut enn befolkningen totalt med sine 43 mot 58 kvadratmeter. Enslige forsørgere har tilnærmet like stor plass per person som alle par med barn, der gjennomsnittet er 42 kvadratmeter. Så selv om par med barn i gjennomsnitt har en del større boliger (167 kvadratmeter), oppveies dette altså av at husholdningene er større.

Ser vi bort fra antall kvadratmeter og heller fokuserer på antall rom, kan vi vurdere hvor store andeler som bor trangt eller svært romslig. Blant enslige forsørgere bor 7 prosent trangt og 21 prosent svært romslig. Forskjellen i forhold til befolkningen er liten når det gjelder andelen som bor trangt, der den tilsvarende andelen også er 7 prosent. Det er imidlertid en noe større andel av den totale befolkningen som bor svært romslig, nemlig 35 prosent. Andelen som bor trangt er imidlertid noe større blant alle par med barn (10 prosent), mens andelen som bor svært romslig er noe lavere (19 prosent). For hele perioden vi ser på, har andelen enslige forsørgere som bor trangt vært nokså uendret. Det kan se ut til å være en liten økning i andelen som bor svært romslig, men her må vi ta i betraktning av gruppen er liten, så endringen er likevel ikke statistisk sikker. Vi ser også at boligene blir noe større målt i antall kvadratmeter sett i forhold til 1990-tallet, men de seneste 10 årene er den gjennomsnittlige boligstørrelsen til enslige forsørgere relativt stabil.

I tillegg til størrelse og romslighet bør også momenter knyttet til boligens tekniske stand tas i betraktning når vi vurderer standard. Her har vi ikke så mange kriterier å støtte oss til og vi har kun respondentens egen vurdering å støtte oss til når vi skal vurdere om boligen er utsatt for råte eller fukt. Knappt to av ti enslige forsørgere opplever dette, noe høyere andel enn i befolkningen og også enn alle par med barn.

Vi har også noen få egenrapporterte indikatorer som sier noe om bomiljøet. Blant enslige forsørgere rapporterer 14 prosent at de er utsatt for støy, 14 prosent er utsatt for forurensning ved boligen, og 10 prosent opplever at de bor i et område utsatt for kriminalitet, vold og hærverk. Disse andelen er noe høyere blant enslige forsørgere enn blant par med barn og befolkningen totalt.

Tabell 5.1.8. Boligtype og boligstandard for enslige forsørgere¹ 1991- 2012

	Enslige forsørgere										Alle
	1991	1995	1997	2001	2005	2009	2010	2011	2012	2012	
Andel personer som											
bor i enebolig, våningshus	43	44	40	50	56	48	48	52	47	59	
bor i småhus ellers	36	36	36	25	22	28	28	24	27	18	
bor i husholdning som eier	65	61	70	62	69	68	65	67	72	82	
bor i husholdning som er											
selveier	42	41	47	48	55	53	54	58	57	70	
bor trangt	6	6	3	7	6	3	4	9	7	7	
bor svært romslig	15	16	15	16	19	19	20	21	21	35	
Bor i bolig											
med råte eller fukt	15	14	15	13	19	8	
som er utsatt for støy	13	14	16	15	14	11	
som er utsatt for forurensning	10	11	11	12	14	10	
Bor i område med kriminalitet, vold og hærverk	4	9	7	7	10	6	
Boligareal per husholdning. Kvm.	94	..	97	108	110	111	115	119	111	122	
Boligareal per person. Kvm.	39	..	42	42	44	43	44	46	43	58	
Antall svar i alt	113	126	124	132	226	221	221	156	203	186	

¹ For 1991-1997 er enslige forsørgere definert som personer med yngste barn 0-19, ikke 0-17 som i de resterende årene

Kilde: Levkårsundersøkelsen og EU-SILC, SSB.

Tabell 5.1.9. oligtype og boligstandard for ulike grupper barnefamilier. 2001- 2012

	Barnefamilier med lav inntekt								Barnefamilier med lav inntekt								Alle par med				Alle
	1. desil								1. kvintil								barn 0-17				
	2001	2003	2006	2009	2010	2011	2012	2001	2003	2006	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012	2012		
Andel personer som																					
bor i enebolig,																					
våningshus	68	72	59	72	70	60	57	72	74	69	73	74	72	67	72	72	70	69	59		
bor i småhus ellers	23	14	19	16	15	10	20	21	14	15	13	13	9	17	18	18	18	20	18		
bor i husholdning																					
som eier	74	81	76	70	63	57	62	82	85	81	78	74	72	78	93	92	90	92	82		
bor i husholdning																					
som er selveier	70	72	62	63	59	50	52	77	75	71	69	68	66	69	84	84	83	82	70		
bor trangt	28	27	30	35	27	34	38	22	25	26	25	21	25	24	9	8	11	10	7		
bor svært romslig	10	9	8	11	14	14	10	10	9	9	12	14	14	12	22	22	23	22	35		
Bor i bolig																					
med råte eller fukt	11	10	15	9	10	20	12	9	12	13	11	10	14	10	8	8	8	8	8		
som er utsatt for støy	11	13	11	8	15	13	..	10	12	9	11	12	11	10	8	11	9	11		
som er utsatt for																					
forurensning	6	9	6	8	10	8	..	6	7	6	8	8	8	6	7	7	8	10		
Bor i område med																					
kriminalitet, vold og																					
hærverk	5	5	1	7	7	9	..	5	4	2	5	5	6	4	5	4	5	6		
Boligareal per																					
husholdning. Kvm.	140	147	131	137	138	128	126	139	144	138	141	143	144	144	164	167	165	167	122		
Boligareal per person.																					
Kvm.	32	33	31	31	32	30	30	31	32	32	32	33	33	34	41	42	41	42	58		
Antall svar i alt	101	186	188	143	135	121	159	203	372	396	281	271	246	402	532	460	353	696	186		

Kilde: Levekårsundersøkelsen og EU-SILC, SSB.

Barnefamilier med lav inntekt

Rundt seks av ti barnefamilier med lavest inntekt (laveste desil) eier sin egen bolig, blant barnefamilier med lav inntekt generelt (laveste kvintil) er andelen høyere, snaue åtte av ti. Eieandelen blant barnefamilier med lav inntekt generelt er omlag på samme nivå som for befolkningen totalt, men er noe lavere enn blant alle par med barn, der drøyt ni av ti eier sin egen bolig.

Både blant alle par med barn og blant barnefamilier med lav inntekt generelt bor rundt syv av ti i enebolig. Andelen som bor i enebolig er lavere blant barnefamilier med lavest inntekt, hvor knappe seks av ti bor i en egen bolig. Forskjellen mellom alle par med barn og de med lavest inntekt er statistisk sikker. I 2012 er det ikke store forskjeller mellom barnefamilier som har lav inntekt og andre barnefamilier når det gjelder hvor stor andel som bor i småhus ellers. Blant barnefamiliene med lavest inntekt bor 17 prosent i småhus, i gruppen av barnefamilier med lav inntekt generelt bor 20 prosent i småhus, mens 18 prosent av alle barnefamilier bor i småhus ellers. Over tid kan det se ut til at blant barnefamilier med lav inntekt er andelen som bor i enebolig litt på vei ned og andelen som bor i småhus ellers på vei opp. Dette er imidlertid små grupper, så dette kan være tilfeldige svingninger.

Når det gjelder boligstandard, kommer barnefamilier med lav inntekt noe dårligere ut enn andre grupper. Dette gir seg først og fremst utslag i romslighet, der vi ser at 38 prosent av de med lavest inntekt og 24 prosent av de med lav inntekt generelt bor trangt. Andelen er betydelig høyere og forskjellen er statistisk sikker når vi sammenligner med alle par med barn, hvor 10 prosent bor trangt. Det er også sikre, men noe mindre, forskjeller i andelen som bor svært romslig. Det er til tross for at det også blant alle par med barn er en relativt liten andel som bor svært romslig sammenlignet med befolkningen totalt (22 mot 35 prosent)

Barnefamilier med lav inntekt har i gjennomsnitt noe større boliger enn hva som er landsgjennomsnittet, men betydelig mindre enn blant alle par med barn. Bildet endrer seg litt dersom vi ser på antall kvadratmeter per person. Da ser vi at de med lav inntekt har mindre plass per person enn andre, selv om forskjellen i forhold til alle par med barn ikke er veldig stor. Dette stemmer overens med tall fra 2012 som viser at 25 prosent av barnefamiliene med lav inntekt vurderer boligarealet sitt som for lite.

Ser vi på de andre målene vi har på boligstandard, finner vi få antydninger til at barnefamilier med lav inntekt har dårligere boliger enn andre. Andelen som er plaget med råte eller fukt er noe høyere enn for landsgjennomsnittet og for alle par med barn, men forskjellene er imidlertid for små til å være statistisk sikre.

Når det gjelder bomiljø målt som støy utenfra skiller ikke barnefamilier med lav inntekt seg fra verken landsgjennomsnittet eller andre enn alle par med barn. Heller ikke for mål som forurensning og opplevelsen av kriminalitet i bomiljøet skiller lavinntektsgruppen seg nevneverdig verken fra alle par med barn eller landsgjennomsnittet.

Boligøkonomi

Enslige forsørgere

Enslige forsørgere som leier bolig betaler i gjennomsnitt 76 900 kroner i årlig husleie. Dette er betydelig høyere enn for landsgjennomsnittet som ligger på 60 900 kroner. Ser vi på utviklingen i leieutgifter for enslige forsørgere fra 1991 til 2012, ser vi en økning på 47 500 kroner i den årlige leien. Regner vi om dette til 2012 kroner (årlig husleie i 1991 blir da på 37 000 2012-kroner), har økningen i husleie for enslige forsørgere vært 52 prosent siden 1991.

Enslige forsørgere som eier sin egen bolig (enten som selveier eller gjennom andels- eller aksjeselskap) betalte i 2012 i gjennomsnitt 73 200 kroner i renter og avdrag for boliglån. Dette er også betydelig høyere enn gjennomsnittet for alle eiere som var 64 300 kroner. Også her kan vi se på utviklingen siden 1991. Omregnet til 2012-kroner finner vi at gjennomsnittet i 1991 var 68 400 kroner, og at det sank ned til 50 000 kroner i 1997. I perioden 1997-2009 kan man grovt si at gjennomsnittsbeløpet for avdrag og renter på boliglån økte mot 2003, for så å ligge på et noe lavere nivå i perioden fram mot et nytt toppunkt i 2009 (82 300 kroner). Fra 2009 til 2012 har den gjennomsnittlige utgiften til lån og avdrag for enslige forsørgere falt med omtrent 10 prosent.

Når en tar i betraktning den store økningen i boligprisene siden 1991, så reflekterer denne utviklingen endringene i utlånsrentene i den perioden vi ser på. Rentene falt en del i 1993, før de igjen økte mot slutten av 1990-tallet. Utviklingen fra 2003 til 2007 kan forklares med nedgangen i utlånsrentene etter 2003, mens renten økte mot starten av 2009. Etter 2009 har renten ligget på et langt lavere nivå enn i overgangen 2008-2009. En kan også merke seg at leieutgiftene ikke har fulgt den samme utviklingen som renter og avdrag på boliglån. Den gjennomsnittlige husleien til enslige forsørgere har, på samme måte som for resten av befolkningen, steget jevnt i hele perioden. Andelen leietakere er en del høyere, enn for resten av befolkningen. Blant enslige forsørgere har leieandelen vært på rundt 30 prosent i hele perioden, mens den tilsvarende andelen i den øvrige befolkningen har ligget på mellom 16-18 prosent. De som leier bolig har da ikke nytt godt av fallende renter i samme grad som eiere.

Hvor stor belastning boutgiftene utgjør på økonomien må relateres til husholdningenes samlede inntekt. Hvis boligutgiftene utgjør 25 prosent eller mer av en husholdnings samlede inntekter, definerer vi boutgiftsbelastningen som høy. Er den under 10 prosent, defineres den som lav. Fire av ti enslige forsørgere har høy boutgiftsbelastning, mens det gjelder en av fire husholdninger i befolkningen. Ser vi på utviklingen i denne andelen for enslige forsørgere over tid, finner vi de samme utviklingstrekkene som for utgifter til renter og avdrag, noe som selvfølgelig henger sammen med renteutviklingen. Vi kan blant annet se at andelen med høy belastning nådde et toppunkt i 2003 og 2009, da nesten halvparten av alle enslige forsørgere opplevde dette. Andelen med lav boutgiftsbelastning er på 16 prosent blant enslige forsørgere, og dette er en betydelig lavere andel enn landsgjennomsnittet på 38 prosent. Forskjellene mellom enslige forsørgere og landsgjennomsnittet i andel med både høy og lav boutgiftsbelastning er statistisk sikker.

Tabell 5.1.10. Boligøkonomi for enslige forsørgere¹. 1991- 2012

	Enslige forsørgere										Alle
	1991	1995	1997	2001	2005	2009	2010	2011	2012	2012	
Årlig husleie. Gjennomsnitt for husholdninger som leier. ² Kroner	29 400	34 800	42 300	45 600	53 000	67 300	65 000	79 500	76 900	60 900	
Andel husholdninger som ikke betaler husleie	7	2	0	5	1	2	3	5	4	10	
Renter og avdrag. Gjennomsnitt for eiere. Kroner ..	45 100	40 100	37 200	52 400	52 900	78 700	64 500	77 700	73 200	64 300	
Boligrenter. Gjennomsnitt for eiere. Kroner	45 800	38 200	40 200	44 900	34 100	
Andel eiere uten renter og avdrag	9	14	15	7	9	9	15	12	16	37	
Andel husholdninger med høy boutgiftsbelastning ..	53	46	46	35	34	46	34	37	39	24	
Andel husholdninger med lav boutgiftsbelastning ...	13	15	13	12	11	10	16	12	16	38	
Oppfatter boutgiftene som											
svært tyngende	16	17	12	18	17	6	
noe tyngende	53	57	54	52	45	33	
Antall svar fra leiere	39	49	36	43	69	65	73	44	53	1 009	
Antall svar fra eiere	74	77	88	89	156	156	148	110	150	5 131	
Antall svar	113	126	124	132	225	221	221	154	203	6 140	

¹ For 1991-1997 er enslige forsørgere definert som personer med yngste barn 0-19, ikke 0-17 som i de resterende årene

² Ekskludert eiere av andels- og aksjebolig

Kilde: Levekårsundersøkelsen og EU-SILC, SSB.

Tabell 5.1.11. Boligøkonomi for ulike grupper barnefamilier. 2001- 2012

	Barnefamilier med lav inntekt																				
	1. desil								1. kvintil								Alle par med barn 0-17 år				Alle
	2001	2003	2006	2009	2010	2011	2012	2001	2003	2006	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012	2012		
Årlig husleie. Gjennomsnitt for husholdninger som leier. ¹ Kroner	41 500	51 800	45 600	69 800	75 400	87 300	84 200	42 400	50 600	46 800	67 500	75 700	80 300	80 900	64 200	79 900	82 400	81 800	60 900		
Andel husholdninger som ikke betaler husleie	17	0	17	6	8	1	3	12	5	14	8	5	7	5	8	7	8	7	10		
Renter og avdrag. Gjennomsnitt for eiere. Kroner	57 800	67 300	59 900	80 700	84 700	91 400	73 700	50 600	68 600	62 200	80 200	76 500	79 700	80 800	114 200	103 000	114 200	121 200	64 300		
Boligrenter. Gjennomsnitt for eiere. Kroner	46 100	44 400	74 000	37 500	47 900	42 400	56 000	44 900	66 500	50 600	62 400	63 900	34 100		
Andel eiere uten renter og avdrag ...	19	12	20	13	17	17	31	22	13	18	11	20	16	21	10	16	13	16	37		
Andel husholdninger med høy boutgiftsbelastning	28	38	50	35	32	38	39	23	31	36	27	23	24	27	17	13	14	17	24		
Andel husholdninger med lav boutgiftsbelastning	26	19	24	16	24	18	22	31	18	23	18	26	26	24	21	29	25	25	38		
Oppfatter boutgiftene som																					
svært tyngende	15	12	5	13	15	15	..	14	10	7	8	10	11	5	4	5	4	x		
noe tyngende	55	51	51	48	59	46	..	54	52	54	49	56	45	44	39	45	42	33		
Antall svar fra leiere	26	36	45	43	47	48	58	31	55	73	61	68	63	86	99	109	110	129	1 009		
Antall svar fra eiere	50	150	143	100	88	72	101	120	317	323	220	203	181	316	1 430	1 351	1 230	1 563	5 131		
Antall svar	76	186	188	143	135	120	159	151	372	396	281	271	244	402	1 529	1 460	1 340	1 692	6 140		

Kilde: Levekårsundersøkelsen og EU-SILC, SSB.

Hvis en går fra objektive mål i kroner til et subjektivt mål på i hvilken grad boutgifter oppleves som tyngende på husholdningens økonomi, ser vi at 17 prosent av enslige forsørgere oppfatter de samlede boutgifter som svært tyngende. 45 prosent vurderer dem som noe tyngende. De tilsvarende andelen for alle husholdninger er 6 og 33 prosent. Dette betyr altså at seks av ti enslige forsørgere oppfatter boutgiftene som tyngende, mens dette gjelder for fire av ti for alle husholdninger.

Barnefamilier med lav inntekt

I 2012 betalte alle par med barn som leier bolig i gjennomsnitt 81 800 kroner per år i husleie. For barnefamilier med lavest inntekt (laveste tidel) er gjennomsnittet 84 200, og for barnefamilier med lav inntekt generelt (laveste femtedel) er gjennomsnittet 80 900. Fra 2001 til 2012 har husleien for barnefamilier med generelt lav inntekt endret seg betydelig, forskjellen er drøye 30 000 2012-kroner eller om lag 58 prosent.⁸

⁸ Her skylder vi å gjøre oppmerksom på en feil i rapporten for 2005 (SSB 2007, Rapporter 2007/8) hvor de gjennomsnittlige husleiene for barnefamilier i 2005 var for høye. En nærmere revisjon av tallene har ført til at anslaget for gjennomsnittlig husleie i 2005 er til dels betydelig nedjustert.

For lavinntektsfamilier som eier boligen sin (selveier eller gjennom andels- eller aksjeselskap) ligger den gjennomsnittlige utgiften til renter og avdrag på 80 800 kroner. Dette er godt under gjennomsnittet for alle par med barn, som ligger på 121 200 kroner. Gjennomsnittet for alle husholdninger er imidlertid betraktelig lavere, og ligger på 64 300 kroner. Som tidligere ser vi også her at utgiftene til renter og avdrag har variert i tråd med utviklingen i utlånsrentene.

Blant alle barnefamilier med lav inntekt har 27 prosent det vi definerer som høy boutgiftsbelastning. Ser vi på de med lavest inntekt, gjelder dette 39 prosent av husholdningene. For alle par med barn ligger denne andelen på 17 prosent, mens landsgjennomsnittet er 24 prosent. Dette er statistisk sikre forskjeller som viser at boutgiftene utgjør en relativt større belastning for barnefamilier med lav inntekt enn for andre grupper. Andelene med høy boutgiftsbelastning har svingt noe i perioden 2001-2012, uten noen klar tendens til andelen øker eller minsker i perioden.

En drøy tiendedel av barnefamiliene med lav inntekt har en subjektiv opplevelse av at boutgiftene er svært tyngende på husholdningens økonomi. Andelen er noe høyere enn blant alle par med barn (11 mot 4 prosent), en så vidt statistisk sikker forskjell. 45 prosent av barnefamiliene med lav inntekt opplever boutgiftene som noe tyngende, en noe høyere andel sammenlignet med alle par med barn. Tallene kan tyde på at blant barnefamilier med lav inntekt har andelen som oppfatter boutgiftene som tyngende vært stabil de siste årene, hvor rundt seks av ti opplever å ha tyngende boutgifter.

Økonomiske vansker

Enslige forsørgere

Resultatene fra våre undersøkelser tyder på at en god del enslige forsørgere har det økonomisk vanskelig. I 2012 oppga 22 prosent at det var svært vanskelig eller vanskelig 'å få endene til å møtes', 10 prosent oppga at det var svært vanskelig. Tallene viser et relativt stabilt bilde når vi ser tilbake til 2003. Andelen enslige forsørgere som sliter med å få endene til å møtes er nesten seks ganger så høy som blant alle par med barn, og snaue tre ganger så høy som blant alle husholdninger. Bare 24 prosent av enslige forsørgere sier i 2012 at det er lett eller svært lett 'å få endene til å møtes'. Dette er en langt lavere andel enn blant alle par med barn og husholdninger generelt, hvor andelene er 52 og 53 prosent.

Selv om betalingsproblemer også kan brukes som indikasjon på økonomiske vansker, må man være varsom i tolkningen av dette. Husholdninger tilpasser forbruket etter inntekten og planlegger økonomien slik at de færreste vil oppleve at de er ute av stand til å betale regninger ved forfall, selv om inntekten er lav. På tross av dette ser vi at enslige forsørgere i større grad enn andre husholdninger opplever betalingsproblemer i forhold til faste utgifter. Sammenlignet med tidligere år er det ikke store endringer, men tallene kan tyde på at andelen som opplevde problemer med å betale husleie nådde et toppunkt i 2004. Andelen enslige forsørgere som hadde vanskeligheter med å betale elektrisitet og kommunale utgifter var spesielt lav i 2012 sammenlignet med tidligere år (12 prosent), i årene forut for dette lå andelen på rundt 10 prosentpoeng mer. Dette har nok sammenheng med at prisene på elektrisitet varierer, noe som naturlig nok rammet husholdninger med lav inntekt hardest.

Når det gjelder materielle goder, så disponerer enslige forsørgere de mest vanlige i samme grad som befolkningen ellers. Så godt som alle disponerer telefon, farge-TV og vaskemaskin. En noe lavere andel av enslige forsørgere disponerer PC og privatbil sammenlignet med andre barnefamilier, og spesielt når det gjelder privatbil har dette i større grad enn for andre økonomiske årsaker. 3 prosent av enslige forsørgere disponerer ikke PC, og 12 prosent disponerer ikke privatbil av økonomiske årsaker. Dette er klart høyere andeler enn blant alle par med barn (0 og 1 prosent), og noe høyere enn for alle husholdninger (1 og 6 prosent).

Tabell 5.1.12. Indikatorene på betalingsvansker for personer 16 år og over i barnefamilier. 2003 - 2012. Prosent

	Enslig forsørger						Barnefamilier med lav inntekt										Alle par med barn 0-17			Alle		
							1. desil					1. kvintil										
	2003	2006	2009	2010	2011	2012	2003	2006	2009	2010	2011	2012	2003	2006	2009	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2012
Betalingsproblemer																						
Husleie	10	13	12	10	9	9	9	7	3	11	16	8	5	5	5	8	9	5	3	2	2	3
Boliglån	6	4	5	3	2	4	7	6	6	4	9	4	7	5	5	4	8	4	2	3	2	2
Elektrisitet og kommunale avgifter	29	21	20	20	24	12	22	13	14	19	23	13	20	13	15	15	16	10	7	7	4	4
Andre lån	10	6	11	7	11	8	6	8	8	9	14	8	6	7	8	7	10	5	3	3	3	3
Andel med 2 eller flere betalingsproblemer	13	10	12	9	7	13	22	11	8	10	13	7	4	4	3	3
Andel som ikke har noen betalingsproblemer	72	74	70	78	77	74	64	80	77	79	75	85	91	90	93	92
Økonomisk romslighet																						
Svært vanskelig	10	10	13	7	10	10	7	6	5	9	14	8	5	4	4	5	9	4	2	2	1	3
Vanskelig	18	14	12	10	14	12	13	10	11	6	12	14	12	9	8	6	9	9	3	4	3	5
Lett eller svært lett å få endene til å møtes	13	15	17	20	21	24	12	24	21	24	10	25	14	21	24	26	19	33	45	42	52	53
Mottar økonomisk støtte fra andre husholdninger	11	5	6	6	3	5	4	3	3	6	6	5	4	2	4	4	5	3	2	2	2	3
Antall svar	225	209	221	221	156	203	186	188	143	135	121	159	372	396	281	271	246	402	460	353	696	6 186

Kilde: Levekårsundersøkelsen og EU-SILC, SSB.

Tabell 5.1.13. Indikatorene på materiell situasjon for personer 16 år og eldre i barnefamilier. 2003-2012. Prosent

	Enslig forsørger						Barnefamilier med lav inntekt										Alle par med barn 0-17 år		Alle		
							1. desil					1. kvintil									
	2003	2006	2009	2010	2011	2012	2003	2006	2009	2010	2011	2012	2003	2006	2009	2010	2011	2012	2012	2012	
Materiell situasjon																					
Andel som disponerer																					
TV	98	98	97	97	97	98	97	97	93	95	88	94	98	98	96	95	92	97	98	96	96
PC	74	86	96	98	98	97	83	95	97	97	99	97	88	95	98	98	99	98	99	98	90
Vaskemaskin	98	99	98	99	98	96	100	97	98	100	99	98	99	98	99	100	99	98	100	97	97
Privatbil	81	80	78	77	79	81	89	88	91	94	84	88	91	92	93	96	91	94	97	80	80
Disponerer ikke PC pga. økonomi	10	6	2	1	2	3	8	4	1	2	0	1	5	2	0	1	0	1	0	1	1
Disponerer ikke privatbil pga. økonomi	13	13	14	13	14	12	9	9	7	3	10	6	7	6	5	3	6	3	1	6	6
Har ikke råd til																					
en ukes ferie	26	19	24	22	20	21	21	19	20	19	23	20	17	15	16	12	14	13	4	7	7
spise kjøtt eller fisk annen hver dag	11	6	4	9	9	7	10	6	3	4	9	7	7	4	4	3	5	3	1	3	3
holde boligen varm	9	6	4	2	5	2	3	4	1	1	4	2	3	2	1	1	2	2	1	1	1
Andel som ikke har råd til minst to av godene	5	9	7	5	4	4	8	5	4	3	4	3	1	3	3
Andel som har råd til alle godene	73	76	77	77	80	80	75	79	83	87	85	86	96	92	92
Antall svar	225	209	221	221	156	203	186	188	143	135	121	159	372	396	281	271	246	402	1 696	6 186	6 186

Kilde: Levekårsundersøkelsen og EU-SILC, SSB.

For en del enslige forsørgere er også den økonomiske situasjonen så vanskelig at de sliter med å dekke ulike behov. En av fem har ikke råd til en ukes ferie borte fra hjemmet, men her ser vi rett nok en svak nedgang siden 2003. Blant alle husholdninger gjelder dette 7 prosent, og blant alle par med barn gjelder det 4 prosent. 7 prosent av de enslige forsørgerne har heller ikke råd til mer grunnleggende behov som å spise kjøtt eller fisk annenhver dag og 2 prosent å holde boligen passe varm.

Selv om det er forskjeller i forhold til befolkningen totalt, så har denne blitt mindre i løpet av den perioden vi ser på.

En vanskelig økonomisk situasjon fører til at 5 prosent enslige forsørgere mottar økonomisk støtte fra andre husholdninger. Tallene er usikre, men det kan tyde på at denne andelen er noe lavere blant alle par med barn og blant alle husholdninger generelt. Tallene kan også tyde på at andelen enslige forsørgere som mottar slik støtte har sunket fra 2003, da den var på 11 prosent

Barnefamilier med lav inntekt

I likhet med enslige forsørgere har barnefamilier med lav inntekt en strammere økonomi enn alle par med barn og husholdninger generelt. Blant barnefamilier med lav inntekt generelt rapporterer 13 prosent at det er svært vanskelig eller vanskelig 'å få endene til å møtes', blant de med lavest inntekt er tilsvarende andel på 22 prosent. Blant barnefamilier med lav inntekt mener 4 prosent at det er svært vanskelig 'å få endene til å møtes', blant alle par med barn mener én prosent det samme. En av tre barnefamilier med lav inntekt synes det er lett eller svært lett 'å få endene til å møtes'. Blant alle par med barn synes halvparten det samme. I perioden 2007 til 2012 er andelen blant barnefamilier med lav inntekt som rapporterer om økonomisk romslighet relativt stabilt gjennom hele perioden.

Av betalingsproblemer ser vi også blant familier med lav inntekt at utgifter til elektrisitet og kommunale avgifter er de som volder størst problem. 10 prosent rapporterer betalingsproblemer på dette området, dobbelt så høy andel som blant alle par med barn. Sammenlignet med enslige forsørgere er problemer med å betale husleie mindre blant barnefamilier med lav inntekt (5 prosent). Andelen er likevel noe høyere enn blant alle par med barn og husholdninger generelt. Også andelen som har betalingsproblemer knyttet til boliglån er noe høyere enn for alle par med barn og husholdninger generelt. Alle forskjellene på betalingsproblemer varierer noe fra år til år og forskjellene er små og usikre.

Også barnefamilier med lav inntekt disponerer i stor grad vanlige materielle goder. Så godt som alle disponerer telefon, TV og vaskemaskin. Andelen som disponerer PC ser ut til å ha økt, og er nesten på samme nivå som blant alle par med barn, og høyere enn blant husholdninger generelt. En noe mindre andel av barnefamiliene med lav inntekt disponerer privatbil sammenlignet med alle par med barn, men også her er andelen høyere enn blant husholdninger generelt. Dette tyder på at behovet for disse godene er stort i barnefamilier, noe som da også gjenspeiles i at et flertall av de som ikke disponerer disse godene sier at det er på grunn av økonomien.

Barnefamilier med lavest inntekt (laveste tidel) har som enslige forsørgere noe større andeler som har problemer med å dekke grunnleggende behov, 20 prosent har ikke råd til en ukes ferie, 3 prosent har ikke råd til å spise kjøtt eller fisk annenhver dag og 2 prosent har ikke råd til å holde boligen passe varm. Blant barnefamilier med lav inntekt generelt opplever en mindre andel denne typen problemer, men sammenligner en med alle par med barn er andelen høyere.

Tre prosent av barnefamiliene med lav inntekt mottar støtte fra andre husholdninger. Det er på nivå med alle par med barn og befolkningen generelt, men noe lavere enn blant enslige forsørgere.

Tilknytning til arbeidslivet

Yrkesdeltakelse er kanskje den viktigste enkeltfaktoren for å unngå å havne i lavinntektsgruppen. Yrkesaktive i lavinntektsgruppen har oftest en svak tilknytning til arbeidslivet. Omfang og type yrkesaktivitet er derfor et viktig område å undersøke for å kunne si noe om levekårene til ulike grupper. Svak tilknytning til arbeidslivet kan medføre lav inntekt, mens yrkesaktivitetens omfang også kan påvirkes av andre livsbetingelser, som for eksempel forsørgerbyrde. Yrkesstatus

kan også si noe om hvor stabil tilknytning man har til arbeidslivet, og derfor være en faktor som sier noe om risikoen for å havne i lavinntektsgruppen. I det videre skal vi se på yrkesaktivitet for ulike typer av barnefamilier ut fra tabell 5.1.14.

Enslige forsørgere

78 prosent av enslige forsørgere var helårs yrkesaktive i 2012. Denne gruppen har hatt en økt andel yrkesaktive de seneste årene og nærmer seg i stor grad befolkningen, hvor åtte av ti husholdninger med hovedinntektstaker 16-66 år har minst en yrkesaktiv. Husholdningene til enslige forsørgere produserte gjennomsnittlig 8,3 heltids månedverk per år. Barnefamilier med lav inntekt produserte på sin side 14,0 månedverk på heltid mens alle husholdninger med hovedinntektstaker 16-66 år sett under ett produserte 12,3 månedverk i året. Ser vi på husholdningene til alle par med barn 0-17 år for seg, har disse en særlig stor yrkesdeltakelse med 18,3 månedverk per år.

Få av de enslige forsørgerne har anset seg som arbeidsledig i 2012. Enslige forsørgerhusholdningene var i gjennomsnitt litt mer enn en halv måned arbeidsledig i 2012, dette er litt over alle husholdningene sett under ett. I husholdninger med enslig forsørger er det 19 prosent som anser seg som heltids studenter, dette er omtrent på samme nivå som husholdninger sett under ett (17 prosent). Mens det naturlig nok er færre husholdninger med en eller flere pensjonister i husholdningen enn for alle husholdninger under ett, henholdsvis 5 og 14 prosent.

Tabell 5.1.14. Andel med ulik tilknytning til arbeidslivet for hovedarbeidsinntektstaker i barnefamilier. 2010-2012. Prosent

	Enslig forsørger			Barnefamilier med lav inntekt						Alle par med barn 0-17			Alle 16-66 år
				1. desil			1. kvintil						
	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2012
Antall helårsyrkesaktive i husholdningen													
0	26	24	23	19	25	18	14	15	13	5	4	4	21
1	72	76	75	45	42	41	41	39	36	26	21	21	44
2	2	1	3	36	33	40	45	46	51	70	75	75	36
Antall måneder med heltids yrkesaktivitet i husholdningen													
0	33	31	32	14	18	19	13	13	13	4	4	4	23
1-6	6	7	1	6	8	7	3	4	4	1	1	1	3
7-11	2	2	0	3	2	3	2	3	4	0	1	1	3
12+	60	60	66	77	72	71	82	80	79	94	94	93	72
Gjennomsnittlig antall måneder	7,8	7,7	8,3	12,1	11,6	11,8	13,0	12,9	14,0	18,1	18,1	18,3	12,3
Antall måneder med deltids yrkesaktivitet i husholdningen													
0	77	82	83	63	68	64	57	61	64	69	70	71	78
1-6	6	2	4	8	6	7	6	6	7	3	4	4	4
7-11	5	2	1	3	4	4	4	2	4	2	2	2	2
12+	12	15	12	26	22	26	34	31	26	26	25	23	16
Gjennomsnittlig antall måneder	2,1	2,0	1,7	4,3	3,2	3,9	5,0	4,1	4,1	3,6	3,4	3,3	2,3
Andel husholdninger med hovedinntekt fra næringsvirksomhet													
.....	1	8	3	9	11	11	8	8	8	6	5	6	5
Antall måneder med arbeidsledighet i husholdningen													
0	97	97	92	81	80	80	85	86	87	95	95	95	94
1-6	1	3	2	6	8	7	5	6	5	2	2	2	2
7-11	1	0	2	2	5	1	1	3	1	0	1	1	1
12+	2	1	4	11	8	11	9	6	7	3	2	2	2
Gjennomsnittlig antall måneder	0,3	0,2	0,7	1,8	1,7	2,0	1,3	1,1	1,2	0,4	0,4	0,5	0,4
Andel husholdninger med heltids studenter. Prosent													
.....	17	17	19	24	23	22	20	22	21	17	16	19	17
Andel husholdninger med heltids pensjonister. Prosent													
.....	6	7	5	7	3	10	8	6	9	4	5	4	14
Antall svar	212	150	197	123	109	148	250	226	374	1 380	1 270	1 581	4 845

Kilde: Levekårsundersøkelsen og EU-SILC, SSB.

Barnefamilier med lav inntekt

I barnefamilier med lavest inntekt (laveste tidel) oppgir drøye åtte av ti husholdninger at de er helårs yrkesaktive, dette er på linje med alle husholdninger sett under ett. Men det er lavere enn for alle par med barn 0-17 år hvor 96 prosent har en eller flere helårs yrkesaktive i husholdningen. Deltids yrkesaktivitet er vanligere i barnefamilier med lav inntekt enn for alle sett under ett. Blant barnefamilier med lav inntekt er det drøye dobbelt så stor andel som har hovedinntekt fra næringsvirksomhet enn for andre husholdninger.

Det er en større andel arbeidsledige i barnefamilier med lav inntekt. I barnefamilier med lavest inntekt (1. desil) var det i gjennomsnitt 2 måneder arbeidsledige i 2012, tilsvarende hvis en tar med barnefamilier som har lav inntekt generelt (1. kvintil) hadde disse familiene 1,2 måneder i gjennomsnitt med arbeidsløshet. Dette er høyere enn det vi ser for barnefamilier generelt og ellers i befolkningen. Dette ser vi også i at barnefamiliene med lavest inntekt var det 20 prosent som oppgav at de arbeidsledige i kortere eller lengre perioder i løpet av 2012, dette gjelder bare 5 prosent av alle barnefamilier og 6 prosent i befolkningen generelt.

5.2. Sosiale indikatorer for aleneboende

Ranjit Kaur og Lotte Rustad Thorsen

Hovedpunktene i dette kapitlet kan oppsummeres ved:

- En av tre unge aleneboende tilhører lavinnteksgruppen
- Yrkestilknytning blir svakere med alderen og yrkesinntekter utgjør den største inntekten for færre dess eldre den aleneboende er
- Sosialhjelp er mer utbredt blant unge aleneboende
- Inntektsulikhet blant aleneboende under 35 år har økt de siste årene
- Knapt to av tre yngre aleneboende har høy boutgiftsbelastning
- Betalingsproblemer er mer utbredt blant yngre aleneboende og de oppfatter sin egen økonomi som mindre romslig, enn befolkningen for øvrig
- Drøyt en av tre aleneboende under 67 år er ikke yrkesaktive hele året

Ifølge befolkningsstatistikken var det i alt 880 000 aleneboende⁹ bosatt i Norge, eller om lag to femte deler av hele befolkningen i 2011. Tilsvarende andel var i underkant av 30 prosent i 1980 (Statistisk sentralbyrå, 2012b). Den markerte økningen av andel aleneboende kan forklares ved tidligere utflytting fra foreldrene, senere etablering med familie samt flere samlivsbrudd (Statistisk sentralbyrå 2006).

Aleneboende er en sammensatt gruppe. I alt er det omtrent like mange menn som kvinner som bor alene. Kjønnforskjellene er tydelige når vi ser på ulike aldersgrupper. Det er flere aleneboende unge menn enn unge aleneboende kvinner, mens blant de eldre aleneboende er kvinnene i flertall.

Husholdninger som består av unge aleneboende har de siste årene opplevd relativt svakere inntektsvekst sammenlignet med befolkningen som helhet. Den lave inntektsveksten blant unge aleneboende kan i noen grad forklares ved en sterk økning av innvandrere i denne gruppen (Epland og Kirkeberg, 2011)

I dette kapitlet ser vi på sosiale indikatorer for aleneboende i ulike aldersgrupper. Merk at studenter er utelatt i gruppen aleneboende under 35 år når vi ser på inntektsindikatorer. Dette fordi studenter hovedsakelig lever av studielån, og lån regnes ikke som inntekt i inntektsstatistikken. Om en tar med studentene, vil dette føre til at svært mange unge som lever på studielån vil tilhøre lavinnteksgruppen. Derimot inngår studentene når vi ser indikatorer for boforhold og økonomiske vansker.

⁹ Det reelle tallet på aleneboende er høyere enn dette, siden tallene ikke omfatter utflyttede studenter som ikke lenger bor hjemme.

Lavinntekt

Sammenlignet med hele befolkningen sett under ett er aleneboende sterkt overrepresentert i lavinnteksgruppen (se tabell 5.2.1). Andelen med lavinntekt er særlig høy for de yngste og de eldste aleneboende. Mens nær ti prosent av befolkningen har lavinntekt er tilsvarende andel på henholdsvis 35 prosent for aleneboende under 35 år og 26 prosent for aleneboende 67 år og eldre. Den tilsvarende andelen er også relativt høy for de andre aldersgruppene med henholdsvis 18 prosent for de mellom 35 og 49 år, og 14 prosent for de mellom 50 og 66 år.

I figur 5.2.1 vises det klart at andelen med lavinntekt for de yngste aleneboende har økt de siste årene, mens andelen med lavinntekt blant de eldste aleneboende har gått betraktelig ned. Dette henger i noen grad sammen med det at pensjonisthusholdningene er den gruppen som har opplevd høyest vekst i inntektene de siste årene, mens de unge har hatt noe lavere vekst enn befolkningen (Statistisk sentralbyrå, 2012c). I perioden 2000 til 2011 økte medianinntekten til aleneboende 65 år og eldre med 53 prosent, mens tilsvarende vekst for aleneboende under 45 år kun var på 15 prosent. Den gode inntektsveksten for pensjonistene kan forklares med gode trygdeoppgjør, høyere tilleggspensjoner for nye pensjonistkull samt at stadig flere kombinerer arbeid og pensjon (Statistisk sentralbyrå 2013b).

For befolkningen sett under ett er antall og andel kvinner i lavinnteksgruppen noe større enn for menn. Dette er ikke ensartet for alle gruppene. Sannsynligheten for å havne i lavinnteksgruppen er større for aleneboende kvinner under 35 år og kvinner 67 år og over, mens det blant de mellom 35 og 66 år er større sannsynligheten at menn tilhører lavinnteksgruppen. Lavere andel med lavinntekt for aleneboende menn under 35 år kan i stor grad forklares med økt arbeidsinnvandring. Andelen innvandrere blant aleneboende unge menn har økt betraktelig de siste årene. I 2005 var det ni prosent innvandrere blant aleneboende menn under 35 år, mens denne andelen steg til 30 prosent i 2011. For kvinner var tilsvarende andel 23 prosent i 2005 og 27 prosent i 2011.

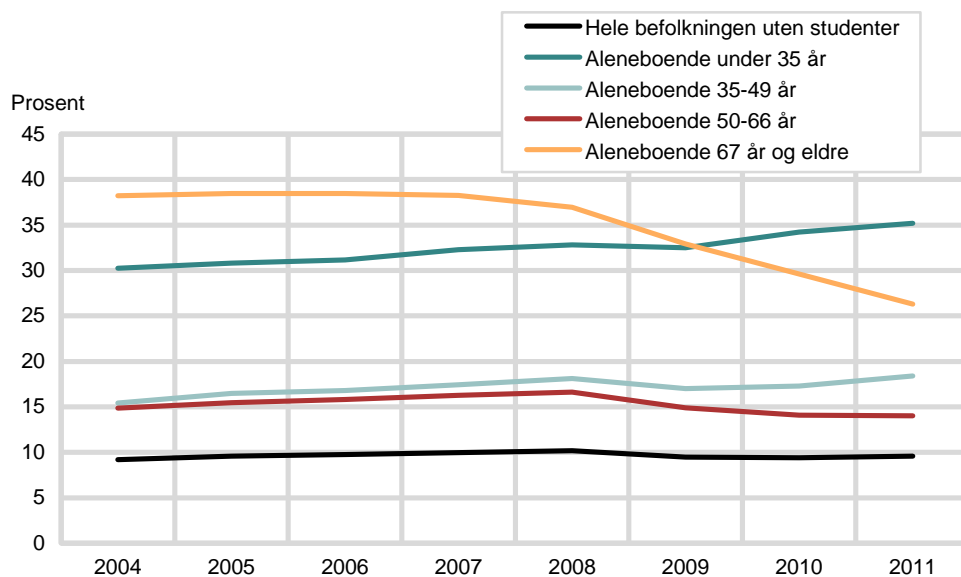
Tabell 5.2.1. Prosentvis andel og antall¹ med lavinntekt. EU-skala. 2008-2011

	2008	2009	2010	2011		
				Alle	Kvinner	Menn
Hele befolkningen uten studenter						
studenter	4 652 105	4 704 961	4 756 689	4 812 393	2 389 378	2 423 015
Andel med lavinntekt	10,2	9,5	9,4	9,6	10,3	9,0
Antall med lavinntekt	474 000	447 000	448 000	464 000	245 000	219 000
Aleneboende under 35 år ...	239 299	237 546	232 301	239 383	90 594	148 789
Andel med lavinntekt	32,8	32,5	34,2	35,2	40,7	31,9
Antall med lavinntekt	79 000	77 000	79 000	84 000	37 000	47 000
Aleneboende 35-49 år	166 918	169 860	170 355	173 313	52 963	120 350
Andel med lavinntekt	18,1	17,0	17,3	18,4	15,5	19,7
Antall med lavinntekt	30 000	29 000	29 000	32 000	8 000	24 000
Aleneboende 50-66 år	200 530	206 934	211 358	216 506	108 644	107 862
Andel med lavinntekt	16,6	14,9	14,1	14	13	15,2
Antall med lavinntekt	33 000	31 000	30 000	30 000	14 000	16 000
Aleneboende 67 år og eldre	235 652	236 650	238 759	242 250	174 103	68 147
Andel med lavinntekt	37,0	32,9	29,6	26,3	30,8	14,8
Antall med lavinntekt	87 000	78 000	71 000	64 000	54 000	10 000

¹ Avrundede tall.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Figur 5.2.1. Andel personer med lavinntekt. Eu-skala. 2004-2011

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Yrkestilknytning

Tabell 5.2.2 viser at aleneboende i alle aldersgrupper har lavere tilknytning til arbeidslivet enn befolkningen som helhet. Yrkestilknytning blir svakere med alderen og yrkesinntekter utgjør den største inntekten for færre og færre dess eldre den aleneboende er. I gruppen 67 år og eldre var det hele 99 prosent uten noen yrkestilknytning i 2011. Tilsvarende andel for både aleneboende under 35 år og gruppen mellom 35 og 49 år var på omtrent 30 prosent. Til sammenlikning var denne andelen på om lag 23 prosent for befolkningen sett under ett.

De seneste årene har det vært høy og stabil yrkestilknytning i Norge. Gruppen aleneboende under 35 år har likevel opplevd en sterk vekst i andelen personer i husholdninger uten noen yrkestilknyttede, fra 24 prosent i 2008 til 30 prosent i 2011. Dette kan forklares ved at arbeidsmarkedet ble forverret etter finanskrisen. De unge er mer følsom for konjunkturmessige svingninger enn andre grupper (Epland, Kiel og Strøm, 2013). Aleneboende mellom 35 og 49 år erfarte noe svakere vekst i andel uten yrkestilknytning mens tilsvarende andel for de to eldste aldersgruppene har vært stabil de siste årene. Andel der yrkesinntekter er viktigste inntektskilde er større for aleneboende under 35 år sammenliknet med befolkningen sett under ett. Denne andelen har hatt svak nedgang de siste årene og har falt fra 85 prosent i 2008 til 80 prosent i 2011. Aleneboende mellom 50 og 66 år har også opplevd samme nedgang.

Yrkesdeltakelse er markant lavere for de med lavinntekt for alle gruppene i tabell 5.2.2. Ett unntak er de eldste aleneboende som består av pensjonister, og der yrkesaktiviteten er lav for både de med og uten lavinntekt. Syv av ti med lavinntekt blant aleneboende under 35 år hadde ingen yrkestilknytning i 2011. Det er også denne gruppen av de med lavinntekt som opplevde sterkest vekst i andelen uten yrkestilknytning i perioden 2008 til 2011 (ti prosentpoeng). Videre var det 80 prosent av de med lavinntekt i gruppen mellom 35 og 49 år som ikke hadde noen yrkestilknytning.

Tabell 5.2.2. Indikatorer¹ for yrkestilknytning, 2008-2011. Prosent

	2008	2009	2010	2011		
				Alle	Kvinner	Menn
Andel personer i husholdninger uten noen yrkestilknyttede						
Hele befolkningen uten studenter	21,2	21,7	22,0	22,5	24,7	20,2
Med lavinntekt	63,6	64,3	64,3	64,0	66,9	60,7
Aleneboende under 35 år	24,1	27,1	29,6	30,3	33,6	28,3
Med lavinntekt	59,9	66,4	69,4	69,7	68,0	71,1
Aleneboende 35-49 år	27,7	28,8	29,6	30,5	33,4	29,2
Med lavinntekt	77,2	79,1	79,3	79,8	82,3	78,9
Aleneboende 50-66 år	43,9	43,9	44,3	44,4	45,2	43,5
Med lavinntekt	86,7	85,6	85,6	86,0	89,5	82,9
Aleneboende 67 år og eldre	98,6	98,4	98,1	97,9	98,4	96,8
Med lavinntekt	99,9	99,9	99,9	99,8	99,9	99,4
Andel personer i husholdninger der yrkesinntekt er største inntekt						
Hele befolkningen uten studenter	76,2	75,6	74,9	74,8	72,5	77,1
Med lavinntekt	42,0	41,7	41,7	43,2	38,5	48,4
Aleneboende under 35 år	84,5	81,3	79,3	79,6	78,8	80,1
Med lavinntekt	66,8	61,2	59,0	59,4	62,5	57,0
Aleneboende 35-49 år	74,4	72,6	71,3	71,6	68,4	73,0
Med lavinntekt	37,6	36,1	36,0	37,3	32,6	38,9
Aleneboende 50-66 år	56,6	56,5	55,9	56,0	55,2	56,9
Med lavinntekt	20,8	22,9	22,7	23,0	16,8	28,3
Aleneboende 67 år og eldre	1,4	1,5	1,8	2,0	1,6	3,1
Med lavinntekt	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,9

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kapittel 2.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Utdanning

Utdanningsnivået i Norge er høyt. Andel personer i husholdninger der hovedinntektstaker har lav utdanning var på 20 prosent i 2011. For unge aleneboende er andelen med lav utdanning nær 25 prosent. De eldste aleneboende har en særlig stor andel med lavutdannende, 43 prosent i 2011.

Det er lavere utdanningsnivå for aleneboende med lavinntekt sammenliknet med aleneboende som helhet. Det er også forskjell på utdanningsnivå mellom kvinner og menn i alle aldersgrupper av aleneboende. Eldre kvinner har gjennomgående en større andel med lav utdanning sammenliknet med menn. For de under 67 år er det omvendt.

På grunn av vesentlig endring i utdanningsstatistikken i 2011 (se kapittel 2), er det ikke mulig å direkte sammenligne utviklingen fra året før for denne indikatoren.

Tabell 5.2.3. Indikatorer¹ for utdanning, 2008-2011. Prosent

	2008	2009	2010	2011		
				Alle	Kvinner	Menn
Andel personer i husholdninger der hovedinntektstaker har lav utdanning						
Hele befolkningen uten studenter	20,7	20,5	19,9	20,1	20,5	19,6
Med lavinntekt	40,8	39,2	37,4	39,0	41,8	35,8
Aleneboende under 35 år	24,4	24,8	24,5	25,4	21,2	28,0
Med lavinntekt	32,6	32,8	31,0	32,7	28,4	35,9
Aleneboende 35-49 år	25,6	24,8	23,8	23,9	22,9	24,3
Med lavinntekt	35,8	32,3	30,2	30,3	32,1	29,7
Aleneboende 50-66 år	25,9	26,4	26,4	26,6	25,9	27,4
Med lavinntekt	40,5	38,0	37,3	38,1	42,9	34,0
Aleneboende 67 år og eldre	46,4	45,8	44,4	43,1	45,2	37,6
Med lavinntekt	65,5	64,0	63,1	63,0	63,9	58,3

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kapittel 2.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Økonomisk utsatthet

Økonomisk utsatthet måles her ved å se på andelen personer i husholdninger som mottar bostøtte og/eller sosialhjelp. Tabell 5.2.4 viser at aleneboende er mer økonomisk utsatte sammenliknet med hele befolkningen. Om lag en tiende del av aleneboende mottok bostøtte i 2011, mens tilsvarende andel var på fem prosent for

befolkningen sett under ett. Videre har de unge aleneboende opplevd en jevn økning i andel som mottar bostøtte de siste årene. Dette kan ses på bakgrunn av endringer i regelverket de siste årene, der flere nye grupper nå har rett på bostøtte. Bostøtte kan nå søkes av alle med lave inntekter og høye bostgifter, og ikke bare pensjonister og barnefamilier som tidligere (Nordvik, Skog Hansen, Koren og Lecher-Nuland 2011).

Andel sosialhjelpsmottakere har vært mer stabilt for alle aleneboende. I motsetning til bostøtte er sosialhjelp mer utbredt blant yngre aleneboende. I pensjonsalderen er det få (under en prosent) som mottar slik økonomisk støtte. Videre er det markant flere økonomisk utsatte blant aleneboende med lavinntekt enn blant aleneboende som helhet.

Tabell 5.2.4 viser at bostøtte er mer utbredt blant aleneboende kvinner, mens andel sosialhjelpsmottakere var større for aleneboende menn enn for kvinner i 2011, både i lavinntektsgruppen og aleneboende i alt.

Tabell 5.2.4. Indikatorer¹ for økonomisk utsatthet. 2008-2011. Prosent

	2008	2009	2010	2011		
				Alle	Kvinner	Menn
Andel personer i husholdninger som mottar bostøtte						
Hele befolkningen uten studenter	4,4	4,7	5,2	5,3	6,0	4,6
Med lavinntekt	20,2	19,8	21,8	23,2	24,3	21,9
Aleneboende under 35 år	5,1	6,9	9,0	9,7	9,8	9,7
Med lavinntekt	6,9	9,4	13,1	14,5	12,3	16,3
Aleneboende 35-49 år	8,5	9,7	10,9	11,3	14,5	9,9
Med lavinntekt	16,3	17,6	20,5	21,8	27,3	19,9
Aleneboende 50-66 år	8,5	9,1	9,7	9,9	11,5	8,2
Med lavinntekt	25,1	23,4	24,4	24,2	30,9	20,4
Aleneboende 67 år og over	12,1	11,7	11,1	10,5	12,9	4,3
Med lavinntekt	23,0	18,5	17,3	17,2	18,2	11,7
Andel personer i husholdninger som mottar sosialhjelp						
Hele befolkningen uten studenter	4,5	4,8	4,8	4,7	4,5	4,9
Med lavinntekt	18,4	18,4	18,8	19,5	17,3	21,9
Aleneboende under 35 år	8,1	9,1	9,2	8,8	7,5	9,6
Med lavinntekt	17,3	17,9	17,5	16,9	12,5	20,2
Aleneboende 35-49 år	9,7	10,0	9,7	9,2	8,7	9,4
Med lavinntekt	28,5	26,1	24,7	23,5	22,1	24,0
Aleneboende 50-66 år	5,1	5,4	5,3	5,0	3,8	6,2
Med lavinntekt	16,1	15,0	15,5	15,4	11,8	18,4
Aleneboende 67 år og over	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4	0,8
Med lavinntekt	0,7	0,5	0,5	0,6	0,4	1,4
Andel personer i husholdninger som mottar både bostøtte og sosialhjelp						
Hele befolkningen uten studenter	1,9	2,2	2,4	2,5	2,5	2,4
Med lavinntekt	9,8	10,5	11,8	13,0	12,0	14,0
Aleneboende under 35 år	2,6	3,7	4,9	5,0	4,5	5,3
Med lavinntekt	5,0	6,5	8,6	9,2	7,0	11,0
Aleneboende 35-49 år	3,8	4,7	5,2	5,3	5,8	5,1
Med lavinntekt	10,9	12,0	13,3	14,0	15,1	13,6
Aleneboende 50-66 år	2,4	2,8	3,0	3,0	2,7	3,3
Med lavinntekt	7,9	8,1	9,4	9,8	8,8	10,7
Aleneboende 67 år og over	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4
Med lavinntekt	0,5	0,3	0,3	0,4	0,3	0,9

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kapittel 2.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Rente- og gjeldsbelastning

Når rentebelastningen overstiger 15 prosent av husholdningens samlede inntekt betegnes det som høy rentebelastning. Rentebelastningen avhenger av rentekonjunkturer. Nær en tiende del av Norges befolkning hadde høy rentebelastning i 2011. Det er store forskjeller innen ulike aldersgrupper av aleneboende. En tiende del av de yngste aleneboende hadde høy rentebelastning i 2011, mens tilsvarende andel var klart lavere for aleneboende 67 år og over, med kun fire prosent.

Aleneboende under 50 år er gruppen med størst andel av personer med høy gjeld i forhold til inntekt. Høy gjeldsbelastning er her definert som det å ha en gjeld som overstiger inntekten tre ganger. Det er omtrent en femte del av de unge aleneboende som hadde høy gjeldsbelastning i 2011, mens denne andelen var på 16 prosent for befolkningen som helhet. Den høye gjeldsbyrden til de unge aleneboende kan forklares med at yrkesinntekter er lavest i begynnelsen av den yrkesaktive perioden, samtidig som at de yngre tar opp lån til førstegangsboligkjøp (Statistisk sentralbyrå 2013b). I tillegg vil mange unge også ha studielån. Tabell 5.2.5 viser at gjeldsbelastningen for aleneboende blir mindre med alderen. Blant de eldste aleneboende var det kun seks prosent som hadde en gjeld som oversteg tre ganger den samlede inntekten.

Tabell 5.2.5. Indikatorer¹ for rente- og gjeldsbelastning. 2008-2011. Prosent

	2008	2009	2010	2011		
				Alle	Kvinner	Menn
Andel personer i husholdninger med høy rentebelastning						
Hele befolkningen uten studenter	24,4	11,0	8,7	9,3	9,0	9,5
Med lavinntekt	17,7	14,4	12,4	12,5	11,3	13,8
Aleneboende under 35 år	23,8	12,8	9,6	9,6	8,2	10,4
Med lavinntekt	7,8	7,2	6,1	5,7	4,5	6,7
Aleneboende 35-49 år	25,9	14,8	12,4	13,1	11,8	13,7
Med lavinntekt	16,1	15,5	13,8	13,2	13,2	13,2
Aleneboende 50-66 år	20,2	12,0	10,4	10,8	10,2	11,4
Med lavinntekt	16,7	14,7	13,7	13,2	11,9	14,3
Aleneboende 67 år og eldre	7,2	4,3	3,8	4,2	4,0	4,6
Med lavinntekt	4,0	2,5	2,2	2,8	2,4	5,2
Andel personer i husholdninger med høy gjeldsbelastning						
Hele befolkningen uten studenter	13,5	14,4	15,1	15,6	15,3	15,9
Med lavinntekt	17,3	18,2	17,4	17,1	15,1	19,4
Aleneboende under 35 år	19,1	19,5	19,6	19,5	18,2	20,2
Med lavinntekt	9,7	10,2	9,3	8,6	7,1	9,8
Aleneboende 35-49 år	18,1	19,0	19,5	19,4	18,7	19,6
Med lavinntekt	24,5	25,5	23,5	21,5	18,5	22,5
Aleneboende 50-66 år	12,8	13,6	13,9	14,0	13,0	15,1
Med lavinntekt	18,7	19,8	19,9	19,2	13,9	23,7
Aleneboende 67 år og eldre	4,6	5,1	5,3	5,6	5,5	5,8
Med lavinntekt	3,0	3,1	3,1	3,7	3,2	5,7

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kapittel 2.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Inntektssammensetningen

Norske husholdninger henter sine inntekter fra en rekke kilder: lønnsinntekt, næringsinntekt, kapitalinntekt og ulike typer overføringer som for eksempel pensjoner fra folketrygden, barnetrygd, sosialhjelp og så videre. Tabell 5.2.6 viser at inntektssammensetning for unge og eldre aleneboende er ganske ulik. Tidligere i kapitlet ble det vist at yrkesaktiviteten avtar med alder. Siden unge er mer yrkesaktive enn de eldre vil de også hente en større del av deres inntekter fra yrkesaktivitet.

Yrkesinntektenes andel av den samlede inntekten utgjør hele 90 prosent for aleneboende under 35 år. Tilsvarende andel er også relativt høy for aldersgruppene 35-49 år og 50-66 år, med henholdsvis 80 og 62 prosent. For de eldste utgjør overføringer 87 prosent av den samlede inntekten. Den viktigste inntektsposten for denne gruppa er pensjoner fra folketrygden, som utgjør 67 prosent av den samlede inntekten. Tjenestepensjoner er nest viktigst med 19 prosent.

For lavinntektsgruppen er overføringer den viktigste inntektskilden for alle aleneboende 35 år over. For gruppen 35-49 år utgjør overføringer omtrent tre femte deler av den samlede inntekten, mens for de i alderen 50-66 år er tilsvarende andel tre fjerde deler. For de yngste aleneboende er yrkesinntekter den viktigste inntektskilden også for de i lavinntektsgruppen.

Tabell 5.2.6. Inntektsregnskap for hele befolkningen og aleneboende¹. Gjennomsnitt og andel av samlet inntekt. 2011. Kroner og prosent

	Hele befolkningen uten studenter			Aleneboende											
				Under 35 år			35-49 år			50-66 år			67 år og over		
	Med lav-inntekt ²	Ikke lav-inntekt	Alle	Med lav-inntekt ²	Ikke lav-inntekt	Alle	Med lav-inntekt ²	Ikke lav-inntekt	Alle	Med lav-inntekt ²	Ikke lav-inntekt	Alle	Med lav-inntekt ²	Ikke lav-inntekt	Alle
Yrkesinntekter	39	71	69	64	90	86	39	82	80	22	65	62	0	6	5
Kapitalinntekter ³	3	5	5	1	2	2	2	3	3	4	6	6	4	9	8
Overføringer	58	24	25	35	8	12	59	15	17	74	29	32	96	85	87
Herav															
Pensjoner fra folketrygden	36	14	15	14	4	5	34	9	10	54	18	20	89	63	67
Tjenestepensjoner	2	4	4	0	0	0	0	0	0	4	6	6	5	21	19
Dagpenger ved arbeidsledighet ...	3	1	1	4	1	1	7	1	1	4	1	1	0	0	0
Barnetrygd	2	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Stipend	1	0	0	3	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Bostøtte	2	0	0	2	0	1	4	0	1	4	0	1	2	1	1
Sosialhjelp	4	0	0	5	0	1	8	0	1	5	0	0	0	0	0
Grunn- og hjelpestønad	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Samlet inntekt	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Samlet inntekt	196 200	747 500	675 400	124 500	419 900	315 800	135 900	481 700	418 000	154 600	452 600	410 900	173 700	334 100	292 000
Inntekt etter skatt ...	164 000	553 400	502 500	104 900	312 700	239 500	111 100	349 400	305 500	131 500	333 000	304 800	165 700	267 900	241 000
Inntekt etter skatt pr. forbruksenhet (EU-skala) ⁴	122 000	353 400	323 200	104 100	312 300	238 900	103 500	348 200	303 200	119 100	332 100	302 300	160 800	267 500	239 500
Antall personer i husholdningen	1,6	2,3	2,2	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Antall observasjoner (husholdninger)	288 637	1 917 531	2 206 168	84 329	155 054	239 383	31 916	141 397	173 313	30 294	186 212	216 506	63 651	178 599	242 250

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kapittel 2.

² Lavinntekt er definert som inntekt under 60 prosent av medianinntekten for alle. EU-skala.

³ Negative kapitalinntekter er satt lik 0.

⁴ Omfatter også negative kapitalinntekter.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Inntektsfordeling

I dette avsnittet presenteres det ulike mål for inntektsulikhet. Tabell 5.2.7 viser at det er relativt store inntektsforskjeller blant aleneboende i yrkesaktiv alder. Inntektsforskjellene ser ut til å avta med alderen. Blant de eldste aleneboende er inntektsfordelingen jevnere enn i befolkningen som helhet.

Tabell 5.2.7. Fordeling av inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala)¹. 2008-2011

	2008	2009	2010	2011		
				Alle	Kvinner	Menn
S80/S20²						
Hele befolkningen uten studenter	3,6	3,4	3,4	3,5	3,4	3,5
Aleneboende under 35 år	6,2	6,6	7,2	7,4	8,0	6,9
Aleneboende 35-49 år	5,3	5,0	4,8	5,0	3,6	5,7
Aleneboende 50-66 år	4,2	4,0	3,9	3,8	2,9	4,9
Aleneboende 67 år og over	2,7	2,5	2,5	2,5	2,2	3,1
P90/P10³						
Hele befolkningen uten studenter	2,7	2,6	2,6	2,7	2,6	2,6
Aleneboende under 35 år	4,8	5,3	6,0	6,3	7,7	5,6
Aleneboende 35-49 år	3,4	3,3	3,3	3,3	2,6	3,8
Aleneboende 50-66 år	2,7	2,6	2,6	2,6	2,2	3,1
Aleneboende 67 år og over	2,1	2,1	2,1	2,0	1,9	2,1
Gini-koeffisient⁴						
Hele befolkningen uten studenter	0,247	0,237	0,240	0,241	0,238	0,243
Aleneboende under 35 år	0,304	0,304	0,313	0,315	0,310	0,313
Aleneboende 35-49 år	0,297	0,287	0,287	0,290	0,239	0,309
Aleneboende 50-66 år	0,280	0,266	0,270	0,265	0,212	0,309
Aleneboende 67 år og over	0,204	0,186	0,191	0,193	0,170	0,231

¹ Omfatter også negative beløp. Personer i studenthusholdninger er utelatt.

² S80/S20 er forholdet mellom gjennomsnittsinntektene til rikeste og fattigste 20 prosent i gruppen.

³ P90/P10 er forholdstallet mellom inntekten til den personen som befinner seg mellom desil 9 og desil 10 (P90) og inntekten til den personen som befinner seg mellom desil 1 og desil 2 (P10).

⁴ Gini-koeffisienten er et summarisk mål som varierer fra 0 (minst ulikhet) og 1 (størst ulikhet).

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

De forskjellige ulikhetsmålene viser at inntektsforskjeller blant menn og kvinner er på omtrent samme nivå i befolkningen sett under ett. Det er likevel ulike kjønnsforskjeller for aleneboende i ulike aldersgrupper. For aleneboende over 35 år er det større inntektsforskjeller blant menn, mens for de yngste aleneboende er ulikhetene større blant kvinner.

I likhet med hele befolkningen har inntektsforskjellene vært stabile de siste årene for aleneboende. Ett unntak er aleneboende under 35 år der inntektsulikhetene ser ut til å ha økt de siste årene.

Boforhold

I denne delen av kapitlet fokuserer vi i hovedsak på unge aleneboende personer i alderen 16-34 år siden vi har lengst tidsserie for denne gruppen, men vi vil også se på alle aleneboende, uavhengig av alder. I levekårsundersøkelsen er husholdning definert på grunnlag av faktisk adresse. Det betyr at for studenter som faktisk bor borte fra forelderhusholdningen er det den faktiske bosituasjonen vi har opplysninger om, selv om de er registrert bosatt på foreldrenes adresse.

Slik gruppen her er definert dominerer de eldste (25-35 år) blant unge aleneboende. Personer over 24 år utgjorde i 2012 59 prosent av de unge aleneboende. Alderssammensetningen blant alle aleneboende er naturlig nok svært annerledes, og skiller seg ikke veldig mye fra befolkningen ellers. Unge under 25 år er noe underrepresentert, det er også personer i alderen 45-66 år. Hoveddelen av gruppen, åtte av ti, er i alderen 16-66 år. Eldre over 66 år er noe overrepresentert i forhold til befolkningen. 21 prosent av de aleneboende er over 66 år, mens det gjelder 16 prosent i befolkningen.

Snaue en av tre av de unge aleneboende går på skole eller studerer minst ti timer i uka, en av fire definerer seg som heltidsstudenter. Dette gjelder henholdsvis 11 og 7 prosent blant alle aleneboende.

Boligstandard og eierforhold

Perioden fra en person er 16 til 34 år er perioden der det store flertallet etablerer seg. Etablering med eid bolig viser en sterk sammenheng med familieetablering. For personer som ikke etablerer familie, tar det lenger tid før etableringen med eid bolig skjer.

Dette gjenspeiles i at det er en relativt liten andel av de unge aleneboende som eier sin egen bolig, i 2012 var det 34 prosent. Selv om det har vært mindre svingninger i denne andelen de siste 15 årene, er andelen relativt stabil. Blant alle aleneboende er det vanligere å eie sin egen bolig, det gjelder 64 prosent i 2012.

Basert på et objektive mål på romslighet bodde en av fire unge aleneboende trangt i 2012, dvs. at de bor på ett rom. Blant alle aleneboende bodde en av ti trangt. Andelene for både unge og alle aleneboende er høyere enn i befolkningen der det var 7 prosent som bodde trangt. Andelen unge aleneboende som bor trangt har imidlertid blitt mindre siden midten av 1990-tallet. Drøye en av ti unge aleneboende bor svært romslig (aleneboende disponerer minst fire rom), mens andelen er tre ganger så høy både blant alle aleneboende og i befolkningen. Unge aleneboende bor i betydelig mindre leiligheter enn både alle aleneboende og den voksne befolkningen, henholdsvis 67, 88 og 122 kvadratmeter. Aleneboende generelt har dermed stort boligareal per person, for alle gruppene blir arealet per person noe høyere enn i befolkningen der gjennomsnittet er 58 kvadratmeter.

Boligstandarden for unge aleneboende med hensyn til fukt og råteproblemer synes ikke å avvike vesentlig fra verken aleneboende generelt eller befolkningen. Bommiljøet synes derimot i skille seg noe mer ut i negativ retning for unge aleneboende. I 2012 var det en betydelig høyere andel som var utsatt for støy, i alt 21 prosent mot 15 prosent blant alle aleneboende og 11 prosent i befolkningen

generelt. Forskjellen mellom befolkningen og både unge aleneboende og aleneboende generelt er statistisk sikker. 11 prosent av de unge aleneboende bodde i områder utsatt for forurensning, og 9 prosent i et område med kriminalitet vold og hærverk. Til sammenligning gjaldt dette henholdsvis 11 og 8 prosent blant alle aleneboende og 10 og 6 prosent i den voksne befolkningen i 2012.

Knapt en av tre av de unge aleneboende er studenter. Ser en bort fra studentene er det litt flere som eier sin bolig (40 prosent i 2012) og boligstandarden bedres noe. Litt færre bor trangt (17 prosent) og litt flere bor svært romslig (15 prosent). Gjennomsnittlig boligareal øker til 70 kvadratmeter. Indikatorene for boligstandard og bomiljø endres lite når man holder studenter utenfor.

Tabell 5.2.8. Boligtype og boligstandard for aleneboende under 35 år. 1991-2012

	Aleneboende under 35 år									Alle aleneboende				Alle
	1991	1995	1997	2001	2005	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012	2012
Andel personer som														
bor i enebolig, våningshus	26	38	30	42	31	26	25	29	35	40	40	40	41	59
bor i småhus ellers	24	21	19	12	12	15	14	15	14	15	15	16	17	18
bor i husholdning som eier	36	30	25	27	30	34	29	31	34	61	61	61	64	82
bor i husholdning som er selveier	20	15	17	17	19	20	17	19	21	42	44	45	46	70
bor trangt	23	32	32	30	25	25	25	25	25	10	10	10	10	7
bor svært romslig	15	15	14	15	10	13	10	13	14	34	34	35	34	35
Bor i bolig														
med råte eller fukt	15	13	10	11	11	9	9	10	8	8	8
som er utsatt for støy	24	24	22	21	21	16	15	15	15	11
som er utsatt for forurensning	11	10	8	10	11	9	8	9	11	10
Bor i område med kriminalitet, vold og hærverk	7	12	9	10	9	9	8	7	8	6
Boligareal per husholdning. Kvm.	65	..	70	65	62	62	62	66	67	86	87	90	88	122
Boligareal per person. Kvm.	65	..	70	65	62	62	62	66	67	86	87	90	88	58
Antall svar i alt	203	209	232	326	487	438	419	390	418	1 272	1 246	1 213	1 428	6 186

Kilde: Levkårsundersøkelsen og EU-SILC, SSB..

Tabell 5.2.9. Boligøkonomi for aleneboende under 35 år. 1991-2012

	Aleneboende under 35 år									Alle aleneboende				Alle
	1991	1995	1997	2001	2005	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012	2012
Årlig husleie. Gjennomsnitt for husholdninger som leier. ¹ Kroner	21 600	25 800	26 700	33 900	38 900	52 200	51 900	52 500	54 800	49 600	50 600	52 300	54 300	60 900
Andel husholdninger som ikke betaler husleie	3	6	8	4	4	3	4	9	9	9	7	10	10	10
Renter og avdrag. Gjennomsnitt for eiere. Kroner	45 100	34 200	37 700	64 700	52 900	69 000	60 300	44 000	68 000	38 500	35 300	30 600	36 600	64 300
Boligrenter. Gjennomsnitt for eiere. Kroner	43 300	34 200	30 000	39 800	23 000	18 200	18 800	20 600	34 100
Andel eiere uten renter og avdrag	13	19	14	6	11	14	24	44	21	42	46	53	47	37
Andel husholdninger med høy boutgiftsbelastning	54	56	55	57	61	66	64	57	64	41	38	36	36	24
Andel husholdninger med lav boutgiftsbelastning	15	13	12	8	9	9	11	24	13	29	31	38	33	38
Andel som oppfatter boutgiftene som														
svært tyngende	12	12	9	14	10	8	7	9	7	6
noe tyngende	42	42	43	43	44	34	34	36	33	33
Antall svar fra leiere	55	47	60	88	343	287	299	249	286	482	482	420	514	1 009
Antall svar fra eiere	121	144	165	220	144	151	120	121	136	790	764	758	919	5 131
Antall svar	203	209	232	326	487	438	419	370	422	1 272	1 246	1 178	1 433	6 140

Kilde: Levkårsundersøkelsen og EU-SILC, SSB.

Boligøkonomi

Gjennomsnittlig husleie for unge aleneboende som leide boligen var 54 800 kroner per år i 2012, noe lavere enn blant alle leiere, men likt aleneboende generelt. Dette til tross for at boligene til unge aleneboende er betydelig mindre enn for begge de andre gruppene. Ser en bort fra studentene blir gjennomsnittlig husleie for unge aleneboende bare marginalt høyere, 56 400 kroner per år. Regnet om til 2012-kroner steg årlig husleie for unge aleneboende fra om lag 32 800 kroner i 1991 til 54 800 kroner i 2008, en økning på 67 prosent. Økningen skjedde gjennom hele perioden, med unntak av 2007.

I 2012 betalte unge aleneboende som eide sin egen bolig i gjennomsnitt 68 000 kroner i renter og avdrag for boliglån. Holder vi studenter utenfor, øker gjennomsnittet til 71 300 kroner. Det er et betydelig høyere beløp enn hva vi finner i blant eiere i befolkningen totalt, 64 300 kroner (64 000 kroner når studenter er holdt utenfor). Forskjellen i forhold til alle aleneboende er enda større siden aleneboende eiere totalt betaler 36 600 kroner i gjennomsnitt. Her må vi imidlertid huske at de eldre er overrepresentert, og at hele 47 prosent ikke betaler renter og avdrag. Blant unge aleneboende som eier boligen gjelder dette 21 prosent.

Renter og avdrag har utviklet seg annerledes enn husleien, til dels i samsvar med endringer i utlånsrenten på boliglån. Regnet om til 2012-kroner var renter og avdrag for unge aleneboende i gjennomsnitt 68 400 kroner i 1991. De gikk ned til 47 700 2012-kroner i 1995 for deretter å øke opp til 78 200 2012-kroner i 2001. Fra 1997 til 2001 var det en meget sterk økning i renter og avdrag. Både økt utlånsrente, en sterk økning i boligpriser bidro til økningen i renter og avdrag. Etter 2001 har renter og avdrag gått betydelig ned. Nedgangen var særlig sterk fra 2003 til 2005, for så å øke igjen til 2008. Etter 2008 har det vært en reduksjon i utlånsrenta, som igjen har ført til en nedgang i gjennomsnittlige betalte renter på boliglån for de aller fleste grupper. Siden utlånsrenta har vært såpass lav i perioden etter 2008, er det også sannsynlig at flere har tatt opp mer i lån. På denne måten vil beløpene for samlede renter og avdrag ikke kun avspeile endringer i utlånsrenta, men også i hvor mye boliglån man har.

Det er ingen tvil om at boligutgiftene i form av husleie og renter og avdrag utgjør en betydelig post på budsjettet til unge aleneboende. Ser en perioden etter 1991 under ett har økningen i husleie og renter og avdrag da også ført til at boligutgiftene sett i forhold til husholdningens inntekt etter skatt har utviklet seg ugunstig. Andelen unge aleneboende med høye boligutgifter sett i forhold til inntekten kan se ut til å ha økt noe fra 1991 og andelen med lav boligutgiftbelastning gikk ned på 2000-tallet for igjen og øke noe siste år. I 2012 hadde 64 prosent av unge aleneboende høy boligutgiftsbelastning, en andel som er betydelig høyere enn det en finner blant alle husholdninger (24 prosent). Det er også betydelig høyere enn blant aleneboende generelt der andelen var 36 prosent.

En av ti unge aleneboende oppfatter boligutgiftene som svært tyngende og drøye fem av ti oppfatter dem som svært eller noe tyngende. Blant aleneboende generelt er det 7 prosent som oppfatter boligutgiftene som svært tyngende, og til sammen 40 prosent som oppfatter dem som svært eller noe tyngende, som er det samme som befolkningen totalt.

Økonomiske vansker

Unge som bor alene er en gruppe med relativt lave inntekter i gjennomsnitt, selv om vi også har sett at det er noe større inntektsspredning enn for resten av befolkningen. Andelen som mottar sosialhjelp er også noe høyere enn for befolkningen ellers. Vi har også sett at det er mange med relativt sett høye boligutgifter. I 2012 mottok 14 prosent av unge aleneboende støtte fra andre husholdninger (mest sannsynlig foreldrene). Denne støtten er ikke regnet med som inntekt, og det dreier da seg heller ikke om store beløp i gjennomsnitt. For alle unge aleneboende er gjennomsnittlig beløp mottatt i 2012 (siste 12 måneder) 2 800 kroner per år eller 20 800 kroner for den drøye tidendedelen som mottok hjelp fra andre husholdninger. Det endrer altså ikke vesentlig på bildet av den økonomiske situasjon til de unge. Da er det nok av større betydning at studielån ikke regnes som inntekt. Dette er viktig å være oppmerksom på i tolkningen av tallene nedenfor for de unge aleneboendes økonomiske situasjon. Som nevnt er en av tre av de unge aleneboende studenter, selv om neppe alle disse mottar studielån. I en studie av studenters økonomi er studielån og økonomisk støtte fra familien tatt med som en del av studenters disponible beløp. Denne analysen viser at over halvparten (63 prosent) av studentene hadde mottatt støtte fra familien og dette bidro til 6 prosent av deres samlede disponible beløp, mens stipend og lån fra Lånekassen utgjorde 39 prosent (Barstad, Løwe og Thorsen 2012).

Tabell 5.2.10. Indikatorer på betalingsvansker for aleneboende under 35 år. 2003-2012. Prosent

	Aleneboende under 35 år						Alle aleneboende				Alle
	2003	2006	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012	2012
Betalingsproblemer											
Husleie	13	15	11	8	10	7	6	4	6	4	3
Boliglån	4	2	3	1	2	1	2	1	2	1	2
El og kommunale avgifter	14	11	10	7	8	7	7	5	7	4	4
Andre lån	10	10	4	5	5	7	4	4	3	3	3
Andel med 2 eller flere betalingsproblemer	8	4	7	5	5	3	4	3	3
Andel som ikke har noen betalingsproblemer	82	85	83	85	89	90	88	90	92
Økonomisk romslighet											
Svært vanskelig	6	5	7	4	5	7	5	3	4	4	3
Vanskelig	10	13	7	9	8	8	6	7	7	6	5
Lett eller svært lett å få endene til å møtes .	21	24	31	33	26	39	41	41	38	48	53
Mottar økonomisk støtte fra andre husholdninger	9	9	14	15	9	14	6	6	4	5	3
Antall svar	499	316	438	419	390	418	1 272	1 246	1 213	1 428	6 186

Kilde: Levekårsundersøkelsen og EU-SILC, SSB.

Tallene viser at det er noe høyere andel som opplever sin økonomiske situasjon som vanskelig blant unge aleneboende enn i befolkningen totalt. I 2012 rapporterte 15 prosent av de unge aleneboende at det er vanskelig eller svært vanskelig å få "endene til å møtes". I befolkningen totalt gjelder dette 8 prosent. Aleneboende totalt befinner seg midt i mellom, 10 prosent rapporterer at det er vanskelig eller svært vanskelig. Tallene for hvor stor andel som mener det er lett å få "endene til å møtes" er tilsvarende henholdsvis 40 for unge aleneboende, 48 prosent for alle aleneboende og 53 prosent for befolkningen. Både for aleneboende og for befolkningen ellers har det sammenlignet med 2003 blitt flere med romslig økonomi, mens andelen som svarer at de opplever sin økonomiske situasjon som vanskelig er stabil i perioden. Det kan altså se ut til at det er flere som får det romslig, men at andelen som opplever å ha det økonomisk vanskelig er en mindre gruppe som er stabil over tid.

På spørsmål om husholdningen har vært ute av stand til å betale ulike typer regninger ved forfall svarer 7 prosent av de unge aleneboende bekreftende i 2012. Ett unntak er boliglån som få har hatt problemer med å betale (1 prosent), men det skyldes først og fremst at det er forholdsvis få som eier boligen. Blant alle aleneboende er andelen med ulike typer betalingsproblemer lavere, 3-4 prosent, også med unntak for boliglån som få har hatt problemer med å betale. Aleneboende totalt skiller seg dermed ikke så mye fra befolkningen totalt, hvor 2-4 prosent har betalingsproblemer.

Ser en betalingsproblemen under ett finner vi at 15 prosent av de unge aleneboende i 2012 hadde problemer med betaling av en eller flere typer regninger, sammenlignet med 10 prosent blant alle aleneboende og 8 prosent i befolkningen.

Unge aleneboende disponerer vanlige materielle goder i noe mindre grad enn befolkningen. Størst forskjell er det for privatbil. Noe under halvparten av de unge aleneboende har bil, mens det i befolkningen totalt gjelder 80 prosent. Rundt halvparten av de unge som ikke har bil sier at det skyldes økonomien. Andelen som disponerer datamaskin er høyere enn i befolkningen totalt (96 mot 90 prosent).

Aleneboende generelt skiller seg noe mindre fra befolkningen, også i størst grad når det gjelder privatbil, men også til en viss grad vaskemaskin. Aleneboende totalt skiller seg også fra befolkningen når det gjelder andelen som disponerer datamaskin, og her er forskjellen motsatt av hva den er for unge aleneboende. Åtte av ti aleneboende totalt disponerer datamaskin. Det har antagelig med alderssammenheng av denne gruppen å gjøre. Andelen som ikke disponerer datamaskin av økonomiske grunner er relativt lav, noe som tyder på at behovet også er lavt. Andelen som ikke disponerer privatbil er høyere, enn blant unge aleneboende (60 mot 46 prosent). Andelen som ikke disponerer på grunn av økonomi er lavere i gruppen av alle aleneboende, noe som også tyder på mindre behov.

Tabell 5.2.11. Indikatorer på materiell situasjon for aleneboende under 35 år. 2003-2012. Prosent

	Aleneboende under 35 år						Alle aleneboende				Alle
	2003	2006	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012	2012
Materiell situasjon											
Andel som disponerer											
Farge TV	91	89	86	86	85	85	91	92	92	92	96
PC	62	78	96	98	96	96	70	74	77	80	90
Vaskemaskin	83	89	91	88	88	89	94	93	93	94	97
Privatbil	50	51	51	47	49	47	58	58	60	60	80
Disponerer ikke PC pga. økonomi	13	11	2	2	1	2	3	3	2	2	1
Disponerer ikke privatbil pga. økonomi	28	22	23	23	22	22	12	13	12	11	6
Har ikke råd til											
en ukes ferie	16	16	12	14	17	16	11	12	13	11	7
spise kjøtt eller fisk annen hver dag	9	11	8	9	10	8	5	6	5	5	3
holde boligen varm	6	4	3	1	3	1	1	1	3	2	1
Andel som ikke har råd til minst to av godene	6	6	8	7	4	4	5	4	3
Andel som har råd til alle godene	84	83	79	82	88	87	84	88	92
Antall svar	499	316	438	419	390	418	1 272	1 246	1 213	1 428	6 186

Kilde: Levekårsundersøkelsen og EU-SILC, SSB.

Spør en personer om de klarer utgiftene til en del ting som oppfattes som ganske grunnleggende i dag, finner en at 18 prosent av unge aleneboende og 12 prosent av aleneboende totalt opplevde ett eller flere av de problemene vi kartlegger her i 2012. Dette gjelder 8 prosent i befolkningen totalt. 16 prosent av unge aleneboende og 11 prosent alle aleneboende har ikke råd til en ukes ferie borte fra hjemmet. Hele 8 prosent av unge aleneboende har ikke råd til å spise kjøtt- eller fiskemiddag annenhver dag, andelen blant aleneboende totalt er 5 prosent og i befolkningen 3 prosent. Blant unge aleneboende er det kun 1 prosent som ikke har råd til å holde boligen varm, om lag det samme som gjelder befolkningen som helhet. Vi kan ikke påvise noen særlige endringer når det gjelder mulighetene for å dekke grunnleggende behov.

Sammenlignet med andre av de gruppene som behandles her, viser resultatene at spesielt sosialhjelpsmottakere, men også enslige forsørgere kommer dårligere ut enn unge aleneboende på indikatorene på økonomisk situasjon.

Tilknytning til arbeidslivet

Drøye halvparten av unge aleneboende (under 35 år) er helårsyrkesaktive, mens nesten to av tre aleneboende 16-66 år er i den samme situasjon. Dette er lavere andel enn for alle husholdninger i yrkesaktiv alder hvor åtte av ti har en eller flere personer som er helårsyrkesaktiv. Unge aleneboende jobber noe mindre enn aleneboende 16-66 år. Unge aleneboende med heltids yrkesaktivitet produserer i gjennomsnitt 6,4 månedsværk, mens aleneboende 16-66 år produserer 7,0. For aleneboende med deltids yrkesaktivitet er yngre aleneboende bare litt mindre knyttet til arbeidslivet enn de på 16-66 år med henholdsvis 1,0 og 1,1 produserte månedsværk i gjennomsnitt. For alle husholdninger i arbeidsfør alder sett under ett produserer disse om lag dobbelt så mange månedsværk både som heltids og deltids yrkestilknyttet som aleneboende, men så består da også største delen av disse husholdningene av flere personer.

Blant de unge utgjør helårs studentene en betydelig andel, 26 prosent, mens andelen reduseres til 11 prosent når en inkluderer aleneboende opp til 66 år. Blant aleneboende i yrkesaktiv alder finner vi også en betydelig andel pensjonister, en av ti. Blant unge aleneboende er det knapt pensjonister (1 prosent). Totalt sett tyder disse tallene på at unge aleneboende har en noe løsere tilknytning til arbeidslivet enn aleneboende i alderen 16-66 år, mye på grunn av en høy andel studenter, og at aleneboende totalt sett kommer dårligere ut enn befolkningen i yrkesaktiv alder totalt sett.

Tabell 5.2.12. Andel med ulik tilknytning til arbeidslivet for aleneboende under 35 år. 2009 - 2012. Prosent

	Aleneboende under 35 år				Aleneboende 16-66				Alle 16-66 år
	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012	
Antall helårsyrkesaktive i husholdningen									
0	46	48	47	46	37	39	37	37	21
1	54	52	53	54	63	61	63	63	44
2									36
Antall måneder med heltids yrkesaktivitet i husholdningen									
0	41	45	43	41	37	41	40	38	23
1-6	8	7	8	7	5	4	5	4	3
7-11	6	6	4	5	4	4	3	4	3
12+	45	43	44	47	54	51	52	54	72
Gjennomsnittlig antall måneder	6,3	5,9	6,0	6,4	7,0	6,6	6,6	7,0	12,3
Antall måneder med deltids yrkesaktivitet i husholdningen									
0	87	85	87	87	88	87	85	88	78
1-6	6	5	6	6	4	3	4	4	4
7-11	2	3	1	2	1	2	1	1	2
12+	6	8	6	6	8	9	10	7	16
Gjennomsnittlig antall måneder	1,1	1,3	1,1	1,0	1,1	1,3	1,4	1,1	2,3
Andel husholdninger med hovedinntekt fra næringsvirksomhet									
.....	2	2	1	3	3	4	3	4	5
Antall måneder med arbeidsledighet i husholdningen									
0	93	91	93	94	95	95	95	95	94
1-6	3	5	2	3	2	3	2	2	2
7-11	2	2	1	1	1	1	1	1	1
12+	2	2	4	2	2	1	2	2	2
Gjennomsnittlig antall måneder	0,4	0,6	0,6	0,4	0,4	0,3	0,4	0,4	0,4
Andel husholdninger med heltids studenter. Prosent									
.....	26	25	26	26	12	12	11	11	17
Andel husholdninger med heltids pensjonister. Prosent									
.....	2	3	1	1	11	13	13	13	14
Antall svar	436	415	334	414	960	937	816	1 023	4 845

Kilde: Levkårsundersøkelsen og EU-SILC, SSB.

5.3. Sosialhjelpsmottakere og mottakere av kvalifiseringsstønad

Jon Epland og Lotte Rustad Thorsen

Hovedpunkter i dette kapitlet kan oppsummeres ved:

- Sosialhjelpsmottakere og mottakere av kvalifiseringsstønad er blant de gruppene som er mest overrepresentert i lavinntektsgruppen
- Økende andel sosialhjelpsmottakere mottar også bostøtte
- Færre har yrkesinntekt som hovedinntektskilde
- Lavt utdanningsnivå blant både sosialhjelpsmottakere og mottakere av kvalifiseringsstønad
- 2 av 3 mottakere av kvalifiseringsstønad har innvandrerbakgrunn
- Flertallet av sosialhjelpsmottakere leier, de bor trangere og boutgiftene tynger betraktelig mer enn i befolkningen generelt
- Husholdninger med sosialhjelpsmottakere oppgir betalingsproblemer i langt større grad enn befolkningen totalt
- Husholdninger med sosialhjelpsmottakere har en ustabil tilknytning til arbeidslivet. Seks av ti husholdninger var uten helårsyrkesaktive og i tre av ti forekom det arbeidsledighet i 2012

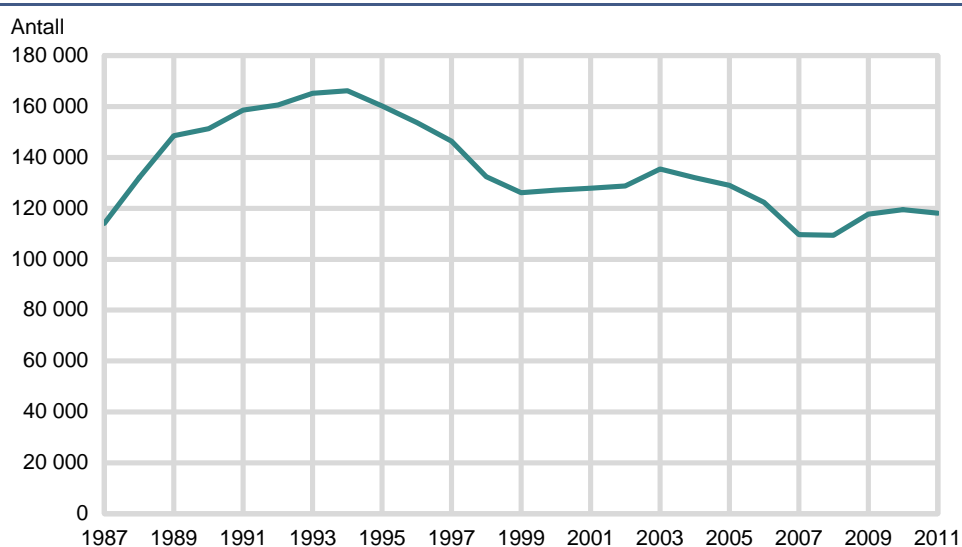
Sosialhjelp er i utgangspunktet en midlertidig støtteordning til personer som trenger særskilt økonomisk støtte. Formålet med ordningen er å gi mottakerne tilstrekkelig med midler til et forsvarlig livsopphold. Personer som har vært langvarig mottaker av sosialhjelp eller som står i fare for å komme i en slik situasjon, kan ha rett på kvalifiseringsstønad. Kravet for å kunne motta denne stønaden er at en deltar i fulltids opplæring eller arbeidstrening. I motsetning til

sosialhjelp, som er skattefri inntekt, er kvalifiseringsstønden skattepliktig inntekt som beskattes som lønn.

I følge sosialhjelpsstatistikken mottok vel 118 000 personer sosialhjelp i 2011. Sammenlignet med året før, var dette en nedgang på om lag 1400 personer. Utviklingen i antall sosialhjelpsmottakere har ellers gått i bølger som i stor grad følger de økonomiske konjunktorene. Det høyeste antallet mottakere ble registrert på midten av 1990-tallet da godt over 160 000 personer mottok sosialhjelp. Det laveste antallet finner en under høykonjunktoren 2007-08 da færre enn 110 000 personer mottok sosialhjelp. Selv om antallet sosialhjelpsmottakere har økt noe i påfølgende år, da arbeidsmarkedet på nytt ble noe svekket, ligger antall mottakere i prosent av befolkningen om lag på samme nivå i 2011 som i 2007-08.

Antallet mottakere av kvalifiseringsstønad - som er en ny stønad innført i 2008 - var på vel 11 000 personer i 2011.

Figur 5.3.1. Antall sosialhjelpsmottakere 1987-2011

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Det er stor grad av overlapp mellom de to gruppene vi ser på i dette kapitlet, og andre grupper som omtales i rapporten (vedleggstabell A1). For sosialhjelpsmottakerne har for eksempel 46 prosent innvandrerbakgrunn og mer enn halvparten var barnefamilier, - enten enslige forsørgere eller par med barn. For de med kvalifiseringsstønad har 2 av 3 innvandrerbakgrunn og like mange har nedsatt arbeidsevne.

Lavinntekt

Det er knapt noen overraskelse at sosialhjelpsmottakerne er blant de gruppene som er mest overrepresentert i lavinntektsgruppen. I 2011 hadde mer enn halvparten, 54 prosent, av alle personer i en husholdning der hovedinntektstakeren mottok sosialhjelp, en husholdningsinntekt under lavinntektsgrensen. I tabell 5.3.1. skiller en også ut sosialhjelpsmottakere som bor alene og de som er langtidsmottakere av sosialhjelp. Det går fram av tabellen at andelen med lavinntekt øker til 57 prosent for de aleneboende og ytterligere til 64 prosent for langtidsmottakerne. Også personer som tilhørte en husholdning der hovedinntektstakeren mottok kvalifiseringsstønad er ofte å finne i lavinntektsgruppen. I 2011 var denne andelen like høy som blant langtidsmottakerne av sosialhjelp, det vil si 64 prosent.

Sammenliknet med de to foregående årene, har andelen sosialhjelpsmottakere i lavinntektsgruppen økt.

Tabell 5.3.1. Prosentvis andel og antall¹ personer med lavinntekt. EU-skala. 2008-2011

	2008	2009	2010	2011
Hele befolkningen uten studenter	4 652 105	4 704 961	4 756 689	4 812 393
Andel med lavinntekt	10,2	9,5	9,4	9,6
Antall med lavinntekt	474 000	447 000	448 000	464 000
Sosialhjelpsmottakere ²	142 080	154 716	155 625	153 974
Andel med lavinntekt	56,1	48,5	49,4	53,7
Antall med lavinntekt	80 000	75 000	77 000	83 000
Herav aleneboende sosialhjelpsmottakere	46 605	50 435	50 264	49 131
Andel med lavinntekt	61,2	53,8	53,9	56,8
Antall med lavinntekt	29 000	27 000	27 000	28 000
Herav langtidsmottakere av sosialhjelp ³	44 360	53 339	53 532	50 667
Andel med lavinntekt	66,9	58,7	57,8	64,1
Antall med lavinntekt	30 000	31 000	31 000	32 000
Mottakere av kvalifiseringsstønad ⁴				15 754
Andel med lavinntekt				63,6
Antall med lavinntekt				10 000

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kap. 2.5.

² Personer i husholdninger med en hovedinntektstaker som har mottatt sosialhjelp i løpet av året.

³ Personer i husholdninger med en hovedinntektstaker som har mottatt sosialhjelp i 6 av årets 12 måneder.

⁴ Personer i husholdninger med en hovedinntektstaker som mottar kvalifiseringsstønad

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Yrkestilknytning

Det er få sosialhjelpsmottakere som har noen sterk tilknytning til arbeidslivet. Mens det kun er 23 prosent av befolkningen totalt som tilhører en husholdning uten yrkestilknyttede, viser tabell 5.3.2. at dette er tilfelle for 74 prosent av de som tilhører en husholdning der hovedinntektstaker mottar sosialhjelp. Tabellen viser ellers samme utvikling som for lavinntekt. Både aleneboende sosialhjelpsmottakere og langtidsmottakerne har enda svakere yrkestilknytning enn sosialhjelpsmottakere i alt. Blant langtidsmottakerne var det hele 88 prosent som ikke hadde noen yrkestilknyttede i husholdningen. Situasjonen er om lag den samme for mottakere av kvalifiseringsstønad, Andelen uten yrkestilknyttede husholdningsmedlemmer var for denne gruppen på 86 prosent i 2011.

Tabell 5.3.2. Indikatorer¹ for yrkestilknytning. 2008-2011. Prosent

	2008	2009	2010	2011
Andel personer i husholdninger uten noen yrkestilknyttede				
Hele befolkningen uten studenter	21,2	21,7	22,0	22,5
Med lavinntekt	63,6	64,3	64,3	64,0
Sosialhjelpsmottakere ²	69,5	71,4	69,9	73,9
Med lavinntekt	82,4	84,0	83,1	85,4
Herav aleneboende sosialhjelpsmottakere	82,6	84,0	83,4	85,3
Med lavinntekt	92,3	93,6	93,5	94,3
Herav langtidsmottakere av sosialhjelp ³	85,7	86,9	83,2	88,2
Med lavinntekt	92,0	93,0	90,7	93,3
Mottakere av kvalifiseringsstønad ⁴				85,5
Med lavinntekt				93,5
Andel personer i husholdninger der yrkesinntekt er største inntekt				
Hele befolkningen uten studenter	76,2	75,6	74,9	74,8
med lavinntekt	42,0	41,7	41,7	43,2
Sosialhjelpsmottakere ²	26,0	22,5	21,0	20,9
Med lavinntekt	18,1	15,9	14,5	14,3
Herav aleneboende sosialhjelpsmottakere	23,5	19,7	18,6	19,0
Med lavinntekt	18,1	15,6	14,9	14,7
Herav langtidsmottakere av sosialhjelp ³	8,4	7,2	6,7	6,2
Med lavinntekt	5,2	4,3	3,9	3,8
Mottakere av kvalifiseringsstønad ⁴				8,6
Med lavinntekt				3,5

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kap. 2.5.

² Personer i husholdninger med en hovedinntektstaker som har mottatt sosialhjelp i løpet av året.

³ Personer i husholdninger med en hovedinntektstaker som har mottatt sosialhjelp i 6 av årets 12 måneder.

⁴ Personer i husholdninger med en hovedinntektstaker som mottar kvalifiseringsstønad

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Også den andre indikatoren viser at få sosialhjelpshusholdninger eller mottakere av kvalifiseringsstønad er yrkesaktive. Andelen som har yrkesinntekt som største inntektskilde er så lav som om lag 20 prosent blant alle personer i husholdninger der hovedinntektstaker mottar sosialhjelp, og faller ytterligere til kun 6 prosent blant langtidsmottakerne og 8 prosent blant de med kvalifiseringsstønad.

Det har skjedd små endringer i graden av sysselsetting innen sosialhjelpshusholdningen de siste årene. Det ser imidlertid ut til at tilknytningen til arbeidslivet ble noe svekket fra 2010 til 2011.

Utdanning

Det er en nær sammenheng mellom det å ha lav formell utdanning og det å motta sosialhjelp eller kvalifiseringsstønad. Andelen med lav utdanning er svært høy i begge disse stønadsgruppene. I 2011 hadde om lag 60 prosent av alle sosialhjelpshusholdningene en hovedinntektstaker som kun hadde grunnskole som høyeste fullførte utdanning. Andelen øker ytterligere til 67 prosent for de med kvalifiseringsstønad. I befolkningen var det bare 20 prosent med så lav utdanning.

Tabell 5.3.3. skiller også på de som befinner seg henholdsvis under og over lavinntektsgrensen. Det er imidlertid små forskjeller i utdanningsnivået til de ulike inntektsgruppene.

På grunn av vesentlige endringer i utdanningsstatistikken for 2011 (nærmere redegjort for i kapittel 2), er det ikke mulig å direkte sammenligne utviklingen fra året før for denne indikatoren.

Tabell 5.3.3. Indikatorer¹ for utdanning, 2008-2011. Prosent

	2008	2009	2010	2011
Andel personer i husholdninger der hovedinntektstaker har lav utdanning				
Hele befolkningen uten studenter	20,7	20,5	19,9	20,1
Med lavinntekt	40,8	39,2	37,4	39,0
Sosialhjelpsmottakere ²	53,7	54,8	53,6	57,4
Med lavinntekt	55,0	55,6	53,5	58,4
Herav aleneboende sosialhjelpsmottakere	59,0	59,4	58,5	60,6
Med lavinntekt	61,4	61,4	59,6	62,2
Herav langtidsmottakere av sosialhjelp ³	56,2	57,7	55,5	60,1
Med lavinntekt	56,3	57,5	55,3	60,0
Mottakere av kvalifiseringsstønad ⁴				66,8
Med lavinntekt				67,0

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kap. 2.5.

² Personer i husholdninger med en hovedinntektstaker som har mottatt sosialhjelp i løpet av året.

³ Personer i husholdninger med en hovedinntektstaker som har mottatt sosialhjelp i 6 av årets 12 måneder.

⁴ Personer i husholdninger med en hovedinntektstaker som mottar kvalifiseringsstønad

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Økonomisk utsatthet

Både sosialhjelpsmottakerne og de med kvalifiseringsstønad er hyppige mottakere av supplerende stønader som for eksempel bostøtte. Mens det i befolkningen kun var 5 prosent som mottok bostøtte i 2011, var andelen henholdsvis 64 prosent og 83 prosent blant de med sosialhjelp og kvalifiseringsstønad. Blant langtidsmottakere av sosialhjelp mottok 8 av 10 bostøtte i tillegg til sosialhjelp.

De siste årene har det skjedd en betydelig økning i andelen sosialhjelpsmottakere som mottar bostøtte. Bare mellom 2008 og 2011 økte for eksempel andelen aleneboende sosialhjelpsmottakere med bostøtte fra 37 prosent til 57 prosent. Vi finner samme utvikling for andre sosialhjelpsmottakere. Denne økningen må ses på bakgrunn av endringer i kriteriene for å motta bostøtte som har funnet sted de siste årene, der flere grupper nå har rett på bostøtte. Mens bostøtten tidligere primært gikk til pensjonister og barnefamilier, har ordningen i dag et mer universalt preg og kan søkes av alle med lave inntekter og høye boutgifter (Nordvik, Skog Hansen, Koren og Lecher-Nuland 2011).

Tabell 5.3.4. Indikatorer for økonomisk utsatthet. 2008-2011. Prosent

	2008	2009	2010	2011
Andel personer i husholdninger som mottar bostøtte				
Hele befolkningen uten studenter	4,4	4,7	5,2	5,3
Med lavinntekt	20,2	19,8	21,8	23,2
Sosialhjelpsmottakere ²	51,8	55,3	61,4	64,2
Med lavinntekt	55,5	59,2	65,4	69,5
Herav aleneboende sosialhjelpsmottakere	36,8	44,4	53,0	56,6
Med lavinntekt	34,2	40,5	50,3	55,8
Herav langtidsmottakere av sosialhjelp ³	65,5	71,1	77,8	80,8
Med lavinntekt	65,5	70,7	78,1	82,1
Mottakere av kvalifiseringsstønad ⁴				83,0
Med lavinntekt				82,2
Andel personer i husholdninger som mottar sosialhjelp				
Hele befolkningen uten studenter	4,5	4,8	4,8	4,7
Med lavinntekt	18,4	18,4	18,8	19,5
Sosialhjelpsmottakere ²	100	100	100	100
Med lavinntekt	100	100	100	100
Herav aleneboende sosialhjelpsmottakere	100	100	100	100
Med lavinntekt	100	100	100	100
Herav langtidsmottakere av sosialhjelp ³	100	100	100	100
Med lavinntekt	100	100	100	100
Mottakere av kvalifiseringsstønad ⁴				84,3
Med lavinntekt				85,2
Andel personer i husholdninger som mottar både bostøtte og sosialhjelp				
Hele befolkningen uten studenter	1,9	2,2	2,4	2,5
Med lavinntekt	9,8	10,5	11,8	13,0
Sosialhjelpsmottakere ²	51,8	55,3	61,4	64,2
Med lavinntekt	55,5	59,2	65,4	69,5
Herav aleneboende sosialhjelpsmottakere	36,8	44,4	53,0	56,6
Med lavinntekt	34,2	40,5	50,3	55,8
Herav langtidsmottakere av sosialhjelp ³	65,5	71,1	77,8	80,8
Med lavinntekt	65,5	70,7	78,1	82,1
Mottakere av kvalifiseringsstønad ⁴				72,5
Med lavinntekt				72,2

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kap. 2.5.

² Personer i husholdninger med en hovedinntektstaker som har mottatt sosialhjelp i løpet av året.

³ Personer i husholdninger med en hovedinntektstaker som har mottatt sosialhjelp i 6 av årets 12 måneder.

⁴ Personer i husholdninger med en hovedinntektstaker som mottar kvalifiseringsstønad

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Rente- og gjeldsbelastning

Sammenliknet med befolkningen generelt, viser tabell 5.3.5 at både sosialhjelpsmottakere og mottakere av kvalifiseringsstønad har små renteutgifter i forhold til inntekt. Andelen med høy rentebelastning, det vil at rentene utgjør minst 15 prosent av samlet husholdningsinntekt, var bare 5 prosent blant alle sosialhjelpsmottakere og under 2 prosent blant kvalifiseringsstønadmottakere i 2011. I befolkningen var denne andelen 9 prosent.

Nedgangen i rentenivået etter 2008 har også kommet sosialhjelpsmottakerne til del. Det var klart færre med høy rentebelastning innen denne gruppen i 2011 enn i for eksempel 2008.

Andelen norske husholdninger med høy gjeldsbelastning, det vil her si at gjelda overstiger inntekten tre ganger, har økt noe de siste årene. I 2011 var det i underkant av 16 prosent av husholdningene som hadde så høy gjeld i forhold til inntekt. Blant sosialhjelpsmottakerne og de med kvalifiseringsstønad er det imidlertid klart færre med høy gjeldsbelastning. Blant sosialhjelpsmottakerne i alt var denne andelen på vel 8 prosent i 2011. Andelen var marginalt høyere for aleneboende sosialhjelpsmottakere med vel 9 prosent. For de to mest utsatte gruppene, langtidsmottakere av sosialhjelp og de som mottar kvalifiseringsstønad, er det svært få som har mye gjeld i forhold til inntekten. Andelen med høy gjeldsbelastning innen disse gruppene var henholdsvis på 5 prosent og 4 prosent i 2011.

Mens gjeldsbelastningen har økt de siste årene i befolkningen, er det motsatt tendens for sosialhjelpsmottakerne. Andelen med høy gjeldsbelastning har falt både blant sosialhjelpsmottakere totalt, aleneboende sosialhjelpsmottakere og langtidsmottakerne.

Tabell 5.3.5. Indikatorer for rente- og gjeldsbelastning, 2008-2011. Prosent

	2008	2009	2010	2011
Andel personer i husholdninger med høy rentebelastning				
Hele befolkningen uten studenter	24,4	11,0	8,7	9,3
Med lavinntekt	17,7	14,4	12,4	12,5
Sosialhjelpsmottakere ²	9,2	6,5	5,2	5,1
Med lavinntekt	5,8	4,4	4,1	3,8
Herav aleneboende sosialhjelpsmottakere	6,6	5,4	4,4	4,4
Med lavinntekt	4,2	3,6	3,1	3,0
Herav langtidsmottakere av sosialhjelp ³	4,3	2,9	2,3	2,5
Med lavinntekt	3,1	2,3	2,0	2,2
Mottakere av kvalifiseringsstønad ⁴				1,6
Med lavinntekt				1,7
Andel personer i husholdninger med høy gjeldsbelastning				
Hele befolkningen uten studenter	13,5	14,4	15,1	15,6
Med lavinntekt	17,3	18,2	17,4	17,1
Sosialhjelpsmottakere ²	9,1	8,9	8,7	8,4
Med lavinntekt	8,3	8,3	8,3	7,7
Herav aleneboende sosialhjelpsmottakere	10,4	10,1	9,6	9,4
Med lavinntekt	10,9	10,7	10,0	9,6
Herav langtidsmottakere av sosialhjelp ³	5,7	5,7	5,5	5,3
Med lavinntekt	5,5	6,0	5,5	5,2
Mottakere av kvalifiseringsstønad ⁴				3,6
Med lavinntekt				3,8

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kap. 2.5.

² Personer i husholdninger med en hovedinntektstaker som har mottatt sosialhjelp i løpet av året.

³ Personer i husholdninger med en hovedinntektstaker som har mottatt sosialhjelp i 6 av årets 12 måneder.

⁴ Personer i husholdninger med en hovedinntektstaker som mottar kvalifiseringsstønad

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Inntektssammensetning

I husholdninger hvor hovedinntektstaker er sosialhjelpsmottaker har vi tidligere sett at andelen yrkestilknyttede er lav. Hvordan dette blant annet gir seg utslag i inntektssammensetningen ser vi i tabell 5.3.6. Denne tabellen viser at yrkesinntekter gjennomsnittlig utgjør bare 23 prosent av sosialhjelpshusholdningenes samlede inntekt i 2011. Det går et klart skille i yrkesinntektenes betydning for dem over og under lavinntektsgrensen. For sosialhjelpsmottakere under lavinntektsgrensen, målt ved EU-60, har yrkesinntektene en andel på 15 prosent, mens tilsvarende andel for de over lavinntektsgrensen er 27 prosent.

Ulike typer overføringer utgjør nær 80 prosent av inntekten til husholdninger med en hovedinntektstaker som har mottatt sosialhjelp i løpet av året. Av dette er pensjoner fra folketrygden og sosialhjelp de viktigste inntektskildene.

Ser vi på lavinntektsgruppen blant sosialhjelpsmottakerne, er det tydelig hvor inntektsmessig betydningsfulle overføringene er. For sosialhjelpsmottakere med de laveste inntektene utgjør ulike stønader 85 prosent av husholdningenes samlede inntekt. Sosialhjelp i seg selv utgjør en firedel (24 prosent) av samlet inntekt, og er dermed sammen med ytelser fra folketrygden den viktigste inntektskilden for denne gruppen. Mens sosialhjelpsmottakere som befinner seg i lavinntektsgruppen er kjennetegnet ved å ha sosialhjelp som viktig kilde til livsopphold, er sosialhjelpen klart mindre viktig for de som befinner seg over lavinntektsgrensen. For de uten lavinntekt utgjør ulike overføringer 72 prosent. For disse husholdningene er pensjoner fra folketrygden viktigst (36 prosent), mens sosialhjelpen hadde en gjennomsnittlig andel på 11 prosent.

Når vi ser på husholdninger der *minst ett av husholdningsmedlemmene mottar sosialhjelp*, får vi med om lag 23 000 flere husholdninger enn når vi setter som krav at husholdningen skal ha en hovedinntektstaker som er registrert som mottaker av sosialhjelp. Blant disse sosialhjelpshusholdningene finner vi en noe sterkere yrkestilknytning. Dette henger blant annet sammen med at disse husholdningene gjennomsnittlig er større, og som øker muligheten for at noen i husholdningen er yrkestilknyttet. For lavinntektsgruppen er det derimot små forskjeller i inntektssammensetning uansett valg av de to definisjonene. Begge definisjoner av sosialhjelpshusholdninger viser at i overkant av 80 prosent av den samlede inntekten er overføringer – hvor sosialhjelp er den klart viktigste inntektskilden. Det er trolig i stor grad de samme personene som inngår i gruppen med lavinntekt for begge disse definisjonene av sosialhjelpshusholdninger.

Mens sosialhjelp mer er å betrakte som en biinntekt for mange sosialhjelpsmottakere, er denne stønaden en langt mer dominerende inntektskilde for langtidsmottakerne. I husholdninger med en hovedinntektstaker som er langtidsmottaker utgjør sosialhjelp i gjennomsnitt 36 prosent av inntekten. I lavinntektsgruppen var andelen hele 45 prosent. Inntekt av eget arbeid har kun en andel på 7 prosent i lavinntektsgruppen, mens denne andelen er dobbelt så høy (14 prosent) blant langtidsmottakerne som ikke var i lavinntektsgruppen.

Inntektssammensetningen til husholdninger som mottar kvalifiseringsstønad minner mye om den vi finner blant langtidsmottakere av sosialhjelp. Vel 8 av 10 kroner som disse husholdningene mottar er overføringer fra det offentlige. For de husholdningene som befinner seg i lavinntektsgruppen gjelder dette for 9 av 10 kroner. Den største enkeltstønaden er som forventet kvalifiseringsstønaden, som utgjør 34 prosent av samlet husholdningsinntekt. Denne andelen øker til 41 prosent for dem som tilhører lavinntektsgruppen. I tillegg er også sosialhjelp en viktig kilde. Denne utgjør 16 prosent av samlet inntekt for alle i denne gruppen, og 18 prosent for dem i lavinntektsgruppen.

Tabell 5.3.6. Innteksregnskap for hele befolkningen og husholdninger med sosialhjelpsmottakere, herunder langtidsmottakere av sosialhjelp¹. Gjennomsnitt og andel av samlet inntekt. 2011. Kroner og prosent

	Hele befolkningen uten studenter			Husholdninger hvor hovedinntektstaker er sosialhjelpsmottaker			Husholdninger hvor en eller flere i husholdningen mottar sosialhjelp			Husholdninger hvor hovedinntektstaker er langtidsmottaker av sosialhjelp			Husholdninger hvor en eller flere er langtidsmottakere av sosialhjelp		
	Med lav-inntekt ²	Ikke lav-inntekt	Alle	Med lav-inntekt ²	Ikke lav-inntekt	Alle	Med lav-inntekt ²	Ikke lav-inntekt	Alle	Med lav-inntekt ²	Ikke lav-inntekt	Alle	Med lav-inntekt ²	Ikke lav-inntekt	Alle
Yrkesinntekter	39	71	69	15	27	23	18	45	38	7	14	11	9	33	24
Kapitalinntekter ³	3	5	5	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	1	1
Overføringer	58	24	25	85	72	77	82	54	61	93	85	89	91	66	75
Herav :															
Pensjoner fra folketrygden	36	14	15	24	36	32	25	27	27	13	33	23	14	27	22
Tjenestepensjoner ..	2	4	4	0	1	1	0	1	1	0	1	0	0	1	1
Dagpenger ved arbeidsledighet	3	1	1	4	4	4	4	3	3	2	2	2	2	2	2
Barnetrygd	2	1	1	4	3	3	4	2	3	5	3	4	5	2	3
Stipend	1	0	0	2	1	1	2	1	1	2	1	1	2	1	1
Bostøtte	2	0	0	8	4	6	7	3	4	11	7	9	10	5	7
Sosialhjelp	4	0	0	24	11	16	22	7	11	45	27	36	42	19	27
Introduksjonsstønad	1	0	0	5	2	3	5	1	2	5	2	3	5	1	3
Samlet inntekt	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Samlet inntekt	196 200	747 500	675 400	198 900	352 700	271 500	210 900	488 700	364 700	205 000	333 700	254 600	215 300	445 500	320 900
Inntekt etter skatt	164 000	553 400	502 500	183 200	307 700	242 000	193 100	406 800	311 400	197 000	306 400	239 100	205 600	387 400	289 000
Inntekt etter skatt pr. forbruksenhet (EU-skala) ⁴	122 000	353 400	323 200	135 600	234 900	182 500	136 700	255 300	202 300	139 600	234 700	176 200	140 800	249 400	190 600
Antall personer i husholdningen	1,6	2,3	2,2	1,9	1,8	1,8	2,0	2,3	2,2	2,1	1,8	2,0	2,2	2,3	2,2
Antall observasjoner (husholdninger)	288 637	1 917 531	2 206 168	43 951	39 310	83 261	47 552	58 937	106 489	15 800	9 880	25 680	16 994	14 406	31 400

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kapittel 2.

² Lavinntekt er definert som inntekt under 60 prosent av medianinntekten for alle. EU-skala.

³ Negative kapitalinntekter er satt lik 0.

⁴ Omfatter også negative kapitalinntekter.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Tabell 5.3.7. Inntektsregnskap for hele befolkningen og husholdninger der hovedinntektstaker er mottaker av kvalifiseringsstønad¹. Gjennomsnitt og andel av samlet inntekt. 2011. Kroner og prosent

	Hele befolkningen uten studenter		Mottakere av kvalifiseringsstønad			
	Med lavinntekt ²	Ikke lavinntekt	Alle	Med lavinntekt ²	Ikke lavinntekt	Alle
Yrkesinntekter	39	71	69	9	25	16
Kapitalinntekter ³	3	5	5	0	1	0
Overføringer	58	24	25	91	74	83
Herav						
Pensjoner fra folketrygden	36	14	15	5	11	8
Tjenestepensjoner	2	4	4	0	0	0
Dagpenger ved arbeidsledighet	3	1	1	2	1	1
Barnetrygd	2	1	1	4	3	4
Bostøtte	2	0	0	10	8	9
Sosialhjelp	4	0	0	18	14	16
Grunn- og hjelpestønad	0	0	0	0	0	0
Kvalifiseringsstønad	1	0	0	41	27	34
Samlet inntekt	100	100	100	100	100	100
Samlet inntekt	196 200	747 500	675 400	226 800	354 800	273 800
Inntekt etter skatt	164 000	553 400	502 500	208 300	314 800	247 400
Inntekt etter skatt pr. forbruksenhet (EU-skala) ⁴	122 000	353 400	323 200	146 500	224 500	175 100
Antall personer i husholdningen	1,6	2,3	2,2	2,1	2,1	2,1
Antall observasjoner (husholdninger)	288 637	1 917 531	2 206 168	4 743	2 745	7 488

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kapittel 2.

² Lavinntekt er definert som inntekt under 60 prosent av medianinntekten for alle. EU-skala.

³ Negative kapitalinntekter er satt lik 0.

⁴ Omfatter også negative kapitalinntekter.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Inntektsfordeling

Inntektsforskjellene er svært små innen gruppen av sosialhjelpsmottakere og mottakere av kvalifiseringsstønad. Dette er heller ikke overraskende gitt at en så stor del av husholdningsinntektene til disse gruppene er behovsprøvde stønader fra det offentlig, og ikke yrkesinntekter eller kapitalinntekter.

Tabell 5.3.8. Fordeling av inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala). 2008-2011

	2008	2009	2010	2011
S80/S20²				
Hele befolkningen uten studenter	3,6	3,4	3,4	3,5
Sosialhjelpsmottakere ²	2,9	2,8	2,7	2,6
Herav aleneboende sosialhjelpsmottakere	3,6	3,6	3,4	3,3
Herav langtidsmottakere av sosialhjelp ³	2,6	2,6	2,5	2,3
Mottakere av kvalifiseringsstønad ⁴				2,1
P90/P10³				
Hele befolkningen uten studenter	2,7	2,6	2,6	2,7
Sosialhjelpsmottakere ²	2,4	2,4	2,3	2,2
Herav aleneboende sosialhjelpsmottakere	3,1	2,9	2,8	2,7
Herav langtidsmottakere av sosialhjelp ³	2,3	2,3	2,1	2,1
Mottakere av kvalifiseringsstønad ⁴				1,8
Gini-koeffisient⁴				
Hele befolkningen uten studenter	0,247	0,237	0,240	0,241
Sosialhjelpsmottakere ²	0,196	0,196	0,187	0,182
Herav aleneboende sosialhjelpsmottakere	0,228	0,230	0,216	0,211
Herav langtidsmottakere av sosialhjelp ³	0,184	0,189	0,176	0,167
Mottakere av kvalifiseringsstønad ⁴				0,142

¹ Omfatter også negative beløp. Personer i studenthusholdninger er utelatt

² S80/S20 er forholdet mellom gjennomsnittsinntektene til rikeste og fattigste 20 prosent i gruppen.

³ P90/P10 er forholdstallet mellom inntekten til den personen som befinner seg mellom desil 9 og desil 10 (P90) og inntekten til den personen som befinner seg mellom desil 1 og desil 2 (P10).

⁴ Gini-koeffisienten er et summarisk mål som varierer fra 0 (minst ulikhet) og 1 (størst ulikhet).

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Det er likevel noen nyanser innen gruppen av sosialhjelpsmottakere. For eksempel viser tabell 5.3.8 at ulikheten ser ut til å være noe større blant aleneboende sosial-

hjelpsmottakere, enn andre med sosialhjelp. I 2011 hadde femdelen med høyest inntekt blant de aleneboende sosialhjelpsmottakerne 3,3 ganger større inntekt enn femdelen med lavest inntekt. Tilsvarende forholdstall for langtidsmottakene av sosialhjelp var på kun 2,3, mens mottakere av kvalifiseringsstønning hadde de minste inntektsforskjellene. I denne gruppen var forholdet mellom ”rikeste” og ”fattigste” femdel kun 2,1. Til sammenligning var dette forholdstallet 3,5 i befolkningen.

I tillegg til å ha en svært jevn inntektsfordeling, viser de ulike ulikhetsmålene at utviklingen de siste årene har gått i retning av mindre ulikhet innen gruppen av sosialhjelpsmottakere.

Boforhold

Sosialhjelpsmottakere er her definert som personer som tilhører husholdninger der en eller flere har mottatt sosialhjelp i året før datainnsamling (det vil si inntektsåret). Det betyr at det ikke nødvendigvis er noe samsvar mellom sosialhjelp og boligforhold. For eksempel kan en ungdom som mottok sosialhjelp året før datainnsamling, ha flyttet hjem til foreldrene eller sammen med en ektefelle/samboer på intervjutidspunktet. Behovet for sosialhjelp kan altså i ytterste konsekvens vært nødvendig i en kort periode opp til et år før intervjutidspunktet.

Sosialhjelpsmottakerne er gjennomgående unge, svært få er i pensjonsalder. 25 prosent er under 25 år og 79 prosent er under 45 år. Det betyr at en betydelig del av sosialhjelpsmottakerne er i etableringsfasen, noe som har betydning ikke minst for boligsituasjonen

Boligstandard og eierforhold

Mens åtte av ti i hele den voksne befolkningen bor i bolig som de eier, gjelder dette tre av ti sosialhjelpsmottakere i 2012. I 2003 var det drøyt fire av ti sosialhjelpsmottakerne som bodde i bolig som husholdningen eide, men andelen eiere sank frem til 2006, tok seg litt opp i 2007 for å gå tilbake igjen de fem siste årene.

Den lave eierandelen kan også være en medvirkende årsak til at boligstandarden er lavere enn for befolkningen totalt. Hele 22 prosent av sosialhjelpsmottakerne bodde trangt i 2012, mens dette gjelder bare 7 prosent i befolkningen totalt. Mens 35 prosent i befolkningen bor svært romslig, gjelder dette 19 prosent av sosialhjelpsmottakerne. Dette reflekteres også når vi ser på antall kvadratmeter sosialhjelpsmottakernes husholdninger rår over. I gjennomsnitt er boligene til sosialhjelpsmottakerne i 2012 86 kvadratmeter, noe som gir 43 kvadratmeter per person. I befolkningen totalt er tilsvarende tall 122 og 58 kvadratmeter.

Det er også indikasjoner på at boligene er dårligere. 18 prosent av sosialhjelpsmottakerne rapporterer at de bor i boliger med råte eller fukt. I befolkningen totalt gjelder dette 8 prosent. Også bomiljøet virker å være noe dårligere for de som mottar sosialhjelp. 18 prosent er utsatt for støy, 11 prosent er utsatt for forurensning, mens også 13 prosent bor i et område utsatt for kriminalitet, vold eller hærverk. Tilsvarende andeler i befolkningen er 11, 10 og 6 prosent.

Innføringen av tiltakene introduksjonsprogrammet fra 2004 og kvalifiseringsprogrammet fra 2008 vil kunne forklare at antallet observasjoner faller noe de årene. En del av deltakerne i disse programmene vil klare seg uten sosialhjelp i program perioden og derfor ikke bli definert som sosialhjelpsmottakere. Det betyr imidlertid ikke at boligstandard og økonomisk situasjon nødvendigvis forandrer selv om de ikke går inn under definisjonen sosialhjelpsmottaker. Antallet sosialhjelpsmottakere øker noe fra 2011 til 2012, men det kommer av at utvalget for undersøkelsen er økt og ikke at det er blitt flere sosialhjelpsmottakere. Andelen sosialhjelpsmottakere i undersøkelsen er stabilt på rundt 3 prosent i hele perioden 2008-2012.

Tabell 5.3.9. Boligtype og boligstandard for personer 16 år og eldre. Sosialhjelpsmottakere. 2003-2012. Prosent

	Sosialhjelpsmottakere						Alle
	2003	2006	2009	2010	2011	2012	2012
Andel personer som							
bor i enebolig, våningshus	49	53	43	43	43	44	59
bor i småhus ellers	20	17	22	26	21	27	18
bor i husholdning som eier	42	31	33	30	30	30	82
bor i husholdning som er selveier	32	24	28	27	23	27	70
bor alene	30	42	38	39	45	35	25
bor trangt	19	23	21	19	22	22	7
bor svært romslig	13	11	11	12	14	19	35
Bor i bolig							
med råte eller fukt	17	18	24	16	15	18	8
som er utsatt for støy	25	21	26	25	20	18	11
som er utsatt for forurensning	14	12	14	10	15	11	10
Bor i område med kriminalitet, vold og hærverk	12	9	13	12	11	13	6
Boligareal per husholdning. Kvm.	86	74	78	82	78	86	122
Boligareal per person. Kvm.	41	39	39	40	41	43	58
Antall svar i alt	238	215	148	154	137	184	6 186

Kilde: Levekårsundersøkelsen og EU-SILC, SSB.

Boligøkonomi

Resultatene viser klart at boutgiftene er en større belastning for husholdningene til sosialhjelpsmottakerne sammenlignet med andre. Dette gjelder både objektive mål og selvrapporterte subjektive mål. For sosialhjelpsmottakere som leier er gjennomsnittlig husleie 11 000 kroner høyere enn den er for leiere i befolkningen totalt. Sosialhjelpsmottakere har i hele perioden fra 2007 hatt en markant høyere husleie sammenlignet med befolkningen for øvrig.

Tendensen for gjennomsnittlige utgifter til boliglån for sosialhjelpsmottakere følger i noen grad det en ser for andre grupper som eier, men ikke helt. Det var en nedgang i utgifter til renter og avdrag etter 2003, men der vi ser at det for andre grupper er høyest utgifter i 2009 er det 2008 som er toppåret for sosialhjelpsmottakere. Etter 2008 har utgifter til boliglån gått ned i denne gruppen og vi ser også at nedgangen er større enn det vi ser i befolkningen generelt. I 2012 betalte sosialhjelpsmottakere 46 800 kroner i renter og avdrag, dette er en nedgang på 20 prosent. Husholdninger generelt betalte 64 300 kroner i 2012 på renter og avdrag på boliglån, dette er på samme nivå som i 2008-2009. Her bør vi imidlertid huske at andelen eiere er lav i husholdninger med sosialhjelpsmottakere, og at en relativt høy andel ikke har utgifter til renter og avdrag.

Siden det er en betydelig høyere andel leiere blant sosialhjelpsmottakerne blir den samlede boutgiften likevel høy. Når inntektene også er lave, fører dette til at drøye fem av ti husholdninger til sosialhjelpsmottakere har høy boutgiftsbelastning når vi måler i forhold til husholdningens samlede inntekt. Denne andelen ligger litt under nivået for unge aleneboende, og er betydelig høyere enn i befolkningen totalt. Andelen med lav boutgiftsbelastning er rundt halvparten av det vi finner i befolkningen for øvrig.

Som en følge av dette opplever da også sosialhjelpsmottakerne i større grad enn andre at boligutgiftene er tyngende på husholdningens økonomi. Knappt en fjerdedel opplever dem som svært tyngende, mens hele syv av ti opplever dem som svært eller noe tyngende. Til sammenligning er denne andelen i befolkningen fire av ti. Sosialhjelpsmottakerne opplever boutgiftene som belastende i høyere grad enn hva både enslige forsørgere og unge aleneboende gjør. En betydelig del av sosialhjelpsmottakerne mottar bostøtte, og for en del vil sosialhjelpen være begrunnet i høye boligutgifter. Vi vet ikke om vurderingen av hvor tyngende boligutgiftene er gjelder før eller etter disse stønadene.

Tabell 5.3.10. Boligøkonomi for personer 16 år og eldre. Sosialhjelpsmottakere. 2003-2012 Prosent

	Sosialhjelpsmottakere						Alle
	2003	2006	2009	2010	2011	2012	2012
Årlig husleie. Gjennomsnitt for husholdninger som leier. ¹ Kroner ..	46 000	46 300	59 100	64 000	69 100	71 900	60 900
Andel husholdninger som ikke betaler husleie	8	5	3	4	4	7	10
Renter og avdrag. Gjennomsnitt for eiere. Kroner	47 200	29 100	54 600	56 400	36 700	46 800	64 300
Boligrenter. Gjennomsnitt for eiere. Kroner	31 000	30 700	20 300	28 600	34 100
Andel eiere uten renter og avdrag	20	43	22	31	41	39	37
Andel husholdninger med høy boutgiftsbelastning	48	60	61	51	56	52	24
Andel husholdninger med lav boutgiftsbelastning	17	15	10	13	18	20	38
Oppfatter boutgiftene som							
svært tyngende	28	24	34	24	28	23	6
noe tyngende	42	56	42	45	43	46	33
Antall svar fra leiere	134	134	97	106	90	124	1 009
Antall svar fra eiere	89	77	49	48	43	58	5 131
Antall svar	238	211	146	154	133	182	6 140

¹ Ekskludert eiere av andels- og aksjebolig.

Kilde: Levkårsundersøkelsen og EU-SILC, SSB.

Økonomiske vansker

Vi kan nesten forutsette at sosialhjelpsmottakerne har eller har hatt økonomiske problemer, siden det er grunnlaget for å motta slik støtte. Som nevnt ovenfor, kan det imidlertid være flere grunner (f.eks. skifte av husholdning og forbigående problemer) til at noen likevel ikke oppgir noen vansker på intervjudispunktet. Dette kan være noe av grunnen til at 15 prosent av sosialhjelpsmottakerne i 2012 svarer at husholdningen har lett eller svært lett for å 'få endene til å møtes'. 36 prosent av sosialhjelpsmottakere sier at de har vanskelig eller svært vanskelig for å 'få endene til å møtes'. Det er den klart høyeste andelen blant alle de gruppene vi har sett på i denne publikasjonen.

Spørsmålet om betalingsproblemer kan være litt vanskelig å tolke for mottakere av sosialhjelp. Hvis husholdningen mottar sosialhjelp når de får problem med en regning, er det eventuelle betalingsproblemer før de mottar sosialhjelp vi ønsker å registrere. Hvis en husholdning ikke mottar sosialhjelp, men på grunn av et betalingsproblem får sosialhjelp, regner vi med at de vil svare at de har et betalingsproblem. Dette er et vanskelig skille og vi vet ikke hvilken situasjon husholdningene var i og hvordan de har oppfattet situasjonen som ligger til grunn for svaret. Det er imidlertid 37 prosent av sosialhjelpsmottakerne som oppgir å ha hatt betalingsproblemer. Det kan tyde på at en i overveiende grad regner sosialhjelpen som en del av inntekten.

Det er å betale for elektrisitet og kommunale avgifter som flest sosialhjelpsmottakere oppgir at de har hatt problemer med. Det gjaldt 19 prosent i 2012. Tidligere år har andelen med betalingsproblemer i forhold til elektrisitet ligget opp mot 10 prosentpoeng høyere. Dette sammenfaller i noen grad med økte strømpriser i enkelte år. En betydelig andel har også problemer med boligutgiftene. Flest har problemer med husleien, det gjelder 16 prosent i 2012. Dette er betydelig lavere enn hva andelen for vansker med å betale husleie har ligget på tidligere. I forutgående år har denne andelen ligget på mellom 24 og 33 prosent. Bare 3 prosent hadde problemer med boliglån. Her må en imidlertid ta i betraktning at det er relativt få eiere blant sosialhjelpsmottakerne (32 prosent). Andelen som hadde problemer med å betale husleien er langt høyere enn i den voksne befolkningen der 3 prosent hadde dette problemet.

Andre lån enn boliglån ser også ut til å skape problemer for sosialhjelpsmottakere. I 2012 rapporterte 16 prosent at de hadde hatt problemer med å betale andre lån enn boliglån ved forfall, dette gjaldt kun 3 prosent i befolkningen. Drøye en tredel av sosialhjelpsmottakere hatt betalingsproblemer siste 12 måneder, sammenlignet med knappe en av ti i den voksne befolkningen.

De aller fleste sosialhjelpsmottakere har telefon, TV, datamaskin og vaskemaskin, men vi ser at det er noe lavere enn andeler enn i den voksne befolkningen totalt.

Andelen sosialhjelpsmottakere som disponerer bil er 51 prosent. Det er en vesentlig mindre andel enn i befolkningen der 80 prosent disponerer bil. En betydelig del av sosialhjelpsmottakerne som ikke har dette materielle godet sier også at det skyldes dårlig økonomi. 25 prosent av alle sosialhjelpsmottakere sier at de ikke har bil på grunn av dårlig økonomi, tilsvarende svarer 11 prosent av sosialhjelpsmottakerne at de ikke har datamaskin på grunn av dårlig økonomi.

Når vi kommer til de mer grunnleggende behovene tegner resultatene et enda mer dystert bilde av økonomien til sosialhjelpsmottakerne. 43 prosent har ikke råd til en ukes ferie borte fra hjemmet, 21 prosent hadde ikke råd til å spise kjøtt eller fisk til middag annenhver dag, og 6 prosent hadde ikke råd til å holde boligen varm. Dette er seks ganger større andeler enn de andeler en finner i befolkningen totalt. 20 prosent av sosialhjelpsmottakere har ikke råd til minst to av disse godene, tilsvarende andel i befolkningen generelt var kun 3 prosent. Mens 55 prosent av sosialhjelpsmottakerne hadde råd til alle godene, gjelder dette 92 prosent av husholdningene generelt.

Tabell 5.3.11. Indikatorer på betalingsvansker for personer 16 år og over. Sosialhjelpsmottakere. 2003-2012. Prosent

	Sosialhjelpsmottakere						Alle
	2003	2006	2009	2010	2011	2012	2012
Betalingsproblemer							
Husleie	22	27	33	27	32	16	3
Boliglån	8	3	5	2	4	3	2
Elektrisitet og kommunale avgifter	37	28	29	31	32	19	4
Andre lån	15	16	21	18	10	16	3
Andel med 2 eller flere betalingsproblemer	29	21	23	14	3
Andel som ikke har noen betalingsproblemer	49	49	52	63	92
Økonomisk romslighet							
Svært vanskelig	22	21	32	17	25	17	3
Vanskelig	23	21	20	18	20	19	5
Lett eller svært lett å få endene til å møtes	8	6	6	11	7	15	53
Mottar økonomisk støtte fra andre husholdninger	8	6	10	13	8	9	3
Antall svar	238	215	146	154	137	184	6 186

Kilde: Levekårsundersøkelsen og EU-SILC, SSB

Tabell 5.3.12. Indikatorer på materiell situasjon personer 16 år og over. Sosialhjelpsmottakere. 2003-2012. Prosent

	Sosialhjelpsmottakere						Alle
	2003	2006	2009	2010	2011	2012	2012
Materiell situasjon							
Andel som disponerer							
TV	93	72	87	87	86	87	96
PC	46	53	80	90	87	84	89
Vaskemaskin	86	73	90	90	95	95	97
Privatbil	43	30	49	49	51	51	80
Disponerer ikke PC pga. økonomi	23	14	11	7	7	11	1
Disponerer ikke privatbil pga. økonomi	37	31	35	28	38	25	6
Har ikke råd til							
en ukes ferie	48	63	64	45	50	43	7
spise kjøtt eller fisk annen hver dag	26	24	27	21	24	21	3
holde boligen varm	14	13	8	7	10	6	1
Andel som ikke har råd til minst to av godene	25	22	22	20	3
Andel som har råd til alle godene	42	52	46	55	92
Antall svar	238	215	146	154	137	184	6 186

Kilde: Levekårsundersøkelsen og EU-SILC, SSB.

Helse og funksjonsevne

En kan i utgangspunktet forvente at sosialhjelpsmottakere har dårligere helse og funksjonsevne enn befolkningen generelt. Svekket helse henger i stor grad sammen med svak tilknytning til arbeidslivet, noe som igjen svekker mulighetene for stabil inntekt. Indikatorene på helse og funksjonsevne er her hentet fra EU-SILC, der spørsmålene er langt færre og mindre detaljerte enn i helseundersøkelsen. Det betyr at vi nok ikke får med en del sykdommer eller plager som betraktes som bagatell-

messige, og heller ikke helseproblemer som mange ikke oppfatter som sykdom. I befolkningen totalt finner vi da også, basert på EU-SILC, "bare" 31 prosent som oppgir kronisk sykdom. Helseundersøkelsene viser rundt dobbelt så høy andel. Dette er ikke nødvendigvis en ulempe. Det er helt klart vanskelig å akseptere at seks av ti i befolkningen er "syke". Slik sett er allerede 31 prosent med kronisk sykdom et høyt tall. Det er likevel viktig å ta hensyn til registreringsmåten når en tolker en del utslag i tabellene som kan virke overraskende.

I følge våre målinger har halvparten av sosialhjelpsmottakerne en kronisk sykdom, altså betydelig høyere enn i befolkningen generelt, og bare noe lavere enn blant minstepensjonister som ikke bor alene. Her er det også viktig å ta i betraktning at sosialhjelpsmottakerne er relativt unge. Vi ser da også at seks av ti av sosialhjelpsmottakerne vurderer sin egen helse som god eller svært god i 2012. Knappt åtte av ti i befolkningen rapporterer det samme. En tilsvarende forskjell finner vi i andeler som rapporterer dårlig eller svært dårlig helse, 20 mot 6 prosent. Det er også en vesentlig andel av sosialhjelpsmottakerne som etter egen vurdering har noe eller sterkt nedsatt funksjonsevne, 22 og 13 prosent. Mens i befolkningen, er nivåene på 9 og 4 prosent.

EU-SILC kartlegger også om man etter egen vurdering har udekkede behov for medisinsk behandling eller tannlegehjelp, og andelene som rapportere dette er høyere blant sosialhjelpsmottakere enn blant befolkningen totalt. Hele 32 prosent av sosialhjelpsmottakerne har udekket behov for tannlegehjelp, og en overveiende majoritet av disse oppgir økonomiske årsaker til at de ikke får dekket behovet. Dette er klart de høyeste andelene vi finner blant de gruppene vi her ser på.

Tabell 5.3.13. Helseforhold for sosialhjelpsmottakere. 2009-2012. Prosent

	Sosialhjelpsmottakere				Alle
	2009	2010	2011	2012	2012
Egenvurdering av helse					
andel med svært god eller god helse	49	52	57	60	79
andel med dårlig eller svært dårlig helse	21	25	18	20	6
Andel med kronisk sykdom	55	52	49	50	31
Nedsatt funksjonsevne					
andel med sterkt nedsatt funksjonsevne	13	14	10	13	4
andel med noe nedsatt funksjonsevne.....	21	21	21	22	9
Andel med udekket behov for medisinsk hjelp	9	16	16	14	2
Andel med udekket behov for tannlegehjelp	42	39	26	32	8
Andel med økonomiske grunner til udekket behov for tannlegehjelp	31	30	18	19	4
Antall svar	146	154	137	184	6 186

Kilde: Levekårsundersøkelsen og EU-SILC, SSB.

Tilknytning til arbeidslivet

Ikke overraskende har husholdningene til sosialhjelpsmottakere en svak tilknytning til arbeidslivet sammenliknet med alle husholdninger i yrkesaktiv alder. Bare 38 prosent av husholdninger med sosialhjelpsmottakere har helårs yrkesaktive, mens dette gjelder åtte av ti i befolkningen i yrkesaktiv alder. Mens bare 26 prosent av husholdningene til sosialhjelpsmottakere har 12 eller flere måneder med heltidsyrkesaktivitet i husholdningen, gjelder dette for 72 prosent av befolkningen i yrkesaktiv alder sett under ett. Sosialhjelpsmottakerhusholdninger har også færre måneder med deltids yrkesaktivitet, bare 12 prosent er yrkesaktiv på deltid i 12 måneder eller mer i husholdningen, mens tilsvarende for befolkningen i yrkesaktiv alder ellers er 16 prosent.

Det vanskelige forholdet til arbeidsmarkedet i husholdningene til sosialhjelpsmottakerne, understrekes også av at 28 prosent av sosialhjelpshusholdningene oppgir arbeidsledighet i løpet av året. Hele 17 prosent oppgir arbeidsløshet i 12 måneder eller mer, tilsvarende i befolkningen ellers er 2 prosent. Gjennomsnittlig antall måneder med arbeidsledighet i alle husholdninger som mottar sosialhjelp er 2.8 måneder, naturlig nok også det betydelig høyere enn i alle husholdninger i yrkesaktiv alder (0.4).

Det kan tyde på at en høy andel av sosialhjelpsmottakerne helt mangler eller har en ustabil tilknytning til arbeidslivet, noe som også påvirker muligheten til å ha en stabil yrkesinntekt.

Sammenlignet med alle husholdninger i yrkesaktiv alder finner vi også gjennomgående høyere andeler husholdninger med pensjonister (18 prosent) og studenter (22 prosent) blant sosialhjelpsmottakerne. Dette er grupper som av naturlige årsaker bidrar forholdsvis lite til husholdningens inntekter og der derfor behovet for sosialhjelp har lettere for å oppstå.

Tabell 5.3.14. Andel med ulik tilknytning til arbeidslivet for personer 16 år og over. Sosialhjelpsmottakere. 2009-2012. Prosent

	Sosialhjelpsmottaker				Alle
	2009	2010	2011	2012	16-66 år
Antall helårsyrkesaktive i husholdningen					
0	63	62	60	62	21
1	30	32	35	33	44
2	6	7	6	6	36
Antall måneder med heltids yrkesaktivitet i husholdningen					
0	59	60	64	59	23
1-6	8	11	9	10	3
7-11	4	6	2	5	3
12+	29	24	25	26	72
Gjennomsnittlig antall måneder	5,0	4,6	4,2	4,5	12,3
Antall måneder med deltids yrkesaktivitet i husholdningen					
0	82	72	77	80	78
1-6	7	6	6	5	4
7-11	1	4	0	3	2
12+	10	17	17	12	16
Gjennomsnittlig antall måneder	1,6	2,8	2,4	2,0	2,3
Andel husholdninger med hovedinntekt fra næringsvirksomhet	2	5	3	4	5
Antall måneder med arbeidsledighet i husholdningen					
0	71	73	73	72	94
1-6	7	8	8	6	2
7-11	6	5	5	5	1
12+	16	14	14	17	2
Gjennomsnittlig antall måneder	2,8	2,4	2,6	2,8	0,4
Andel husholdninger med heltids studenter. Prosent	18	13	16	22	17
Andel husholdninger med heltids pensjonister. Prosent	19	15	16	18	14
Antall svar	137	142	111	167	4 856

Kilde: Levekårsundersøkelsen og EU-SILC, SSB.

5.4. Sosiale indikatorer for innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre

Mads Ivar Kirkeberg

Hovedpunktene i dette kapittelet kan oppsummeres ved:

- Andelen med lavinntekt øker
- Flere innvandrerhusholdninger med lavinntekt har yrkesinntekt som viktigste inntektskilde
- Litt nedgang i andelen med sosialhjelp, ...
- ... men både sosialhjelp og bostøtte er langt mer utbredt blant økonomisk utsatte innvandrere, enn i lavinnteksgruppen i befolkningen generelt

I løpet av 2012 passerte innvandrerbefolkningen i Norge 700 000 personer. Per 1. januar 2013 var det 593 000 innvandrere og 117 000 norskfødte med innvandrerforeldre i Norge (Statistisk sentralbyrå 2013c). Disse to gruppene utgjør nå til sammen 14,1 prosent av totalbefolkningen.

Studerer innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre etter landbakgrunn, er det flest fra Asia (inkl. Tyrkia) med en andel på 33 prosent. Deretter følger personer med bakgrunn fra Øst-Europa med 30 prosent, Afrika med 12 prosent, Norden med 10 prosent, og Vest-Europa for øvrig med 10 prosent. I underkant av fem prosent av innvandrerne og norskfødte med innvandrerforeldre har bakgrunn fra Amerika og Oseania.

Innvandrere fra Polen utgjør den klart største innvandrergruppen i Norge. Andre store innvandringsland er blant annet Sverige, Pakistan, Somalia, Irak, Tyskland, Litauen, Vietnam, Danmark, Iran, Russland og Tyrkia.

Ved inngangen til 2012 bodde det 163 500 personer med flyktningbakgrunn i Norge. Av disse er 119 100 regnet som primærflyktninger, mens de resterende 44 400 er familieinnvandrede til primærflyktninger. Personer med flyktningbakgrunn fra Irak og Somalia er de to største gruppene (Statistisk sentralbyrå 2012d).

I nesten alle de andre gruppene som omtales i egne kapitler i denne rapporten finner vi også innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. Nesten halvparten (45 prosent) tilhører gruppen par med barn 0 til 17 år, 27 prosent er barn under 18 år, 21 prosent er aleneboende, 11 prosent er sosialhjelpsmottakere mens 8 prosent er enslige forsørgere.

Lavinntekt

Det er allerede vist i kapitlene 3 og 4 at innvandrere er sterkt overrepresenterte i lavinntektsgruppen – uavhengig av hvilken målemetode for lavinntekt som legges til grunn¹⁰. I tabell 5.4.1 vises utviklingen i årlig lavinntekt for innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre etter EU sin målemetode (under 60 prosent av medianinntekten).

Tabell 5.4.1. Prosentvis andel og antall¹ personer med lavinntekt. 2008-2011. Prosent

	2008	2009	2010	2011
Hele befolkningen uten studenter	4 652 105	4 704 961	4 756 689	4 812 393
Andel med lavinntekt	10,2	9,5	9,4	9,6
Antall med lavinntekt	474 000	447 000	448 000	464 000
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i alt	516 120	559 531	606 584	658 567
Andel med lavinntekt	31,2	29,1	29,9	31,2
Antall med lavinntekt	160 900	162 800	181 400	205 500
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med landbakgrunn fra Øst-Europa, Asia, Afrika og Latin-Amerika	378 055	413 114	451 721	495 552
Andel med lavinntekt	36,3	33,6	34,3	35,8
Antall med lavinntekt	137 300	138 800	154 900	177 400
Personer med flyktningbakgrunn	190 280	201 997	211 828	221 115
Andel med lavinntekt	38,6	34,7	35,2	38,1
Antall med lavinntekt	73 400	70 100	74 600	84 200
Flyktninger med introduksjonsstønad			17 457	18 340
Andel med lavinntekt			63,7	69,7
Antall med lavinntekt			11 100	12 800

¹ Avrundede tall.

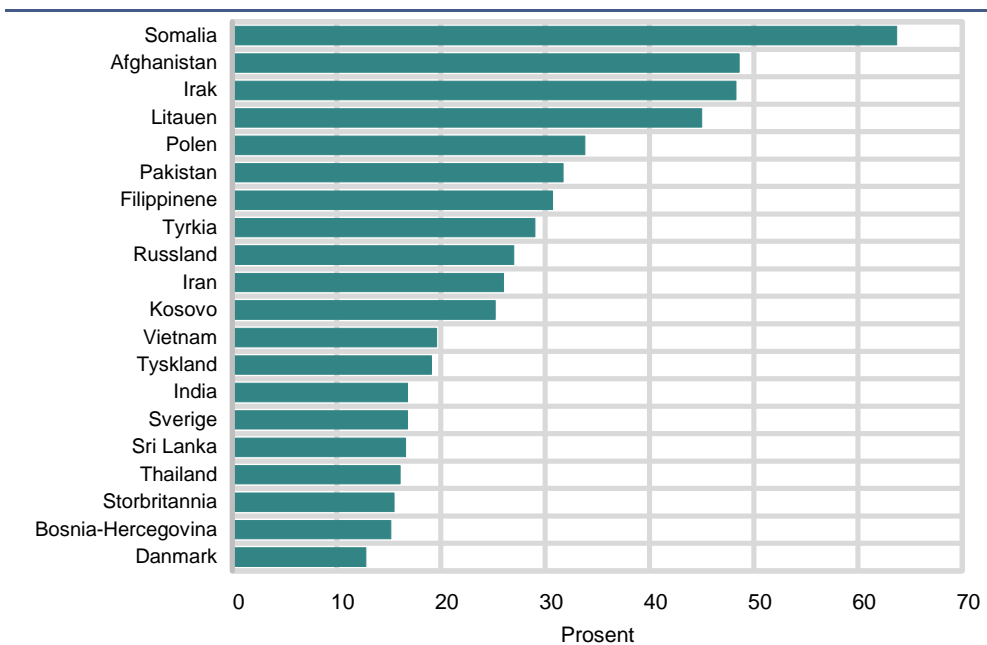
Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger

I 2011 tilhørte drøyt 31 prosent av alle innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre lavinntektsgruppen. Til sammen utgjorde dette 205 500 personer som også omfatter personer i studenthusholdninger. Siden studielån ikke inngår i det inntektsbegrepet som benyttes i målingen av lavinntekt er det ofte vanlig å utelate studenter i disse målingene. Da faller lavinntektsandelen til 30 prosent eller 193 600 personer. Blant innvandrere med landbakgrunn fra Øst-Europa, Asia, Afrika og Latin-Amerika viser tabell 5.4.1 at 35,8 prosent, eller drøyt 177 000 personer hadde lavinntekt i 2011. Uten personer i studenthusholdninger faller andelen til 34,5 prosent (nesten 167 000 personer).

¹⁰ I kapitel 4 er det også gitt en oversikt over andelen innvandrere med vedvarende lavinntekt etter landbakgrunn og botid.

Andelen med lavinntekt blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre har økt i perioden 2009 til 2011. Antall personer i husholdninger med årlig inntekt under 60 prosent av medianinntekten (EU-skala) viser en økning på 43 000 personer siden 2009. Personer med innvandrerbakgrunn blir stadig mer overrepresentert i lavinntektsgruppen. I 2009 utgjorde innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i overkant av 36 prosent av den totale lavinntektsgruppen i befolkningen. På bare to år (til 2011) har denne andelen økt til drøyt 44 prosent.

Figur 5.4.1. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med lavinntekt, etter landbakgrunn. EU-60. De 20 landene med flest bosatte personer per 1. januar 2012. Prosent

Personer i studenthusholdninger utelatt.

Kilde: Inntektsstatistikk for husholdninger. Statistisk sentralbyrå.

Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med bakgrunn fra Øst-Europa, Asia, Afrika og Latin-Amerika utgjør om lag 86 prosent av hele lavinntektsgruppen med innvandrerbakgrunn. Fra 2009 til 2011 økte antall personer med lavinntekt med bakgrunn fra disse regionene med nesten 39 000 personer. Om lag en tredel av disse tilhører husholdninger der hovedinntektstaker kom til landet som flyktning. Blant nyankomne flyktninger med introduksjonsstønad hadde syv av ti personer lavinntekt i 2011.

Det er viktig å være oppmerksom på at det er store variasjoner i omfanget av lavinntekt blant ulike innvandrergrupper. Figur 5.4.1 viser lavinntektsandelen blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med bakgrunn fra de 20 landene med flest bosatte i Norge ved utgangen av 2011. Personer i studenthusholdninger er her holdt utenfor. De høyeste lavinntektsandelene finner vi blant flyktninger fra Somalia, Afghanistan og Irak. Blant somaliske innvandrere tilhørte 64 prosent lavinntektsgruppen i 2011 etter EU-60. Blant irakiske og afghanske innvandrere har nær halvparten en husholdningsinntekt etter skatt per forbruksenhet som ligger under lavinntektsgrensen etter EU sin målemetode. Men også blant arbeidsinnvandrere fra for eksempel Litauen og Polen finner vi relativt høye lavinntektsandeler. Hos den desidert største innvandrergruppen i Norge, polakkene, har hver tredje person lavinntekt i 2011. Men her er det i tillegg viktig å være klar over at det i løpet av 2011 kom mange polakker og litauere til Norge. Mange av disse har dermed ikke opptjent arbeidsinntekt gjennom hele året. Blant svenske arbeidsinnvandrere er lavinntektsandelen langt lavere med 17 prosent, men allikevel nesten dobbelt så høy som i befolkningen totalt (9,6 prosent).

Yrkestilknytning

Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre er overrepresentert blant de ikke-yrkestilknyttede, og denne andelen har økt fra 2010 til 2011 (tabell 5.4.2). Blant innvandrere med en hovedinntektstaker fra enten Øst-Europa, Asia, Afrika eller Latin-Amerika tilhørte 30 prosent en husholdning uten noen yrkestilknyttede i 2011 – en økning på ett prosentpoeng fra året før. For flyktninger er det en tilsvarende utvikling - indikatoren økte med tre prosentpoeng fra 34,4 prosent i 2010 til 37,3 prosent i 2011. Men utviklingen i denne indikatoren står litt i kontrast til statistikken for arbeidsledighet. Fra 4. kvartal 2010 til 4. kvartal 2011 sank den registrerte arbeidsledigheten (målt i prosent av arbeidsstyrken) blant alle innvandrere 15-74 år fra 7,1 til 6,1 prosent. For innvandrere med bakgrunn fra Asia, Tyrkia, Afrika, Latin-Amerika og Europa utenom EU/EFTA gikk den registrerte ledigheten ned fra 8,8 til 8,2 prosent i samme periode. For å bli regnet som yrkestilknyttet i inntektsstatistikken må man ha inntekt fra arbeid som overstiger folketrygdens minste ytelse til en enslig. Denne ytelsen utgjorde 156 000 kroner i 2011. Tallene fra inntektsstatistikken og arbeidsmarkedsstatistikken antyder at flere innvandrere får en tilknytning til arbeidslivet, men at de har lave yrkesinntekter. Dette underbygges også av utviklingen i den andre indikatoren i tabell 5.4.2.

Blant de med lavinntekt i 2011 tilhørte 47 prosent en husholdning hvor hovedinntektstaker hadde bakgrunn fra Øst-Europa, Asia, Afrika eller Latin-Amerika, og hvor yrkesinntekt er største inntekt. Denne andelen har økt med ett prosentpoeng fra året før. Denne endringen fra 2010 til 2011 antyder at en del innvandrerhusholdninger ikke oppnår høye nok (yrkes)inntekter til å komme over lavinntektsgrensen. I kapittel 2 (tabell 2.3) viste vi for eksempel at lavinntektsgrensen i 2011 etter EU-60 lå på 389 200 kroner etter skatt for en familie bestående av to voksne med to barn. For en god del (innvandrer)husholdninger vil disse relativt høye lavinntektsgrensene allikevel gi flere i lavinntektsgruppen selv om flere får yrkesinntekt som viktigste inntektskilde. Lavt betalte jobber og bare én yrkesaktiv i parfamilier kan være to årsaker. En annen årsak er personer som har innvandret i løpet av året, og dermed ikke har hatt en full årsinntekt fra arbeid.

Tabell 5.4.2. Indikatorer¹ for yrkestilknytning, 2008-2011. Prosent

	2008	2009	2010	2011
Andel personer i husholdninger uten noen yrkestilknyttede				
Hele befolkningen uten studenter	21,2	21,7	22,0	22,5
Med lavinntekt	63,6	64,3	64,3	64,0
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i alt	25,7	26,5	26,6	27,3
Andel med lavinntekt	61,6	64,1	63,4	64,1
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med landbakgrunn fra Øst-Europa, Asia, Afrika og Latin-Amerika	28,0	28,9	28,9	29,9
Andel med lavinntekt	61,8	63,9	63,1	64,1
Personer med flyktningbakgrunn	32,4	34,4	34,4	37,3
Andel med lavinntekt	66,2	69,3	68,7	71,6
Flyktninger med introduksjonsstønad			85,6	88,3
Andel med lavinntekt			95,6	96,7
Andel personer i husholdninger der yrkesinntekt er største inntekt				
Hele befolkningen uten studenter	76,2	75,6	74,9	74,8
med lavinntekt	42,0	41,7	41,7	43,2
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i alt	75,3	73,5	72,8	73,7
Andel med lavinntekt	49,7	47,5	48,1	48,8
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med landbakgrunn fra Øst-Europa, Asia, Afrika og Latin-Amerika	72,6	70,3	69,6	70,8
Andel med lavinntekt	47,8	45,5	46,1	47,1
Personer med flyktningbakgrunn	64,4	60,8	58,3	58,0
Andel med lavinntekt	34,0	30,3	27,7	27,1
Flyktninger med introduksjonsstønad			8,7	8,5
Andel med lavinntekt			2,6	2,3

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kap. 2.5.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger

Utdanning

Tabell 5.4.3 viser at utdanningsnivået blant innvandrerhusholdninger ligger noe lavere enn i befolkningen generelt. Andelen personer tilhørende en husholdning hvor hovedinntektstaker er innvandrer med lav utdanning, og med landbakgrunn fra Øst-Europa, Asia, Afrika og Latin-Amerika, utgjorde 29 prosent i 2011. Dette er en høyere andel enn i hele befolkningen (20 prosent). Med lav utdanning mener vi her utdanning til og med grunnskolenivå. Andelen med lav utdanning ligger noe høyere i lavinntektsgruppen. Andelen personer tilhørende en husholdning med en flyktning som hovedinntektstaker, og som kun hadde fullført grunnskole, utgjorde 40 prosent i 2011. Andelen i lavinntektsgruppen var nærmere 50 prosent.

Tabell 5.4.3. Indikatorer¹ for utdanning. 2008-2011. Prosent

	2008	2009	2010	2011
Andel personer i husholdninger der hovedinntektstaker har lav utdanning				
Hele befolkningen uten studenter	20,7	20,5	19,9	20,1
Med lavinntekt	40,8	39,2	37,4	39,0
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i alt	22,1	22,2	21,0	24,7
Andel med lavinntekt	27,8	27,4	24,8	30,6
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med landbakgrunn fra Øst-Europa, Asia, Afrika og Latin-Amerika	26,7	26,9	25,4	29,0
Andel med lavinntekt	30,7	30,5	27,5	33,3
Personer med flyktningbakgrunn	34,8	37,1	36,2	40,8
Andel med lavinntekt	40,8	43,4	40,9	48,9
Flyktninger med introduksjonsstønad	35,2	53,2
Andel med lavinntekt	31,2	50,9

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kap. 2.5.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger

Tabell 5.4.4. Indikatorer for økonomisk utsatthet. 2008-2011. Prosent

	2008	2009	2010	2011
Andel personer i husholdninger som mottar bostøtte				
Hele befolkningen uten studenter	4,4	4,7	5,2	5,3
Med lavinntekt	20,2	19,8	21,8	23,2
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i alt	13,3	13,6	14,5	14,3
Andel med lavinntekt	27,0	26,4	27,2	28,1
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med landbakgrunn fra Øst-Europa, Asia, Afrika og Latin-Amerika	17,4	17,6	18,5	18,1
Andel med lavinntekt	30,6	29,8	30,6	31,4
Personer med flyktningbakgrunn	28,7	29,5	31,5	32,0
Andel med lavinntekt	48,6	49,2	51,8	53,6
Flyktninger med introduksjonsstønad	88,1	88,8
Andel med lavinntekt	89,4	89,5
Andel personer i husholdninger som mottar sosialhjelp				
Hele befolkningen uten studenter	4,5	4,8	4,8	4,7
Med lavinntekt	18,4	18,4	18,8	19,5
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i alt	14,3	14,5	14,2	13,6
Andel med lavinntekt	28,5	27,5	26,2	26,3
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med landbakgrunn fra Øst-Europa, Asia, Afrika og Latin-Amerika	18,6	18,5	18,0	17,1
Andel med lavinntekt	32,3	31,0	29,4	29,4
Personer med flyktningbakgrunn	30,4	30,7	30,9	30,6
Andel med lavinntekt	51,1	51,0	50,2	51,0
Flyktninger med introduksjonsstønad	74,6	72,2
Andel med lavinntekt	76,0	74,7
Andel personer i husholdninger som mottar både bostøtte og sosialhjelp				
Hele befolkningen uten studenter	1,9	2,2	2,4	2,5
Med lavinntekt	9,8	10,5	11,8	13,0
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i alt	8,7	9,1	9,6	9,4
Andel med lavinntekt	18,9	18,9	19,0	19,7
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med landbakgrunn fra Øst-Europa, Asia, Afrika og Latin-Amerika	11,6	12,0	12,5	12,2
Andel med lavinntekt	21,7	21,7	21,6	22,2
Personer med flyktningbakgrunn	20,1	21,0	22,6	22,9
Andel med lavinntekt	36,0	37,4	38,6	40,5
Flyktninger med introduksjonsstønad	67,9	66,3
Andel med lavinntekt	69,2	68,4

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kap. 2.5.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger

Økonomisk utsatthet

Ved manglende yrkesinntekt og ikke opparbeidede trygderettigheter, blir ulike økonomiske støtteordninger desto viktigere for mange innvandrere. Hvis vi måler økonomisk utsatthet ved å se på andelen personer som tilhører husholdninger som mottar bostøtte og økonomisk sosialhjelp, ser vi at innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre fra Øst-Europa, Asia, Afrika og Latin-Amerika er klart overrepresentert i forhold til hele befolkningen (tabell 5.4.4). Andelen personer som mottok bostøtte utgjorde drøyt 18 prosent blant disse gruppene i 2011. Denne andelen har vært relativt stabil de siste årene. Dette gjelder også for lavinntektsgruppen hvor andelen med bostøtte har ligget på rundt 30 prosent i årene 2008 til 2011.

Ser vi på andelen som mottar sosialhjelp i 2011, utgjør denne 17 prosent for innvandrere med bakgrunn fra Øst-Europa, Asia, Afrika og Latin-Amerika. Andelen har gått noe ned de siste årene. Både sosialhjelp og bostøtte er langt mer utbredt blant de som befinner seg lavest i inntektsfordelingen, og disse overføringene er i tillegg langt mer utbredt blant økonomisk utsatte innvandrere, enn i lavinntektsgruppen i befolkningen generelt. Blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre fra Øst-Europa, Asia, Afrika og Latin-Amerika i lavinntektsgruppen i 2011, tilhører drøyt 29 prosent en husholdning som mottar sosialhjelp. Dette er samme andel som i 2010, men en reduksjon på 3 prosentpoeng sammenlignet med 2008.

Blant flyktninger totalt har indikatoren for mottak av sosialhjelp holdt seg stabil rundt 30 prosent i årene 2008-2011. I lavinntektsgruppen har andelen ligget rundt 50 prosent i samme periode.

Rente- og gjeldsbelastning

Økonomisk utsatthet kan også måles ved å se på graden av rente- og gjeldsbelastning. Tabell 5.4.5 viser andelen personer som tilhører en husholdning hvor renteutgiftene utgjør 15 prosent eller mer av husholdningens samlede inntekt. Andelen med høy gjeldsrentebelastning i hele befolkningen utgjorde 9,3 prosent i 2011. Gjeldsrentebelastningen blant innvandrerhusholdningene generelt lå noe lavere (8,6 prosent). Blant innvandrere med lavinntekt var tilsvarende andel 7,9 prosent – samme som året før.

Tabell 5.4.5. Indikatorer for rente- og gjeldsbelastning, 2008-2011. Prosent

	2008	2009	2010	2011
Andel personer i husholdninger med høy rentebelastning				
Hele befolkningen uten studenter	24,4	11,0	8,7	9,3
Med lavinntekt	17,7	14,4	12,4	12,5
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i alt	20,7	10,6	8,4	8,6
Andel med lavinntekt	11,9	9,1	7,9	7,9
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med landbakgrunn fra Øst-Europa, Asia, Afrika og Latin-Amerika	20,6	11,1	8,8	8,9
Andel med lavinntekt	11,5	8,7	7,5	7,5
Personer med flyktningbakgrunn	21,5	11,9	9,7	10,1
Andel med lavinntekt	10,1	7,8	7,2	7,3
Flyktninger med introduksjonsstønad			0,2	0,3
Andel med lavinntekt			0,2	0,2
Andel personer i husholdninger med høy gjeldsbelastning				
Hele befolkningen uten studenter	13,5	14,4	15,1	15,6
Med lavinntekt	17,3	18,2	17,4	17,1
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i alt	13,9	13,9	14,0	14,0
Andel med lavinntekt	13,6	13,8	13,4	12,6
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med landbakgrunn fra Øst-Europa, Asia, Afrika og Latin-Amerika	14,4	14,4	14,3	14,2
Andel med lavinntekt	13,1	13,3	13,0	12,1
Personer med flyktningbakgrunn	14,6	14,7	14,9	15,3
Andel med lavinntekt	11,5	11,9	12,2	12,0
Flyktninger med introduksjonsstønad			0,5	0,7
Andel med lavinntekt			0,2	0,5

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kap. 2.5.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger

Andelen med høy gjeldsbelastning fortsetter å øke blant norske husholdninger generelt, men ligger stabil blant innvandrershusholdningene. For innvandrere med bakgrunn fra Øst-Europa, Asia, Afrika og Latin-Amerika var det i 2011 rundt 14 prosent som tilhørte en husholdning med en samlet gjeld som er minst tre ganger så høy som samlet inntekt. Her har det omtrent ikke vært noen endring i den relative andelen siden 2008. Andelen med høy gjeldsbelastning ligger noe lavere for innvandrershusholdninger under lavinntektsgrensen.

Inntektssammensetning

Inntektstallene for 2011 viser at yrkesinntekten øker i inntektsmessig betydning for innvandrershusholdningene. Yrkesinntekt utgjør i gjennomsnitt 75 prosent av den samlede inntekten til husholdninger hvor hovedinntektstaker har innvandrerbakgrunn. Tilsvarende andel året før var 74 prosent. Samtidig har samlede overføringer fått en noe redusert betydning. Dette gjelder for innvandrere og norskfødte med innvandrereforeldre både under og over lavinntektsgrensen.

Tabell 5.4.6 viser at de som befinner seg i lavinnteksgruppen har en klart lavere andel av samlet husholdningsinntekt fra arbeid, sammenlignet med dem som ikke har lavinntekt. Det motsatte gjelder for stønader. Blant de inntektsfattige husholdningene med en hovedinntektstaker fra Øst-Europa, Asia, Afrika eller Latin-Amerika, utgjør ulike overføringer halvparten av den totale husholdningsinntekten, mens yrkesinntekten har en andel på 49 prosent. I 2010 stod yrkesinntekten for 48 prosent av disse husholdningenes inntekter.

De to viktigste overføringene for lavinntekts-husholdninger med bakgrunn fra Øst-Europa, Asia, Afrika eller Latin-Amerika, er pensjoner fra folketrygden og økonomisk sosialhjelp, med andeler på henholdsvis 13 og 7 prosent av husholdningens samlede inntekter. Sammenlignet med de tre foregående årene har sosialhjelp fått en mindre inntektsmessig betydning for disse innvandrershusholdningene i lavinnteksgruppen.

Tabell 5.4.6. Innteksregnskap for hele befolkningen og husholdninger der hovedinntektstaker er innvanderer eller norskfødt med innvandrereforeldre¹. Gjennomsnitt og andel av samlet inntekt. 2011. Kroner og prosent

	Hele befolkningen uten studenter		Innvandrere og norskfødte med innvandrereforeldre			Innvandrere og norskfødte med innvandrereforeldre med landbakgrunn fra Øst-Europa, Asia, Afrika og Latin-Amerika			Personer med flyktningbakgrunn		Flyktninger med introduksjonsstønad				
	Med lav-inntekt ²	Ikke lav-inntekt	Alle	Med lav-inntekt ²	Ikke lav-inntekt	Alle	Med lav-inntekt ²	Ikke lav-inntekt	Alle	Med lav-inntekt ²	Ikke lav-inntekt	Alle	Med lav-inntekt ²	Ikke lav-inntekt	Alle
Yrkesinntekter	39	71	69	52	78	75	49	77	72	28	70	62	7	32	18
Kapitalinntekter ³ ..	3	5	5	1	2	2	1	2	1	0	1	1	0	0	0
Overføringer	58	24	25	48	19	23	50	21	26	72	29	37	93	68	82
Herav:															
Pensjoner fra folketrygden	36	14	15	14	8	9	13	8	9	17	10	12	1	4	2
Tjenestepensjoner	2	4	4	1	2	2	1	1	1	2	1	1	0	0	0
Dagpenger ved arbeidsledighet ..	3	1	1	4	2	2	4	2	2	4	2	3	0	1	0
Sykepenger	2	2	2	2	3	3	2	3	3	2	4	4	0	1	0
Barnetrygd	2	1	1	4	1	2	4	2	2	5	2	3	4	2	3
Bostøtte	2	0	0	3	0	1	4	1	1	6	1	2	10	7	9
Sosialhjelp	4	0	0	6	1	1	7	1	2	13	2	4	14	8	12
Introduksjonsstønad	1	0	0	4	0	1	5	1	1	10	2	3	56	38	48
Samlet inntekt	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Samlet inntekt	196 200	747 500	675 400	166 300	657 400	478 800	173 700	600 800	425 900	214 300	607 500	445 200	215 500	373 000	266 800
Inntekt etter skatt ..	164 000	553 400	502 500	143 600	492 600	365 700	151 000	462 100	334 700	192 500	475 400	358 600	196 500	318 500	236 200
Inntekt etter skatt pr. forbruksenhet (EU-skala) ⁴	122 000	353 400	323 200	97 000	317 900	237 600	100 400	293 700	214 500	118 700	281 400	214 200	135 000	235 000	167 500
Antall personer i husholdningen	1,6	2,3	2,2	1,9	2,3	2,2	1,9	2,4	2,2	2,4	2,7	2,6	2,2	2,0	2,1
Antall observasjoner (husholdninger) ...	288 637	1 917 531	2 206 168	110 979	194 320	305 299	91 564	132 060	223 624	35 340	50 267	85 607	5 850	2 821	8 671

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kapittel 2. ² Lavinntekt er definert som inntekt under 60 prosent av medianinntekten for alle. EU-skala.

³ Negative kapitalinntekter er satt lik 0. ⁴ Omfatter også negative kapitalinntekter.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

I husholdninger med lavinntekt hvor hovedinntektstaker har flyktningbakgrunn er avhengigheten av overføringer langt større – 72 prosent av samlet inntekt. Ytelser fra folketrygden er den viktigste overføringen med en andel på 17 prosent i 2011, fulgt av sosialhjelp med 13 prosent. Sosialhjelp har fortsatt en langt større betydning for innvandrershusholdningene i lavinntektsgruppen sammenlignet med lavinntektsgruppen generelt. I 2011 utgjorde økonomisk sosialhjelp 4 prosent av samlet inntekt blant lavinntektshusholdningene i hele befolkningen.

Blant nyankomne flyktninger med introduksjonsstønad utgjør denne stønaden i gjennomsnitt 48 prosent av husholdningenes samlede inntekter. Blant lavinntekts-husholdningene har denne stønaden en andel på 56 prosent. Sosialhjelp og bostøtte står for ytterligere en firedel av lavinntektshusholdningenes inntekter, mens inntekt fra eget arbeid kun utgjør 7 prosent for disse nyankomne flyktningene. Blant nyankomne flyktninger over lavinntektsgrensen utgjør inntekt fra eget arbeid en tredel av husholdningsinntekten.

Inntektsfordeling

I tabell 5.4.7 er inntektsfordelingen blant innvandrere og norskfødte med innvandrereforeldre belyst ved hjelp av tre forskjellige ulikhetsmål. Inntektsulikheten er større i denne delen av befolkningen, enn i befolkningen totalt sett.

Tabell 5.4.7. Fordeling av inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala)¹. 2008-2011

	2008	2009	2010	2011
S80/S20²				
Hele befolkningen uten studenter	3,6	3,4	3,4	3,5
Innvandrere og norskfødte med innvandrereforeldre i alt	5,7	5,4	5,4	5,5
Innvandrere og norskfødte med innvandrereforeldre med landbakgrunn fra Øst-Europa, Asia, Afrika og Latin-Amerika	5,0	4,9	4,8	4,9
Personer med flyktningbakgrunn	3,9	3,7	3,6	3,7
Flyktninger med introduksjonsstønad			2,9	2,8
P90/P10³				
Hele befolkningen uten studenter	2,7	2,6	2,6	2,7
Innvandrere og norskfødte med innvandrereforeldre i alt	3,9	3,7	3,8	3,8
Innvandrere og norskfødte med innvandrereforeldre med landbakgrunn fra Øst-Europa, Asia, Afrika og Latin-Amerika	3,6	3,5	3,5	3,6
Personer med flyktningbakgrunn	3,0	2,8	2,7	2,8
Flyktninger med introduksjonsstønad			2,6	2,4
Gini-koeffisient⁴				
Hele befolkningen uten studenter	0,247	0,237	0,240	0,241
Innvandrere og norskfødte med innvandrereforeldre i alt	0,303	0,295	0,296	0,297
Innvandrere og norskfødte med innvandrereforeldre med landbakgrunn fra Øst-Europa, Asia, Afrika og Latin-Amerika	0,279	0,274	0,272	0,275
Personer med flyktningbakgrunn	0,250	0,241	0,239	0,244
Flyktninger med introduksjonsstønad			0,197	0,186

¹ Omfatter også negative beløp. Personer i studenthusholdninger er utelatt

² S80/S20 er forholdet mellom gjennomsnittsinntektene til rikeste og fattigste 20 prosent i gruppen.

³ P90/P10 er forholdstallet mellom inntekten til den personen som befinner seg mellom desil 9 og desil 10 (P90) og inntekten til den personen som befinner seg mellom desil 1 og desil 2 (P10).

⁴ Gini-koeffisienten er et summarisk mål som varierer fra 0 (minst ulikhet) og 1 (størst ulikhet).

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Ulikhetsmålet S80/S20 viser gjennomsnittlig ekvivalentinntekt (EU-skala) for de 20 prosentene med høyest inntekt, dividert med gjennomsnittlig ekvivalentinntekt til de 20 prosentene med lavest inntekt. I 2011 var forholdstallet 3,5 i hele befolkningen (eksklusive personer i studenthusholdninger), sammenlignet med 5,5 blant innvandrere og norskfødte med innvandrereforeldre. Blant innvandrere og norskfødte med innvandrereforeldre fra Øst-Europa, Asia, Afrika og Latin-Amerika var forholdstallet 4,9 – litt høyere enn året før. Indikatoren viser med andre ord at den "rikeste" femdelen av disse innvandrene hadde en gjennomsnittlig ekvivalentinntekt som lå nesten fem ganger høyere enn den "fattigste" femdelen. At inntektsulikheten blant innvandrere og norskfødte med innvandrereforeldre ligger langt høyere enn i befolkningen generelt, kan delvis forklares med en relativt høy andel husholdninger som står utenfor både arbeidsmarkedet og trygdesystemet, og som mottar ulike typer

overføringer, eksempelvis sosialhjelp, som ikke klarer å kompensere for manglende yrkesinntekter og pensjoner/trygd.

Gini-koeffisienten (se kapittel 2 for en nærmere definisjon) viser også at inntektsulikheten blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre ligger langt høyere enn i befolkningen generelt. Unntaket er blant flykninghusholdene som har en inntektsulikhet mer på linje med hele befolkningen.

5.5. Sosiale indikatorer for aleneboende minstepensjonister

Mads Ivar Kirkeberg og Lotte Rustad Thorsen

Hovedpunktene i dette kapittelet kan oppsummeres ved:

- Fire av ti minstepensjonister bor alene
- Aleneboende minstepensjonister har klart lavere inntekt enn andre minstepensjonister
- Aleneboende alderspensjonister med minstepensjonsnivå har lavest gjennomsnittsinntekt, men det er minstepensjonister med uførepensjon som oftest mottar supplerende stønader som sosialhjelp og bostøtte
- Andelen med lavinntekt har gått ned både blant alders- og uførepensjonistene
- Færre enslige minstepensjonister eier egen bolig, sammenlignet med befolkningen totalt
- Nesten ingen minstepensjonister bor trangt og fire av ti bor romslig
- Selv om boutgiftene er små, har knapt en av fire aleneboende minstepensjonister høy boutgiftsbelastning, samme som i befolkningen totalt
- Få minstepensjonister oppgir betalingsproblemer

Minstepensjon

Minstepensjon er navnet på garantert minste pensjon fra folketrygden til pensjonister som mottar etterlattepensjon eller uførepensjon. Minstepensjon består av grunnpensjon og særtillegg. For en enslig pensjonist er minstepensjonen summen av grunnbeløpet i folketrygden (G) og særtillegg etter ordinær sats (100 prosent av G) (Nav 2013a).

Minstepensjonsnivå

Minste pensjonsnivå er en garantert minste alderspensjonsytelse fra folketrygden. Minste pensjonsnivå erstattet fra og med 1. januar 2011 begrepet minstepensjon for alderspensjonister. En må ta ut 100 prosent alderspensjon og ha minst tre års trygdetid for å ha rett til minste pensjonsnivå. Fullt minste pensjonsnivå får man hvis man har 40 års trygdetid eller mer. Størrelsen på minste pensjonsnivå avhenger av sivilstatus. Om man er gift eller samboende, avhenger minste pensjonsnivå også av ektefelles/samboers inntekt og pensjon. Man har rett til minstepensjonsnivå etter høy sats dersom man er enslig (Nav 2013b).

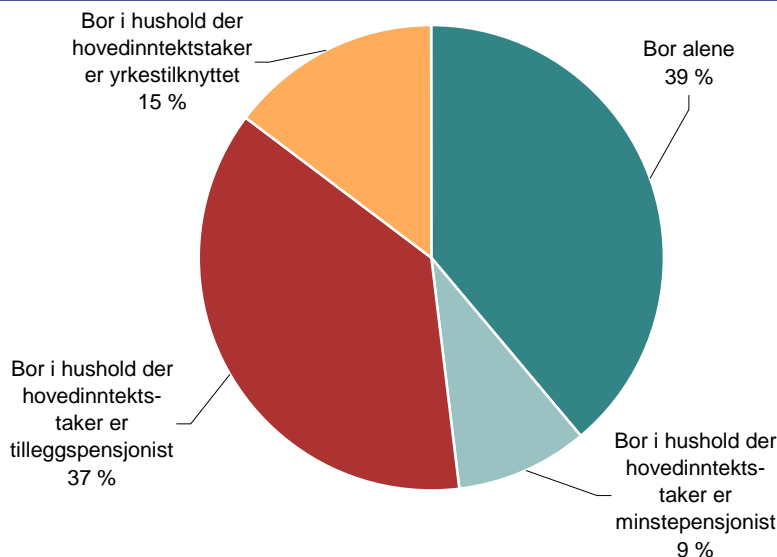
Inntektsstatistikken for husholdninger viser at det ved utgangen av 2011 var om lag 210 000 minstepensjonister bosatt i privathusholdninger i Norge. Om lag 147 000 av disse var alderspensjonister med minstepensjonsnivå, mens drøyt 59 000 var minstepensjonister med uførepensjon. I tillegg var det en liten gruppe minstepensjonister (ca. 3 400 personer) med andre typer pensjoner, for eksempel etterlattepensjon.

Mange minstepensjonister bor i husholdninger sammen med andre. I 2011 gjaldt dette for drøyt seks av ti minstepensjonister. Det er mest vanlig for minstepensjonister å bo sammen med en annen pensjonist som ikke er minstepensjonist. I 2011 gjaldt dette for 37 prosent av minstepensjonistene (figur 5.5.1). Det er i tillegg 15 prosent av minstepensjonistene som bor i husholdninger der hovedinntektstakeren er yrkestilknyttet. En mindre gruppe av minstepensjonister bor sammen med en annen minstepensjonist. Dette gjaldt i 2011 for om lag 9 prosent

av minstepensjonistene. Dette betyr at det er drøyt 81 000 minstepensjonister som er aleneboende. Dette tilsvarer om lag 39 prosent av alle minstepensjonister.

Aleneboende minstepensjonister inngår i flere av de andre gruppene som blir omtalt i denne rapporten. Dette gjelder blant annet for gruppen aleneboende 67 år og eldre, der 25 prosent er minstepensjonister. I tillegg utgjør aleneboende minstepensjonister 32 prosent av alle personer med supplerende stønad.

Figur 5.5.1. Minstepensjonistenes husholdningssammensetning. Prosent. 2011

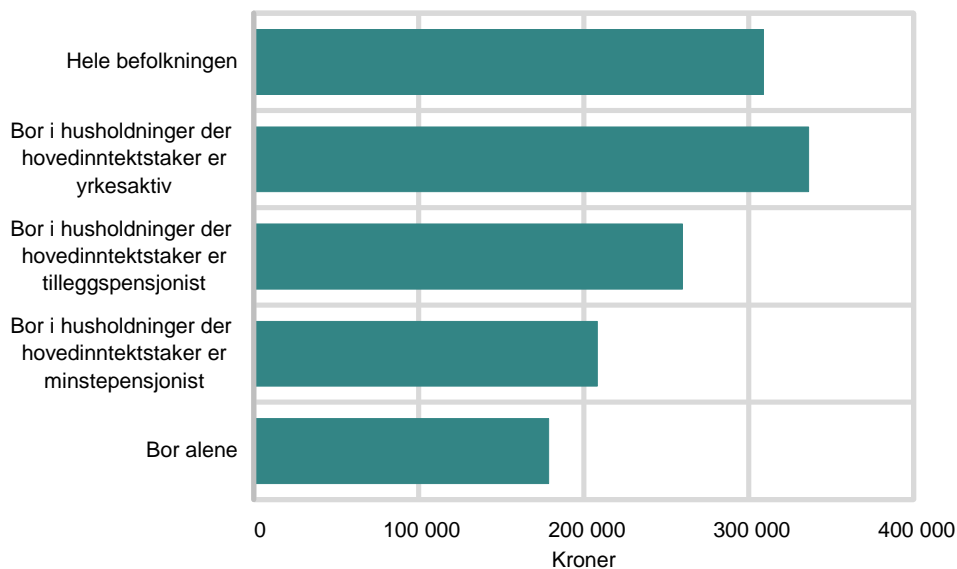

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger

Lavinntekt

Det er klare forskjeller i husholdningsøkonomien til minstepensjonistene, avhengig av husholdningstype. Som figur 5.5.2 viser, skiller aleneboende minstepensjonister seg ut ved å ha et klart lavere inntektsnivå (medianinntekt per forbruksenhet) enn minstepensjonister som bor sammen med andre. En aleneboende minstepensjonist har for eksempel en inntekt per forbruksenhet som bare tilsvarer i underkant av 70 prosent av nivået til de minstepensjonistene som bor sammen med en tilleggspensjonist.

Figur 5.5.2. Inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala) for minstepensjonister i ulike husholdningstyper. Median. Kroner. 2011

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger

I 2011 utgjorde gjennomsnittlig minstepensjon for enslige 156 040 kroner. Minstepensjonsnivå for enslige alderspensjonister (høy sats per 1. mai 2011) utgjorde 157 639 kroner. Siden disse ytelsene ligger klart lavere enn den årlige lavinntektsgrensen for enslige basert på EU-60 prosent i 2011 (185 300 kroner), er det som forventet svært mange aleneboende minstepensjonister i lavinntektsgruppen. I 2011 hadde 60 prosent av alle aleneboende minstepensjonister lavinntekt, en nedgang fra året før (64 prosent). Dette forlenger en klar trend over flere år hvor andelen med lavinntekt i denne pensjonistgruppen har blitt redusert.

Tabell 5.5.1. Prosentvis andel og antall¹ med lavinntekt. EU-skala. 2008-2011

	2008	2009	2010	2011
Hele befolkningen uten studenter	4 652 105	4 704 961	4 756 689	4 812 393
Andel med lavinntekt	10,2	9,5	9,4	9,6
Antall med lavinntekt	474 000	447 000	448 000	464 000
Aleneboende minstepensjonist	79 233	79 038	80 318	81 240
Andel med lavinntekt	75,2	67,6	64,2	60,3
Antall med lavinntekt	59 600	53 400	51 600	49 000
med alderspensjon	61 332	60 475	60 823	61 035
Andel med lavinntekt	79,3	73,1	70,0	65,4
Antall med lavinntekt	48 600	44 200	42 600	39 900
med uførepensjon	15 287	15 918	16 787	18 541
Andel med lavinntekt	66,7	53,9	50,2	48,5
Antall med lavinntekt	10 200	8 600	8 400	9 000

¹ Avrundede tall.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger

Blant aleneboende alderspensjonister med minstepensjonsnivå var andelen med lavinntekt på 65 prosent i 2011 – en nedgang på nesten fem prosentpoeng fra året før. Det er en langt lavere andel med lavinntekt blant aleneboende minstepensjonister med uførepensjon. Her var lavinntektsandelen på drøyt 48 prosent i 2011 – en nedgang på nesten to prosentpoeng fra 2010.

I det følgende skal vi se nærmere på en rekke sosiale indikatorer for aleneboende alderspensjonister med minstepensjonsnivå (også kalt aleneboende minstepensjonist med alderspensjon) og aleneboende minstepensjonister med uførepensjon.

Yrkestilknytning

Det er som forventet få minstepensjonister som er yrkesaktive. Blant aleneboende alderspensjonister med minstepensjonsnivå var under 1 prosent yrkestilknyttet i 2011. Dette er samme andel som for tidligere år. Blant minstepensjonister med uførepensjon er andelen yrkestilknyttede større. I 2011 hadde 3-4 prosent av disse pensjonistene en yrkesinntekt høyere enn minsteytelsen fra folketrygden, og yrkesinntekt som største inntektskilde. Tallene viser marginale endringer fra tidligere år. Blant uføre minstepensjonister med lavinntekt er det nesten ingen yrkestilknyttede.

Tabell 5.5.2. Indikatorer¹ for yrkestilknytning. 2008-2011. Prosent

	2008	2009	2010	2011
Andel personer i husholdninger uten noen yrkestilknyttede				
Hele befolkningen uten studenter	21,2	21,7	22,0	22,5
med lavinntekt	63,6	64,3	64,3	64,0
Aleneboende minstepensjonist	97,3	97,2	97,1	97,0
med lavinntekt	99,9	99,9	99,9	99,9
med alderspensjon	99,5	99,5	99,4	99,1
og med lavinntekt	100,0	100,0	100,0	99,9
med uførepensjon	96,4	96,6	96,5	96,7
og med lavinntekt	99,7	99,9	99,8	99,9
Andel personer i husholdninger der yrkesinntekt er største inntekt				
Hele befolkningen uten studenter	76,2	75,6	74,9	74,8
med lavinntekt	42,0	41,7	41,7	43,2
Aleneboende minstepensjonist	2,8	3,0	3,1	3,2
med lavinntekt	0,2	0,2	0,2	0,3
med alderspensjon	0,5	0,5	0,6	0,9
og med lavinntekt	0,0	0,1	0,1	0,1
med uførepensjon	4,3	4,2	4,3	4,2
og med lavinntekt	0,9	0,7	0,7	0,7

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kap. 2.5.

Kilde Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger

Utdanning

Pensjonistbefolkningen har gjennomgående lavere utdanningsnivå enn resten av befolkningen. Dette gjelder også for aleneboende minstepensjonister. Mens andelen i den voksne befolkningen med lav utdanning var 20 prosent i 2011, gjaldt dette for 59 prosent av alle aleneboende minstepensjonister. Siden det er flest med lav utdanning blant de aller eldste, er det en noe høyere andel alderspensjonister med lav utdanning sammenlignet med uførepensjonistene.

Tabell 5.5.3. Indikatorer¹ for utdanning, 2008-2011. Prosent

	2008	2009	2010	2011
Andel personer i husholdninger der hovedinntektstaker har lav utdanning				
Hele befolkningen uten studenter	20,7	20,5	19,9	20,1
Med lavinntekt	40,8	39,2	37,4	39,0
Aleneboende minstepensjonist	62,0	61,1	60,2	59,2
med lavinntekt	65,6	64,4	63,5	63,1
med alderspensjon	65,0	64,2	63,0	61,5
og med lavinntekt	67,9	66,6	65,5	65,1
med uførepensjon	54,1	53,7	53,8	54,2
og med lavinntekt	55,5	54,4	54,3	54,8

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kap. 2.5.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger

Økonomisk utsatthet

Enslige minstepensjonister er blant målgruppene for bostøtteordningen. I 2011 fikk nesten 37 prosent av alle aleneboende minstepensjonister bostøtte, som var en klart høyere andel enn i befolkningen (drøyt 5 prosent). Blant minstepensjonistene er det de med uførepensjon som er de hyppigste mottakerne av bostøtte. I 2011 mottok om lag 62 prosent av uførepensjonistene bostøtte, mens dette var tilfelle for 30 prosent av alderspensjonistene. Forklaringen er trolig at uførepensjonistene generelt sett har større boutgifter enn alderspensjonistene, blant annet som følge av at mange i denne gruppen er leietakere med høy husleie eller er eiere der bolig gjelden ennå ikke er nedbetalt.

Tabell 5.5.4. Indikatorer¹ for økonomisk utsatthet, 2008-2011. Prosent

	2008	2009	2010	2011
Andel personer i husholdninger som mottar bostøtte				
Hele befolkningen uten studenter	4,4	4,7	5,2	5,3
Med lavinntekt	20,2	19,8	21,8	23,2
Aleneboende minstepensjonister	37,9	38,1	37,5	36,6
med lavinntekt	37,3	30,9	28,6	27,9
med alderspensjon	33,3	33,1	32,0	30,4
og med lavinntekt	32,7	26,6	24,1	23,0
med uførepensjon	61,1	61,6	61,9	61,5
og med lavinntekt	59,7	53,3	51,8	50,3
Andel personer i husholdninger som mottar sosialhjelp				
Hele befolkningen uten studenter	4,5	4,8	4,8	4,7
Med lavinntekt	18,4	18,4	18,8	19,5
Aleneboende minstepensjonister	5,2	5,4	5,2	5,3
Med lavinntekt	3,8	2,7	2,8	2,9
med alderspensjon	1,1	1,1	1,0	1,0
og med lavinntekt	0,8	0,6	0,6	0,6
med uførepensjon	22,2	22,0	20,6	19,2
og med lavinntekt	17,5	13,8	14,1	13,0
Andel personer i husholdninger som mottar både bostøtte og sosialhjelp				
Hele befolkningen uten studenter	1,9	2,2	2,4	2,5
Med lavinntekt	9,8	10,5	11,8	13,0
Aleneboende minstepensjonister	4,2	4,3	4,3	4,4
Med lavinntekt	2,9	1,9	2,0	2,1
med alderspensjon	0,9	0,9	0,9	0,9
og med lavinntekt	0,7	0,4	0,4	0,4
med uførepensjon	18,0	17,7	17,0	16,3
og med lavinntekt	13,4	9,6	10,0	9,5

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kap. 2.5.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger

Det er også klare forskjeller mellom minstepensjonistene når det gjelder sosialhjelpsbruk. Det er svært få minstepensjonister med alderspensjon som mottar sosialhjelp. I 2011 var andelen bare én prosent. Dette står i klar kontrast til uføre-

pensjonistene, der 19 prosent fikk sosialhjelp. Aleneboende uførepensjonister med minstepensjon framstår derfor som en av de gruppene som er mest avhengig av økonomisk sosialhjelp, på samme måte som en del innvandrergupper, langtidsledige og personer med supplerende stønad.

Det er også uførepensjonistene som bidrar til at enslige minstepensjonister er overrepresentert blant mottakerne av både sosialhjelp og bostøtte. Mens andelen var bare 2,5 prosent i befolkningen, er andelen blant aleneboende minstepensjonister 4,4 prosent i 2011. Blant de minstepensjonistene som får uførepensjon var andelen som mottar både sosialhjelp og bostøtte på drøyt 16 prosent i 2011.

Tabell 5.5.4 viser også hvor mange av minstepensjonistene i lavinntektsgruppen som mottar bostøtte og sosialhjelp. Det går fram av tabellen at andelen med slike stønader er noe lavere for minstepensjonister i lavinntektsgruppen, enn for alle minstepensjonister. Dette tyder på at disse stønadene er med på å løfte mange minstepensjonister ut av lavinntektsgruppen. Dette ser i særlig grad ut til å være tilfelle for aleneboende minstepensjonister med uførepensjon.

Rente- og gjeldsbelastning

De fleste pensjonistene har lavere rente- og gjeldsbelastning enn befolkningen i alt. Mens drøyt 9 prosent av befolkningen hadde en høy rentebelastning i 2011, var dette tilfelle for under 5 prosent blant alle aleneboende minstepensjonister. Men igjen er det klare forskjeller mellom de av minstepensjonistene som mottar alderspensjon og de med uførepensjon. Mens gruppen av minstepensjonister med uførepensjon har en andel med høy rentebelastning om lag på nivå med befolkningen i alt, er tilsvarende andel mye lavere blant alderspensjonistene. Andelen med høy gjeldsbelastning er også mye høyere blant uførepensjonistene sammenlignet med alderspensjonistene.

Det ser videre ut til at de av minstepensjonistene som tilhører lavinntektsgruppen har en noe mindre sannsynlighet for å ha høy rente- og gjeldsbelastning, enn andre minstepensjonister. Dette gjelder både blant minstepensjonister med alderspensjon og uførepensjon.

Tabell 5.5.5. Indikatorer¹ for rente- og gjeldsbelastning, 2008-2011. Prosent

	2008	2009	2010	2011
Andel personer i husholdninger med høy rentebelastning				
Hele befolkningen uten studenter	24,4	11,0	8,7	9,3
Med lavinntekt	17,7	14,4	12,4	12,5
Aleneboende minstepensjonister	7,3	4,9	4,4	4,8
Med lavinntekt	5,4	3,3	2,8	3,2
med alderspensjon	5,2	3,4	3,1	3,4
og med lavinntekt	3,9	2,3	1,9	2,3
med uførepensjon	14,5	10,0	8,9	9,3
og med lavinntekt	12,0	8,1	6,7	7,4
Andel personer i husholdninger med høy gjeldsbelastning				
Hele befolkningen uten studenter	13,5	14,4	15,1	15,6
Med lavinntekt	17,3	18,2	17,4	17,1
Aleneboende minstepensjonister	5,4	5,7	5,9	6,2
og med lavinntekt	4,1	3,8	3,8	4,3
med alderspensjon	4,0	4,2	4,3	4,6
og med lavinntekt	2,9	2,9	2,7	3,2
med uførepensjon	10,8	10,7	11,3	11,5
og med lavinntekt	9,2	8,3	8,8	9,1

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kap. 2.5.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger

Inntektssammensetning

Tabell 5.5.6 gir en mer detaljert beskrivelse av hvilke inntekter som henholdsvis minstepensjonister over og under lavinntektsgrensen mottar. Det som kjennetegner minstepensjonister i lavinntektsgruppen er at en stor del av den samlede inntekten er pensjoner fra folketrygden, mens de som ikke har lavinntekt ofte har andre inntekter i tillegg til pensjonen. I 2011 utgjorde minstepensjonen 88 prosent av samlet inntekt for de i lavinntektsgruppen, men 61 prosent for de over lavinntektsgrensen.

Tabell 5.5.6. Inntektsregnskap for hele befolkningen og husholdninger der hovedinntektstaker er minstepensjonist¹. Gjennomsnitt og andel av samlet inntekt. 2011. Kroner og prosent

	Aleneboende minstepensjonister											
	Hele befolkningen uten studenter											
	Med lav- inntekt ²	Ikke lav- inntekt	Alle	Alle			Med alderspensjon			Med uførepensjon		
			Med lav- inntekt ²	Ikke lav- inntekt	Alle	Med lav- inntekt ²	Ikke lav- inntekt	Alle	Med lav- inntekt ²	Ikke lav- inntekt	Alle	
Yrkesinntekter	39	71	69	0	11	5	0	5	2	1	9	6
Kapitalinntekter ³	3	5	5	4	7	5	4	9	6	2	3	2
Overføringer	58	24	25	96	82	89	96	86	91	97	88	92
Herav:												
Pensjoner fra												
folketrygden	36	14	15	88	61	75	89	63	78	88	68	76
Tjenestepensjoner ..	2	4	4	4	12	8	4	16	9	1	4	3
Bostøtte	2	0	0	3	6	4	2	5	3	6	9	8
Sosialhjelp	4	0	0	0	1	1	0	0	0	1	3	2
Grunn- og hjelpetønad	0	0	0	1	1	1	0	1	1	1	2	1
Samlet inntekt	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Samlet inntekt	196 200	747 500	675 400	168 900	248 100	200 400	169 100	243 500	194 800	168 800	230 400	200 500
Inntekt etter skatt	164 000	553 400	502 500	164 200	222 200	187 200	164 500	217 800	182 900	163 700	217 000	191 100
Inntekt etter skatt pr. forbruksenhet (EU- skala) ⁴	122 000	353 400	323 200	163 500	222 200	186 800	163 800	217 700	182 500	162 700	216 900	190 600
Antall personer i husholdningen	1,6	2,3	2,2	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Antall observasjoner (husholdninger)	288 637	1 917 531	2 206 168	49 016	32 224	81 240	39 907	21 128	61 035	9 000	9 541	18 541

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kapittel 2. ² Lavinntekt er definert som inntekt under 60 prosent av medianinntekten for alle. EU-skala.

³ Negative kapitalinntekter er satt lik 0. ⁴ Omfatter også negative kapitalinntekter.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Det er igjen klare forskjeller mellom alderspensjonisters og uførepensjonisters inntektssammensetning. Den viktigste tilleggssinntekten til aleneboende alderspensjonister med minstepensjonsnivå er tjenestepensjon, for eksempel "arvet" fra avdød ektefelle, som utgjør 9 prosent av samlet inntekt. Det er også denne typen av inntekter som er hovedårsaken til at noen av alderspensjonistene har høyere inntekt enn lavinntektsgrensen. Tjenestepensjon utgjør for eksempel om lag 16 prosent av samlet inntekt for de over lavinntektsgrensen, men bare 4 prosent for de under. Blant uførepensjonister er det – som tidligere nevnt – mottak av supplerende stønader som bostøtte og sosialhjelp som er årsak til at noen minstepensjonister har inntekter som overstiger lavinntektsgrensen. I tillegg har også inntekt fra arbeid en større økonomisk betydning for denne gruppen.

Det er små forskjeller i inntektsnivået til aleneboende minstepensjonister med henholdsvis alders- og uførepensjon. Det ser likevel ut som at gjennomsnittsinntektene til uførepensjonistene ligger noe over alderspensjonistene. Årsaken er at denne gruppen mottar mer i supplerende stønader som bostøtte og sosialhjelp, samt et større innslag av yrkesinntekt.

Inntektsfordeling

Inntektsfordelingen blant aleneboende minstepensjonister er meget jevn, og har i tillegg endret seg svært lite de siste årene. I 2011 var gjennomsnittsinntekten til de 20 prosentene av pensjonistene med høyest inntekt bare 1,7 ganger høyere enn de 20 prosentene med lavest inntekt etter skatt. Dette er en klart jevnere fordeling enn det en finner i hele befolkningen, der tilsvarende forholdstall var på 3,5.

Aleneboende minstepensjonister med uførepensjon har en noe større inntektsulikhet sammenlignet med tilsvarende gruppe av alderspensjonister. Det summariske inntektsmålet Gini-koeffisienten, er for eksempel henholdsvis 0,111 og 0,101 for uføre- og alderspensjonister. På tross av den noe større inntektsforskjellen blant uføre minstepensjonister, er det allikevel få andre grupper i befolkningen som har mindre inntektsforskjeller enn denne gruppen. Tabell 5.5.7 viser for eksempel at Gini-koeffisienten for hele befolkningen var på 0,241 i 2011.

Tabell 5.5.7. Fordeling av inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala)¹. 2008-2011

	2008	2009	2010	2011
S80/S20²				
Hele befolkningen uten studenter	3,6	3,4	3,4	3,5
Aleneboende minstepensjonister	1,8	1,7	1,7	1,7
med alderspensjon	1,7	1,6	1,6	1,6
med uførepensjon	1,8	1,8	1,7	1,7
P90/P10³				
Hele befolkningen uten studenter	2,7	2,6	2,6	2,7
Aleneboende minstepensjonister	1,5	1,4	1,4	1,4
med alderspensjon	1,4	1,4	1,3	1,4
med uførepensjon	1,5	1,5	1,5	1,5
Gini-koeffisient⁴				
Hele befolkningen uten studenter	0,247	0,237	0,240	0,241
Aleneboende minstepensjonister	0,121	0,114	0,110	0,113
med alderspensjon	0,107	0,095	0,096	0,101
med uførepensjon	0,117	0,123	0,109	0,111

¹ Omfatter også negative beløp. Personer i studenthusholdninger er utelatt

² S80/S20 er forholdet mellom gjennomsnittsinntektene til rikeste og fattigste 20 prosent i gruppen.

³ P90/P10 er forholdstallet mellom inntekten til den personen som befinner seg mellom desil 9 og desil 10 (P90) og inntekten til den personen som befinner seg mellom desil 1 og desil 2 (P10).

⁴ Gini-koeffisienten er et summarisk mål som varierer fra 0 (minst ulikhet) og 1 (størst ulikhet).

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Boforhold

I løpet av perioden 2003 til 2012 har gruppen andelen minstepensjonister i befolkningen minket, og dette er en utvikling vi forventer vil fortsette. I vårt materiale utgjør nå minstepensjonistene i overkant av 4 prosent av befolkningen. Det er dessuten en nokså selektert gruppe siden drøyt åtte av ti minstepensjonister er kvinner. I gjennomsnitt er minstepensjonistene som bor alene 74 år, mens minstepensjonister som ikke bor alene er i gjennomsnitt noe yngre (69 år). Det er også verdt å merke seg at en av fire minstepensjonister er uførepensjonist. Uførepensjonistene bidrar selvfølgelig til å trekke aldersgjennomsnittet nedover siden de i gjennomsnitt befinner seg i midten av 50 årene. Alt dette er forhold som vil påvirke noen av de levekårsindikatorerne vi skal se på her.

Boligstandard og eierforhold

Minstepensjonister som ikke bor alene har en boligsituasjon som indikerer at de er godt etablerte som eiere på boligmarkedet. 81 prosent er eiere og siden 76 prosent er selveiere betyr det at nesten alle eiere er selveiere. Situasjonen har vært stabil i løpet av den seksårsperioden vi har tall for her, selv om det kan se ut til at andelen eiere har falt noe siden 2006. Sju av ti bor i enebolig, og det er over tilsvarende andel i befolkningen.

Indikatorerne på boligstandard tegner også et positivt bilde av boforholdene for minstepensjonister som ikke bor alene. Svært få bor trangt når vi regner ut fra antall personer og antall rom (1 prosent), og fire av ti bor svært romslig. Boligene er i gjennomsnitt ganske store (129 kvadratmeter), men antall kvadratmeter per person blir likevel ikke større enn for befolkningen totalt siden det her bare er snakk om flerpersonshusholdninger. Andelen som bor i bolig med råte eller fukt er på 3 prosent, lavere enn i befolkningen totalt. Også indikatorerne på bomiljø tyder på at minstepensjonistene som ikke bor alene har et bomiljø omtrent på linje med gjennomsnittet i befolkningen.

Det går et klart skille mellom minstepensjonister som bor sammen med andre og minstepensjonister som bor alene. For de aleneboende er boligsituasjonen en annen. Nå er dette imidlertid en liten gruppe, så det vil være relativt stor usikkerhet knyttet til resultatene. Med dette i betraktning, ser likevel at andelen eiere er vesentlig mindre enn i befolkningen totalt. Tidligere har andelen eiere blant aleneboende minstepensjonister ligget i underkant av seks av ti. I 2012 er den i overkant av dette, men siden gruppen er så liten er det for tidlig til å si om det er en trend at andelen eiere øker. Det samme kan sies om andelen selveiere, som tidligere år har ligget i underkant av fem av ti, mens andelen selveiere i 2012 var 52 prosent blant enslige minstepensjonister. Felles for alle år er likevel at de fleste eierne er selveiere på linje

med minstepensjonister som ikke bor alene. Også andelen aleneboende minstepensjonister som bor i enebolig har økt noe fram til og med 2011 for så å avta i 2012. Også her skal vi være litt forsiktige med å konkludere, siden gruppen er liten.

Boligene til aleneboende minstepensjonister er i gjennomsnitt relativt små, 85 kvadratmeter. Dette er betydelig større enn hva vi finner blant aleneboende under 35 år, og også noe større enn for alle aleneboende totalt. Antall kvadratmeter per person er dermed i gjennomsnitt ganske høyt. Svært få aleneboende minstepensjonister bor på ett rom (5 prosent), altså det vi definerer som trangbodd for aleneboende. Fire av ti bor svært romslig, noe som betyr at boligen har fire rom eller flere.

Når det gjelder boligstandard og bomiljø finner vi få forskjeller fra befolkningen for øvrig. Aleneboende minstepensjonister rapporterer i noe større grad at de bor i boliger med fukt eller råte, men disse forskjellene er ikke statistisk sikre. På de andre indikatorene er det ikke store forskjeller fra andre minstepensjonister eller befolkningen som helhet.

Tabell 5.5.8. Boligtype og -standard for minstepensjonister. 2003-2012

	Aleneboende minstepensjonister							Andre minstepensjonister						Alle
	2003	2005	2007	2009	2010	2011	2012	2005	2007	2009	2010	2011	2012	2012
Andel personer som														
bor i enebolig, våningshus	49	60	51	63	60	58	52	73	76	69	74	71	71	59
bor i småhus ellers	22	21	27	12	11	7	12	13	12	15	14	13	10	18
bor i husholdning som eier	56	58	59	59	60	60	64	84	82	83	81	84	81	82
bor i husholdning som er selveier	38	47	47	46	48	45	52	74	75	76	76	76	76	70
bor trangt	1	2	0	3	3	4	5	1	1	0	1	2	1	7
bor svært romslig	33	35	39	45	40	46	40	36	41	43	47	39	41	35
Bor i bolig														
med råte eller fukt	10	13	10	8	11	11	10	5	8	7	3	4	3	8
som er utsatt for støy	13	13	13	7	7	10	10	10	14	15	11	12	9	11
som er utsatt for forurensning	11	13	9	9	7	1	3	10	11	9	12	9	9	10
Bor i område med kriminalitet, vold og hærverk	6	6	7	2	3	3	6	3	4	4	2	1	4	6
Boligareal per husholdning. Kvm ..	78	84	83	87	83	88	85	116	126	121	124	120	129	122
Boligareal per person. Kvm	78	84	83	87	83	88	85	54	59	58	59	57	61	58
Antall svar	108	100	70	69	73	74	111	158	161	143	120	124	162	6 186

Kilde: Levkårsundersøkelsen og EU-SILC, SSB.

Tabell 5.5.9. Boligøkonomi for minstepensjonister. 2003-2012

	Aleneboende minstepensjonister							Andre minstepensjonister						Alle
	2003	2005	2007	2009	2010	2011	2012	2005	2007	2009	2010	2011	2012	2012
Årlig husleie. Gjennomsnitt for husholdninger som leier.¹														
Kroner	27 600	22 200	27 600	29 200	35 700	38 200	39 800	22 200	19 300	:	:	:	47 900	60 900
Andel husholdninger som ikke betaler husleie	32	42	39	46	29	35	25	49	58	:	:	:	25	10
Renter og avdrag. Gjennomsnitt for eiere.														
Løpende kroner	1 400	2 500	4 800	5 000	3 600	4 300	5 600	9 900	12 900	14 300	17 600	18 000	24 200	64 300
Boligrenter. Gjennomsnitt for eiere. Kroner			2 400	2 900	2 700	2 400	4 500		6 700	7 400	7 700	8 400	12 500	34 100
Andel eiere uten renter og avdrag	94	88	85	80	84	85	81	79	72	73	72	70	67	37
Andel husholdninger med høy boutgiftsbelastning	28	21	26	26	27	29	23	4	3	5	7	7	11	24
Andel husholdninger med lav boutgiftsbelastning	51	59	60	62	59	58	59	74	75	73	78	73	71	38
Oppfatter boutgiftene som svært tyngende. Prosent	12	15	13	9	13	4	5	5	4	5	7	7	6	6
noe tyngende. Prosent	25	30	39	32	31	40	26	21	18	25	22	19	17	33
Antall svar fra leiere	47	41	29	27	30	29	41	25	29	24	22	19	29	1 009
Antall svar fra eiere	61	57	41	42	43	44	70	133	132	119	98	104	133	5 131
Antall svar	108	100	70	69	73	73	111	158	161	143	120	123	162	6 140

¹ Ikke medregnet eiere av andels- og aksjebolig
Kilde: Levkårsundersøkelsen og EU-SILC, SSB

Boligøkonomi

Minstepensjonister, både aleneboende og andre, har, relativt lav husleie og lave utgifter til renter og avdrag. For aleneboende minstepensjonister vil husleien totalt sett være noe viktigere enn for andre minstepensjonister siden andelen leiere er høyere. Husleien for aleneboende minstepensjonister har økt med om lag 20 000 løpende kroner fra 2003 til 2012, og var 39 800 kroner i gjennomsnitt i 2012. Det er spesielt de tre siste årene vi ser en relativt kraftig økning i husleie for denne gruppen. Andre minstepensjonister har større husleie i gjennomsnitt, 47 900 kroner. Disse husleiene er dermed lavere enn i befolkningen totalt, hvor gjennomsnittet er 60 900 kroner. Det er ikke særlig mange som har utgifter til renter og avdrag i noen av gruppene, og utgiftene er i gjennomsnitt små sett i forhold til befolkningen totalt. Likevel ser vi en hvis økning i utgifter til boliglån for minstepensjonister som ikke bor alene, som kan gjenspeile at det blir mer vanlig å ta opp mer boliglån i ved høyere alder. Aleneboende minstepensjonister har en del mindre utgifter til renter og avdrag enn andre minstepensjonister.

Selv om boutgiftene i gjennomsnitt er små, trenger ikke det å bety at de ikke utgjør en belastning siden inntektene også er små. Dette slår spesielt ut i for aleneboende minstepensjonister, der 23 prosent har høy boutgiftsbelastning. Det er en andel som er nokså lik den vi finner i befolkningen totalt, og høyere enn blant andre minstepensjonister, der 11 prosent av husholdningene har det. Andelen med lav boutgiftsbelastning er likevel betydelig høyere blant aleneboende minstepensjonister enn hva den er i befolkningen totalt (59 mot 38 prosent). Blant andre minstepensjonister har 71 prosent lav boutgiftsbelastning.

Tre av ti aleneboende minstepensjonister opplever boutgiftene som svært eller noe tyngende på husholdningens økonomi i 2012, dette er rundt 10 prosentpoeng lavere enn forutgående år. Som nevnt tidligere er dette en liten gruppe og det gjenstår å se om dette er en vedvarende trend. I befolkningen totalt rapporterer fire av ti det samme. Andre minstepensjonister har imidlertid en enda mer positiv vurdering av boligøkonomien, drøyt to av ti vurderer den som svært eller noe tyngende.

Økonomiske vansker

Indikatorerne for betalingsproblemer for husholdningene viser at minstepensjonistene kommer noe bedre ut sammenlignet med befolkningen totalt. I befolkningen opplever 8 prosent minst ett av problemene vi har kartlagt, mens andelen blant minstepensjonister er 5 prosent for aleneboende og 6 prosent for andre. Det er ingen av betalingsproblemer som peker seg ut som spesielt belastende for minstepensjonistene.

Selv om andelen med betalingsproblemer er relativt lav blant minstepensjonister, gir den subjektive vurderingen av egen økonomi et noe mer negativt bilde, spesielt for aleneboende. Selv om det ser ut til å ha vært en bedring de siste årene, er det fremdeles 13 prosent av aleneboende minstepensjonister som synes det er svært vanskelig eller vanskelig å få endene til å møtes. Dette er noe høyere enn i befolkningen der 8 prosent sier det samme. Blant andre minstepensjonister er det derimot 6 prosent som mener at det er vanskelig å få endene til å møtes, knapt noen mener det er svært vanskelig. På den andre siden er de som vurderer at det er lett eller svært lett å få endene til å møtes. Også her kommer aleneboende minstepensjonister noe dårligere ut med 44 prosent, det er lavere enn de 53 prosentene som sier dette i befolkningen totalt. Blant andre minstepensjonister er andelen høyere i befolkningen ellers, 64 prosent. Forskjellene i vurderingen av økonomien er altså merkbar, og slår spesielt ut for aleneboende minstepensjonister selv om andelen med betalingsproblemer ikke er høyere i denne gruppen. Dette kan ha sin bakgrunn i at aleneboende minstepensjonister har en inntekt som er lav, men som tross alt er stabil slik at det er lettere å avpasse forbruket i forhold til inntekt slik at man unngår betalingsproblemer.

Når det gjelder andeler som disponerer vanlige forbruksgoder, skiller minstepensjonistene seg lite ut i forhold til befolkningen når det gjelder TV og vaskemaskin,

selv om det er et lite skille mellom aleneboende og andre minstepensjonister der de aleneboende oftere mangler godene. Vi ser imidlertid store forskjeller når det gjelder datamaskin og privatbil. 41 prosent av de aleneboende minstepensjonistene disponerer datamaskin, og her ser vi en betydelig økning i andel minstepensjonister som oppgir å ha dette. Bare på denne korte perioden vi ser på her har andelen som har PC gått fra 6 prosent til nå altså å ligge på over 40 prosent. Vi finner den samme utviklingen for andre minstepensjonister. I 2012 oppgir 76 prosent i denne gruppen at de disponerer datamaskin, tilbake i 2007 oppgav halvparten det samme. Men dette er ennå betydelig lavere enn de 89 prosentene vi finner i befolkningen. Likevel er det relativt få minstepensjonister som sier at det er økonomiske grunner til at de ikke disponerer PC, noe som igjen indikerer at behovet er lavere enn i befolkningen for øvrig. Aleneboende minstepensjonister skiller seg også ut når det gjelder andel som disponerer privatbil. Bare 37 prosent i denne gruppen disponerer bil, og det er betraktelig lavere enn i befolkningen total og blant andre grupper vi ser på her. Også for dette godet er det lite som tyder på at økonomien er den mest begrensende faktoren. Bare 9 prosent rapporterer at dette er årsaken til at de ikke disponerer bil i 2012. Dette indikerer igjen at behovet kanskje ikke er så stort som for andre grupper, og det kan også ha sammenheng med at gjennomsnittsalderen blant aleneboende minstepensjonister er ganske høy. Gjennomsnittsalderen for andre minstepensjonister er rett nok enda høyere, men her er andelen som disponerer privatbil høyere enn i befolkningen totalt, 89 mot 80 prosent. Bare to prosent av minstepensjonister som ikke bor alene sier at det er økonomiske årsaker til at de ikke disponerer bil.

Tabell 5.5.10. Indikatorer på betalingsvansker for minstepensjonister. 2003-2012 Prosent

	Aleneboende minstepensjonister							Andre minstepensjonister						Alle
	2003	2005	2007	2009	2010	2011	2012	2005	2007	2009	2010	2011	2012	2012
Betalingsproblemer														
Husleie	1	2	4	1	0	3	4	0	1	3	1	3	2	3
Boliglån	1	1	1	0	1	2	0	2	0	2	3	0	1	2
El og kommunale avgifter	7	8	4	5	2	8	4	3	1	4	5	5	6	4
Andre lån	1	1	0	1	2	2	0	1	0	2	1	0	2	3
Andel med 2 eller flere betalingsproblemer	3	2	2	3	2	..	0	3	4	2	4	3
Andel som ikke har noen betalingsproblemer	93	95	97	88	95	..	98	94	94	95	94	92
Økonomisk romslighet														
Svært vanskelig	7	5	6	5	4	1	3	1	2	2	3	1	2	3
Vanskelig	12	8	17	9	12	13	10	5	2	4	2	4	4	5
Lett eller svært lett å få endene til å møtes ..	33	31	24	36	30	32	44	51	60	56	63	52	64	53
Mottar økonomisk støtte fra andre husholdninger	0	1	6	3	3	1	0	0	1	3	0	0	1	3
Antall svar	108	100	70	69	73	74	111	158	161	143	120	124	162	6 186

Kilde: Levekårsundersøkelsen og EU-SILC, SSB.

Tabell 5.5.11. Indikatorer på materiell situasjon for minstepensjonister. 2003-2012. Prosent

	Aleneboende minstepensjonister							Andre minstepensjonister						Alle
	2003	2005	2007	2009	2010	2011	2012	2005	2007	2009	2010	2011	2012	2012
Materiell situasjon														
Andel som disponerer														
TV	94	97	97	95	95	96	95	98	98	99	100	99	97	96
PC	6	5	13	18	21	27	41	38	50	59	66	71	76	89
Vaskemaskin	91	94	94	94	92	98	93	98	100	100	100	100	99	97
Privatbil	20	18	19	26	25	25	37	86	88	88	84	87	89	80
Disponerer ikke PC pga. økonomi	4	9	4	4	5	6	8	1	3	5	0	1	1	1
Disponerer ikke privatbil pga. økonomi ..	9	9	11	6	9	9	9	3	2	3	3	2	2	6
Har ikke råd til														
en ukes ferie	24	25	29	15	22	23	12	9	6	7	7	7	7	7
spise kjøtt eller fisk annen hver dag ..	7	9	16	5	8	2	5	1	0	2	2	3	3	3
holde boligen varm	7	4	7	0	4	3	2	1	2	2	3	4	1	1
Andel som ikke har råd til minst to av godene	19	3	7	2	3	..	2	2	4	3	2	2
Andel som har råd til alle godene	70	84	74	76	87	..	94	93	93	92	92	92
Antall svar	108	100	70	69	73	74	111	158	161	143	120	124	162	6 186

Kilde: Levekårsundersøkelsen og EU-SILC, SSB.

Ser vi på andeler som ikke har råd til varm bolig, kjøtt/fiskemiddager eller ferie, gir også det et bilde av en noe trangere økonomi for de aleneboende minstepensjonistene. 13 prosent av aleneboende minstepensjonister har ikke råd til et eller flere av disse godene og kun 3 prosent har ikke råd to eller tre. Det største problemet er en ukes ferie borte fra hjemmet hvor 12 prosent svarer at de ikke har råd til dette og 5 prosent har ikke råd til kjøtt eller fisk til middag annenhver dag. Dette er omtrent samme andeler som blant uførepensjonister, men betydelig lavere enn blant sosialhjelpsmottakere. Andre minstepensjonister kommer noe bedre ut på disse indikatorene, og andelen som ikke har råd til ulike goder er på samme nivå som vi finner i befolkningen totalt.

Helse og funksjonsevne

Minstepensjonistene er i større grad kronisk syke enn alderspensjonister og befolkningen totalt. Blant minstepensjonistene oppgir 44 prosent av de aleneboende minstepensjonister kronisk sykdom, mens 57 prosent av andre minstepensjonister gjør det samme, men dette er ikke en statistisk sikker forskjell. Til sammenligning er det 31 prosent i befolkningen som har en kronisk sykdom. På grunn av at minstepensjonistene er relativt gamle er det ikke overraskende at vi får flere kronisk syke blant disse enn i befolkningen totalt. Kjønnforskjeller kan nok også ha betydning. Både blant aleneboende minstepensjonister og andre minstepensjonister er det en betydelig overvekt av kvinner, og flere kvinner enn menn oppgir generelt helseplager.

Andelen som rapporterer svært god eller god helse er på 58 prosent for aleneboende minstepensjonister, blant andre minstepensjonister er den 52 prosent. Andelen som rapporterer dårlig eller svært dårlig helse er på henholdsvis 17 og 14 prosent mens det i befolkningen totalt er 6 prosent.

Aleneboende minstepensjonistene rapporterer i nærmest samme grad som andre minstepensjonister om nedsatt funksjonsevne. 35 prosent av aleneboende minstepensjonister har nedsatt funksjonsevne, mot 33 prosent av minstepensjonister i flerpersonghusholdninger. Forut for 2012 rapporterte aleneboende minstepensjonister dette i større grad enn andre pensjonister. Men vi nevner igjen at dette er en liten gruppe og forskjellene er ikke statistisk sikre.

Som i befolkningen totalt er det få minstepensjonister som har udekkede behov for helsetjenester. Blant aleneboende minstepensjonister finner vi 16 prosent med udekket behov for tannlegetjenester. For 8 prosent har dette sammenheng med dårlig økonomi. Dette er en del høyere enn det vi finner i befolkningen totalt. Blant minstepensjonister i flerpersonghusholdninger er andelen med udekket tannlegebehov lavere, 11 prosent. Her er det imidlertid slik at det for flere er økonomiske årsaker til at behovet er udekket. Det gjelder 7 prosent.

Tabell 5.5.12. Helseforhold for minstepensjonister. 2005-2012. Prosent

	Aleneboende minstepensjonister						Andre minstepensjonister						Alle
	2005	2007	2009	2010	2011	2012	2005	2007	2009	2010	2011	2012	2012
Egenvurdering av helse													
andel med svært god eller god helse	37	44	53	46	44	58	40	47	49	48	36	52	79
andel med dårlig eller svært dårlig helse	36	30	23	28	21	17	25	23	24	22	28	14	6
Andel med kronisk sykdom	64	66	67	56	58	44	57	58	61	64	73	57	31
Nedsatt funksjonsevne													
andel med sterkt nedsatt funksjonsevne .	35	27	23	12	22	11	27	20	21	15	25	11	4
andel med noe nedsatt funksjonsevne	22	27	29	27	16	24	18	25	18	20	26	22	9
Andel med udekket behov for medisinsk													
hjelp	9	4	3	3	1	3	3	1	3	4	5	3	2
Andel med udekket behov for													
tannlegehjelp	11	13	14	11	17	16	6	6	9	10	12	11	8
Andel med økonomiske grunner til													
udekket behov for tannlegehjelp	6	9	6	8	13	8	5	4	5	6	8	7	4
Antall svar	100	70	69	73	74	111	158	161	143	120	124	162	6 186

Kilde: Levekårsundersøkelsen og EU-SILC, SSB.

5.6. Sosiale indikatorer for etterlattepensjonister

Mads Ivar Kirkeberg

Hovedpunktene i dette kapitlet kan oppsummeres ved:

- Økt andel med lavinntekt blant etterlattepensjonistene
- Etterlattepensjonister har en forholdsvis sterk yrkestilknytning sammenlignet med andre pensjonistgrupper, men svak yrkestilknytning blant etterlattepensjonister i lavinntektsgruppen
- Både bostøtte og sosialhjelp har blitt mer vanlig blant etterlattepensjonister med lavinntekt
- Liten inntektsulikhet i denne pensjonistgruppen

Etterlattepensjon (gjenlevendepensjon) skal bidra til å sikre inntekt til livsopphold etter dødsfall for gjenlevende ektefelle, registrert partner eller samboer. Pensjon til gjenlevende faller bort når vedkommende fyller 67 år eller ved innvilgelse av alderspensjon. Med virkning fra 1. januar 2011 kan personer som er mellom 62 og 67 år på visse vilkår ta ut alderspensjon. I disse tilfellene må en gjenlevende ektefelle velge mellom enten gjenlevendepensjon/overgangsstønad eller alderspensjon. Før 1. januar 2011 kunne alderspensjon ikke ytes før ved 67 år, men nå har loven ikke lenger et klart skille ved 67 år når det gjelder overgang til alderspensjon.

Antallet etterlattepensjonister har vært synkende de senere årene. I perioden 2004-2013 har antallet gått ned fra om lag 25 000 til om lag 19 000 personer (Nav 2013c).

Nesten ni av ti etterlattepensjonister er kvinner, og drøyt åtte av ti er i alderen 50 år eller eldre. I dette kapitlet vil vi se nærmere på utviklingen i ulike sosiale indikatorer for personer i husholdninger der hovedinntektstaker er etterlattepensjonist. I 2011 utgjorde denne gruppen drøyt 30 000 personer.

Etterlattepensjonister overlapper med flere andre grupper i denne rapporten. For eksempel er 35 prosent aleneboende i aldersgruppen 50 til 66 år, og en drøy firedel er enslige forsørgere.

Lavinntekt

Etterlattepensjonistene hadde i perioden 2004-2007 en relativt stabil andel med lavinntekt på drøyt 11 prosent målt ved EU-60. I samme periode lå lavinntektsandelen i hele befolkningen (uten studenter) på 9-10 prosent. Fra 2008 til 2010 gikk lavinntektsandelen blant etterlattepensjonistene ned og lå nesten på samme nivå som i befolkningen generelt. I 2011 er lavinntektsandelen igjen økt til over 10 prosent for denne gruppen. Om lag 3 100 personer tilhører en lavinntektshusholdning med en etterlattepensjonist som hovedinntektstaker i 2011. Økningen i lavinntekt fra 2010 til 2011 har vært sterkere blant etterlattepensjonister enn i befolkningen generelt.

Tabell 5.6.1. Prosentvis andel og antall¹ med lavinntekt. EU-skala. 2008-2011

	2008	2009	2010	2011
Hele befolkningen uten studenter	4 652 105	4 704 961	4 756 689	4 812 393
Andel med lavinntekt	10,2	9,5	9,4	9,6
Antall med lavinntekt	474 000	447 000	448 000	464 000
Etterlattepensjonister (gjenlevende ektefelle) ²	29 347	36 453	28 138	30 152
Andel med lavinntekt	10,7	8,3	9,6	10,2
Antall med lavinntekt	3 100	3 000	2 700	3 100

¹ Avrundede tall.

² Personer i husholdninger med en hovedinntektstaker som er etterlattepensjonist.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Yrkestilknytning

Etterlattepensjonister har en svakere yrkestilknytning enn i befolkningen generelt sett, spesielt gjelder dette for lavinntektsgruppen. Tabell 5.6.2 viser at 86 prosent

av etterlattepensjonistene i lavinntektsgruppen tilhører husholdninger uten noen yrkestilknyttede i 2011. Denne andelen har ligget stabil de siste årene. For lavinntektsgruppen i hele befolkningen er andelen 64 prosent.

Blant etterlattepensjonister generelt har andelen med ingen yrkestilknyttede i husholdningen økt de siste årene, fra 24 prosent i 2009 til 33 prosent i 2011. Dette kan ha bidratt til den økte lavinntektsandelen som tabell 5.6.1 viste.

Yrkesinntekt utgjør største husholdningsinntekt for nesten 75 prosent av befolkningen i 2011. I lavinntektsgruppen er andelen 43 prosent. Drøyt én av ti etterlattepensjonister med lavinntekt bor i en husholdning der yrkesinntekt er største husholdningsinntekt. Blant etterlattepensjonister generelt minsker andelen personer i husholdninger der yrkesinntekten bidrar mest til økonomien.

Tabell 5.6.2. Indikatorer¹ for yrkestilknytning, 2008-2011. Prosent

	2008	2009	2010	2011
Andel personer i husholdninger uten noen yrkestilknyttede				
Hele befolkningen uten studenter	21,2	21,7	22,0	22,5
Med lavinntekt	63,6	64,3	64,3	64,0
Etterlattepensjonist (gjenlevende ektefelle)	30,6	24,3	30,8	33,1
Med lavinntekt	88,3	86,7	86,3	86,0
Andel personer i husholdninger der yrkesinntekt er største inntekt				
Hele befolkningen uten studenter	76,2	75,6	74,9	74,8
Med lavinntekt	42,0	41,7	41,7	43,2
Etterlattepensjonist (gjenlevende ektefelle)	60,7	68,0	60,0	58,5
Med lavinntekt	10,0	12,0	11,2	12,2

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kap. 2.5.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Utdanning

Utdanningsnivået blant etterlattepensjonistene er gjennomgående lavere enn i befolkningen generelt. Andelen personer tilhørende en husholdning med en etterlattepensjonist som hovedinntektstaker og som kun hadde fullført grunnskole, utgjorde 27 prosent i 2011. Tilsvarende andel i hele befolkningen var 20 prosent.

I lavinntektsgruppen har langt flere lav utdanning. Også her er andelen høyere blant etterlattepensjonistene enn i hele befolkningen, henholdsvis 45 prosent sammenlignet med 39 prosent i 2011.

Tabell 5.6.3. Indikator¹ for utdanning, 2008-2011. Prosent

	2008	2009	2010	2011
Andel personer i husholdninger der hovedinntektstaker har lav utdanning				
Hele befolkningen uten studenter	20,7	20,5	19,9	20,1
Med lavinntekt	40,8	39,2	37,4	39,0
Etterlattepensjonist (gjenlevende ektefelle)	27,4	24,2	27,1	27,2
Med lavinntekt	45,9	45,0	43,3	45,1

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kap. 2.5.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

På grunn av vesentlige endringer i utdanningsstatistikken for 2011 (nærmere redegjort for i kapittel 2), er det ikke mulig å direkte sammenligne utviklingen fra året før for denne indikatoren.

Økonomisk utsatthet

Indikatorene for økonomisk utsatthet, mottak av bostøtte og sosialhjelp, viser i likhet med lavinntektsindikatoren (og til dels indikatorene for yrkestilknytning), at det har skjedd en økonomisk forverring for etterlattepensjonistene (tabell 5.6.4). Andelen som mottar bostøtte har økt for personer i lavinntektsgruppen – fra 23,7 prosent i 2010 til 25,2 prosent i 2011. Vi ser en tilsvarende økning i mottak av

bostøtte i befolkningen generelt. Etterlattepensjonistene er noe overrepresentert i mottak av denne stønaden sammenlignet med hele befolkningen.

I hele befolkningen har andelen som mottar sosialhjelp vært stabil de siste årene, men for lavinntektsgruppen er andelen økende – fra 18,4 prosent i 2009 til 19,5 prosent i 2011. Blant etterlattepensjonistene er det en klar økning i mottak av økonomisk sosialhjelp, spesielt blant etterlattehusholdningene under lavinntektsgrensen. Fra 2009 til 2011 har andelen som mottar sosialhjelp blant etterlattepensjonistene økt med mer enn tre prosentpoeng for de med lavinntekt – fra 12,8 til 15,9 prosent.

Nesten 11 prosent av etterlattepensjonistene med lavinntekt mottok både bostøtte og sosialhjelp i 2011. Dette er en klar økning på nesten to prosentpoeng fra året før.

Tabell 5.6.4. Indikatorer¹ for økonomisk utsatthet. 2008-2011. Prosent

	2008	2009	2010	2011
Andel personer i husholdninger som mottar bostøtte				
Hele befolkningen uten studenter	4,4	4,7	5,2	5,3
Med lavinntekt	20,2	19,8	21,8	23,2
Etterlattepensjonister (gjenlevende ektefelle)				
Med lavinntekt	6,1	4,9	6,6	6,7
Andel personer i husholdninger som mottar sosialhjelp				
Hele befolkningen uten studenter	4,5	4,8	4,8	4,7
Med lavinntekt	18,4	18,4	18,8	19,5
Etterlattepensjonister (gjenlevende ektefelle)				
Med lavinntekt	5,7	5,4	6,4	6,5
Andel personer i husholdninger som mottar både bostøtte og sosialhjelp				
Hele befolkningen uten studenter	1,9	2,2	2,4	2,5
Med lavinntekt	9,8	10,5	11,8	13,0
Etterlattepensjonister (gjenlevende ektefelle)				
Med lavinntekt	2,3	2,1	2,8	2,8
Med lavinntekt	9,0	8,8	9,1	10,9

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kap. 2.5.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Rente- og gjeldsbelastning

Andel personer i husholdninger med høy rentebelastning økte noe i befolkningen generelt fra 2010 til 2011, mens tilsvarende andel i lavinntektsgruppen lå stabilt. Nedgangen i rentenivået etter 2008 har allikevel medført en langt lavere andel med høy rentebelastning de siste årene. Drøyt 9 prosent av befolkningen hadde renter som oversteg 15 prosent av husholdningens samlede inntekt i 2011. I lavinntektsgruppen var andelen 12,5 prosent.

Blant etterlattepensjonistene var det også en økning i andelen med høy rentebelastning fra 2010 til 2011, fra henholdsvis 7,5 til 8,2 prosent. Blant etterlattepensjonister under lavinntektsgrensen har flere høy rentebelastning, med en andel på rundt 11 prosent i 2011, nesten uforandret fra året før.

Stadig flere har en samlet gjeld som overstiger tre ganger husholdningens samlede inntekt. I 2011 hadde 15,6 prosent av befolkningen høy gjeldsbelastning – en økning på to prosentpoeng fra 2008.

I lavinntektsgruppen var andelen med høy gjeld i forhold til inntekt på drøyt 17 prosent i 2011. Tendensen de siste tre årene er færre med høy gjeldsbelastning blant de med lav inntekt.

Andelen med høy gjeldsbelastning er lavere blant etterlattepensjonister sammenlignet med befolkningen generelt, men også her blir det stadig flere med høy gjeld i forhold til husholdningens samlede inntekter. Mer enn hver tiende etterlattepensjonist har en gjeld som overstiger tre ganger husholdningens samlede inntekter i 2011. Også blant etterlattepensjonister med lavinntekt er tendensen at det blir flere med høy gjeldsbelastning – fra 11,4 prosent i 2008 til 14,2 prosent i 2011.

Tabell 5.6.5. Indikatorer¹ for rente- og gjeldsbelastning. 2008-2011. Prosent

	2008	2009	2010	2011
Andel personer i husholdninger med høy rentebelastning				
Hele befolkningen uten studenter	24,4	11,0	8,7	9,3
Med lavinntekt	17,7	14,4	12,4	12,5
Etterlattepensjonister (gjenlevende ektefelle)	16,8	8,7	7,5	8,2
Med lavinntekt	15,9	12,7	11,1	11,0
Andel personer i husholdninger med høy gjeldsbelastning				
Hele befolkningen uten studenter	13,5	14,4	15,1	15,6
Med lavinntekt	17,3	18,2	17,4	17,1
Etterlattepensjonister (gjenlevende ektefelle)	8,9	9,8	10,2	10,6
Med lavinntekt	11,4	13,5	14,1	14,2

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kap. 2.5.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Inntektssammensetning

Sammenlignet med andre pensjonistgrupper utgjør yrkesinntektene forholdsvis mye av den samlede husholdningsinntekten for husholdninger med en etterlattepensjonist som hovedinntektstaker (tabell 5.6.6). I 2011 utgjorde yrkesinntekt nær halvparten av husholdningens samlede inntekt. Ulike overføringer utgjorde 44 prosent av inntektene, mens kapitalinntekter stod for resten.

Det er imidlertid store forskjeller i inntektssammensetningen hvis vi sammenligner etterlatte med og uten lavinntekt. For etterlattepensjonister med lavinntekt utgjør yrkesinntektene bare 12 prosent av samlet inntekt, mens overføringer står for over 80 prosent. Pensjoner fra folketrygden – der blant annet etterlattepensjonen inngår – er den klart viktigste overføringen, og utgjør 67 prosent av samlet husholdningsinntekt. Blant etterlattepensjonister over lavinntektsgrensen har pensjoner en langt mindre inntektsmessig betydning – en firedel av husholdningsinntekten. Blant etterlatte uten lavinntekt er tjenestepensjoner mer utbredt enn blant etterlattepensjonister i lavinnteksgruppen. Bostøtte og sosialhjelp har derimot en større betydning for husholdningsøkonomien i sistnevnte gruppe sammenlignet med etterlattepensjonister lenger opp i inntektsfordelingen.

Gjennomsnittlig inntekt etter skatt per forbruksenhet for etterlattepensjonister med lavinntekt ligger godt under halvparten av gjennomsnittsinntekten til etterlattepensjonister over lavinntektsgrensen. Generelt sett er inntektsnivået relativt høyt for denne gruppen pensjonister sammenlignet med befolkningen generelt. Gjennomsnittlig ekvivalentinntekt ligger for eksempel bare om lag 4 prosent lavere enn gjennomsnittet i befolkningen.

Tabell 5.6.6. Inntektsregnskap for hele befolkningen og husholdninger der hovedinntektstaker er etterlattepensjonist¹. Gjennomsnitt og andel av samlet inntekt. 2011. Kroner og prosent

	Hele befolkningen uten studenter			Etterlattepensjonister		
	Med lavinntekt ²	Ikke lavinntekt	Alle	Med lavinntekt ²	Ikke lavinntekt	Alle
Yrkesinntekter	39	71	69	12	50	49
Kapitalinntekter ³	3	5	5	7	7	7
Overføringer	58	24	25	81	42	44
Herav :						
Pensjoner fra folketrygden	36	14	15	67	25	26
Tjenestepensjoner	2	4	4	4	10	10
Barnetrygd	2	1	1	3	1	1
Bostøtte	2	0	0	2	0	0
Sosialhjelp	4	0	0	1	0	0
Grunn- og hjelpestønad	0	0	0	0	0	0
Samlet inntekt	100	100	100	100	100	100
Samlet inntekt	196 200	747 500	675 400	227 100	541 000	509 600
Inntekt etter skatt	164 000	553 400	502 500	190 100	411 000	388 900
Inntekt etter skatt pr. forbruksenhet (EU-skala) ⁴	122 000	353 400	323 200	143 000	329 600	310 900
Antall personer i husholdningen	1,6	2,3	2,2	1,6	1,6	1,6
Antall observasjoner (husholdninger)	288 637	1 917 531	2 206 168	1 892	17 023	18 915

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kapittel 2. ² Lavinntekt er definert som inntekt under 60 prosent av medianinntekten for alle. EU-skala.

³ Negative kapitalinntekter er satt lik 0. ⁴ Omfatter også negative kapitalinntekter.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Inntektsfordeling

I tabell 5.6.7 er inntektsfordelingen blant etterlattepensjonister belyst ved hjelp av tre forskjellige ulikhetsmål. Generelt er inntektsulikheten mindre i denne pensjonistgruppen sammenlignet med befolkningen totalt sett.

Ulikhetsmålet S80/S20 viser gjennomsnittlig ekvivalentinntekt (EU-skala) for de 20 prosentene med høyest inntekt, dividert med gjennomsnittlig ekvivalentinntekt til de 20 prosentene med lavest inntekt. I 2011 var forholdstallet 3,5 i hele befolkningen (eksklusive personer i studenthusholdninger). Blant etterlattepensjonistene var gjennomsnittsinntekten til femdelen med høyest inntekt 2,9 ganger høyere enn inntekten til femdelen med lavest inntekt.

Indikatoren P90/P10 viser forholdstallet mellom inntekten til den personen som hadde en inntekt høyere enn 90 prosent av alle andre i befolkningen, og inntekten til den personen som hadde en inntekt lavere enn 90 prosent av befolkningen. I 2011 var forholdstallet 2,7 i hele befolkningen sammenlignet med 2,3 blant etterlattepensjonister.

Både S80/S20 og P90/P10 viser at inntektsulikheten blant etterlattepensjonister har økt noe fra 2010 til 2011, i likhet med utviklingen i befolkningen generelt.

Det tredje målet for inntektsulikhet i tabell 5.6.7 er den såkalte Gini-koeffisienten (se kapittel 2 for en nærmere definisjon). Også dette inntektsmålet viser at etterlattepensjonister utgjør en forholdsvis homogen inntektsgruppe.

Tabell 5.6.7. Fordeling av inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala)¹. 2008-2011

	2008	2009	2010	2011
S80/S20²				
Hele befolkningen uten studenter	3,6	3,4	3,4	3,5
Etterlattepensjonister (gjenlevende ektefelle)	3,0	3,1	2,8	2,9
P90/P10³				
Hele befolkningen uten studenter	2,7	2,6	2,6	2,7
Etterlattepensjonister (gjenlevende ektefelle)	2,3	2,4	2,2	2,3
Gini-koeffisient⁴				
Hele befolkningen uten studenter	0,247	0,237	0,240	0,241
Etterlattepensjonister (gjenlevende ektefelle)	0,204	0,214	0,204	0,205

¹ Omfatter også negative beløp. Personer i studenthusholdninger er utelatt

² S80/S20 er forholdet mellom gjennomsnittsinntektene til rikeste og fattigste 20 prosent i gruppen.

³ P90/P10 er forholdstallet mellom inntekten til den personen som befinner seg mellom desil 9 og desil 10 (P90) og inntekten til den personen som befinner seg mellom desil 1 og desil 2 (P10).

⁴ Gini-koeffisienten er et summarisk mål som varierer fra 0 (minst ulikhet) og 1 (størst ulikhet).

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

5.7. Sosiale indikatorer for uførepensjonister

Ranjit Kaur og Lotte Rustad Thorsen

Hovedpunktene i dette kapitlet kan oppsummeres ved:

- Tre av fire uførepensjonister har ingen tilknytning til arbeidslivet
- Hver tredje uførepensjonist i lavinntektsgruppen er mottaker av bostøtte
- Jevn inntektsfordeling blant uførepensjonistene
- Like stor eieandel blant uførepensjonister som i befolkningen
- Lavere andel med høy boutgiftsbelastning blant uførepensjonister, enn i befolkningen i samme alder
- 12 prosent av uførepensjonistene oppfatter økonomien som vanskelig

Uføreordningen skal sikre inntekter til livsopphold til personer i alderen 18 til 67 år som har varig nedsatt inntektsevne på grunn av sykdom eller skade. Uføreordningen omfatter tidligere to ytelser; tidsbegrenset uførestønad og uførepensjon. Tidsbegrenset uførestønad opphørte 1. mars 2010 og det ble innført en ny stønad som

erstatte tidsbegrenset uførestønad, attføringspenger og rehabiliteringspenger. Den nye stønaden kalles arbeidsavklaringspenger og er omtalt i kapittel 5.3 (Nav 2013d).

Fra og med 2011 blir uførepensjonister her definert som personer som mottar uførepensjon fra folketrygden i løpet av året, uavhengig av pensjonsgrad. Personer som går fra å være uførepensjonist til alderspensjonist i løpet av året, vil i statistikken nå være både i gruppen alderspensjonister og uførepensjonister. Tidligere ble uførepensjonister avgrenset til personer som ifølge NAV hadde status uførepensjonist ved utgangen av året. Ifølge statistikk fra Nav har antall uførepensjonister gått noe opp de to siste årene. I 2009 var det 295 000 personer som mottok denne ytelsen, mens i 2011 økte antallet uføre til omtrent 302 000. Siden befolkningsveksten har vært meget sterk i samme periode, utgjorde likevel uførepensjonistene en lavere andel av alle personer mellom 18-67 år i 2011, enn i 2009. I 2011 var i underkant tre av fem uførepensjonister kvinner, og 64 prosent var 55 år eller eldre (Nav 2013e).

1. januar 2011 trådte den nye pensjonsordningen i kraft. Fra dette tidspunktet ble det mulig å kombinere uførepensjon med uttak av alderspensjon mellom fylte 62 og 67 år. Uføregraden og graden av alderspensjon kan ikke til sammen overstige 100 prosent. Ved fylte 67 år blir uførepensjonen automatisk omregnet til alderspensjon (Nav 2013f). I 2011 var det 6 prosent av uførepensjonistene som også mottok alderspensjon (se tabell A.1).

Lavinntekt

Tabell 5.7.1 viser at det var om lag 264 000 personer som bodde i husholdninger med en hovedinntektstaker som mottok uføre ytelse i 2011. Året før var det rundt 20 000 færre. Hovedbidraget til økningen kan forklares ved at definisjonen på uførepensjonister ble endret. I 2011 hadde 13 prosent av uførepensjonistene lavinntekt. I hele befolkningen var tilsvarende andel omtrent ti prosent.

Tabell 5.7.1 Prosentvis andel og antall¹ personer med lavinntekt. EU-skala. 2008-2011

	2008	2009	2010	2011
Hele befolkningen uten studenter	4 652 105	4 704 961	4 756 689	4 812 393
Andel med lavinntekt	10,2	9,5	9,4	9,6
Antall med lavinntekt	474 000	447 000	448 000	464 000
Uførepensjonister ²	239 028	240 913	243 323	264 408
Andel med lavinntekt	16,1	12,9	12,3	13,0
Antall med lavinntekt	38 000	31 000	30 000	34 000

¹ Avrundede tall.

² Personer i husholdninger med en hovedinntektstaker som er uførepensjonist

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Yrkestilknytning

Som omtalt tidligere er mottakere av uføre ytelse personer med varig nedsatt inntektsevne på grunn av sykdom eller skade. Yrkestilknytning blant uføre er som forventet svakere enn befolkningen sett under ett. Ny uføretrygd gjør det mer gunstig og attraktivt å jobbe. Uføre med full 100 prosent uførepensjon kan per i dag ha en arbeidsinntekt på inntil ett grunnbeløp uten at uføregraden bli redusert (Nav 2013g).

Uføre har opplevd en svak vekst i andel uten yrkestilnyttede de siste årene. I 2011 hadde rundt tre fjerde deler av de som bodde i husholdninger der hovedinntektstaker mottok uførepensjon ingen tilknytning til arbeidslivet. Blant uføre med lavinntekt er yrkestilnyttningen klart svakere. I 2011 hadde 95 prosent av uføre i lavinnteksgruppen ingen yrkestilnyttning.

Uførepensjonister er en befolkningsgruppe som avhenger sterkt av overføringer fra det offentlige. I 2011 var det kun 13 prosent av uføre som hadde yrkesinntekter som største inntekt. Denne andelen er enda lavere for uføre i lavinnteksgruppen (tre prosent). Vi skal se nærmere på inntektssammensetningen til uførepensjonister senere i kapitlet.

Tabell 5.7.2. Indikatorer¹ for yrkestilnytning, 2008-2011. Prosent

	2008	2009	2010	2011
Andel personer i husholdninger uten noen yrkestilknyttede				
Hele befolkningen uten studenter	21,2	21,7	22,0	22,5
Med lavinntekt	63,6	64,3	64,3	64,0
Uførepensjonister	73,6	74,1	75,0	76,4
Med lavinntekt	94,7	95,1	95,1	95,1
Andel personer i husholdninger der yrkesinntekt er største inntekt				
Hele befolkningen uten studenter	76,2	75,6	74,9	74,8
Med lavinntekt	42,0	41,7	41,7	43,2
Uførepensjonister	14,7	14,5	13,7	12,9
Med lavinntekt	3,0	2,7	2,7	2,7

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kap. 2.5.
Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Utdanning

Det er relativt lavt utdanningsnivå blant uførepensjonister. Vel 4 av 10 uførepensjonister hadde lav utdanning i 2011, mens tilsvarende andel for befolkningen var 2 av 10. For uføre i lavinntektsgruppen gjaldt det for halvparten.

På grunn av vesentlig endring i utdanningsstatistikken i 2011 (se kapittel 2), er det ikke mulig å direkte sammenligne utviklingen fra året før for denne indikatoren.

Tabell 5.7.3. Indikatorer¹ for utdanning, 2008-2011. Prosent

	2008	2009	2010	2011
Andel personer i husholdninger der hovedinntektstaker har lav utdanning				
Hele befolkningen uten studenter	20,7	20,5	19,9	20,1
Med lavinntekt	40,8	39,2	37,4	39,0
Uførepensjonister	41,8	42,2	41,8	41,7
Med lavinntekt	53,0	51,8	51,2	52,1

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kap. 2.5.
Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Økonomisk utsatthet

Husholdninger der hovedinntektstaker er uførepensjonist er klart mer økonomisk utsatte sammenliknet med alle husholdningene i befolkningen. Omtrent 19 prosent av uførepensjonistene i 2011 var sosialhjelpsmottakere, mens 10 prosent var mottakere av bostøtte. Det har vært liten eller ingen endring i disse andelen de siste årene. For befolkningen sett under ett var det fem prosent som var sosialhjelpsmottakere og fem prosent som mottok bostøtte i 2011. Videre var det om lag tre prosent av befolkningen som mottok begge stønadene, mens det gjaldt for fem prosent av uførepensjonistene.

Tabell 5.7.4. Indikatorer¹ for økonomisk utsatthet, 2008-2011. Prosent

	2008	2009	2010	2011
Andel personer i husholdninger som mottar bostøtte				
Hele befolkningen uten studenter	4,4	4,7	5,2	5,3
Med lavinntekt	20,2	19,8	21,8	23,2
Uførepensjonister	17,2	17,8	18,7	18,5
Med lavinntekt	32,7	31,9	33,3	32,8
Andel personer i husholdninger som mottar sosialhjelp				
Hele befolkningen uten studenter	4,5	4,8	4,8	4,7
Med lavinntekt	18,4	18,4	18,8	19,5
Uførepensjonister	9,0	9,6	9,5	9,1
Med lavinntekt	16,9	16,1	17,0	17,3
Andel personer i husholdninger som mottar både bostøtte og sosialhjelp				
Hele befolkningen uten studenter	1,9	2,2	2,4	2,5
Med lavinntekt	9,8	10,5	11,8	13,0
Uførepensjonister	4,3	4,7	4,9	4,9
Med lavinntekt	9,4	9,1	10,3	10,6

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kap. 2.5.
Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Lavinntektsgruppen er mer avhengig av supplerende stønader. Tabell 5.7.4 viser at både sosialhjelp og bostøtte er mer utbredt blant lavinntektsgruppen. Hver tredje uførepensjonist i lavinntektsgruppen mottok bostøtte i 2011. For befolkningen gjaldt dette for 23 prosent av de med lavinntekt. Andelen som mottok sosialhjelp var noe lavere for uførepensjonister med lavinntekt enn for lavinntektsgruppen i hele befolkningen.

Rente- og gjeldsbelastning

Høy rentebelastning brukes her for de som har renteutgifter som utgjør mer enn 15 prosent av husholdningens samlede inntekt. Andel med høy rentebelastning for uførepensjonister ligger på omtrent samme nivå som hele befolkningen (en tidel). Forskjellen i rentebelastning er heller ikke stor mellom uførepensjonister med og uten lavinntekt. Tabell 5.7.5 viser at andelen med høy rentebelastning for både uførepensjonister og befolkningen som helhet har gått betraktelig ned siden 2008. Dette kan ses i sammenheng med at rentebelastning i høy grad påvirkes av utlånsrenten. Mange husholdninger opplevde en relativt høy rentebelastning i 2008 på grunn av høy renteoppgang fra 2007-2008, før rentene på nytt falt i årene etter.

Andelen med gjeld som er tre ganger større enn den samlede inntekten er noe lavere for uførepensjonister sammenliknet med hele befolkningen, og har holdt seg stabil de siste årene. For de med lavinntekt var tilsvarende andel noe høyere for både uførepensjonister og befolkningen sett under ett.

Tabell 5.7.5. Indikatorer¹ for rente- og gjeldsbelastning. 2008-2011. Prosent

	2008	2009	2010	2011
Andel personer i husholdninger med høy rentebelastning				
Hele befolkningen uten studenter	24,4	11,0	8,7	9,3
Med lavinntekt	17,7	14,4	12,4	12,5
Uførepensjonister	20,0	12,1	10,2	10,8
Med lavinntekt	17,0	13,1	11,5	12,1
Andel personer i husholdninger med høy gjeldsbelastning				
Hele befolkningen uten studenter	13,5	14,4	15,1	15,6
Med lavinntekt	17,3	18,2	17,4	17,1
Uførepensjonister	11,8	12,0	12,4	12,7
Med lavinntekt	13,6	14,6	14,7	15,1

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kap. 2.5.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Inntektsregnskap

Uførepensjonister er en befolkningsgruppe med svært svak yrkestilknytning. Kun 17 prosent av den samlede inntekten for uførepensjonister utgjorde yrkesinntekter i 2011. Den viktigste inntektskilden for uførepensjonister er uførepensjon og andre pensjoner fra folketrygden, som utgjorde hele 62 prosent av den samlede inntekten. Tjenestepensjoner er også en viktig inntektspost.

Tilknytning til arbeidslivet er svært lav for uføre i lavinntektsgruppen. Kun fire prosent av den samlede inntekten for denne gruppen var yrkesinntekter i 2011. For lavinntektsgruppen i befolkningen som helhet var denne andelen nær 40 prosent.

Inntekt etter skatt per forbruksenhet er lavere for uførepensjonister enn for befolkningen sett under ett. I lavinntektsgruppen derimot er inntekt etter skatt per forbruksenhet høyere for uførepensjonister enn for befolkningen sett under ett. Videre er antall personer i husholdningen færre for uførepensjonister enn for befolkningen (henholdsvis 1,6 og 2,2). Dette indikerer at det er en større del av uførepensjonister som er enslige. Tabell A.1 viser at en av fire uførepensjonister i 2011 var aleneboende mellom 50 og 66 år.

Tabell 5.7.6. Inntektsregnskap for befolkning og husholdninger der hovedinntektstaker mottar uførepensjon¹. Gjennomsnitt og andel av samlet inntekt. 2011. Kroner og prosent

	Hele befolkningen uten studenter			Uførepensjonister		
	Med lavinntekt ²	Ikke lavinntekt	Alle	Med lavinntekt ²	Ikke lavinntekt	Alle
Yrkesinntekter	39	71	69	4	18	17
Kapitalinntekter ³	3	5	5	2	5	5
Overføringer	58	24	25	94	77	78
Herav:						
Pensjoner fra folketrygden	36	14	15	82	61	62
Tjenestepensjoner	2	4	4	3	9	9
Barnetrygd	2	1	1	1	0	1
Bostøtte	2	0	0	3	1	1
Sosialhjelp	4	0	0	1	0	1
Grunn- og hjelpestønad	0	0	0	1	1	1
Samlet inntekt	100	100	100	100	100	100
Samlet inntekt	196 200	747 500	675 400	217 800	413 800	387 800
Inntekt etter skatt	164 000	553 400	502 500	202 200	349 200	329 600
Inntekt etter skatt pr. forbruksenhet (EU-skala) ⁴	122 000	353 400	323 200	156 200	269 000	254 000
Antall personer i husholdningen	1,6	2,3	2,2	1,5	1,6	1,6
Antall observasjoner (husholdninger)	288 637	1 917 531	2 206 168	22 492	146 879	169 371

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kapittel 2.

² Lavinntekt er definert som inntekt under 60 prosent av medianinntekten for alle. EU-skala.

³ Negative kapitalinntekter er satt lik 0.

⁴ Omfatter også negative kapitalinntekter.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Inntektsfordeling

Inntekten er klart jevnere fordelt blant uførepensjonister enn befolkningen sett under ett. Det er få av gruppene vi ser på i denne rapporten som har en jevnere inntektsfordeling enn uførepensjonistene. Dette viser alle ulikhetsmålene presentert i tabell 5.7.7. Tabellen viser også at inntektsfordelingen har vært stabil de siste årene for både uførepensjonister og for befolkningen sett under ett. I 2011 hadde 20 prosent av de ”rikeste” uførepensjonister en gjennomsnittsinntekt som var 2,4 ganger høyere enn 20 prosent ”fattigste” uførepensjonister. For befolkningen som helhet var dette ulikhetsmålet på 3,5.

Tabell 5.7.7. Fordeling av inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala)¹. 2008-2011

	2008	2009	2010	2011
S80/S20²				
Hele befolkningen uten studenter	3,6	3,4	3,4	3,5
Uførepensjonister	2,7	2,5	2,4	2,4
P90/P10³				
Hele befolkningen uten studenter	2,7	2,6	2,6	2,7
Uførepensjonister	2,1	2,0	2,0	2,0
Gini-koeffisient⁴				
Hele befolkningen uten studenter	0,247	0,237	0,240	0,241
Uførepensjonister	0,198	0,186	0,181	0,182

¹ Omfatter også negative beløp. Personer i studenthusholdninger er utelatt

² S80/S20 er forholdet mellom gjennomsnittsinntektene til rikeste og fattigste 20 prosent i gruppen.

³ P90/P10 er forholdstallet mellom inntekten til den personen som befinner seg mellom desil 9 og desil 10 (P90) og inntekten til den personen som befinner seg mellom desil 1 og desil 2 (P10).

⁴ Gini-koeffisienten er et summarisk mål som varierer fra 0 (minst ulikhet) og 1 (størst ulikhet).

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Boforhold

Når vi skal se på boforhold og boligøkonomi bruker vi, i likhet med i foregående kapitler, levekårsundersøkelsen EU-SILC som datakilde. Uførepensjonister er definert på samme måte som i inntektstillene forut i dette kapittelet. Det vil si at det er en viss endring i gruppa mellom 2012¹¹ og forutgående år. I levekårsdataene er det rundt 400 uførepensjonister i 2012.

¹¹ Minner om at det er inntektsdata for 2011 som brukes til å definere uførepensjonister i 2012 levekårsdataene.

Tabell 5.7.8. Boligtype og -standard for uførepensjonister. 1991-2012

	Uførepensjonister											Alle 16-66 år
	1991	1995	1997	2001	2003	2005	2007	2009	2010	2011	2012	2012
Andel personer som												
bor i enebolig, våningshus	54	64	68	65	63	65	65	64	62	59	59	59
bor i småhus ellers	30	16	16	18	17	17	14	14	13	14	14	18
bor i husholdning som eier	79	84	86	83	83	82	84	83	80	81	80	81
bor i husholdning som er selveier	61	68	73	70	71	72	73	70	68	66	66	70
bor alene	26	23	25	35	29	29	30	33	35	35	37	22
bor trangt	6	4	6	2	2	4	3	3	2	3	3	8
bor svært romslig	29	39	36	33	34	38	40	41	37	37	35	32
Bor i bolig												
med råte eller fukt	8	9	10	9	7	6	5	8
som er utsatt for støy	16	20	16	14	13	13	12	12
som er utsatt for forurensning	14	12	11	12	11	8	13	10
Bor i område med kriminalitet, vold og hærverk	7	6	6	6	6	6	7	7
Boligareal per husholdning. Kvm	95	..	108	106	107	111	114	108	107	106	107	124
Boligareal per person. Kvm	53	..	65	63	62	62	67	65	66	66	67	54
Antall svar	197	211	193	195	416	439	404	334	323	302	403	5 168

Kilde: Levekårsundersøkelsen og EU-SILC, SSB.

Uførepensjonister er en gruppe med relativt høy gjennomsnittsalder. Halvparten er over 58 år, og knapt en av tre er i alderen 62 til 66 år. Det er dermed svært få uførepensjonister som befinner seg i det vi kan definere som en etableringsfase, bare 7 prosent er under 40 år, en prosent er under 25 år. 56 prosent av uførepensjonistene i 2012 er kvinner. Dette er det viktig å ta høyde for i vurderingen av indikatorene for boligforhold for uførepensjonister.

Boligstandard og eierforhold

80 prosent av uførepensjonistene bor i husholdninger som eier boligen. Denne andelen lå på rundt 85 prosent helt fra midten av 1990-årene og frem til 2010, mens den de tre siste årene altså har sunket til 80 prosent, som er den samme andel som vi finner i befolkningen i alderen 16-66 år. 66 prosent av uførepensjonistene er selveiere, dette gjelder 70 prosent i befolkningen 16-66 år

Andelen uførepensjonister som bor svært romslig har vært stabilt høy i hele perioden fra 1995 til 2012, selv om det har vært mindre svingninger og en antydning til en viss nedgang de seneste år. I 2012 bodde 35 prosent svært romslig, mens andelen i befolkningen i alderen 16-66 var 32 prosent. Det har også vært en reduksjon i andelen uførepensjonister som bor trangt fra 6 prosent i 1997 til 3 prosent i 2012. Blant befolkningen ellers i alderen 16-66 år var det 8 prosent som bodde trangt i 2012. Målt i antall kvadratmeter er boligene til uførepensjonistene i gjennomsnitt noe mindre enn for befolkningen 16-66 år, 107 mot 124 kvadratmeter. Men i og med at husholdningene i gjennomsnitt også er mindre, blir antall kvadratmeter per person likevel noe høyere for uførepensjonistene, 67 mot 54 kvadratmeter. Det at hele 37 prosent av uførepensjonistene bodde alene i 2012 sammenlignet med 22 prosent i befolkningen i samme aldersgruppe, spiller naturligvis inn her.

Andelen uførepensjonistene som bor i bolig med råte eller fukt er noe lavere enn det vi ser i befolkningen 16-66 år, 5 mot 8 prosent. Det er likevel stor likhet når det gjelder bomiljø. 12 prosent bor i bolig som er utsatt for støy, og 7 prosent bor i et område med kriminalitet, vold og hærverk. Her er altså andelen like for både uførepensjonister og befolkningen i samme alder. Når det gjelder forurensning er uførepensjonistene litt mer utsatt, 13 mot 10 prosent. Både forskjellene når det gjelder fukt og råte og forurensning er for små til å være statistisk sikker. Tidligere år har vi funnet indikasjoner på at uførepensjonistene har hatt litt dårligere bomiljø enn befolkningen i samme alder, men det har ikke vært tilfelle de 5 siste årene.

Boligøkonomi

20 prosent av uførepensjonistene leier altså boligen de bor i, og i gjennomsnitt betalte de 54 600 kroner i husleie i 2012. Det er noe lavere enn for alle leiere 16-66 år som betalte 63 700 kroner i gjennomsnitt. Regnet i 2012 kroner har husleien økt med 16 700 kroner siden 1991. Det meste av denne økningen har kommet etter årtusenskiftet, regnet i 2012 kroner har husleien økt med knappe 16 000 siden 2001. Likevel, siden 80 prosent av uførepensjonistene eier sin egen bolig, vil det være utgifter til renter og avdrag og hvordan disse utvikler seg som i størst grad vil påvirke uførepensjonistenes boligøkonomi.

I gjennomsnitt betalte uførepensjonister som eier sin egen bolig 31 700 kroner i renter og avdrag i 2012. Dette er betydelig mindre enn befolkningen 16-66 år som betalte 78 700 kroner i gjennomsnitt. Regnet 2012 kroner er utgifter til renter og avdrag for uførepensjonister som eier boligen nærmere 80 prosent høyere i 2012 enn det var på lavpunktet i 1997. Andelen uførepensjonister som har boliglån økte fra 34 prosent i 1997 til 53 prosent i 2012. I befolkningen i samme alder er det 73 prosent som har boliglån.

Dersom husleie eller renter og avdrag utgjør 25 prosent eller mer av husholdningens totale inntekter etter skatt sier vi at det er høy boutgiftsbelastning. Er andelen under 10 prosent sier vi at det er lav boutgiftsbelastning. Målt på denne måten hadde 18 prosent av uførepensjonistene høy boutgiftsbelastning i 2012. Andelen uførepensjonister med høy boutgiftsbelastning var stabilt i underkant av 25 prosent i perioden 2003-2011, med unntak av 2007 der kun 18 prosent hadde dette. Vi ser altså at andelen med høy boutgiftsbelastning i 2012 er nede på nivå med 2007. Andelen uførepensjonister med lav boutgiftsbelastning har i perioden 2003-2012 vært på mellom 40 og 44 prosent, og i 2012 hadde 41 prosent lav boutgiftsbelastning. For befolkningen i samme alder var tilsvarende andel 30 prosent i 2012.

Når det gjelder subjektiv oppfatning av hvor tyngende boutgiftene er har vi data fra 2003. Andelen uførepensjonistene som vurderte at boutgiftene var svært tyngende var 7 prosent i 2012. I perioden 2003-2012 har andelen som vurderer boutgiftene som svært tyngende variert mellom 7 og 13 prosent. Andelen som vurderte boutgiftene som noe tyngende var 33 prosent i 2012. Slår en sammen de som oppfatter boutgiftene som svært og noe tyngende ser vi at mellom 40 og 46 prosent av uførepensjonistene har svart dette årlig siden 2003. I befolkningen i alderen 16–66 år er andelen som vurderer boutgiftene som svært eller noe tyngende ganske lik den vi finner for uførepensjonistene.

Tabell 5.7.9. Boligøkonomi for uførepensjonister. 1991-2012

	Uførepensjonister											Alle 16-66 år
	1991	1995	1997	2001	2003	2005	2007	2009	2010	2011	2012	2012
Arlig husleie. Gjennomsnitt for husholdninger som leier. Løpende kroner ¹	25 000	29 800	27 600	32 000	40 000	43 500	44 500	49 700	56 000	57 800	54 600	63 700
Andel husholdninger som ikke betaler husleie	4	2	11	12	6	13	11	10	3	5	6	8
Renter og avdrag. Gjennomsnitt for eiere. Løpende kroner	13 700	13 600	13 300	18 800	24 700	26 100	30 400	34 300	31 600	31 400	31 700	78 700
Boligrenter. Gjennomsnitt for eiere. Kroner							15 000	17 800	15 400	16 200	16 500	41 400
Andel eiere uten renter og avdrag	49	59	66	57	51	47	44	43	46	43	47	27
Andel husholdninger med høy boutgiftsbelastning	21	23	14	19	24	23	18	24	23	24	18	28
Andel husholdninger med lav boutgiftsbelastning	47	54	57	38	43	44	44	38	40	40	41	30
Oppfatter boutgiftene som svært tyngende	13	12	7	10	12	12	7	7
noe tyngende	33	28	37	33	32	29	33	36
Antall svar fra leiere	41	33	26	31	64	75	63	55	62	51	76	884
Antall svar fra eiere	156	178	166	164	348	364	341	279	261	246	327	4 240
Antall svar	197	211	193	195	416	439	404	334	323	297	403	5 124

¹ Ikke medregnet eiere av andels- og aksjebolig
Kilde: Levekårsundersøkelsen og EU-SILC, SSB.

Økonomiske vansker

Knapt ni av ti uførepensjonister oppgir at de ikke har opplevd noen av de betalingsproblemene vi har kartlagt. Selv om det ikke er mange som har betalingsproblemer, forekommer det likevel oftere blant uførepensjonister enn for eksempel blant alders og minstepensjonister. Også blant befolkningen 16-66 år oppgir ni av ti at de ikke har opplevd betalingsproblemer. I begge grupper er det 3 prosent som oppgir å ha problemer med å betale to eller flere utgifter som husleie, boliglån, elektrisitet og kommunale avgifter og andre lån. Det er flest som oppgir å ha problemer med å betale utgifter til elektrisitet og kommunale utgifter – 6 prosent av uførepensjonistene og 5 prosent av befolkningen i samme alder oppgir å ha problemer med dette.

Tabell 5.7.10. Indikatorer på betalingsvansker for uførepensjonister. 2003-2012. Prosent

	Uførepensjonister						Alle 16-66 år
	2003	2006	2009	2010	2011	2012	2012
Betalingsproblemer							
Husleie	3	5	4	4	3	5	4
Boliglån	2	3	2	2	1	2	2
El og kommunale avgifter	14	8	9	9	11	6	5
Andre lån	2	2	5	3	3	2	3
Andel med 2 eller flere betalingsproblemer	5	5	4	3	3
Andel som ikke har noen betalingsproblemer	87	87	86	89	91
Økonomisk romslighet							
Svært vanskelig	9	8	6	3	5	4	3
Vanskelig	7	8	7	12	10	8	5
Lett eller svært lett å få endene til å møtes .	29	35	38	42	39	46	50
Mottar økonomisk støtte fra andre husholdninger	2	1	4	4	1	2	4
Antall svar	416	427	334	323	302	403	5 168

Kilde: Levekårsundersøkelsen og EU-SILC, SSB.

Tabell 5.7.11. Indikatorer på materiell situasjon for uførepensjonister. 2003-2012. Prosent

	Uførepensjonister						Alle 16-66 år	
	2003	2005	2007	2009	2010	2011	2012	2012
Materiell situasjon								
Andel som disponerer								
TV				93	95	97	97	95
PC	50	54	66	73	80	82	87	96
Vaskemaskin	96	95	98	96	95	97	96	96
Privatbil	75	73	74	74	74	75	75	82
Disponerer ikke PC pga. økonomi	6	7	4	4	5	3	3	1
Disponerer ikke privatbil pga. økonomi	7	8	11	8	11	8	9	7
Har ikke råd til								
en ukes ferie	18	16	14	16	20	19	12	8
spise kjøtt eller fisk annen hver dag ...	7	6	6	7	7	4	4	4
holde boligen varm	8	2	3	2	2	4	1	1
Andel som ikke har råd til minst to av godene	7	7	8	4	4	3
Andel som har råd til alle godene	85	83	78	79	87	91
Antall svar	416	447	404	334	323	302	403	5 168

Kilde: Levekårsundersøkelsen og EU-SILC, SSB.

12 prosent av uførepensjonistene mener at det er vanskelig eller svært vanskelig å få endene til å møtes i 2012. I befolkningen 16-66 år sa 8 prosent at det var vanskelig eller svært vanskelig å få endene til å møtes samme år. Vi ser at det er noe mer årlig variasjon blant uførepensjonistene i hvor stor andel som oppgir å ha økonomiske vanskeligheter, sammenlignet med befolkningen i arbeidsfør alder. I befolkningen har andelen vært stabilt på 8 prosent, mens denne andelen har variert med mellom 10 og 16 prosent blant uførepensjonistene i perioden 2003-2012. Andelen av uførepensjonister som vurderte sin egen økonomi som bra var spesielt høy i 2012 og nesten halvparten, 46 prosent, mener at det er lett eller svært lett å få endene til å møtes. Også i befolkningen i alderen 16-66 år var det mange som oppfattet sin egen økonomi som god i 2012, og 50 prosent (8 prosentpoeng flere enn forutgående år) svarte at det var lett eller svært lett å få endene til å møtes.

12 prosent av uførepensjonistene hadde ikke råd til en ukes ferie utenfor hjemmet i 2012, noe som er færre enn de forutgående årene. For befolkningen i samme aldersgruppe er andelen 7 prosent. 4 prosent av uførepensjonistene hadde ikke råd til spise kjøtt eller fisk annen hver dag og kun 1 prosent hadde ikke råd til å holde boligen varm. Her er det mindre endringer i forhold til tidligere år, og det er også mindre forskjeller i forhold til befolkningen i samme aldersgruppe. Det er heller ikke stor forskjell i andelen som ikke har råd til minst to av godene, 4 prosent av uførepensjonistene og 3 prosent i befolkningen i samme aldersgruppe oppgir dette. Litt større forskjell er det i andel som har råd til alle godene, 87 prosent av uførepensjonistene og 91 prosent av befolkningen mellom 16 – 66 år. Dette er også så vidt statistisk sikre forskjeller.

87 prosent av alle uførepensjonister disponerer datamaskin i 2012, og andelen har økt betraktelig i løpet av den tiårsperioden vi har data for. I stor grad handler mangel på datamaskin om behov og interesse fremfor økonomi, for ikke flere enn 3 prosent sier at de mangler datamaskin fordi de ikke har råd. I befolkningen i samme aldersgruppe disponerer 90 prosent datamaskin. I denne gruppen er det bare 1 prosent som oppgi at de ikke disponerer datamaskin på grunn av økonomien.

Tre av fire uførepensjonistene disponerer privatbil og denne andelen har endret seg lite fra 2003. 9 prosent oppgir at det er økonomien som er årsaken til at de ikke har tilgang på en privatbil. I befolkningen i samme aldersgruppe oppgir 80 prosent å ha tilgang til bil og 6 prosent at økonomi er årsaken dersom at de ikke disponerer privatbil. Det er med andre ord ikke veldig store forskjeller mellom uførepensjonister og andre i samme aldersgruppe når det gjelder tilgang på privatbil.

Helse og funksjonsevne

Uførepensjonister har i utgangspunkt et helseproblem som begrenser arbeidsevnen. Det er derfor ikke overraskende at tre av fire oppgir at de har en kronisk sykdom. I 2012 ser vi at denne andelen er spesielt lav sammenlignet med tidligere år hvor andelen har ligget på rundt 80 prosent. En av fire uførepensjonister har dermed ikke svart at de har en kronisk sykdom. En mulig forklaring på dette er at helseproblemet som er grunnen til uførepensjonering av en eller annen grunn ikke oppfattes som en kronisk sykdom eller ikke fanges opp av spørsmålet som ligger til grunn for disse dataene. I EU-SILC måles kronisk sykdom vet hjelp av ett enkeltstående spørsmål, i motsetning til helseundersøkelser som går mer detaljert til verks.

Tabell 5.7.12. Helseforhold for uførepensjonister. 2005-2012. Prosent

	Uførepensjonister						Alle
	2005	2007	2009	2010	2011	2012	16-66 år
							2012
Egenvurdering av helse							
andel med svært god eller god helse	27	32	30	30	30	37	81
andel med dårlig eller svært dårlig helse .	29	34	34	31	32	26	6
Andel med kronisk sykdom	82	81	81	81	82	73	29
Nedsatt funksjonsevne							
andel med sterkt nedsatt funksjonsevne .	33	30	24	23	28	17	4
andel med noe nedsatt funksjonsevne	38	38	33	36	39	32	9
Andel med udekket behov for medisinsk hjelp	4	5	6	6	5	4	3
Andel med udekket behov for tannlegehjelp	13	11	15	12	14	13	9
Andel med økonomiske grunner til udekket behov for tannlegehjelp	10	7	10	9	10	8	5
Antall svar	447	404	334	323	294	403	5 168

Kilde: Levkårsundersøkelsen og EU-SILC, SSB.

I vurderingen av egen helse svarer 26 prosent av uførepensjonistene at de har dårlig eller svært dårlig helse i 2012. Dette er på et lavere nivå enn forutgående år. Det er da også en høyere andel uførepensjonister som svarer at de har svært god eller god helse i 2012, nemlig 37 prosent. Forut for 2012 har denne andelen ligget på rundt

30 prosent i denne gruppen. Igjen kan det virke overraskende at en såpass stor andel av uførepensjonistene oppfatter helsen sin som god. Forklaringen kan være at helseproblemet eller funksjonsnedsettelsen de har som begrenser yrkesaktivitet ikke merkes på samme måte i hverdagen som uførepensjonist. Referanserammen for vurderingen av egen helse kan altså være en annen enn for andre grupper. Fem av ti uførepensjonistene sier at funksjonsevnen er nedsatt, og tre av ti svarer at den er sterkt nedsatt. Knappt fem av ti uførepensjonister rapporterer ikke om nedsatt funksjonsevne. Det er også her viktig å ta hensyn til referanserammen folk har når de vurderer egen funksjonsevne. Funksjonsevne i yrkeslivet vil ikke alltid være utgangspunktet for vurderingen, og aktiviteter kan ofte være tilpasset funksjonsevnen slik at man ikke opplever begrensninger i de aktiviteter man faktisk utfører.

Blant uførepensjonistene svarer 4 prosent at de har et udekket behov for medisinsk hjelp, tilnærmet lik andelen enn i befolkningen i samme alder (3 prosent). En større andel – 13 prosent – oppgir at de har et udekket behov for tannlegehjelp. 8 prosent svarer at det er økonomien som er årsaken til det udekkede behovet for tannlegehjelp. I befolkningen i samme alder er det 9 prosent som har udekket tannlegebehov og 5 prosent på grunn av økonomi.

Tilknytning til arbeidslivet

Selv om uførepensjonister per definisjon ikke er yrkesaktive i særlig stor grad, ser vi på yrkesaktivitet for denne gruppen fordi dette er en gruppe som er i yrkesaktiv alder og fordi yrkesaktivitet sees på i et husholdnings perspektiv. I 60 prosent av uførepensjonistenes husholdninger er det ingen helårs yrkesaktive i husholdningen, i 33 prosent av husholdningene er det én helårs yrkesaktiv og i 6 prosent to helårs yrkesaktive. Det er altså betydelig mindre yrkesaktivitet målt på denne måten sammenlignet med befolkningen i samme alder, hvor det er 21 prosent av husholdningene med ingen yrkesaktive, 44 prosent har én yrkesaktiv og 36 prosent har to helårs yrkesaktive.

Siden det er en overvekt av ikke yrkesaktive i husholdninger med uførepensjonister følger det at et overveiende flertall – 73 prosent av husholdningene – ikke har noen måneder med heltids yrkesaktivitet. Vi kan likevel legge merke til at det i 23 prosent av husholdningene var minst 12 måneder med yrkesaktivitet. For befolkningen i samme alder er det bare 23 prosent som ikke har noen måneder som heltids yrkesaktive mens det i 72 prosent av disse husholdningene er det minst 12 måneder med heltids yrkesaktivitet.

For uførepensjonistene gir måneder på deltid omtrent samme resultat som måneder på heltid. I 78 prosent av husholdningene produseres det ingen måneder med deltidsarbeid, og i 20 prosent av husholdningene produseres det 12 måneder eller mer med deltidsarbeid. Dette tyder på at relativt mye av yrkesaktiviteten i denne gruppen er på deltid. Vi ser da også at uførepensjonisters husholdninger i gjennomsnitt produserer flere måneder med deltidsarbeid enn befolkningen i yrkesaktiv alder, 2,6 mot 2,3 måneder.

Det er få heltidsstudenter i husholdningene til uføre. Mer overraskende er det at det i 26 prosent av husholdningene ikke forekommer heltids pensjonister. Dette skyldes i hovedsak at en del er blitt uførepensjonister i løpet av året og at noen av de yrkesaktive uførepensjonistene oppgir yrkesaktivitet og ikke pensjonist som hovedaktivitet i noen av årets måneder. Det gjelder muligens først og fremst uførepensjonister som ikke er 100 prosent uføre. Vi kan også merke oss at i ett av fem tilfeller hvor en uførepensjonist som bor sammen med en annen voksen, er denne andre voksne også uførepensjonist.

Tabell 5.7.13. Tilknytning til arbeidslivet for husholdninger der respondenten er uførepensjonist. 2009-2012. Prosent

	Uførepensjonist				Alle 16-66 år
	2009	2010	2011	2012	2012
Antall helårsyrkesaktive i husholdningen					
0	58	64	53	60	21
1	35	29	40	33	44
2	7	7	8	6	36
Antall måneder med heltids yrkesaktivitet i husholdningen					
0	73	77	74	73	23
1-6	1	1	2	2	3
7-11	1	1	1	2	3
12+	26	21	24	23	72
Gjennomsnittlig antall måneder	3,6	2,9	3,3	3,3	12,4
Antall måneder med deltids yrkesaktivitet i husholdningen					
0	77	77	70	78	77
1-6	1	1	4	2	3
7-11	1	2	1	1	1
12+	21	20	26	20	19
Gjennomsnittlig antall måneder	2,8	2,7	3,5	2,6	2,3
Andel husholdninger med hovedinntekt fra næringsvirksomhet					
.....	6	5	3	4	5
Antall måneder med arbeidsledighet i husholdningen					
0	97	98	99	97	94
1-6	1	0	0	1	2
7-11	1	0	0	0	1
12+	1	2	1	2	2
Gjennomsnittlig antall måneder	0,3	0,2	0,1	0,3	0,4
Andel husholdninger med heltids studenter. Prosent					
.....	4	4	4	4	17
Andel husholdninger med heltids pensjonister. Prosent					
.....	72	78	70	74	13
Antall svar	307	297	262	334	4 802

Kilde: Levekårsundersøkelsen og EU-SILC, SSB.

5.8. Sosiale indikatorer for mottakere av arbeidsavklaringspenger og personer med nedsatt arbeidsevne

Jon Epland og Lotte Rustad Thorsen

Hovedpunkter i dette kapitlet kan oppsummeres ved:

- Hver tredje person innen disse to gruppene hadde husholdningsinntekter under lavinntektsgrensen
- Lavt utdanningsnivå, særlig blant de med nedsatt arbeidsevne
- Mange mottar sosialhjelp og bostøtte, særlig blant dem med nedsatt arbeidsevne

I mars 2010 ble arbeidsavklaringspenger innført som en ny ytelse til langtidssyke, til erstatning for de gamle ytelsene rehabiliterings- og attføringsstønad samt tidsbegrenset uførestønad. Samtidig innførte NAV en "arbeidsevnevurdering", som skulle kartlegge hvor mye innsats som kreves for at brukeren kan komme i arbeid. Personer med nedsatt arbeidsevne omfattet nå personer som hadde gjennomført en slik vurdering og der konklusjonen var at arbeidsevnen var redusert såpass mye at det ville kreve betydelig innsats fra NAV og brukeren for at denne skulle kunne komme i arbeid (Bråten og Vetvik, 2011).

Ved utgangen av 2011 var det 177 000 personer som tilhørte en husholdning der hovedinntektstakeren var mottaker av arbeidsavklaringspenger (AAP). På samme tid var det 48 000 personer i husholdninger der hovedinntektstakeren var klassifisert som å ha nedsatt arbeidsevne, men uten å motta AAP. I dette kapitlet er disse to gruppene derfor gjensidig utelukkende.

Det er store forskjeller i sammensetningen av disse to gruppene. En relativt høy andel av de med nedsatt arbeidsevne består av aleneboende personer, mens andelen barnefamilier er klart høyere blant de med arbeidsavklaringspenger. I tillegg er innvandrersandelen svært høy blant de med nedsatt arbeidsevne, 29 prosent i 2011. Tilsvarende andel blant de med AAP var 19 prosent. De med nedsatt arbeidsevne virker også som å være en klart mer økonomisk utsatt gruppe, sammenlignet med de med AAP. Vel en tredjedel av de med nedsatt arbeidsevne mottok sosialhjelp i 2011 og mer enn hver femte mottok kvalifiseringsstønad. I tillegg er uføreandelen svært høy i denne gruppen, - om lag 37 prosent mottok uførepensjon i 2011.

Lavinntekt

Både mottakere av AAP og de andre som har nedsatt arbeidsevne, er kraftig overrepresentert blant de med lavinntekt. Basert på en lavinntektsgrense tilsvarende 60 prosent av medianinntekten etter skatt per forbruksenhet (EU-skala), hadde 27 prosent av alle personer i en husholdning der hovedinntektstaker mottok arbeidsavklaringspenger lavinntekt i 2011. Denne gruppen hadde dermed nesten 3 ganger så stor sannsynlighet for å tilhøre lavinnteksgruppen, som befolkningen totalt. Andelen med lavinntekt var enda høyere for de i husholdninger der hovedinntektstaker hadde nedsatt arbeidsevne. Nær en av tre i denne gruppen hadde lavinntekt i 2011.

Sammenlignet med året før har både antall og andel personer med lavinntekt økt i 2011, for disse to gruppene.

Tabell 5.8.1. Prosentvis andel og antall¹ personer med lavinntekt. EU-skala. 2010-2011

	2010	2011
Hele befolkningen uten studenter	4 756 689	4 812 393
Andel med lavinntekt	9,4	9,6
Antall med lavinntekt	448 000	464 000
Mottakere av arbeidsavklaringspenger ²	181 023	177 067
Andel med lavinntekt	25,3	27,3
Antall med lavinntekt	46 000	48 000
Personer med nedsatt arbeidsevne ³	47 343	47 693
Andel med lavinntekt	24,3	32,1
Antall med lavinntekt	12 000	15 000

¹ Avrundede tall.

² Personer i husholdninger med en hovedinntektstaker som mottar arbeidsavklaringspenger.

³ Personer i husholdninger med en hovedinntektstaker som har nedsatt arbeidsevne.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Yrkestilknytning

Det er forventet at tilknytningen til arbeidslivet er svak for disse to gruppene. Både blant de med AAP og blant de med nedsatt arbeidsevne hadde mer enn 60 prosent ingen yrkestilknyttede i husholdningen i 2011. I befolkningen var tilsvarende andel 23 prosent. Å være yrkestilknyttet betyr her at minst en i husholdningen må ha en lønns- eller næringsinntekt større enn 2G, det vil si 156 000 kroner i 2011. Ser en kun på de som befinner seg i lavinnteksgruppen, er det knapt noen som hadde yrkestilknyttede i husholdningen. I 2011 var andelen uten yrkestilknyttede husholdningsmedlemmer om lag 90 prosent for begge grupper.

Også den andre indikatoren på yrkestilknytning, det at yrkesinntekt er største inntektskilde, viser at begge disse gruppene står svakt på dette området. Bare 29 prosent av alle personer i husholdninger der hovedinntektstaker hadde nedsatt arbeidsevne, hadde inntekt fra arbeid som hovedinntektskilde. Tilsvarende andel for de med AAP var enda lavere, kun 26 prosent. I befolkningen i alt var denne andelen på 75 prosent.

Det er vanskelig å gi en beskrivelse på utviklingen i disse indikatorene siden begge disse gruppene er nye, men sammenlignet med året før så ser det ut som at tilknytningen arbeidslivet har blitt svakere.

Tabell 5.8.2. Indikatorer¹ for yrkestilknytning, 2010-2011. Prosent

	2010	2011
Andel personer i husholdninger uten noen yrkestilknyttede		
Hele befolkningen uten studenter	22,0	22,5
Med lavinntekt	64,3	64,0
Mottakere av arbeidsavklaringspenger	60,5	62,1
Andel med lavinntekt	91,0	91,9
Personer med nedsatt arbeidsevne	51,0	64,3
Andel med lavinntekt	71,0	87,9
Andel personer i husholdninger der yrkesinntekt er største inntekt		
Hele befolkningen uten studenter	74,9	74,8
Med lavinntekt	41,7	43,2
Mottakere av arbeidsavklaringspenger	26,9	26,3
Andel med lavinntekt	6,3	5,9
Personer med nedsatt arbeidsevne	32,1	28,8
Andel med lavinntekt	13,3	10,6

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kap. 2.5.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Utdanning

Utdanningsnivået til de to gruppene vi ser på, er gjennomgående lavt ved at relativt mange kun har grunnskole som høyeste fullførte utdanning. Mens det i befolkningen kun var 20 prosent som tilhørte en husholdning der hovedinntektstakeren hadde så lav utdanning i 2011, gjelder dette for henholdsvis 39 prosent og 54 prosent blant de i husholdninger der hovedinntektstaker er mottaker av AAP eller har nedsatt arbeidsevne (tabell 5.8.3). Det er dermed nesten en like høy andel med lav utdanning blant de med nedsatt arbeidsevne, som det er blant minstepensjonister med uførepensjon eller sosialhjelpsmottakere.

På grunn av vesentlige endringer i utdanningsstatistikken i 2011, er det ikke mulig å direkte sammenligne utviklingen fra året før for denne indikatoren.

Tabell 5.8.3. Indikator¹ for utdanning, 2010-2011. Prosent

	2010	2011
Andel personer i husholdninger der hovedinntektstaker har lav utdanning		
Hele befolkningen uten studenter	19,9	20,1
Med lavinntekt	37,4	39,0
Mottakere av arbeidsavklaringspenger	37,6	38,7
Andel med lavinntekt	48,9	51,0
Personer med nedsatt arbeidsevne	51,6	53,5
Andel med lavinntekt	59,9	63,0

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kap. 2.5.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Økonomisk utsatthet

Både husholdninger der hovedinntektstaker er mottakere av AAP og husholdninger der hovedinntektstaker har nedsatt arbeidsevne, er kjennetegnet av å være hyppige mottakere av supplerende stønader som bostøtte og sosialhjelp. Andelen av de med nedsatt arbeidsevne som mottok bostøtte var for eksempel på 41 prosent i 2011. Andelen var nesten like høy når det gjelder mottak av sosialhjelp (38 prosent). Også de med AAP er overrepresentert blant de som får bostøtte og sosialhjelp, men andelen er klart lavere for denne gruppen enn for de med nedsatt arbeidsevne.

De med nedsatt arbeidsevne utmerker seg også ved at svært mange mottar sosialhjelp i kombinasjon med bostøtte i løpet av året. I 2011 gjaldt dette for nær en av tre i denne gruppen. I befolkningen var det mindre enn 3 prosent som mottok begge disse stønadene samtidig. Særlig er andelen høy blant de som har nedsatt arbeidsevne og som samtidig tilhører lavinntektsgruppen. I denne gruppen mottok nærmere 6 av 10 både bostøtte og sosialhjelp i 2011.

Sammenlignet med året før har det skjedd kun mindre endringer. Men andelen som mottar sosialhjelp og bostøtte, både samlet og enkeltvis, ser ut til å øke i gruppen med nedsatt arbeidsevne.

Tabell 5.8.4. Indikatorer¹ for økonomisk utsatthet. 2010-2011. Prosent

	2010	2011
Andel personer i husholdninger som mottar bostøtte		
Hele befolkningen uten studenter	5,2	5,3
Med lavinntekt	21,8	23,2
Mottakere av arbeidsavklaringspenger		
Med lavinntekt	22,0	23,2
Med lavinntekt	42,6	45,1
Personer med nedsatt arbeidsevne		
Andel med lavinntekt	39,3	40,8
Andel med lavinntekt	62,4	66,9
Andel personer i husholdninger som mottar sosialhjelp		
Hele befolkningen uten studenter	4,8	4,7
Med lavinntekt	18,8	19,5
Mottakere av arbeidsavklaringspenger		
Med lavinntekt	23,7	23,1
Med lavinntekt	37,1	36,8
Personer med nedsatt arbeidsevne		
Andel med lavinntekt	37,0	38,4
Andel med lavinntekt	70,1	72,6
Andel personer i husholdninger som mottar både bostøtte og sosialhjelp		
Hele befolkningen uten studenter	2,4	2,5
Med lavinntekt	11,8	13,0
Mottakere av arbeidsavklaringspenger		
Med lavinntekt	13,5	13,8
Med lavinntekt	24,1	25,2
Personer med nedsatt arbeidsevne		
Andel med lavinntekt	27,0	28,9
Andel med lavinntekt	52,3	57,1

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kap. 2.5.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Rente- og gjeldsbelastning

Det var små endringer i andelen husholdninger med høy rentebelastning fra 2010 og til 2011. I befolkningen økte andelen marginalt fra 8,7 prosent til 9,3 prosent. Høy rentebelastning er her definert som det å ha renteutgifter som utgjør mer enn 15 prosent av samlet husholdningsinntekt. Heller ikke de to gruppene vi ser på i dette kapitlet, opplevde noen vesentlige endringer i rentebelastningen i 2011, selv om andelen økte svakt innen begge grupper.

Derimot så har de som mottar AAP klart flere, relativt sett, med høy rentebelastning sammenlignet med befolkningen og sammenlignet med de som har nedsatt arbeidsevne. I 2011 var denne andelen 14,4 prosent i gruppen som mottar AAP, men kun 7,5 prosent blant dem med nedsatt arbeidsevne.

Rentebelastningen henger selvsagt sammen med hvor mye gjeld en har, og hvor mye gjelden utgjør i forhold til husholdningens inntekt. Vi finner derfor det samme mønsteret for det å ha høy gjeldsbelastning, det vil si andelen som har en gjeld som overstiger tre ganger husholdningsinntekten, som for det å ha høy rentebelastning. Det er de i husholdninger med en hovedinntektstaker som mottar AAP som har mest gjeld i forhold til inntekt. I 2011 var det 19 prosent av disse husholdningene som hadde en høy gjeldsbelastning. Andelen er klart lavere blant dem med nedsatt arbeidsevne. Her var andelen kun 11 prosent. Dette var også relativt færre enn i befolkningen (16 prosent).

Det er trolig flere forklaringer på hvorfor det er såpass store forskjeller mellom de to gruppene når det gjelder akkurat disse indikatorene, men vi har sett at de husholdningene der hovedinntektstaker mottar AAP generelt sett ser ut til å ha noe bedre økonomi enn de med nedsatt arbeidsevne. Det er færre i denne gruppen som har lavinntekt og færre mottar sosialhjelp. Dette kan tyde på de som mottar AAP også har en mer stabil økonomi enn de med nedsatt arbeidsevne, og at de dermed har lettere tilgang til kreditt og bedre forutsetninger til å betjene et lån.

Tabell 5.8.5. Indikatorer¹ for rente- og gjeldsbelastning. 2010-2011. Prosent

	2010	2011
Andel personer i husholdninger med høy rentebelastning		
Hele befolkningen uten studenter	8,7	9,3
Med lavinntekt	12,4	12,5
Mottakere av arbeidsavklaringspenger		
Med lavinntekt	13,9	14,4
Med lavinntekt	12,7	12,5
Personer med nedsatt arbeidsevne		
Andel med lavinntekt	7,1	7,5
Andel med lavinntekt	5,6	5,1
Andel personer i husholdninger med høy gjeldsbelastning		
Hele befolkningen uten studenter	15,1	15,6
Med lavinntekt	17,4	17,1
Mottakere av arbeidsavklaringspenger		
Med lavinntekt	19,3	19,4
Med lavinntekt	18,1	17,5
Personer med nedsatt arbeidsevne		
Andel med lavinntekt	10,7	11,0
Andel med lavinntekt	9,7	8,5

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kap. 2.5.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Inntektssammensetning

Det er ikke store forskjeller i inntektssammensetningen til de to gruppene vi ser på (tabell 5.8.6 og 5.8.7). Den viktigste inntektskilden til både de som mottar AAP og de med nedsatt arbeidsevne er overføringer. I 2011 utgjorde denne inntektskomponenten henholdsvis 72 og 67 prosent av samlet husholdningsinntekt for de med AAP og de med nedsatt arbeidsevne. De med nedsatt arbeidsevne mottar en noe høyere andel av inntekten i form av yrkesinntekter (30 prosent), sammenlignet med de med AAP (25 prosent).

Derimot så er det store forskjeller i hvilken type av overføringer de to gruppene mottar. Mer enn halvparten av husholdningsinntektene til de med AAP er pensjoner fra folketrygden (52 prosent), og da mest sannsynlig arbeidsavklaringspenger. De med nedsatt arbeidsevne mottar en mindre andel i form av pensjoner fra folketrygden (36 prosent), men desto mer i form av supplerende ytelser som sosialhjelp (6 prosent) og bostøtte (3 prosent).

Tabell 5.8.6. Inntektsregnskap for hele befolkningen og husholdninger der hovedinntektstaker er mottaker av arbeidsavklaringspenger¹. Gjennomsnitt og andel av samlet inntekt. 2011. Kroner og prosent

	Hele befolkningen uten studenter			Mottakere av arbeidsavklaringspenger		
	Med lavinntekt ²	Ikke lavinntekt	Alle	Med lavinntekt ²	Ikke lavinntekt	Alle
Yrkesinntekter	39	71	69	7	29	25
Kapitalinntekter ³	3	5	5	1	4	3
Overføringer	58	24	25	93	67	72
Herav:						
Pensjoner fra folketrygden	36	14	15	72	47	52
Tjenestepensjoner	2	4	4	1	3	3
Dagpenger ved arbeidsledighet	3	1	1	1	1	1
Barnetrygd	2	1	1	3	2	2
Bostøtte	2	0	0	4	1	1
Sosialhjelp	4	0	0	4	1	2
Grunn- og hjelpestønad	0	0	0	0	1	1
Samlet inntekt	100	100	100	100	100	100
Samlet inntekt	196 200	747 500	675 400	235 200	507 000	423 900
Inntekt etter skatt	164 000	553 400	502 500	200 900	403 700	341 700
Inntekt etter skatt pr. forbruksenhet (EU-skala) ⁴	122 000	353 400	323 200	152 000	274 200	236 800
Antall personer i husholdningen	1,6	2,3	2,2	1,8	2,1	2,0
Antall observasjoner (husholdninger)	288 637	1 917 531	2 206 168	27 173	61 639	88 812

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kapittel 2.

² Lavinntekt er definert som inntekt under 60 prosent av medianinntekten for alle. EU-skala.

³ Negative kapitalinntekter er satt lik 0.

⁴ Omfatter også negative kapitalinntekter.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Tabell 5.8.7. Inntektsregnskap for hele befolkningen og husholdninger der hovedinntektstaker har nedsatt arbeidsevne¹. Gjennomsnitt og andel av samlet inntekt. 2011. Kroner og prosent

	Hele befolkningen uten studenter			Personer med nedsatt arbeidsevne		
	Med lavinntekt ²	Ikke lavinntekt	Alle	Med lavinntekt ²	Ikke lavinntekt	Alle
Yrkesinntekter	39	71	69	13	34	30
Kapitalinntekter ³	3	5	5	1	3	3
Overføringer	58	24	25	87	63	67
Herav:						
Pensjoner fra folketrygden	36	14	15	19	39	36
Tjenestepensjoner	2	4	4	0	3	2
Dagpenger ved arbeidsledighet	3	1	1	3	1	1
Barnetrygd	2	1	1	4	1	2
Bostøtte	2	0	0	8	2	3
Sosialhjelp	4	0	0	20	3	6
Grunn- og hjelpestønad	0	0	0	0	1	1
Samlet inntekt	100	100	100	100	100	100
Samlet inntekt	196 200	747 500	675 400	210 900	410 500	351 900
Inntekt etter skatt	164 000	553 400	502 500	193 900	341 700	298 300
Inntekt etter skatt pr. forbruksenhet (EU-skala) ⁴	122 000	353 400	323 200	139 900	259 100	224 100
Antall personer i husholdningen	1,6	2,3	2,2	1,9	1,7	1,7
Antall observasjoner (husholdninger)	288 637	1 917 531	2 206 168	8 045	19 374	27 419

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kapittel 2.

² Lavinntekt er definert som inntekt under 60 prosent av medianinntekten for alle. EU-skala.

³ Negative kapitalinntekter er satt lik 0.

⁴ Omfatter også negative kapitalinntekter.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Det er også klare forskjeller mellom de to gruppene når det gjelder inntektssammensetningen til de som befinner seg i lavinnteksgruppen. Igjen så viser tabellen at de med nedsatt arbeidsevne er mye mer avhengige av supplerende stønader, sammenlignet med de som mottar AAP. Nærmere 20 prosent av husholdningsinntekten til denne gruppen består av sosialhjelp, mens denne andelen kun er 4 prosent for de med AAP. Det generelle inntektsnivået – uansett om en ser på de over eller under lavinntektsgrensen – er ellers høyere blant dem med AAP sammenlignet med de som har nedsatt arbeidsevne. Gjennomsnittlig ekvivalentinntekt for de med AAP ligger for eksempel 5 prosent over nivået til de med nedsatt arbeidsevne

Inntektsfordeling

På samme måte som for mange av de andre gruppene som blir omtalt i denne rapporten, så er inntektsfordelingen blant mottakere av AAP og de med nedsatt arbeidsevne svært jevn, og mindre ulik enn det en finner i befolkningen i alt. Dette skyldes for en stor del at inntektene til disse gruppene i stor grad kommer fra offentlige overføringer, som er relativt jevnt fordelt blant mottakerne, og ikke fra markedet (yrkes- og kapitalinntekter), der fordelingen er mye mer ujevn.

Tabell 5.8.8. Fordeling av inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala)¹. 2010-2011

	2010	2011
S80/S20²		
Hele befolkningen uten studenter	3,4	3,5
Mottakere av arbeidsavklaringspenger	2,7	2,7
Personer med nedsatt arbeidsevne	2,7	2,9
P90/P10³		
Hele befolkningen uten studenter	2,6	2,7
Mottakere av arbeidsavklaringspenger	2,3	2,3
Personer med nedsatt arbeidsevne	2,3	2,4
Gini-koeffisient⁴		
Hele befolkningen uten studenter	0,240	0,241
Mottakere av arbeidsavklaringspenger	0,201	0,202
Personer med nedsatt arbeidsevne	0,195	0,206

¹ Omfatter også negative beløp. Personer i studenthusholdninger er utelatt

² S80/S20 er forholdet mellom gjennomsnittsinntektene til rikeste og fattigste 20 prosent i gruppen.

³ P90/P10 er forholdstallet mellom inntekten til den personen som befinner seg mellom desil 9 og desil 10 (P90) og inntekten til den personen som befinner seg mellom desil 1 og desil 2 (P10).

⁴ Gini-koeffisienten er et summarisk mål som varierer fra 0 (minst ulikhet) og 1 (størst ulikhet).

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Ser en på forholdstallet mellom gjennomsnittsinntekten til den femdelen med høyest inntekt i forhold til femdelen med lavest inntekt, var dette tallet 3,5 i hele befolkningen. Blant mottakerne av AAP og de med nedsatt arbeidsevne, var dette forholdstallet klart lavere, henholdsvis 2,7 og 2,9. Også de andre ulikehetsmålene presentert i tabell 5.8.8 viser at fordelingen blant disse to gruppene er jevnere enn i befolkningen, og at ulikheten er litt større i gruppen med nedsatt arbeidsevne enn blant de som tilhører en husholdning der hovedinntektstakeren mottar AAP.

Det har kun skjedd marginale endringer i inntektsfordelingen mellom 2010 og 2011 i de to gruppene vi ser på. Ulikheten ser likevel ut til å ha økt noe i gruppen med nedsatt arbeidsevne, mens fordelingen blant mottakere av AAP har vært stabil.

Boforhold

Tidligere i dette kapittelet har vi valgt å avgrense populasjonen til mottakere av arbeidsavklaringspenger og personer med nedsatt arbeidsevne og kun ha med årene 2010 og 2011 etter at denne ordningen trådte i kraft. I denne delen av kapittelet bruker vi levekårsundersøkelsen EU-SILC som kilde. Her har vi ikke samme mulighet til å skille ut de som kun har fått nedsatt arbeidsevnen, men som ikke mottar arbeidsavklaringspenger. I denne delen av kapittelet består dermed denne gruppen av de som har mottatt arbeidsavklaringspenger i 2010 og 2011. I årene forut for 2010 er gruppen definert som de som mottok rehabiliterings- eller attføringspenger. For enkelhets skyld vil vi i denne delen av kapittelet bruke betegnelsen langtidssyke om disse gruppene, slik det er blitt gjort i tidligere rapporter i denne serien. Men at man da har med seg at dette er to noe ulikt definerte grupper i årene forut og etter 2010.

Kvinnene er overrepresentert i denne gruppen og utgjorde 56 prosent i 2012. Slik gruppen er definert her, er alle de langtidssyke i alderen 16-66 år, og vi sammenligner derfor med befolkningen totalt i denne alder. 48 prosent av de langtidssyke er i alderen 25-44 år, sammenlignet med 34 prosent i befolkningen 16-66 år. Det er få unge blant de langtidssyke. Bare 5 prosent er under 25 år, mens det gjelder 13 prosent av befolkningen 16-66 år.

Blant de yngre langtidssyke er aleneboende noe overrepresentert, 37 prosent av de yngre langtidssyke er aleneboende, sammenlignet med 21 prosent av alle yngre. Også blant 45-66 åringer er det forskjell mellom langtidssyke og befolkningen, henholdsvis 34 og 22 prosent aleneboende.

Boligstandard og eierforhold

Langtidssyke bor like ofte i enebolig og andre småhus som befolkningen i yrkesaktiv alder. Det er imidlertid en mindre andel langtidssyke som eier boligen, 69 prosent sammenlignet med 81 prosent i befolkningen 16-66 år. Forskjellen er størst blant de under 45 år. At andelen eiere er lavere skyldes i stor grad at det er færre selveiere. Også denne forskjellen er størst blant de yngste, men vi finner den også for personer i alderen 45-66 år.

Totalt sett bor langtidssyke like romslig som befolkningen 16-66 år. 10 prosent bor trangt, dette gjelder 8 prosent i befolkningen. 29 prosent bor svært romslig, mot 32 prosent i befolkningen. Vi finner heller ikke spesielt store forskjeller når vi fordeler etter alder. Både unge og eldre langtidssyke bor mer eller mindre like trangt og romslig som tilsvarende aldersgruppe i befolkningen. I sum bor de langtidssyke i litt mindre boliger, 106 kvadratmeter mot 124 kvadratmeter blant alle i alderen 16-66 år. Dette kompenseres i stor grad av at de langtidssyke bor i mindre husholdninger enn andre, slik at antallet kvadratmeter per person er nokså likt.

Tabell 5.8.9. Boligtype og boligstandard for langtidssyke¹ 16-66 år. 2009-2012

	16-44 år								45-66 år								16-66 år							
	Alle				Langtidssyke				Alle				Langtidssyke				Alle				Langtidssyke			
	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012
Andel personer som bor i enebolig, våningshus	53	53	52	54	48	54	42	52	71	71	69	66	65	71	71	60	61	61	59	59	55	62	55	56
bor i småhus ellers ..	18	18	18	20	25	19	24	21	13	13	13	15	12	12	12	14	16	16	16	18	19	16	18	18
bor i husholdning som eier	73	72	70	73	59	61	55	58	92	91	91	91	77	82	81	80	81	80	79	81	67	71	68	69
bor i husholdning som er selveier	61	60	60	61	45	50	41	50	81	81	80	81	66	71	69	64	69	69	69	70	54	59	55	57
bor alene	23	24	26	21	36	33	38	37	20	20	23	22	29	27	28	34	22	22	25	22	33	31	35	36
bor trangt	11	10	13	12	23	13	18	15	2	1	2	2	1	1	2	4	7	6	9	8	13	7	11	10
bor svært romslig ...	20	20	21	21	9	17	14	19	48	49	48	46	38	46	42	38	32	32	32	32	21	30	28	29
Bor i bolig med råte eller fukt ...	10	9	9	9	21	15	16	17	6	6	6	7	9	10	6	9	8	8	8	8	16	13	11	13
som er utsatt for forurensning	15	14	15	14	26	22	23	17	10	10	11	9	18	12	13	12	13	12	13	12	22	17	19	14
Bor i område med kriminalitet, vold og hærverk	7	7	6	8	7	8	10	15	5	5	4	4	8	5	3	8	6	6	5	7	8	7	7	11
Boligareal per husholdning. Kvm	111	111	113	115	86	95	88	98	137	139	138	136	113	126	120	114	122	123	123	124	97	108	102	106
Boligareal per person. Kvm	45	46	47	46	40	43	44	49	69	70	73	68	61	68	67	33	54	55	56	54	48	53	54	56
Antall svar	2 652	2 463	2 243	2 830	110	114	122	150	1 987	1 981	1 848	2 338	88	102	121	162	4 639	4 444	4 091	5 168	198	216	249	315

Personer i husholdninger med en hovedinntektstaker som mottar arbeidsavklaringspenger, i årene forut for 2010 er gruppen avgrenset til de som mottok rehabiliterings- eller attføringspenger

Kilde: Levekårsundersøkelsen og EU-SILC, SSB.

Det er også en viss forskjell i standard målt på andre måter mellom langtidssyke og befolkningen 16-66 år. Langtidssyke bor oftere i boliger med råte og fukt, 13 prosent mot 8 prosent i befolkningen 16-66 år. Forskjellen er noe større blant de yngre enn blant de litt eldre. Generelt er også bomiljøet litt dårligere, langtidssyke opplever forurensning og kriminalitet litt oftere enn befolkningen 16-66 år. For støy er det imidlertid knapt forskjell når vi ser på alle, men deler vi opp etter alder ser vi at de yngre langtidssyke er oftere plaget av støy enn alle i samme alder, 17 mot 14 prosent. Også i aldersgruppen 45-66 år er langtidssyke mer plaget av støy enn alle i samme alder, 12 mot 9 prosent. Selv om vi må understreke at forskjellene i boligstandard og bomiljø er for små til å være statistisk sikre, er tendensen at langtidssyke bor noe dårligere enn befolkningen i samme alder. I årene forut for 2012 var det unge langtidssyke som kom dårligere ut når det gjelder bolig, men ut fra dataene i 2012 kan vi ikke se denne aldersforskjellen.

Boligøkonomi

Langtidssyke utgjør i utgangspunktet en liten gruppe i levekårsundersøkelsen, og andelen leiere blant de eldste langtidssyke er liten. Andelen leiere er større blant de yngre langtidssyke, og de betaler i gjennomsnitt 61 500 kroner i årlig husleie. Tilsvarende beløp for befolkningen i samme alder er 64 400 kroner. Gjennomsnittlig betalte alle langtidssyke 62 700 kroner i husleie i 2012, mens gjennomsnittsbetøpet blant alle leiere i alderen 16-66 år var 63 700 kroner.

For langtidssyke eiere utgjorde renter og avdrag til sammen om lag 58 000 kroner i 2012. Dette er lavere enn for alle husholdninger til personer 16-66 år, der gjennomsnittet var 78 700 kroner. Deler vi inn etter alder ser vi at det spesielt er de yngre langtidssyke eierne som betaler mindre i renter og avdrag sammenlignet med befolkningen i samme alder. Blant de noe eldre langtidssyke er ikke forskjellen til resten av befolkningen like stor.

Det er en større andel av husholdninger til langtidssyke som har høy boutgiftsbelastning. 35 prosent av husholdningene med langtidssyke og 28 prosent av alle husholdningene til personer i yrkesaktiv alder har høy boutgiftsbelastning. Vi finner forskjeller i begge aldersgruppene, men størst forskjell i boutgiftsbelastning finner vi blant de eldste langtidssyke. 26 prosent av langtidssyke i alderen 45-66 år har høy boutgiftsbelastning, dette gjelder tilsvarende 15 prosent av befolkningen i samme alder. Det er likevel blant de yngste vi finner størst andel som har høy boutgiftsbelastning, men dette gjelder både blant langtidssyke og i befolkningen generelt. 43 prosent av husholdningene til yngre langtidssyke har høy boutgiftsbelastning, mens dette gjelder 37 prosent av husholdningene til personer under 45 år.

Tabell 5.8.10. Boligøkonomi for langtidssyke¹ 16-66 år. 2009-2012

	16-44 år					45-66 år					16-66 år				
	Alle		Langtidssyke			Alle		Langtidssyke			Alle		Langtidssyke		
	2012	2009	2010	2011	2012	2012	2009	2010	2011	2012	2012	2009	2010	2011	2012
Årlig husleie. Gjennomsnitt for husholdninger som leier. Løpende kroner ¹	64 400	56 000	66 000	63 500	61 500	60 900	:	:	:	65 500	63 700	56 600	64 900	63 900	62 700
Andel husholdninger som ikke betaler husleie	7	0	2	14	11	10	:	:	:	2	8	2	1	12	8
Renter og avdrag. Gjennomsnitt for husholdninger som eier. Løpende kroner	97 400	69 900	61 900	58 400	71 700	59 800	53 500	39 800	43 200	48 400	78 700	61 600	50 700	47 600	58 000
Boligrenter. Gjennomsnitt for husholdninger som eier. Løpende kroner	53 000	42 400	33 000	37 700	38 100	29 700	31 800	22 400	23 900	25 900	41 400	37 100	27 600	28 700	31 000
Andel eierhusholdninger uten renter og avdrag	19	19	21	19	25	35	27	35	34	32	27	23	28	31	29
Andel husholdninger med høy boutgiftsbelastning	37	52	40	54	43	15	32	29	29	26	28	44	36	42	35
Andel husholdninger med lav boutgiftsbelastning	20	15	16	18	21	43	32	40	35	30	30	22	27	27	26
Andel husholdninger som oppfatter boutgiftene som															
svært tyngende	8	14	21	28	16	4	16	14	16	12	7	15	18	23	14
noe tyngende	42	51	46	42	45	29	44	30	39	42	36	48	40	40	44
Antall svar fra leiere	693	43	42	50	57	191	18	17	21	30	884	61	59	71	87
Antall svar fra eiere	2 100	67	72	70	91	2 140	70	85	100	131	4 240	137	157	176	225
Antall svar	2 793	110	114	120	148	2 331	88	102	121	161	5 124	198	216	247	312

¹ Personer i husholdninger med en hovedinntektstaker som mottar arbeidsavklaringspenger, i årene forut for 2010 er gruppen avgrenset til de som mottok rehabiliterings- eller attføringspenger

Kilde: Levekårsundersøkelsen og EU-SILC, SSB.

Tabell 5.8.11. Indikatorer på betalingsvansker og økonomisk romslighet for husholdninger med langtidssyke¹ 16-66 år. 2009-2012. Prosent

	16-44 år					45-66 år					16-66 år				
	Alle		Langtidssyke			Alle		Langtidssyke			Alle		Langtidssyke		
	2012	2009	2010	2011	2012	2012	2009	2010	2011	2012	2012	2009	2010	2011	2012
Andel husholdninger med betalingsproblemer															
Husleie	4	20	15	23	13	2	5	3	10	5	4	14	10	17	9
Boliglån	2	9	3	6	5	2	5	4	0	2	2	7	3	5	3
EI og kommunale avgifter	6	24	15	25	16	3	15	14	12	7	5	20	15	19	12
Andre lån	5	10	8	11	14	2	8	10	4	3	3	9	9	9	9
Andel med 2 eller flere betalingsproblemer	4	21	10	18	13	2	11	11	5	4	3	17	11	14	9
Andel som ikke har noen betalingsproblemer	88	65	71	65	70	94	83	84	81	88	91	72	77	71	79
Økonomisk romslighet for husholdninger															
Svært vanskelig	4	16	11	20	15	2	10	3	8	8	3	13	8	14	12
Vanskelig	6	17	17	15	11	4	14	16	17	10	5	16	17	15	10
Lett eller svært lett å få endene til å møtes	44	14	18	14	25	58	26	29	32	33	50	19	23	23	29
Husholdningen mottar økonomisk støtte fra andre husholdninger	6	13	10	7	9	1	6	4	1	3	4	10	8	5	6
Antall svar	2 830	110	114	122	150	2 338	88	102	121	162	5 168	198	216	249	315

¹ Personer i husholdninger med en hovedinntektstaker som mottar arbeidsavklaringspenger, i årene forut for 2010 er gruppen avgrenset til de som mottok rehabiliterings- eller attføringspenger

Kilde: Levekårsundersøkelsen og EU-SILC, SSB.

Boutgiftsbelastning er et objektivt mål der boutgiftene i form av husleie, renter og avdrag ses i forhold til inntekten. Husholdningene er også spurt hvor tyngende de anser boutgiftene for å være. Også i den subjektive vurderingen er det forskjeller mellom langtidssyke og andre. 14 prosent av husholdningene til langtidssyke vurderer boutgiftene som svært tyngende, 58 prosent som svært eller noe tyngende. Blant alle er tilsvarende andeler 7 og 43 prosent.

Forskjellen er noe større blant de litt eldre, spesielt fordi relativt mange husholdninger til litt eldre langtidssyke vurderer boutgiftene som noe tyngende. 54 prosent mot 33 prosent blant alle. Blant de yngre er det også klar forskjell, men her skriver den seg først og fremst fra at mange husholdninger til yngre langtidssyke vurderer boutgiftene som svært tyngende. 16 prosent mot 8 prosent blant alle. Andelen

husholdninger blant yngre og litt eldre langtidssyke som vurderer boutgiftene som tyngende er altså nokså lik, men blant de yngre er likevel vurderingen mer negativ fordi en høyere andel vurderer boutgiftene som svært tyngende.

Økonomiske vansker

Indikatorene på betalingsvansker og økonomisk romslighet viser et konsistent bilde av en vanskeligere økonomi i husholdningene til langtidssyke. To av ti husholdninger til langtidssyke oppgir betalingsproblemer siste 12 måneder, sammenlignet med en av ti av alle husholdninger. En av ti husholdninger til langtidssyke oppgir minst to typer betalingsproblemer mens det bare gjelder 3 prosent av husholdningene til alle personer i yrkesaktiv alder. Den relativt store forskjellen skriver seg først og fremst fra at husholdningene til yngre langtidssyke relativt ofte opplever betalingsproblemer. 30 prosent av husholdninger har opplevd minst ett av problemene, mot 12 prosent i husholdningene til litt eldre langtidssyke.

Blant husholdninger til yngre langtidssyke er kun boliglån som skiller seg ut i noe positiv retning. Unge langtidssyke oppgir i langt større grad problemer i forhold til husleie, utgifter til elektrisitet og kommunale avgifter og andre lån. En kan her merke seg at 14 prosent av unge langtidssyke har hatt betalingsproblemer når det gjelder andre lån enn boliglån, dette gjelder bare 5 prosent i befolkningen i samme alder. 16 prosent har hatt vanskeligheter med å betale elektrisitet og 13 prosent husleie. Tilsvarende andeler i husholdninger med personer i samme aldersgruppe er 6 og 4 prosent. Blant de litt eldre langtidssyke er det elektrisitet og kommunale avgifter som skiller seg ut, 7 prosent av langtidssyke i alderen 45-66 år har hatt problemer med å betale elektrisitet, dette gjelder 3 prosent i den øvrige befolkningen i samme alder.

Indikatoren på økonomisk romslighet der en spør hvor lett eller vanskelig det er å få endene til å møtes¹ støtter opp om bildet over. Drøyt to av ti husholdninger til langtidssyke sier at det er vanskelig eller svært vanskelig å få endene til å møtes, mens det gjelder knapt en av ti blant alle husholdninger. Her finner vi en nedgang i andelen langtidssyke som oppgir dette sammenlignet med foregående år, hvor tre av ti svarte dette. Det finnes også en del husholdninger til langtidssyke som har romslig økonomi. Tre av ti husholdninger sier det er lett eller svært lett å få endene til å møtes, sammenlignet med halvparten av alle husholdningene. Vi finner også her at økonomien er noe vanskeligere blant husholdningene til yngre langtidssyke. Her sier 26 prosent av husholdningene at det er vanskelig eller svært vanskelig å få endene til å møtes, mens det gjelder 18 prosent blant husholdningene til langtidssyke 45-66 år.

Tabell 5.8.12. Indikatorer på materiell situasjon for husholdninger med langtidssyke¹ 16-66 år. 2009-2012. Prosent

	16-44 år					45-66 år					16-66 år				
	Alle		Langtidssyke			Alle		Langtidssyke			Alle		Langtidssyke		
	2012	2009	2010	2011	2012	2012	2009	2010	2011	2012	2012	2009	2010	2011	2012
Materiell situasjon															
Andel husholdninger som disponerer															
TV	93	85	88	89	93	98	92	93	91	92	95	88	90	90	93
PC	98	95	95	94	92	95	91	90	95	96	96	94	93	94	94
Vaskemaskin	95	95	92	89	94	98	95	97	96	91	96	95	94	92	93
Privatbil	76	65	61	68	67	91	81	79	84	80	82	72	68	76	74
Disponerer ikke PC pga. økonomi	1	3	2	3	2	1	2	6	4	2	1	2	3	3	5
Disponerer ikke privatbil pga. økonomi	10	21	22	20	14	3	7	11	10	10	7	15	18	15	12
Andel husholdninger som ikke har råd til															
en ukes ferie	10	31	33	42	35	6	21	21	28	22	8	27	28	36	29
spise kjøtt eller fisk annen hver dag	5	13	16	16	18	2	6	9	12	6	4	10	13	15	13
olde boligen varm	1	6	3	7	3	1	3	4	5	1	1	5	3	7	2
Andel som ikke har råd til minst to av godene															
.....	4	12	16	15	16	2	7	9	12	4	3	10	13	14	10
Andel som har råd til alle godene															
.....	89	66	65	56	61	93	78	79	68	74	91	71	71	61	67
Antall svar	2 830	110	114	122	150	2 338	88	102	121	162	5 168	198	216	249	315

¹ Personer i husholdninger med en hovedinntektstaker som mottar arbeidsavklaringspenger, i årene forut for 2010 er gruppen avgrenset til de som mottok rehabiliterings- eller attføringspenger

Kilde: Levekårsundersøkelsen og EU-SILC, SSB.

Indikatorene på betalingsproblemer og økonomisk romslighet måler i prinsippet forholdet mellom utgifter og inntekter, og ikke nødvendigvis lav inntekt. Også husholdninger med høy inntekt kan ha en presset økonomi der balansen mellom inntekter og utgifter er hårfin. Vi skal nå vise indikatorer på det en kan kalle udekte behov som ligger nærmere det vi vanligvis forstår med fattigdom. Husholdningene er spurt om de har råd til en ukes ferie utenom hjemmet, om de har råd til å spise kjøtt eller fisk annenhver dag og om de har råd til å holde boligen passe varm.

Mer enn tre av ti av husholdningene til langtidssyke har ikke råd til minst ett av disse godene, sammenlignet med mindre enn en av ti av alle husholdningene. Det er først og fremst det ferie utenom hjemmet husholdningene ikke har råd til. Hele 29 prosent av langtidssyke oppgir at de ikke har råd til en ukes ferie, blant husholdninger til alle i samme alder er det bare 8 prosent som oppgir det samme. Videre svarer 13 prosent av husholdningene til langtidssyke har ikke råd til kjøtt eller fisk til middag annenhver dag, mens det gjelder 4 prosent av alle husholdningene. Det er langt færre som ikke har råd til å holde boligen varm, og her er det mindre forskjeller mellom langtidssyke og alle.

Også disse indikatorene viser at økonomien er dårligst i husholdningene til yngre langtidssyke. Blant disse er det fire av ti som sier at de ikke klarer å dekke ett eller flere av disse behovene, mens det gjelder en av fire husholdninger til langtidssyke i alderen 45-66 år. Blant de yngre er det hele 18 prosent av husholdningene som ikke har råd til kjøtt eller fisk til middag annen hver dag.

Ser vi på andeler som disponerer goder som datamaskin, vaskemaskin og privatbil er forskjellene mellom langtidssyke og alle noe mindre, selv om det er en lavere andel husholdninger til langtidssyke som disponerer privatbil sammenlignet med alle husholdninger i samme alder. For de fleste husholdninger til langtidssyke som ikke disponerer privatbil oppgis økonomi som årsak, mens det er få som ikke har råd til datamaskin.

Helse og funksjonsevne

De langtidssyke er definert som personer som har fått nedsatt arbeidsevnen på grunn av sykdom eller skade¹². Det er derfor å vente at de har dårlig helse. Tre av ti langtidssyke vurderer da også sin helse som dårlig eller svært dårlig, mens dette bare gjelder 6 prosent i befolkningen for øvrig i samme alder. Totalt fire av ti langtidssyke vurderer helsen som god eller svært god, og de yngre har en mer positiv vurdering enn de eldre. Drøyt syv av ti langtidssyke rapporterer at de er kronisk syke, sammenlignet med tre av ti personer i yrkesaktiv alder.

Forskjellen mellom langtidssyke og andre er også stor når det gjelder funksjonsevne. 55 prosent av de langtidssyke sier at de opplever begrensninger i sine daglige aktiviteter, 21 prosent opplever begrensningene som store. Blant alle i yrkesaktiv alder er de tilsvarende tallene henholdsvis 9 og 4 prosent. Det er ganske liten forskjell på de yngre og de litt eldre langtidssyke.

Bemerkelsesverdig mange, en av ti, av de yngre langtidssyke opplever at de har et udekket behov for medisinsk hjelp. I befolkningen i samme alder gjelder det bare 4 prosent. Blant de litt eldre finner vi ikke denne forskjellen. Også udekket behovet for tannlegehjelp oppgis av en betydelig del av de langtidssyke, både blant de yngre og de litt eldre. Det gjelder henholdsvis 27 og 19 prosent, mot 11 og 6 prosent blant alle personer i samme alder. I motsetning til medisinsk hjelp er det ofte økonomiske grunner til at behovet for tannlegehjelp er udekket, 17 prosent av de langtidssyke oppgir at dårlig økonomi er grunnen til at de ikke søker tannlege. I befolkningen gjelder det 5 prosent.

¹² Som nevnt innledningsvis arbeidsavklaringspenger i årene 2011-2012 og rehabiliterings- og attføringsstønad i årene 2009-2010

Tabell 5.8.13. Helsetilstand for langtidssyke¹ 16-66 år. 2009-2012. Prosent

	16-44 år					45-66 år					16-66 år				
	Alle					Alle					Alle				
	2012	2009	2010	2011	2012	2012	2009	2010	2011	2012	2012	2009	2010	2011	2012
Egenvurdering av helse															
andel med svært god eller god helse	85	42	42	36	49	75	35	29	29	32	81	39	36	33	41
andel med dårlig eller svært dårlig helse	5	21	32	32	27	7	31	33	36	31	6	25	32	34	29
Andel med kronisk sykdom	26	76	68	72	76	33	75	81	78	71	29	75	74	75	73
Nedsatt funksjonsevne															
andel med sterkt nedsatt funksjonsevne	3	15	24	23	20	4	28	27	37	22	4	21	25	29	21
andel med noe nedsatt funksjonsevne	7	39	29	37	32	11	35	34	26	36	9	37	31	31	34
Andel med udekket behov for medisinsk hjelp	4	10	12	15	10	2	1	3	6	4	3	6	8	11	7
Andel med udekket behov for tannlegehjelp	11	36	26	23	27	6	10	21	12	18	9	25	24	18	23
Andel med økonomiske grunner til udekket behov for tannlegehjelp	6	29	18	17	21	4	7	14	8	13	5	19	16	13	17
Antall svar	2 830	110	114	122	150	2 338	88	102	121	162	5 168	198	216	249	315

¹ Personer i husholdninger med en hovedinntektstaker som mottar arbeidsavklingspenger, i årene forut for 2010 er gruppen avgrenset til de som mottok rehabiliterings- eller attføringspenger

Kilde: Levekårsundersøkelsen og EU-SILC, SSB.

Tabell 5.8.14. Husholdninger med ulike tilknytning til arbeidslivet. Husholdninger med langtidssyke¹ etter den langtidssykes alder. 2007 og 2008

	Alle					Alle					Alle				
	2012	2009	2010	2011	2012	2012	2009	2010	2011	2012	2012	2009	2010	2011	2012
Antall helårs yrkesaktive i husholdningen. Prosent															
0	22	54	55	59	53	19	40	43	41	53	21	48	50	51	53
1	43	36	37	34	38	45	43	35	43	35	44	39	36	38	37
2+	36	11	8	7	9	36	16	21	16	12	36	13	13	11	10
Antall måneder med heltids yrkesaktivitet i husholdningen. Prosent															
0	21	51	60	62	52	25	51	49	51	61	23	51	55	57	56
1-6	4	9	6	8	4	2	1	6	4	4	3	6	6	6	4
7-11	3	2	2	2	6	2	1	1	2	1	3	2	2	2	4
12+	72	37	31	29	39	72	47	44	43	34	72	41	37	35	37
Gjennomsnittlig antall måneder	12,6	5,8	5,0	4,3	6,0	12,0	6,9	6,8	6,5	5,2	12,4	6,2	5,7	5,3	5,7
Antall måneder med deltids yrkesaktivitet i husholdningen. Prosent															
0	79	78	69	80	82	77	71	71	75	77	77	75	70	78	80
1-6	5	3	7	5	4	3	5	1	3	5	3	4	5	4	5
7-11	2	3	3	0	2	1	1	4	1	2	1	2	3	1	2
12+	14	16	21	15	16	19	22	24	21	17	19	19	22	17	14
Gjennomsnittlig antall måneder	2,1	2,4	3,1	2,0	1,7	2,6	3,0	3,3	3,1	2,5	2,3	2,6	3,2	2,5	2,1
Andel husholdninger med hovedinntekt fra næringsvirksomhet	4	3	2	4	5	7	7	10	9	5	5	5	5	6	5
Antall måneder med arbeidsledighet i husholdningen. Prosent															
0	93	85	89	83	82	96	95	99	96	89	94	90	93	89	85
1-6	3	3	6	2	3	2	1	0	0	3	2	2	3	1	3
7-11	1	2	1	3	1	1	0	0	1	1	1	1	1	2	1
12+	3	9	4	12	13	2	3	1	3	7	2	7	3	8	10
Gjennomsnittlig antall måneder	0,5	1,5	0,8	1,7	1,8	0,3	0,4	0,1	0,5	1,1	0,4	1,1	0,5	1,2	1,5
Andel husholdninger med heltids studenter. Prosent	17	26	19	19	17	11	14	12	13	8	17	21	16	16	13
Andel husholdninger med heltids pensjonister. Prosent	4	12	12	19	19	25	31	32	38	46	13	20	20	27	31
Antall som svarte	2 635	105	112	115	140	2 167	86	96	116	149	4 802	191	208	231	289

¹ P Personer i husholdninger med en hovedinntektstaker som mottar arbeidsavklingspenger, i årene forut for 2010 er gruppen avgrenset til de som mottok rehabiliterings- eller attføringspenger.

Kilde: Levekårsundersøkelsen, SSB.

Tilknytning til arbeidslivet

I over halvparten av husholdningene til langtidssyke er det ingen som er yrkesaktive hele året. Imidlertid har nesten alle husholdninger til langtidssyke lønnsinntekt. Det tyder på at yrkesaktiviteten i en betydelig del av disse husholdningene er ustabil. 10 prosent av husholdningene til langtidssyke hadde minst to helårs yrkesaktive. Blant alle husholdninger er kun 21 prosent uten helårs yrkesaktive og 36 prosent har minst to helårs yrkesaktive.

Det er mulig at yrkesaktiviteten til langtidssyke blir noe undervurdert. Opplysningene bygger på hva personene oppgir som sin hovedaktivitet i hver av kalenderårets måneder. I en del tilfeller finner vi at personer som går på arbeidsavklaringspenger oppgir uføretrygdet som hovedaktivitet.

Det er først og fremst yrkesaktivitet på heltid som er mindre i husholdningene til langtidssyke. Disse husholdningene arbeider i gjennomsnitt under 6 måneder på heltid, sammenlignet med over 12 måneder blant alle husholdningene. Det er bare liten forskjell på antallet måneder på deltid. Vi finner ikke store forskjeller mellom yngre og eldre langtidssyke når det gjelder arbeidsaktivitet. Yngre langtidssyke arbeider i gjennomsnitt 6 måneder, mens eldre langtidssyke arbeider i gjennomsnitt 5 måneder.

Arbeidsledighet forekommer noe oftere i husholdninger med langtidssyke, i 15 prosent av disse husholdningene oppgir husholdningen måneder med arbeidsledighet som hovedaktivitet, mens dette er tilfellet i 6 prosent av alle husholdninger. Antagelig vil det være en del av de langtidssyke på arbeidsavklaringspenger som har hatt en forutgående periode med arbeidsledighet.

Det er en litt større andel som oppgir pensjonist som hovedaktivitet i husholdninger med yngre langtidssyke enn blant alle yngre husholdninger, henholdsvis 19 og 4 prosent. Også i husholdningene til 45-66 åringer er andelen pensjonister en del større blant langtidssyke enn blant alle, 46 mot 31 prosent.

5.9. Sosiale indikatorer for langtidsledige

Ranjit Kaur

Hovedpunktene i dette kapitlet kan oppsummeres ved:

- To av fem langtidsledige tilhører lavinntektsgruppen
- Relativt mange bostøtte- og sosialhjelpsmottakere blant langtidsledige
- Lavere utdanningsnivå sammenliknet med befolkningen sett under ett
- Jevnere inntektsulikhet blant langtidsledige de siste årene

Som følge av skiftende konjunkturer har antall langtidsledige variert en del de siste årene. Langtidsledige er her definert som det å være registrert som sammenhengende arbeidsledig i minst 6 måneder. Under årene med høykonjunktur i Norge fra 2006-2008 gikk antallet langtidsledige klart ned, men økte på nytt igjen i 2009 som følge av finanskrisen. I 2011 var det 46 100 personer som tilhørte en husholdning der hovedinntektstakeren var langtidsledig. Til sammenlikning var dette tilfelle for 61 400 personer i 2004 og kun 26 400 personer i 2007.

Gruppen av langtidsledige opptrer i flere av de andre gruppene vi ser på i denne rapporten. Omtrent 29 prosent av langtidsledige var mottakere av sosialhjelp i 2011. Videre hadde om lag to femte deler av de langtidsledige innvandrerbakgrunn.

Lavinntekt

Tabell 5.9.1 viser at risikoen for å havne i lavinntektsgruppen er markant høyere for langtidsledige enn befolkningen som helhet. Mer enn to femte deler av langtidsledige hadde lavinntekt i 2011, mens denne andelen var på ti prosent for befolkningen sett under ett.

Fra 2010 til 2011 økte andelen med lavinntekt blant langtidsledige med om lag tre prosentpoeng. Antall langtidsledige med lavinntekt i 2011 var likevel det samme som i 2010. Dette skyldes at antall langtidsledige i alt gikk ned i samme periode med om lag 2000 personer.

Tabell 5.9.1. Prosentvis andel og antall¹ med lavinntekt. EU-skala. 2008-2011

	2008	2009	2010	2011
Hele befolkningen uten studenter	4 652 105	4 704 961	4 756 689	4 812 393
Andel med lavinntekt	10,2	9,5	9,4	9,6
Antall med lavinntekt	474 000	447 000	448 000	464 000
Langtidsledige ²	20 608	37 052	47 720	45 456
Andel med lavinntekt	48,2	39,9	39,4	42,8
Antall med lavinntekt	10 000	15 000	19 000	19 000

¹ Avrundede tall.

² Personer i husholdninger med en hovedinntektstaker som er langtidsledig

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Yrkestilknytning

Langtidsledige er som forventet en gruppe med relativt svak tilknytning til arbeidslivet. Tabell 5.9.2 viser at om lag 31 prosent av langtidsledige hadde ingen yrkestilknytning i 2011, mens tilsvarende andel var på omtrent 23 prosent for befolkningen sett under ett. Tilknytningen til arbeidslivet innen gruppen av langtidsledige har likevel økt de siste årene. For eksempel falt andelen uten yrkestilknytning blant de langtidsledige fra 40 prosent i 2008 til 31 prosent i 2011. Forklaringen er blant annet endret sammensetning av gruppen langtidsledige. Siden det var svært få som var langtidsledige i 2008 på grunn av et stramt arbeidsmarked, var de som likevel var langtidsledige dette året på mange måter en mer marginalisert og økonomisk utsatt gruppe sammenlignet med de som er langtidsledige i 2011 med høyere generell arbeidsledighet. Når antall langtidsledige øker, slik det gjorde i 2009, blir det også flere nye langtidsledige som har hatt en sterkere tilknytning til arbeidslivet enn de som var langtidsledige under en høykonjunktur.

Omtrent tre fjerde deler av befolkningen tilhører en husholdning der yrkesinntekter utgjør den største delen av den samlede inntekten. For langtidsledige var tilsvarende andel på nær en tredjedel i 2011 og har vært stabil de siste årene.

Yrkestilknytning er klart lavere for de i lavinntektsgruppen for både langtidsledige og for hele befolkningen. Over halvparten av langtidsledige med lavinntekt var uten yrkestilknytning i 2011. For hele befolkningen var tilsvarende andel på 60 prosent. Videre hadde 17 prosent av langtidsledige i lavinntektsgruppen yrkesinntekter som største inntektskilde. Vi skal se nærmere på inntektssammensetningen til langtidsledige senere i kapitlet.

Tabell 5.9.2. Indikatorer¹ for yrkestilknytning. 2008-2011. Prosent

	2008	2009	2010	2011
Andel personer i husholdninger uten noen yrkestilknyttede				
Hele befolkningen uten studenter	21,2	21,7	22,0	22,5
Med lavinntekt	63,6	64,3	64,3	64,0
Langtidsledige	40,0	31,8	27,7	31,4
Med lavinntekt	60,7	53,9	49,6	54,7
Andel personer i husholdninger der yrkesinntekt er største inntekt				
Hele befolkningen uten studenter	76,2	75,6	74,9	74,8
Med lavinntekt	42,0	41,7	41,7	43,2
Langtidsledige	30,6	29,1	30,0	31,8
Med lavinntekt	17,4	12,7	14,2	16,5

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kap. 2.5.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Utdanning

Utdanningsnivået blant langtidsledige er stabilt og relativt lavt. To femte deler av langtidsledige i 2011 tilhørte en husholdning der hovedinntektstaker hadde lav utdanning. For hele befolkningen gjaldt det kun for en femte del.

Blant lavinntektsgruppen er andelen med lav utdanning høyere enn de som er over lavinntekstgrensen. I 2011 var andel med lav utdanning blant langtidsledige i lavinntektsgruppen på 45 prosent.

På grunn av vesentlig endring i utdanningsstatistikken i 2011 (se kapittel 2), er det ikke mulig å direkte sammenligne utviklingen fra året før for denne indikatoren.

Tabell 5.9.3. Indikatorer¹ for utdanning, 2008-2011. Prosent

	2008	2009	2010	2011
Andel personer i husholdninger der hovedinntektstaker har lav utdanning				
Hele befolkningen uten studenter	20,7	20,5	19,9	20,1
Med lavinntekt	40,8	39,2	37,4	39,0
Langtidsledige	39,9	39,5	37,7	39,8
Med lavinntekt	44,3	44,3	41,8	44,5

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kap. 2.5.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Økonomisk utsatthet

I dette avsnittet brukes sosialhjelp og bostøtte som indikatorer på økonomisk utsatthet. Både sosialhjelp og bostøtte er langt mer utbredt blant langtidsledige enn befolkningen som helhet. I 2011 var andel av befolkningen som mottok sosialhjelp og bostøtte på fem prosent hver. Tilsvarende andeler var på henholdsvis 27 og 33 prosent for langtidsledige.

Det er også i noen grad overlapp mellom de som mottar sosialhjelp og bostøtte. Blant hele befolkningen var det nær tre prosent som mottok både sosialhjelp og bostøtte i 2011. For langtidsledige gjaldt dette for 21 prosent. Denne andelen har økt med 11 prosentpoeng siden 2004.

Sosialhjelp og bostøtte er mer utbredt blant lavinntektsgruppen. For langtidsledige som også er i lavinntektsgruppen har andelen som mottar bostøtte gått kraftig opp de siste årene. I 2004 var det en femte del av langtidsledige med lavinntekt som mottok bostøtte. I 2011 var tilsvarende andel økt til to femte deler. Dette kan ha sammenheng med endringer i regelverket for å motta bostøtte, der flere nye grupper nå har rett på bostøtte. Bostøtte kan nå søkes av alle med lave inntekter og høye boutgifter, og ikke bare pensjonister og barnefamilier som tidligere (Nordvik, Skog Hansen, Koren og Lecher-Nuland 2011).

Tabell 5.9.4. Indikatorer¹ for økonomisk utsatthet, 2008-2011. Prosent

	2008	2009	2010	2011
Andel personer i husholdninger som mottar bostøtte				
Hele befolkningen uten studenter	4,4	4,7	5,2	5,3
Med lavinntekt	20,2	19,8	21,8	23,2
Langtidsledige	25,0	22,0	23,8	27,4
Med lavinntekt	34,3	32,2	35,4	40,6
Andel personer i husholdninger som mottar sosialhjelp				
Hele befolkningen uten studenter	4,5	4,8	4,8	4,7
Med lavinntekt	18,4	18,4	18,8	19,5
Langtidsledige	38,4	33,5	31,0	33,2
Med lavinntekt	52,6	47,3	43,8	47,2
Andel personer i husholdninger som mottar både bostøtte og sosialhjelp				
Hele befolkningen uten studenter	1,9	2,2	2,4	2,5
Med lavinntekt	9,8	10,5	11,8	13,0
Langtidsledige	19,1	16,9	17,7	20,8
Med lavinntekt	27,8	25,9	27,1	32,0

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kap. 2.5.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Rente- og gjeldsbelastning

Når rentebelastningen overstiger 15 prosent av husholdningens samlede inntekt betegnes det som høy rentebelastning. Rentebelastningen avhenger av rentekonjunkturer og hvor mye gjeld husholdningen har. I 2011 hadde om lag 14 prosent av langtidsledige en høy rentebelastning. Tilsvarende andel for befolkningen var omtrent ni prosent. For langtidsledige med lavinntekt var andel med høy rentebelastning noe lavere enn langtidsledige i alt. I 2008 hadde langtidsledige en lavere rentebelastning enn husholdninger flest, mens det omvendte var tilfelle fra og med 2009. Trolig er det igjen den endrede sammensetningen av gruppen av langtidsledige som fant sted fra 2008 og til 2009 som forklarer dette.

Høy gjeldsbelastning kan være tilfeller hvor husholdningenes samlede gjeld utgjør mer enn tre ganger husholdningenes samlede inntekt i løpet av et år. Andel med høy gjeldsbelastning blant langtidsledige har vært stabil de siste fire årene og var 18 prosent i 2011. I lavinnteksgruppen for langtidsledige var tilsvarende andel to prosentpoeng lavere.

Tabell 5.9.5. Indikatorer¹ for rente- og gjeldsbelastning. 2008-2011. Prosent

	2008	2009	2010	2011
Andel personer i husholdninger med høy rentebelastning				
Hele befolkningen uten studenter	24,4	11,0	8,7	9,3
Med lavinntekt	17,7	14,4	12,4	12,5
Langtidsledige	21,5	16,0	13,4	13,6
Med lavinntekt	16,7	13,2	11,8	11,9
Andel personer i husholdninger med høy gjeldsbelastning				
Hele befolkningen uten studenter	13,5	14,4	15,1	15,6
Med lavinntekt	17,3	18,2	17,4	17,1
Langtidsledige	18,1	18,1	18,1	17,7
Med lavinntekt	18,2	15,6	16,5	16,2

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kap. 2.5.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Inntektsregnskap

Tabell 5.9.6 viser inntektssammensetningen til langtidsledige og befolkningen som helhet. Mens yrkesinntekter er den viktigste inntektskilden for befolkningen sett under ett, utgjør overføringer den største delen av den samlede inntekten for husholdninger der hovedinntektstakeren er langtidsledig.

Omtrent en tredje del av langtidsledige hadde yrkesinntekter som største inntekt, mens denne andelen var på 70 prosent for hele befolkningen.

Den viktigste offentlige overføringen til langtidsledige er dagpenger ved arbeidsledighet og utgjør en tredje del av den samlede inntekten for denne befolkningsgruppen. Pensjoner fra folketrygden er også relativt stor inntektspost for langtidsledige. Andre overføringer til langtidsledige fra det offentlige er: sosialhjelp, bostøtte, barnetrygd osv.

Det er stor forskjell i inntektssammensetning for de med lavinntekt og ikke lavinntekt. I 2011 utgjorde yrkesinntekter kun 19 prosent av den samlede inntekten for langtidsledige i lavinnteksgruppen. Tilsvarende andel var 40 prosent for langtidsledige over lavinntektsgrensen. Dagpenger utgjør den største delen av overføringer også for langtidsledige med lavinntekt. Sosialhjelp og pensjoner fra folketrygden er også viktige inntektsposter for denne befolkningsgruppen.

Inntekt etter skatt per forbruksenhet er betydelig lavere for de med lavinntekt både for befolkning som helhet og for langtidsledige. I 2011 hadde langtidsledige i lavinnteksgruppen inntekt etter skatt per forbruksenhet (Eu-skala) på 128 900 kroner. Dette er noe høyere enn inntektsnivået til lavinnteksgruppen i hele befolkningen, men langt lavere enn de over lavinntektsgrensen.

Tabell 5.9.6. Inntektsregnskap for hele befolkningen og husholdninger der hovedinntektstaker er langtidsledig¹. Gjennomsnitt og andel av samlet inntekt. 2011. Kroner og prosent

	Hele befolkningen uten studenter			Langtidsledige		
	Med lavinntekt ²	Ikke lavinntekt	Alle	Med lavinntekt ²	Ikke lavinntekt	Alle
Yrkesinntekter	39	71	69	19	40	34
Kapitalinntekter ³	3	5	5	1	4	3
Overføringer	58	24	25	80	56	62
Herav:						
Pensjoner fra folketrygden	36	14	15	7	12	11
Tjenestepensjoner	2	4	4	0	2	1
Dagpenger ved arbeidsledighet	3	1	1	41	29	33
Barnetrygd	2	1	1	4	2	2
Bostøtte	2	0	0	4	1	2
Sosialhjelp	4	0	0	13	2	5
Grunn- og hjelpestønad	0	0	0	0	0	0
Samlet inntekt	100	100	100	100	100	100
Samlet inntekt	196 200	747 500	675 400	201 700	460 400	345 600
Inntekt etter skatt	164 000	553 400	502 500	177 300	370 000	284 500
Inntekt etter skatt pr. forbruksenhet (EU-skala) ⁴	122 000	353 400	323 200	128 900	265 000	204 600
Antall personer i husholdningen	1,6	2,3	2,2	1,8	1,9	1,9
Antall observasjoner (husholdninger)	288 637	1 917 531	2 206 168	10 805	13 540	24 345

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kap. 2.5.

² Lavinntekt er definert som inntekt under 60 prosent av medianinntekten for alle. EU-skala.

³ Negative kapitalinntekter er satt lik 0.

⁴ Omfatter også negative kapitalinntekter.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Inntektsfordeling

De ulike målene for inntektsulikhet presentert i tabell 5.9.7 viser at inntektsulikheten i 2011 blant langtidsledige var omtrent det samme som i befolkningen som helhet. Mens inntektsulikheten i befolkningen har vært stabil de siste årene, har inntektsfordelingen blant langtidsledige blitt jevnere. I 2011 hadde 20 prosent av de ”rikeste” langtidsledige en gjennomsnittsinntekt som var 3,7 ganger høyere enn inntekten til de 20 prosent ”fattigste” langtidsledige. Dette ulikhetsmålet var på 4,2 i 2008. Gini-koeffisienten for langtidsledige har også gått ned fra 0,261 i 2004 til 0,244 i 2011.

Tabell 5.9.7. Fordeling av inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala)¹. 2008-2011

	2008	2009	2010	2011
S80/S20²				
Hele befolkningen uten studenter	3,6	3,4	3,4	3,5
Langtidsledige	4,2	3,5	3,3	3,7
P90/P10³				
Hele befolkningen uten studenter	2,7	2,6	2,6	2,7
Langtidsledige	2,9	2,6	2,6	2,7
Gini-koeffisient⁴				
Hele befolkningen uten studenter	0,247	0,237	0,240	0,241
Langtidsledige	0,261	0,234	0,228	0,244

¹ Omfatter også negative beløp. Personer i studenthusholdninger er utelatt

² S80/S20 er forholdet mellom gjennomsnittsinntektene til rikeste og fattigste 20 prosent i gruppen.

³ P90/P10 er forholdstallet mellom inntekten til den personen som befinner seg mellom desil 9 og desil 10 (P90) og inntekten til den personen som befinner seg mellom desil 1 og desil 2 (P10).

⁴ Gini-koeffisienten er et summarisk mål som varierer fra 0 (minst ulikhet) og 1 (størst ulikhet).

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

5.10. Sosiale indikatorer for mottakere av supplerende stønad

Mads Ivar Kirkeberg

Hovedpunktene i dette kapittelet kan oppsummeres ved:

- Mottakere av supplerende stønad er i hovedsak eldre innvandrere, to av tre er kvinner
- Godt over halvparten bor i husholdninger med lavinntekt, men liten forskjell i de sosiale indikatorene mellom de under og over lavinnteksgrensen
- Mange mottakere av supplerende stønad mottar også bostøtte og sosialhjelp
- Inntektsmessig svært homogen gruppe

Ordningen med supplerende stønad trådte i kraft fra 1. januar 2006 og skal sikre en minsteinntekt for personer som har fylt 67 år og bor i Norge, men har kort botid, slik at de ikke har kunnet tjene opp tilstrekkelige alderspensjonsrettigheter i folketrygden. Lov om supplerende stønad garanterer denne persongruppen en samlet inntekt på et minstenivå tilsvarende folketrygdens minste pensjonsnivå. Supplerende stønad er ment å erstatte behovet for varig økonomisk stønad til livsopphold for eldre personer med fast bopel i Norge. Målgruppen for stønadsordningen er eldre innvandrere og eldre norske statsborgere som har hatt langvarige opphold i utlandet uten å ha tjent opp pensjonsrettigheter i utlandet (Nav 2012).

I 2006, da ordningen ble innført, mottok 2 400 personer supplerende stønad. I 2011 hadde dette antallet økt til drøyt 3 000 personer. Om lag to tredeler av mottakerne er kvinner. I 2011 var 52 prosent av alle mottakerne i alderen 67-74 år, mens 22 prosent var 80 år og eldre (Nav 2013h).

Tilnærmet alle mottakerne av supplerende stønad har innvandrerbakgrunn - 97 prosent i 2011. Litt over halvparten av mottakerne er aleneboende.

Lavinntekt

Om lag 3 000 personer tilhørte i 2011 en husholdning der hovedinntektstaker mottar supplerende stønad. Dette er en gruppe som er sterkt overrepresentert nederst i inntektsfordelingen. 56 prosent av mottakerne av supplerende stønad hadde lavinntekt i 2011 (se tabell 5.10.1). Denne andelen er tilnærmet uforandret fra året før. I 2008 var derimot hele ni av ti mottakere av supplerende stønad i lavinnteksgruppen. En langt sterkere økning i folketrygdens minsteytelse i 2008 og 2009 sammenlignet med den generelle inntektsveksten i samfunnet, har ført til at andelen med lavinntekt i denne gruppen av stønadsmottakere ble mye redusert fra 2008 til 2009.

Tabell 5.10.1. Prosentvis andel og antall¹ med lavinntekt. EU-skala. 2008-2011

	2008	2009	2010	2011
Hele befolkningen uten studenter	4 652 105	4 704 961	4 756 689	4 812 393
Andel med lavinntekt	10,2	9,5	9,4	9,6
Antall med lavinntekt	474 000	447 000	448 000	464 000
Personer som mottar supplerende stønad ²	2 592	2 814	2 912	2 969
Andel med lavinntekt	90,5	49,4	55,6	56,0
Antall med lavinntekt	2 300	1 400	1 600	1 700

¹ Avrundede tall.

² Personer i husholdninger med en hovedinntektstaker som mottar supplerende stønad.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Yrkestilknytning

Yrkestilknytningen blant mottakere av supplerende stønad er svak (tabell 5.10.2). Dette er naturlig i og med at mottakerne er 67 år eller eldre og at stønadsordningen er behovsprøvd, blant annet mot yrkesinntekt. Tilnærmet alle husholdninger med en hovedinntektstaker som mottar supplerende stønad, har ingen yrkestilknyttede.

Tilsvarende har nesten ingen av disse personene yrkesinntekt som største kilde til husholdningens samlede inntekter. Det er bare ubetydelige forskjeller i indikatorene mellom de som har lavinntekt og de med inntekt over lavinntektsgrensen.

Tabell 5.10.2. Indikatorene¹ for yrkestilknytning, 2008-2011. Prosent

	2008	2009	2010	2011
Andel personer i husholdninger uten noen yrkestilknyttede				
Hele befolkningen uten studenter	21,2	21,7	22,0	22,5
Med lavinntekt	63,6	64,3	64,3	64,0
Personer som mottar supplerende stønad	98,8	98,7	98,3	98,5
Med lavinntekt	99,6	99,6	99,4	99,5
Andel personer i husholdninger der yrkesinntekt er største inntekt				
Hele befolkningen uten studenter	76,2	75,6	74,9	74,8
Med lavinntekt	42,0	41,7	41,7	43,2
Personer som mottar supplerende stønad	0,5	0,8	0,5	0,8
Med lavinntekt	0,1	0,9	0,1	0,3

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kap. 2.5.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Utdanning

Tabell 5.10.3 viser at andelen personer tilhørende en husholdning med en mottaker av supplerende stønad som hovedinntektstaker, og som kun hadde fullført grunnskole, utgjorde 39 prosent i 2011. Tilsvarende andel i hele befolkningen var 20 prosent. Det er ingen forskjell i utdanningsnivået for disse stønadsmottakerne om de befinner seg over eller under lavinntektsgrensen.

Tabell 5.10.3. Indikator¹ for utdanning, 2008-2011. Prosent

	2008	2009	2010	2011
Andel personer i husholdninger der hovedinntektstaker har lav utdanning				
Hele befolkningen uten studenter	20,7	20,5	19,9	20,1
Med lavinntekt	40,8	39,2	37,4	39,0
Personer som mottar supplerende stønad	30,2	29,6	30,3	39,3
Med lavinntekt	29,9	26,2	29,1	39,9

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kap. 2.5.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Økonomisk utsatthet

Statlig bostøtte ble i 2011 gitt til om lag fem prosent av befolkningen. Blant mottakere av supplerende stønad er denne stønadsordningen svært utbredt - omlag 57 prosent mottok bostøtte i 2011. For gruppen totalt sett har bostøtteordningen blitt noe mindre utbredt de siste 2-3 årene, mens for de med lavinntekt har andelen med bostøtte økt litt i samme periode (tabell 5.10.4).

Tabell 5.10.4. Indikatorene¹ for økonomisk utsatthet, 2008-2011. Prosent

	2008	2009	2010	2011
Andel personer i husholdninger som mottar bostøtte				
Hele befolkningen uten studenter	4,4	4,7	5,2	5,3
Med lavinntekt	20,2	19,8	21,8	23,2
Personer som mottar supplerende stønad	72,7	58,6	57,9	56,8
Med lavinntekt	71,0	52,6	56,1	57,4
Andel personer i husholdninger som mottar sosialhjelp				
Hele befolkningen uten studenter	4,5	4,8	4,8	4,7
Med lavinntekt	18,4	18,4	18,8	19,5
Personer som mottar supplerende stønad	22,6	21,6	20,0	19,3
Med lavinntekt	19,9	23,1	20,9	20,3
Andel personer i husholdninger som mottar både bostøtte og sosialhjelp				
Hele befolkningen uten studenter	1,9	2,2	2,4	2,5
Med lavinntekt	9,8	10,5	11,8	13,0
Personer som mottar supplerende stønad	19,7	16,3	15,6	15,5
Med lavinntekt	17,0	15,8	16,0	16,5

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kap. 2.5.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

I underkant av fem prosent av befolkningen mottok økonomisk sosialhjelp i 2011. Om lag hver femte mottaker av supplerende stønad mottok denne økonomiske hjelpen samme år. Andelen med sosialhjelp har blitt noe redusert for denne gruppen de siste årene. Dette gjelder både for de med og uten lavinntekt.

Rente- og gjeldsbelastning

Det er en svært lav og stabil andel som har høy rente- og gjeldsbelastning blant personer med supplerende stønad. Det er også her lite som skiller indikatorene for de med eller uten lavinntekt i denne gruppen.

2 prosent av personene med supplerende stønad hadde renteutgifter som utgjorde mer enn 15 prosent av husholdningens inntekt i 2011. I befolkningen som helhet var andelen drøyt 9 prosent. Drøyt to prosent av de med supplerende stønad hadde en gjeld som overstiger tre ganger husholdningsinntekten i 2011, mens denne andelen var på nesten 16 prosent i hele befolkningen.

Tabell 5.10.5. Indikatorer¹ for rente- og gjeldsbelastning. 2008-2011. Prosent

	2008	2009	2010	2011
Andel personer i husholdninger med høy rentebelastning				
Hele befolkningen uten studenter	24,4	11,0	8,7	9,3
Med lavinntekt	17,7	14,4	12,4	12,5
Personer som mottar supplerende stønad	2,9	1,5	2,4	2,0
Med lavinntekt	2,7	1,8	2,7	2,5
Andel personer i husholdninger med høy gjeldsbelastning				
Hele befolkningen uten studenter	13,5	14,4	15,1	15,6
Med lavinntekt	17,3	18,2	17,4	17,1
Personer som mottar supplerende stønad	2,7	2,2	3,2	2,4
Med lavinntekt	2,8	2,8	3,6	3,0

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kap. 2.5.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Inntektssammensetning

Supplerende stønad blir behovsprøvd mot både inntekt og formue. Det er derfor naturlig at tilnærmet all inntekt - 98 prosent - kommer i form av overføringer for mottakere av supplerende stønad.

Tabell 5.10.6. Inntektsregnskap for hele befolkningen og husholdninger der hovedinntektstaker er mottaker av supplerende stønad¹. Gjennomsnitt og andel av samlet inntekt. 2011. Kroner og prosent

	Hele befolkningen uten studenter			Mottakere av supplerende stønad		
	Med lavinntekt ²	Ikke lavinntekt	Alle	Med lavinntekt ²	Ikke lavinntekt	Alle
Yrkesinntekter	39	71	69	1	2	2
Kapitalinntekter ³	3	5	5	0	0	0
Overføringer	58	24	25	99	98	98
Herav :						
Pensjoner fra folketrygden	36	14	15	18	19	19
Supplerende stønad	0	0	0	67	63	65
Bostøtte	2	0	0	7	10	9
Sosialhjelp	4	0	0	3	3	3
Grunn- og hjelpestønad	0	0	0	0	1	0
Samlet inntekt	100	100	100	100	100	100
Samlet inntekt	196 200	747 500	675 400	174 200	244 000	203 400
Inntekt etter skatt	164 000	553 400	502 500	173 300	242 400	202 200
Inntekt etter skatt pr. forbruksenhet (EU-skala) ⁴	122 000	353 400	323 200	152 100	199 400	171 900
Antall personer i husholdningen	1,6	2,3	2,2	1,3	1,4	1,4
Antall observasjoner (husholdninger)	288 637	1 917 531	2 206 168	1 261	909	2 170

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kapittel 2.

² Lavinntekt er definert som inntekt under 60 prosent av medianinntekten for alle. EU-skala.

³ Negative kapitalinntekter er satt lik 0.

⁴ Omfatter også negative kapitalinntekter.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

Supplerende stønad er den klart største inntektskilden for denne gruppen og utgjør i gjennomsnitt to tredeler av husholdningens samlede inntekt. Tabell 5.10.6 viser at pensjoner fra folketrygden, i hovedsak alderspensjon, også utgjør en betydelig andel med 19 prosent. Bostøtte er en annen viktig inntektskilde og utgjør om lag ti prosent av den samlede inntekten for denne gruppen stønadsmottakere. Inntektstallene viser at noen flere mottar bostøtte blant mottakere av supplerende stønad uten lavinntekt, enn de med. Økonomisk sosialhjelp har derimot samme inntektsmessige betydning for de med og uten lavinntekt med en gjennomsnittlig andel på tre prosent av husholdningens samlede inntekter før skatt.

Husholdningene som mottar supplerende stønad har om lag halvparten av inntekten per forbruksenhet, sammenlignet med hele befolkningen. Mottakere av supplerende stønad i lavinntektsgruppen har i gjennomsnitt 30 000 kroner mer i året per forbruksenhet enn personer i lavinntektsgruppen generelt.

Inntektsfordeling

Mottakere av supplerende stønad lever i hovedsak av denne stønaden. De tre ulike inntektsmålene i tabell 5.10.7 viser at dette fører til liten inntektsulikhet i denne gruppen.

Det første målet på inntektsulikhet viser forholdet mellom gjennomsnittsinntektene til femdelen med henholdsvis høyest og lavest ekvivalentinntekt (S80/S20). Femdelen i befolkningen generelt med høyest inntekt har en gjennomsnittsinntekt som er 3,5 ganger større enn gjennomsnittsinntekten til femdelen med lavest inntekt. Blant mottakere av supplerende stønad derimot, ligger de med høyest inntekt 1,8 ganger høyere enn femdelen med lavest inntekt.

En annen målemetode for inntektsulikhet er å se på forholdstallet mellom inntekten til den personen i fordelingen som har høyere inntekt enn 90 prosent av alle andre, og inntekten til den personen som har lavere inntekt enn 90 prosent av alle. Også dette ulikhetsmålet ligger langt lavere for mottakere av supplerende stønad sammenlignet med hele befolkningen.

Gini-koeffisienten viser som de to øvrige målene, at mottakere av supplerende stønad er en svært inntektsmessig homogen gruppe med en langt jevnere inntektsfordeling enn i befolkningen som helhet.

Tabell 5.10.7. Fordeling av inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala)¹. 2008-2011

	2008	2009	2010	2011
S80/S20²				
Hele befolkningen uten studenter	3,6	3,4	3,4	3,5
Personer som mottar supplerende stønad	1,7	1,8	1,8	1,8
P90/P10³				
Hele befolkningen uten studenter	2,7	2,6	2,6	2,7
Personer som mottar supplerende stønad	1,5	1,6	1,6	1,6
Gini-koeffisient⁴				
Hele befolkningen uten studenter	0,247	0,237	0,240	0,241
Personer som mottar supplerende stønad	0,104	0,110	0,111	0,109

¹ Omfatter også negative beløp. Personer i studenthusholdninger er utelatt

² S80/S20 er forholdet mellom gjennomsnittsinntektene til rikeste og fattigste 20 prosent i gruppen.

³ P90/P10 er forholdstallet mellom inntekten til den personen som befinner seg mellom desil 9 og desil 10 (P90) og inntekten til den personen som befinner seg mellom desil 1 og desil 2 (P10).

⁴ Gini-koeffisienten er et summarisk mål som varierer fra 0 (minst ulikhet) og 1 (størst ulikhet).

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger.

6. Inntektsmobilitet for ulike lavinntektsgrupper

Jon Epland

Hovedpunktene ved dette kapitlet kan oppsummeres ved:

- Unge aleneboende og aleneboende minstepensjonister er blant de med best inntektsutvikling, når en følger samme personer over flere år
- Hvert tredje barn med permanent lave husholdningsinntekter har bakgrunn fra Somalia, Pakistan eller Irak
- Innvandrerne fra Afrika og Asia etc. er blant gruppene med minst mobilitet ut av lavinntektsgruppen
- Enslige forsørgere er blant dem med høyest mobilitet ut av lavinntektsgruppen

I kapittel 4 benyttet vi paneldata til å si noe om forekomsten av vedvarende lavinntekt for de ulike gruppene. En annen måte å utnytte paneldata på er å se på hvordan det går med personer med ett bestemt kjennemerke ett bestemt år, for eksempel mottakere av ulike pensjoner eller stønader, og følge disse over en periode på flere år. En kan på denne måten kontrollere for såkalte sammensetningseffekter, det vil si at en gruppes sammensetning endrer seg over tid ved at de som kommer inn i gruppen skiller seg ut på viktige kjennemerker fra de som forlater gruppen. I tillegg kan også endringer i yrkestilknytning eller husholdningssituasjon påvirke økonomien til den enkelte i påfølgende år. For de fleste lavinntektsgrupper vil inntektsveksten være sterkere når en følger identiske personer over tid (panel), enn når en ser på den årlig inntektsutviklingen for alle de som til enhver tid tilhører de ulike lavinntektsgruppene (tverrsnittsdata).

6.1. Inntektsutviklingen basert på paneldata

Tabell 6.1 gir en samlet oversikt over den prosentvise økningen i medianinntektene fra 2006 til 2011 for flere av de ulike lavinntektsgruppene som blir omtalt i denne rapporten, men der vi altså tar utgangspunkt i kun de som tilhørte de ulike gruppene i 2006.

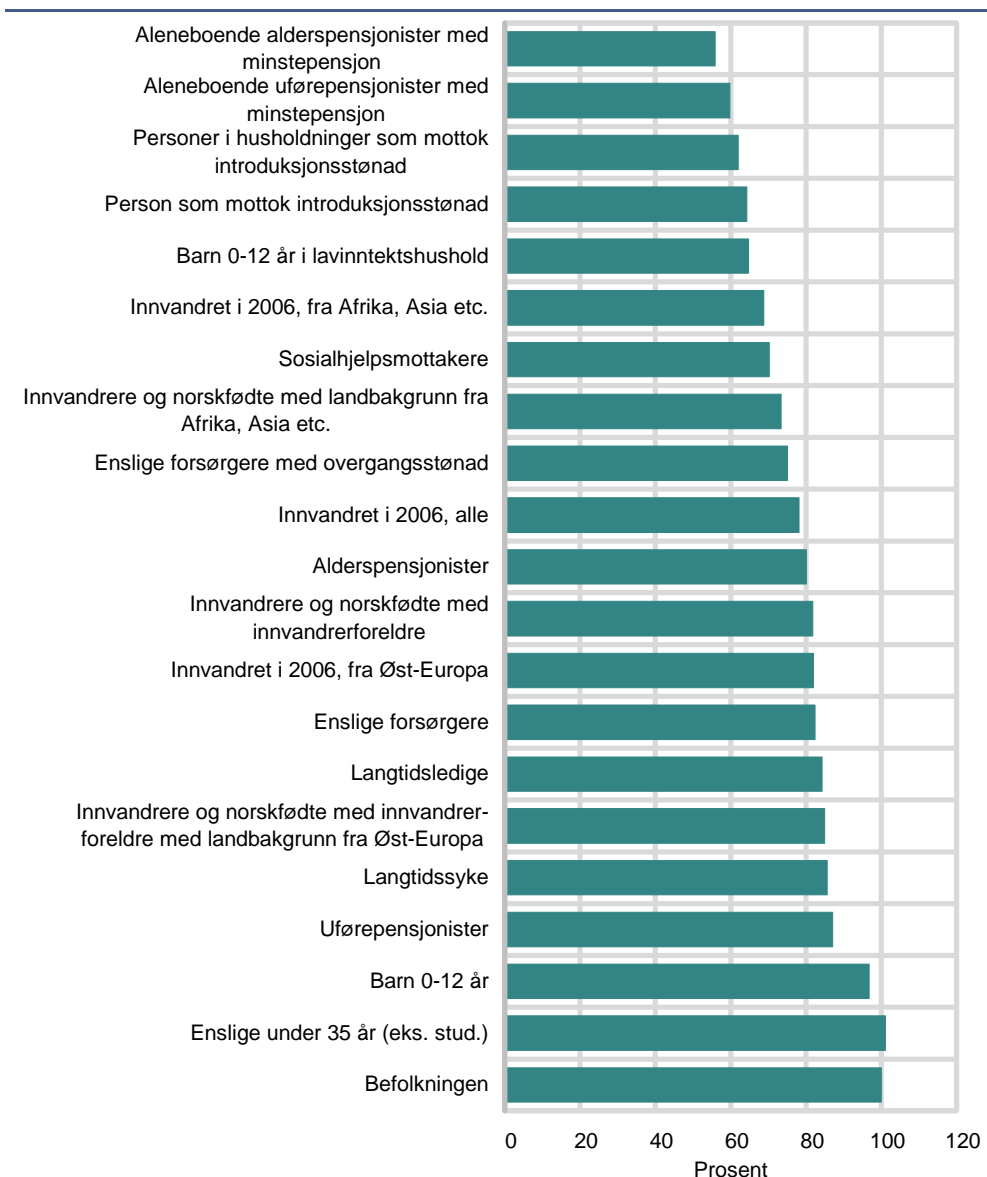
Tabell 6.1. Median husholdningsinntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala). Indeks i faste priser (2011-kr), 2006=100. Personer bosatt alle årene 2006 - 2012

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Median 2011	Antall personer
Alle personer	100	108	112	111	112	116	313 000	4 336 772
Status i 2006								
Barn 0-12 år	100	108	112	112	113	117	303 000	766 152
Barn 0-12 år i lavinntekts-hushold	100	120	133	140	144	151	203 000	69 693
Alderspensjonister	100	106	110	108	109	114	251 000	404 575
Aleneboende minstepensjonister med alderstrygd	100	107	116	118	121	127	175 000	27 805
Uførepensjonister	100	106	110	109	109	113	273 000	258 462
Aleneboende uførepensjonister med minstepensjon	100	106	112	117	119	123	187 000	11 226
Enslige under 35 år (eksklusive studenter)	100	118	126	127	129	134	317 000	172 583
Enslige forsørgere	100	110	116	118	119	123	258 000	273 757
Enslige forsørgere med overgangsstønad	100	110	115	118	120	125	235 000	62 132
Sosialhjelpsmottakere	100	109	115	119	120	123	220 000	219 819
Langtidssyke	100	106	111	113	114	118	268 000	122 767
Langtidsledige	100	112	120	122	122	127	264 000	40 407
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre	100	111	117	118	118	122	256 000	363 840
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med landbakgrunn fra Øst-Europa	100	114	119	120	120	124	266 000	71 043
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med landbakgrunn fra Afrika, Asia etc.	100	111	116	119	119	122	230 000	208 755
Innvandret i 2006, alle	100	140	153	156	157	162	245 000	26 852
Innvandret i 2006, fra Øst-Europa	100	154	166	165	167	175	257 000	9 452
Innvandret i 2006, fra Afrika, Asia etc.	100	123	134	139	141	144	215 000	12 467
Mottaker av introduksjonsstønad	100	114	121	127	131	132	202 000	8 629
Personer i husholdninger som mottok introduksjonsstønad	100	112	119	126	129	129	194 000	18 968

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger

For all personer i privathusholdninger bosatt i landet alle årene mellom 2006 og 2011 var median inntekt etter skatt per forbruksenhet 16 prosent høyere i 2011 enn i 2006, målt i faste kroner. De fleste personene som tilhørte en av lavinntektsgruppene i 2006, hadde imidlertid en prosentvis inntektsvekst i denne perioden som var sterkere enn dette. Unntaket gjelder de som var henholdsvis alders- og uførepensjonister i 2006. For disse to gruppene var økningen i inntekt etter skatt per forbruksenhet på henholdsvis 14 prosent og 13 prosent. Noe av forklaringen på at disse to gruppene hadde en noe svakere realvekst i husholdningsinntektene enn befolkningen når vi benytter paneldata, skyldes demografiske forhold. Både de som var uføre- og alderspensjonister i 2006 hadde i gjennomsnitt mindre husholdninger på slutten av perioden enn i begynnelsen. Flere i denne gruppen gikk fra å tilhøre parhusholdninger i 2006, til å være aleneboende i 2011. I de fleste tilfeller medfører en nedgang i husholdningsstørrelse også til en nedgang i husholdningsinntektene.

Figur 6.1. Inntektsnivået til ulike lavinntektsgrupper (2006) i prosent av befolkningen. Median inntekt etter skatt per forbruksenhet i prosent av medianinntekten i befolkningen. 2011

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger

Andre som tilhørte en av lavinntektsgruppene i 2006, opplevde derimot en betydelig inntektsvekst påfølgende år. De som var langtidsyke i 2006 hadde for eksempel 18 prosent høyere medianinntekt i 2011 enn det de hadde i 2006, mens tilsvarende realvekst for langtidsledige og personer i sosialhjelpshusholdninger var på henholdsvis 27 og 23 prosent. Også minstepensjonistene økte inntektene

betydelig i denne perioden, først og fremst på grunn av kraftig opptrappingen av minstepensjonene. Blant dem som var aleneboende alders- og uførepensjonister med minstepensjon økte også medianinntektene med henholdsvis 27 prosent og 23 prosent mellom 2006-2011.

Blant de gruppene som økte inntektene aller mest mellom 2006 og 2011 finner vi de som var aleneboende under 35 år i 2006. Blant disse økte medianinntektene med hele 34 prosent i denne perioden. Det er mer som forventet at innvandrere som kom til landet i løpet av 2006, også har økt husholdningsinntektene mye i påfølgende år. Dette ser først å fremst ut til å være tilfelle for de med bakgrunn fra Øst-Europa, der de fleste kom som arbeidsinnvandrere. Denne gruppen økte inntektsnivået med 75 prosent i faste priser, fra 2006-2011.

På tross av at de fleste lavinnteksgruppene har hatt en gunstigere inntektsutvikling enn befolkningen, viser figur 6.1 at inntektsnivået i 2011 fremdeles ligger lavere enn i befolkningen. Eneste unntaket gjelder for dem som var unge aleneboende i 2006. Denne gruppen har hatt en så positiv inntektsutvikling i årene etter 2006, at medianinntekten for denne gruppen ligger på et høyere nivå enn for befolkningen i 2011.

Det er aleneboende minstepensjonister som har det laveste inntektsnivået av de gruppene vi ser på. Selv om de har nærmet seg inntektsnivået i befolkningen de siste årene, ligger medianinntekten fremdeles i 2011 på om lag 60 prosent av medianinntekten i befolkningen. Også andre lavinnteksgrupper hadde i 2011 et inntektsnivå klart lavere enn i befolkningen. Personer som selv mottok introduksjonsstønad i 2006, eller som tilhørte en husholdning der noen mottok denne stønaden, hadde i 2011 fremdeles et inntektsnivå tilsvarende 62-64 prosent av nivået i befolkningen. Også de som innvandret til Norge i 2006, med bakgrunn fra Afrika, Asia etc., hadde et inntektsnivå klart under det generelle inntektsnivået i befolkningen fem år etter at de innvandret til landet.

De av lavinnteksgruppene fra 2006 som fem år etter ligger nærmest befolkningen når det gjelder inntektsnivå, er blant andre enslige forsørgere, langtidslidende, langtidssyke og uførepensjonister. Innen alle disse gruppene lå medianinntekten på om lag 80-90 prosent av medianinntekten i befolkningen. Også de som innvandret i 2006 fra land i Øst-Europa, hadde i 2011 et inntektsnivå på om lag 80 prosent av inntektsnivået i befolkningen.

6.2. Lavinntekt

Alle de gruppene vi ser på i dette kapitlet har det til felles at de er overrepresentert i lavinnteksgruppen, selv om omfanget av lavinntekt varierer med hvilken lavinnteksdefinisjon en benytter. I det følgende skal vi se nærmere på utviklingen i lavinntekt i påfølgende år for de som tilhørte de ulike lavinnteksgruppene i 2006. Vi ser også på hvor lenge personene i de ulike gruppene befinner seg under lavinnteksgrensen. På denne måten får vi bedre fram hvilke grupper som er mest mobile, det vil si hvilke grupper som bare kortvarig har lave husholdningsinntekter. Lavinnteksdefinisjonen er i dette kapitlet avgrenset til kun å omfatte EU-definisjonen. På den annen side er lavinnteksgrensen basert på under 50 prosent og 60 prosent av medianinntekten i befolkningen.

I tabell 6.2 ser vi først på hvor mange i de ulike lavinnteksgruppene som hvert år mellom 2006 og 2011 befinner seg under de årlige lavinnteksgrensene, det vil si at de har en ekvivalentinntekt under henholdsvis 50 og 60 prosent av medianinntekten i befolkningen. Som tabellen viser, var de fleste som i 2006 tilhørte en av lavinnteksgruppene fremdeles betydelig overrepresentert blant dem med årlig lavinntekt fem år senere. Benyttes 50 prosent av medianen som en lavinnteksgrense, hadde 5,6 prosent av befolkningen en ekvivalentinntekt lavere enn dette i 2011. Den høyeste andelen med lavinntekt basert på denne definisjonen har innvandrere eller norskfødte med innvandrerforeldre som har bakgrunn fra land i Afrika, Asia eller Latin-Amerika, og innvandrere som var mottakere av introduksjonsstønad i 2006.

Begge disse gruppen hadde en sannsynlighet for å ha lavinntekt i 2011 som var 3-4 ganger høyere enn befolkningen i alt. De som innvandret til Norge i 2006 fra land i Øst-Europa har klart seg bedre. Likevel, også denne gruppen er klart overrepresentert i lavinntektsgruppen i 2011 med en andel på 13,4 prosent. Blant de lavinntektsgruppene som har klart seg best ved at de har en andel med lavinntekt i 2011 som er lavere eller på samme nivå som i befolkningen, finner vi minstepensjonister og andre trygdemottakere, barnefamilier og langtidssyke (mottakere av rehabiliterings- og attføringsstønader i 2006).

Benytter vi en lavinntektsgrense tilsvarende 60 prosent av medianinntekten i befolkningen, endres bildet noe. Det er først og fremst minstepensjonistene som nå utmerker seg med en svært høy andel under denne grensen. Forklaringer er at folketrygdens minstepensjon fremdeles ligger noe lavere enn det beløpet som utgjør 60 prosent av medianinntekten i befolkningen. Om lag 2 av 3 alderspensjonister som mottok minstepensjon i 2006 hadde en inntekt etter skatt som var lavere enn 60 prosent av medianen i 2011. For de andre gruppene er det derimot stor grad av samsvar i forekomsten av lavinntekt uansett valg av lavinntektsgrensene.

Tabell 6.2 viser også utviklingen i årlig lavinntekt for årene i mellom 2006 og 2011. Det vil gå fram av tabellen at noen grupper har hatt en betydelig nedgang i andelen med lavinntekt siden 2006, mens andre har stått stille eller til og med fått økt andel med lavinntekt. Ser vi igjen på andelen personer med inntekter under 50 prosent av medianen, er det først og fremst blant aleneboende minstepensjonister at vi registrer en betydelig nedgang i andelen med lavinntekt. Mens 25 prosent av enslige uførepensjonister med minstepensjon var under denne lavinntektsgrensen i 2006, falt andelen til kun 5,6 prosent i 2011. Reduksjonen har vært enda større for de som var alderspensjonister med minstepensjon i 2006. Blant disse falt andelen med lavinntekt fra 44 prosent i 2006 til 3,6 prosent i 2011. Det går fram av tabellen at det særlig var fra 2007 og 2008 at det ble færre minstepensjonister med lavinntekt. Dette sammenfaller med en betydelig økning i folketrygdens minstepensjon i denne perioden.

Tabell 6.2. Andelen personer med husholdningsinntekt per forbruksenhet (EU-skala) under 50 prosent og 60 prosent av medianinntekten for alle. Personer bosatt alle årene 2006 - 2011. Prosent

	Under 50 % av medianinntekten						Under 60 % av medianinntekten						Antall personer
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2006	2007	2008	2009	2010	2011	
Alle personer	5,7	5,8	5,9	5,9	6,0	5,6	10,6	10,4	10,5	10,0	9,9	10,1	4 336 772
Status i 2006													
Barn 0-12 år	4,5	4,2	4,3	3,6	3,6	3,6	9,1	8,7	8,8	7,8	7,8	7,9	766 152
Alderspensjonister	4,8	5,1	4,4	3,3	1,7	1,3	15,0	15,9	16,3	15,2	14,6	14,3	404 575
Aleneboende minstepensjonister med alderstrygd	44,0	44,0	32,2	19,9	6,6	3,6	81,2	82,1	78,8	72,3	69,0	65,9	27 805
Uførepensjonister	2,7	2,8	2,7	2,1	1,5	1,5	8,7	9,6	10,0	8,1	7,3	7,5	258 462
Aleneboende uførepensjonister med minstepensjon	24,8	26,0	20,6	13,7	5,9	5,6	65,0	68,4	64,8	52,0	46,8	44,9	11 226
Enslige under 35 år (eksklusive studenter)	18,6	17,2	18,2	9,1	8,0	7,5	25,0	17,8	16,2	14,2	13,1	12,4	172 583
Personer i enslige forsørgerhushold	8,4	7,7	9,0	8,9	9,8	10,9	18,6	17,2	18,2	17,2	18,2	19,4	273 757
Personer i enslig forsørgerhushold med overgangsstønad	9,1	9,1	11,1	9,4	9,4	9,4	24,6	24,1	25,6	22,3	22,6	22,3	62 132
Sosialhjelpsmottakere	21,7	20,3	19,5	14,6	14,2	14,7	38,6	37,0	35,7	29,3	29,2	30,3	219 819
Langtidssyke	8,4	8,7	8,5	6,0	5,8	5,5	16,7	17,3	16,9	13,7	13,7	13,6	122 767
Langtidsledige	17,3	15,8	14,4	11,2	10,3	10,1	27,9	24,9	23,1	19,7	19,2	19,2	40 407
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre	17,6	15,4	15,3	12,8	12,8	13,5	28,7	25,9	25,4	22,5	22,4	23,5	363 840
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med landbakgrunn fra Øst-Europa	16,8	12,1	11,8	10,3	10,4	10,9	27,0	21,7	20,9	18,4	18,6	19,2	71 043
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med landbakgrunn fra Afrika, Asia etc.	21,5	19,9	19,9	16,2	16,2	17,2	35,6	33,4	32,7	28,8	28,7	30,1	208 755
Innvandret i 2006, alle	42,2	19,4	16,8	14,7	14,6	15,7	54,8	32,9	29,4	26,7	25,4	26,7	26 852
Innvandret i 2006, fra Øst-Europa	44,5	15,3	13,3	13,6	13,1	13,4	56,3	26,7	23,3	23,0	22,1	21,8	9 452
Innvandret i 2006, fra Afrika, Asia etc. ...	41,6	25,1	21,7	17,3	17,5	19,6	56,4	43,3	39,2	34,4	32,4	35,5	12 467
Mottaker av introduksjonsstønad	31,3	25,2	27,0	17,7	16,3	19,3	57,6	49,6	47,4	39,0	35,6	39,6	8 629
Personer i husholdninger som mottok introduksjonsstønad	32,5	27,9	29,0	19,4	19,1	22,9	60,0	53,6	50,7	42,1	39,2	44,1	18 968

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger

Den eneste lavinntektsgruppen som har hadde en høyere andel i lavinntektsgruppen i slutten av perioden enn i begynnelsen, er de som tilhørte en enslig forsørgerhusholdning i 2006. Blant disse økte andelen med inntekt under 50 prosent av medianen fra 8,4 til 10,9 prosent i perioden, og fra 18,6 til 19,4 prosent basert på lavinntektsgrensen på 60 prosent av medianen. En medvirkende forklaring på denne utviklingen er at mange voksne barn som bodde sammen med en enslig mor eller far i 2006 siden har flyttet ut for å danne egne husholdninger. For mange unge medfører dette ofte en nedgang i husholdningsinntektene.

6.3. Permanent lavinntekt

Når en følger de samme individene over flere år, kan en se i hvor stor grad det er de samme personene som har inntekter under lavinntektsgrensen hvert år. Tabell 6.3 viser at i hele befolkningen, det vil si alle de 4,3 millioner personene som var bosatt i landet i alle årene mellom 2006 og 2011, opplevde det store flertallet aldri å ha inntekter under lavinntektsgrensen i noen av årene. Dette var tilfelle for 77 prosent av befolkningen basert på en lavinntektsgrense på under 60 prosent av medianen, og hele 84 prosent basert på en lavinntektsgrense mindre enn 50 prosent av medianen. På den annen side var det svært få som lå under lavinntektsgrensene kontinuerlig i alle de seks årene, henholdsvis 2,4 prosent (under 60 prosent av medianen) og 0,6 prosent (under 50 prosent av medianen). Dette tilsvarer et antall på henholdsvis 105 000 (EU-60%) og 27 000 (EU-50%) personer. Innen de ulike lavinntektsgruppene er det imidlertid relativt mange som opplevde – i alle fall minst ett av årene - å ha inntekter under lavinntektsgrensen. Innslaget av permanent lave inntekter er også relativt høyt innen flere av lavinntektsgruppene.

Benyttes en lavinnteksdefinisjon basert på 50 prosent av medianinntekten i befolkningen, er innslaget av permanent lavinntekt, det vil si at en har vært under den årlige lavinntektsgrensen i (minst) 6 sammenhengende år, høyest blant innvandrere med landbakgrunn fra Afrika, Asia etc. Både de som innvandret i 2006 og de som ellers var innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med bakgrunn fra Afrika, Asia etc. hadde en andel med permanent lavinntekt på 3,7 prosent i 2011. Andre grupper som også er overrepresentert blant dem med permanent lave inntekter basert på denne lavinnteksdefinisjonen er minstepensjonister med uførepensjon og de som var sosialhjelpsmottakere i 2006.

Ser vi på forekomsten av permanent lavinntekt basert på 60 prosent av medianen, endres bildet noe. Det er først og fremst de som var aleneboende minstepensjonister i 2006 som framstår som den gruppen der flest befinner seg permanent i lavinntektsgruppen mellom 2006 og 2011. Blant dem som var aleneboende alderspensjonister med minstepensjon i 2006, var 59 prosent under lavinntektsgrensen alle 6 årene mellom 2006 og 2011. Tilsvarende andel blant dem med uførepensjon var 29 prosent.

Det er likevel en logisk forklaring på hvorfor så mange minstepensjonister har permanent lave inntekter. På tross av at minstepensjonene i folketrygden har blitt kraftig oppjustert mellom 2006 og 2011 og at veksten i minstepensjonene har vært sterkere enn veksten i medianinntekten i samfunnet, så er fremdeles avstanden mellom minstepensjonen og det beløpet som utgjør 60 prosent av medianinntekten i befolkningen relativt høyt. I 2011 var denne avstanden på ca. 29 000 kroner. Siden de fleste minstepensjonister har beskjedne tilleggssinntekter, vil derfor mange fremdeles ha en inntekt under lavinntektsgrensen.

Blant de gruppene med minst sannsynlighet for å ha permanent lave inntekter i denne perioden, finner vi de som i 2006 enten tilhørte en enslig forsørgerhusholdning, var langtidssyk eller var uførepensjonist. I tillegg er det relativt få barn som var i alderen 0-12 år i 2006 som tilhører husholdninger med permanent lave inntekter, selv om noen grupper av barnefamilier er klart overrepresentert i denne gruppen.

Tabell 6.3. Andelen personer med husholdningsinntekt per forbruksenhet (EU-skala) under 50 prosent og 60 prosent av medianinntekten for alle. Personer bosatt alle årene 2006 - 2011. Antall ganger under lavinntektsgrensen. Prosent

	Under 50 % av medianinntekten							Under 60 % av medianinntekten							Antall personer
	0 ganger	1 gang	2 ganger	3 ganger	4 ganger	5 ganger	6 ganger	0 ganger	1 gang	2 ganger	3 ganger	4 ganger	5 ganger	6 ganger	
Alle personer	84,4	6,8	3,5	2,5	1,3	0,8	0,6	76,9	8,2	4,7	3,8	2,1	1,9	2,4	4 336 772
Status i 2006															
Barn 0-12 år	88,6	5,8	2,4	1,5	0,7	0,6	0,5	80,2	7,9	4,0	3,0	1,6	1,6	1,8	766 152
Alderspensjonister	90,8	4,2	1,5	1,5	1,4	0,3	0,3	76,4	5,3	2,6	2,6	1,7	2,2	9,1	404 575
Aleneboende minstepensjonister med alderstrygd	48,0	9,7	10,5	14,3	13,0	2,5	2,0	11,4	4,2	4,9	7,6	5,6	7,6	58,6	27 805
Uførepensjonister .	93,6	3,3	1,2	0,8	0,5	0,2	0,3	82,7	5,8	3,0	2,4	1,5	1,6	3,0	258 462
Aleneboende uførepensjonister med minstepensjon	63,9	10,7	7,4	7,3	6,6	1,6	2,4	18,1	9,2	9,9	12,2	8,9	10,2	31,4	11 226
Enslige under 35 år (eksklusive studenter)	71,9	11,7	6,3	4,4	2,4	1,7	1,7	63,4	12,5	7,4	6,1	3,8	3,4	3,3	172 583
Enslige forsørgere	73,3	12,8	6,4	4,0	1,8	1,0	0,8	57,3	14,9	9,7	7,9	4,1	3,4	2,8	273 757
Enslige forsørgere med overgangs- stønad	70,5	15,0	7,0	4,0	1,9	1,1	0,5	46,5	17,1	12,0	10,6	5,4	5,0	3,5	62 132
Sosialhjelps- mottakere	56,1	16,8	10,3	7,7	3,9	2,9	2,2	35,7	15,5	12,4	12,4	7,6	8,0	8,4	219 819
Langtidssyke	79,4	9,6	5,0	3,2	1,4	0,9	0,6	65,2	11,7	7,5	6,3	3,4	3,3	2,6	122 767
Langtidsledige	66,5	13,4	7,7	5,4	2,9	2,3	1,7	52,9	14,3	9,6	8,4	4,7	5,2	4,9	40 407
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre .	66,0	12,4	7,3	5,7	3,1	2,6	2,9	53,0	12,2	8,4	8,1	5,1	5,5	7,7	363 840
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med landbakgrunn fra Øst-Europa	68,6	13,5	6,8	4,8	2,7	1,9	1,7	55,2	14,3	8,9	7,8	4,5	4,4	5,0	71 043
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med landbakgrunn fra Afrika, Asia etc.	58,2	14,1	9,2	7,4	3,9	3,5	3,7	42,8	13,0	10,0	10,1	6,5	7,4	10,3	208 755
Innvandret i 2006, alle	44,9	25,3	11,4	8,1	4,1	3,2	2,9	32,3	22,4	11,7	10,7	6,7	7,0	9,1	26 852
Innvandret i 2006, fra Øst-Europa	43,9	29,8	11,0	6,6	4,0	2,8	1,8	31,1	27,6	13,3	10,3	6,6	5,7	5,4	9 452
Innvandret i 2006, fra Afrika, Asia etc.	42,2	20,8	13,8	10,8	4,7	3,9	3,7	28,3	15,6	12,0	12,8	8,2	9,5	13,6	12 467
Mottaker av introduksjonsstønad	39,6	24,0	14,7	11,2	5,2	3,5	1,7	17,0	16,6	16,0	16,6	11,8	11,4	10,7	8 629
Personer i husholdninger som mottok introduksjonsstønad	37,5	22,7	14,9	12,1	6,0	4,2	2,6	15,9	14,7	14,9	16,2	11,5	12,5	14,3	18 968

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger

Barn i husholdninger med permanent lave inntekter

I tabell 6.4 ser vi nærmere på de barna som i alle årene mellom 2006-2011 hadde husholdningsinntekter under lavinntektsgrensen. Dette er barn som var i alderen 0-12 år første året i perioden (2006) og 5-17 år siste året (2011). Tabellen viser at det var knapt 4000 barn som hadde permanent lave inntekter når en benytter 50 prosent av medianinntekten som lavinntektsgrensene og knapt 14 000 barn ved bruk av 60 prosent av medianen.

Barn i husholdninger med permanent lave inntekter er kjennetegnet av både å tilhøre store husholdninger og ha foreldre med svak yrkestilknytning. Mens gjennomsnittlig husholdningstørrelse for alle barn var på 4,2 personer i gjennomsnitt for årene 2006-2011, var tilsvarende gjennomsnittstall henholdsvis 5,3 og 5,4 personer for de barna med husholdningsinntekter under 50 prosent og 60 prosent av medianinntekten alle årene. Det er også få av de voksne husholdningsmedlemmene som er yrkesaktive i lavinntekts-husholdningene. Blant barn med permanent lave husholdningsinntekter (under 50 prosent av medianinntekten alle årene), var gjennomsnittlig antall yrkestilknyttede i husholdningen så lavt som 0,3. Tilsvarende andel blant alle barn var på 1,6 personer.

Det er en overvekt av småbarnsfamilier og enslige forsørgere blant dem med permanent lave inntekter. Blant alle barn tilhørte om lag 30 prosent husholdningstypen par med barn, der yngste barn var under 7 år i 2011. Blant barn med permanent lave inntekter er denne andelen nærmere 40 prosent. Mens hver sjettede barn i alt tilhørte en enslig forsørgerhusholdning i 2011, gjaldt dette for om lag hvert fjerde barn i lavinntektsgruppen.

Tabell 6.4. Ulike kjennemerker ved barn 0-12 år (2006) i husholdninger med og uten lavinntekt i minst 6 påfølgende år. 2006-2011

	Under 50 % av median- inntekten alle årene	Andre barn	Under 60 % av median- inntekte alle årene	Andre barn	Alle
Husholdningstørrelse					
Personer i husholdningen (gj.snitt pr. år)	5,3	4,2	5,4	4,2	4,2
Yrkestilknytning					
Antall yrkestilknyttede (gj.snitt pr. år)	0,3	1,6	0,5	1,6	1,6
Husholdningstype					
Par med barn 0-6 år	38,0	30,3	40,0	30,2	30,4
Par med barn 7-17 år	30,7	48,5	28,6	48,8	48,4
Enslig forsørger med barn 0-17 år	24,3	16,7	26,6	16,5	16,7
Andre	7,0	4,5	4,8	4,5	4,5
Bosted					
Oslo	33,3	9,3	28,8	9,1	9,4
Andre fylker	66,7	90,7	71,2	90,9	90,6
Innvandrerbakgrunn					
Afrika, Asia etc.	52,7	6,1	51,0	5,5	6,3
Andre	47,4	93,9	49,0	94,5	93,7
Herav fra:					
Somalia	14,0	0,8	14,4	0,6	0,8
Pakistan	9,7	1,0	8,5	0,7	1,1
Irak	9,3	0,8	9,9	1,0	0,8
Andel barn	0,5	99,5	1,8	98,2	100,0
Antall barn	3 850	762 302	13 666	752 486	766 152

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger

Det er videre en klar geografisk konsentrasjon av de barna som tilhører husholdninger med permanent lave inntekter. Nærmere ett av tre barn i denne gruppen var i 2011 bosatt i Oslo. Blant alle barn var dette tilfelle for mindre enn 10 prosent. Drøyt halvparten av barna med permanent lave husholdningsinntekter har innvandrerbakgrunn fra land i Afrika, Asia etc. Blant barn i alt var det kun på 6 prosent som hadde en slik innvandrerbakgrunn. Det er først og fremst barn med landbakgrunn fra Somalia, Pakistan og Irak som er overrepresentert i lavinntektsgruppen. Til sammen utgjør barn fra disse tre landene om lag en tredjedel av alle barn i husholdninger med inntekter konstant under lavinntekstgrensen mellom 2006 og 2011, men kun 3 prosent av alle barn.

6.4. Varighet

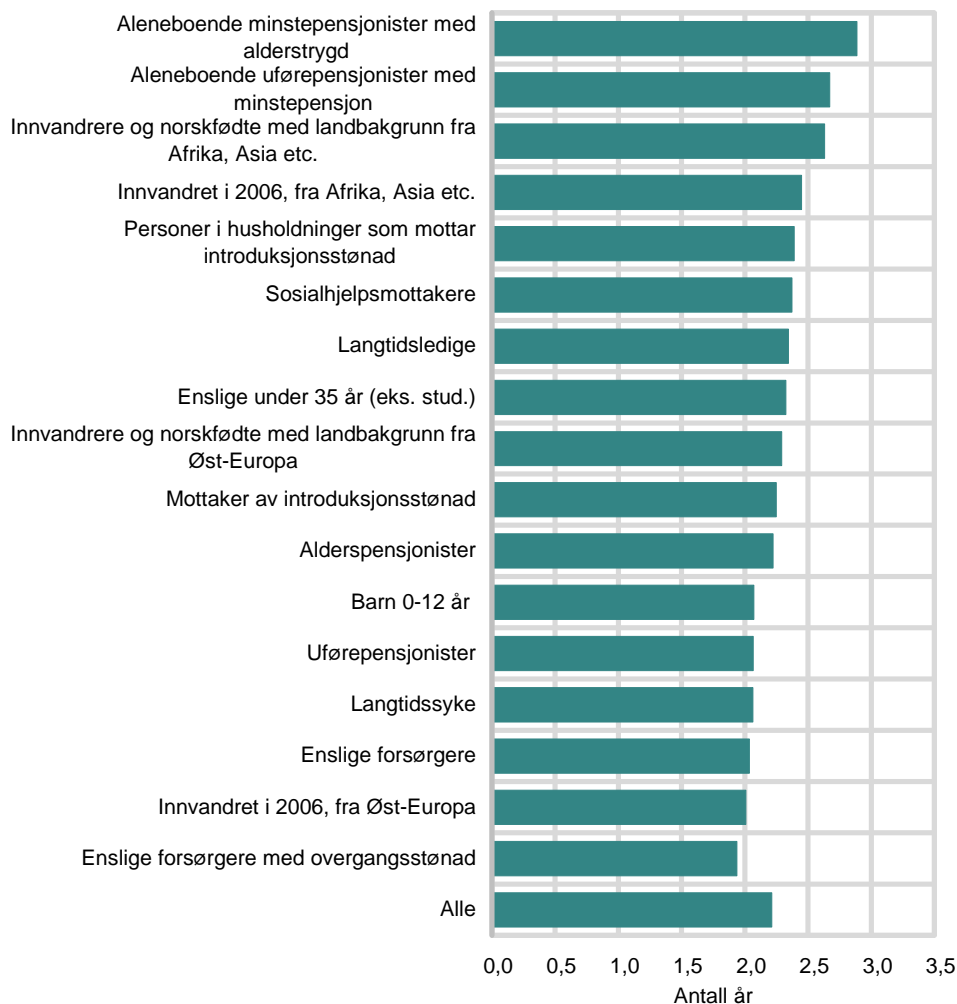
Vi ser avslutningsvis på hvor mange år i gjennomsnitt personene i de ulike gruppene befinner seg i lavinntektsgruppen mellom 2006 og 2011. Dette vil igjen si oss noe om hvilke grupper som raskt kommer ut av en periode med lave inntekter, og hvilke grupper som har klart mindre muligheter for å forbedre sin økonomiske situasjon.

Figur 6.2 viser at for alle personer som minst en gang hadde inntekter lavere enn 50 prosent av medianinntekten i samfunnet i de seks årene mellom 2006-2011, varte oppholdet i lavinntektsgruppen i gjennomsnitt 2,2 år.

Det er igjen klare forskjeller mellom gruppene. Ikke uventet er det blant de som i 2006 var aleneboende minstepensjonister med alderspensjon at mobiliteten ut av lavinntektsgruppen er minst. For de som tilhørte denne gruppen og som minst en

gang var under lavinntektsgrensen mellom 2006 og 2011, varte oppholdet i lavinntektsgruppen i gjennomsnitt 2,9 år, når en trekker lavinntektsgrensen ved 50 prosent av medianinntekten. I forhold til andre grupper vil minstepensjonistene ha små muligheter til å påvirke sine egne inntekter, siden både inntektsutviklingen (pensjon) og husholdningssammensetningen er relativt stabil over tid.

Figur 6.2. Gjennomsnittlig antall år i lavinntektsgruppen for de som var under lavinntektsgrensen (EU-50%) minst ett år. 2006-2011

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger

Også andre grupper er kjennetegnet av at oppholdet i lavinntektsgruppen gjerne blir langvarig. Dette gjelder for eksempel for innvandrere. De av innvandrerne og norskfødte med innvandrerforeldre med bakgrunn fra land i Afrika, Asia, Latin-Amerika samt Tyrkia hadde for eksempel en gjennomsnittlig varighet i lavinntektsgruppen på 2,6 år, for årene 2006-2011. Også nyankomne innvandrere fra Afrika, Asia etc. og personer som mottok introduksjonsstønad i 2006 ser ut til å lenge befinne seg i lavinntektsgruppen. Begge disse gruppene hadde en varighet i lavinntektsgruppen på 2,4 år, når vi benytter halvparten av medianinntekten som lavinntektsgrense.

De gruppene som framstår som mest mobile, i betydningen av at de har et relativt kortvarig opphold i lavinntektsgruppen, er først og fremst de som var i en enslig forsørgerhusholdning i 2006. Det går fram av figur 6.2 at de med og uten overgangsstønad hadde en gjennomsnittlig varighet i lavinntektsgruppen på henholdsvis 1,9 år og 2,0 år i seksårsperioden 2006 - 2011. Også nyankomne innvandrere fra Øst-Europa ser ut til å ha et kortere opphold i lavinntektsgruppen enn det som er tilfelle i befolkningen generelt.

7. Levekårsmobilitet i ulike grupper

Lotte Rustad Thorsen

Hovedpunkter i dette kapitlet kan oppsummeres ved:

- Stabile enslige forsørgere øker yrkesaktiviteten over tid.
- Indikatorer for boforhold og boligøkonomi viser bedring for de stabilt aleneboende fra 2010 til 2012, spesielt for unge aleneboende.
- Yrkesaktiviteten øker for unge som bor alene over tid
- Det er trekk som tyder på at sosialhjelpsmottakere har en bedre økonomisk situasjon i 2012 enn i 2010

I dette kapitlet skal vi utnytte at Levekårsundersøkelsen EU-SILC er en panelundersøkelse. Det vil si at vi følger de samme personene over flere år, og at vi hvert år måler de samme forholdene. Når vi gjør det, har vi også muligheten til å studere endringer på individnivå, og det gir oss flere muligheter enn å studere tverrsnitt, eller øyeblikksbilder, som ofte er det vanlige i levekårsundersøkelser.¹³

Her skal vi konsentrere oss om de ulike gruppene inkludert i denne rapporten, og studere endringer i enkelte levekårsvariabler på gruppenivå. Det vi gjør er da å ta utgangspunkt i personenes tilhørighet til en gruppe i 2010 og tilhørighet til samme gruppe to år etterpå, i 2012. Dette er da personer med en stabil gruppetilhørighet. For disse viser vi en rekke levekårsindikatorer på begge tidspunkter for å se om det har skjedd noen endring, og om denne endringen eventuelt skiller seg fra den vi finner for befolkningen totalt. Dette presenteres i tabeller. Vi skal også si litt om bevegelser mellom grupper i løpet av denne perioden – noen grupper er mer stabile enn andre. Enkelte steder underveis vil vi også trekke inn personer som tilhørte en gitt gruppe i 2010, uten betingelse om å tilhøre den samme gruppen i 2012, for å se om vi eventuelt finner andre endringer her. Tall for disse finnes i vedleggstabeller bak. I og med at det er mange indikatorer for mange grupper, kan vi ikke gå i detalj for hver enkelt indikator. Alle indikatorer er laget med person som enhet. Det betyr at når gruppen er definert på grunnlag av for eksempel husholdningstype, så vil resultatet gjelde for personer som tilhører den typen husholdning. Tallene er basert på et begrenset utvalg av befolkningen, og det er en generell utfordring at når vi avgrensar analysen til spesielle og relativt små grupper, blir det stor usikkerhet knyttet til tallene. Derfor vil svært mange av forskjellene og endringene vi omtaler i dette kapitlet være statistisk usikre. Det betyr ikke nødvendigvis at de er uinteressante, men at de derfor tolkes med forsiktighet. Vi vil omtale statistisk sikkerhet noe underveis, spesielt der vi finner sikre forskjeller.

7.1. Barnefamilier

Par med barn i alderen 0-17 år er en relativt stabil husholdningstype. Ni av ti personer som tilhørte denne husholdningstypen i 2010 befant seg i denne gruppen også i 2012. Noen ganske få endret status til å bli enslige forsørgere (2 prosent), mens 9 prosent gikk over til å tilhøre andre husholdningstyper.¹⁴ Barnefamilier med lav inntekt er definert som par med barn som tilhører enten laveste tidel (1. desil) eller laveste femtedel (1. kvintil) av inntektsfordelingen blant par med barn. I disse gruppene er det større mobilitet i løpet av to år.

Ser vi på den laveste tidelen først, så finner vi at nesten halvparten (45 prosent) av personer som bodde i en slik husholdning i 2010 også gjør det i 2012. Noen har forbedret sin relative inntekt slik at de nå tilhører laveste femtedel, men ikke

¹³ Panelundersøkelser har dessuten den fordel at det er lettere å etablere årsak - virkning sammenhenger siden vi kan studere årsaksvariabler på ett tidspunkt og utfallsvariabler på et annet. Det skal vi imidlertid ikke gå inn på i dette kapitlet.

¹⁴ Den vanligste husholdningstypen blant disse er par med barn på 18 år eller mer, altså er husholdningen i og for seg stabil, men barna har blitt for gamle til å bli definerte som barn i denne sammenhengen. I noen tilfeller har også barna flyttet slik at husholdningen har blitt par uten barn.

laveste tidel. Dette gjelder 18 prosent av dem som tilhørte laveste tidel i 2010. Bare 2 prosent har endret status til enslig forsørger i løpet av perioden, mens hele ni av ti fremdeles bor i en husholdning som består av par med barn, men da altså ikke nødvendigvis med lav inntekt. Mobiliteten bort fra denne gruppen skyldes altså i all hovedsak en forbedret inntekt i forhold til barnefamilier totalt.

Mye av de samme trekkene gjelder for dem som er i laveste femtedel. Seks av ti av de personene som bodde i en slik husholdning i 2010 gjør det også i 2012. De aller fleste, ni av ti, bor fremdeles også i en husholdning bestående av par med barn, men da altså ikke nødvendigvis med lav inntekt. Noen få har endret status til enslig forsørger (4 prosent), mens knapt en av ti har endret til en husholdning uten barn. Også i denne gruppen skyldes derfor mesteparten av mobiliteten en relativ forbedring av inntekt.

Sju av ti som var enslige forsørgere i 2010 var det også i 2012. En del har etablert en større husholdning, og inngår i par med barn i 2012. Det gjelder en av ti. Noen av disse er i barnefamilier med lav inntekt, i alt 2 prosent av de enslige forsørgerne i 2010 tilhører femtedelen av barnefamilier med lavest inntekt i 2012, de fleste av disse tilhører også den laveste tidelen. Det betyr at relativt mange av de enslige forsørgerne som går over til å tilhøre par med barn ender opp med å tilhøre en barnefamilie med lav inntekt. Noen endrer også status til en husholdningstype uten barn, det gjelder 21 prosent.

Boforhold og boutgifter

Blant dem som er stabile i ulike grupper av barnefamilier er det i utgangspunktet forskjeller i boforhold og boligøkonomi, slik at en eventuell endring i løpet av to år skjer og må tolkes ut fra nokså ulike utgangspunkt (se tabell 7.1). Dette gjelder først for andelen eiere. Blant alle (personer som var 16 år eller eldre i 2010) har andelen eiere holdt seg stabil på drøyt åtte av ti. Blant alle personer i par med barn er også andelen eiere høy i utgangspunktet, over ni av ti, og det ser ut til at den øker litt i løpet av to år slik at den er 95 prosent i 2012. I de andre gruppene er andelen eiere i utgangspunktet noe lavere. Blant enslige forsørgere var 69 prosent eiere i 2010. Her ser vi at eieandelen er lik etter 2 år. Blant barnefamilier med lav inntekt er eierandelen lavere blant de med lavest inntekt og høyere hvis man tar med de som tilhører femtedel med lavest inntekt. Blant barnefamiliene med lavest inntekt ser vi at det er en betydelig andel som har blitt eiere i løpet av en 2 års periode. 53 prosent var eiere i 2010, mens dette gjaldt 72 prosent i denne gruppa i 2012. Ser vi på de barnefamiliene som tilhørte femtedelen med lavets inntekt i både 2010 og 2012 økte eieandelen fra 75 prosent 2010 til 85 prosent i 2012. Vi må imidlertid understreke at disse endringene er basert på få observasjoner, så de er ikke statistisk sikre.¹⁵

I befolkningen totalt og blant alle par med barn har heller ikke romsligheten endret seg nevneverdig, selv om andelen som bor svært romslig er noe høyere. Blant femtedelen av barnefamilier med lavest inntekt (1.kvintil) er det heller ikke store endringer, noen færre bor trangt og noen flere bor romslig. Endringene er noe større, men og i motsatt retning, blant den tidelen av barnefamiliene som har lavest inntekt (1. desil), her har andelen som bor trangt økt fra 40 til 48 prosent. Men vi ser også at det er en noe større andel som bor romslig, 7 prosent i 2010 mot 13 prosent i 2012. Endringer her kan enten skyldes at husholdningen disponerer færre eller flere rom, eller at husholdningen består av færre eller flere personer. Enslige forsørgere ser ut til å bo omtrent likt i 2012 sammenlignet med 2010. I så måte har altså personene i barnefamilier med aller lavest inntekt fått noe forverrede boforhold, men siden gruppene er små er endringene usikre.

¹⁵ For å teste om en endring er statistisk sikre, har vi i dette kapitlet brukt McNemars test for statistisk signifikans. Endringer som gir et signifikansnivå på .95 eller bedre er angitt som statistisk sikre.

Høy boutgiftsbelastning betyr at personen bor i en husholdning der 25 prosent eller mer av inntekt etter skatt går med til å betale for husleie, renter og avdrag. Den totale andelen som har slik høy belastning er tilnærmet uendret mellom 2010 og 2012, henholdsvis 18 og 20 prosent. Blant enslige forsørgere og blant alle par med barn er også andelen med høy boutgiftsbelastning tilnærmet uendret mellom 2010 og 2012. Rundt en av tre enslige forsørgere har høy boutgiftsbelastning, mens dette gjelder en av syv av alle barnefamilier. Det ser imidlertid ut til at flere av barnefamilie med lav inntekt har gått fra å ha høy boutgiftsbelastning i 2010 til ikke å ha det i 2012. Det er 10 prosentpoeng færre som bruker mer enn en fjerdedel av inntekten sin på boligutgifter i 2012 sammenlignet med 2010 blant barnefamilie med lavest inntekt (1. desil). Tilsvarende var det 23 prosent av barnefamilie med femdelen lavest inntekt som hadde høy boutgiftsbelastning i 2010, mens dette gjaldt bare 16 prosent av denne gruppen i 2012. Her minner vi igjen på at dette er svært små grupper og disse endringene må tolkes med forsiktighet. Ser vi på den subjektive opplevelsen, i hvilken grad man opplever boutgiftene som tyngende, gjenspeiler den til en viss grad den endringene vi ser for boutgiftsbelastningen. Totalt er det små endringer i hvor stor andel som svarer at boutgiftene er svært tyngende, og dette gjelder også enslige forsørgere og alle par med barn. Barnefamilier med lav inntekt rapporterer om en mer positiv opplevelse av boutgiftene i 2012 enn i 2010.

Ser vi litt på grupper ut fra tilhørighet kun i 2010, og ikke tar hensyn til om de tilhører gruppen igjen i 2012, så gir det samme inntrykk både for objektiv boutgiftsbelastning og subjektiv opplevelse av økonomien. I hele befolkningen, blant enslige forsørgere og blant alle barnefamilier er det liten endring i både den objektive boutgiftsbelastningen og den subjektive opplevelsen av hvor tyngende boutgiftene er. Mens det blant barnefamilier med lav inntekt er en positiv utvikling både objektivt og subjektivt sett.

Tabell 7.1. Boforhold og boutgifter for personer som tilhører ulike barnefamilier i 2010 og 2012. Prosent 2010 og 2012

		Enslig for-sørger	Barnefamilier med lav inntekt		Par med barn	Alle
			1. desil	1. kvintil		
Bor i husholdning som eier boligen	2010	69	53	75	92	83
	2012	69	72	85	95	83
Bor trangt	2010	4	40	25	8	5
	2012	1	48	27	8	6
Bor svært romslig	2010	19	7	12	22	35
	2012	18	13	17	24	35
Bor i bolig som er utsatt for støy	2010	10	6	10	9	11
	2012	12	5	15	9	11
Høy boutgiftsbelastning	2010	32	32	23	13	18
	2012	34	21	16	15	20
Opplever boutgiftene som svært tyngende	2010	14	27	15	5	5
	2012	15	13	9	3	4
Antall personer		82	30	88	750	3008

Kilde: Levekårsundersøkelsen, EU-SILC

Økonomiske vansker

Når vi ser på ulike økonomiske vansker kan vi slå fast at dette er forhold som knapt endrer seg, verken til det bedre eller verre, i befolkningen totalt, blant enslige forsørgere og blant alle par med barn (se tabell 7.2). Personer som tilhører barnefamilier med lav inntekt har noe sjeldnere problemer med utgifter til husleie i 2012 enn de hadde i 2010, mens problemer med å betale boliglån ser ut til å gjelde noen flere.

Utgifter til elektrisitet og kommunale avgifter svinger i løpet av året på grunn av varierende kraftpriser og varierende forbruk. Det er også denne utgiften flest rapporterer om vanskeligheter med å betale. Blant barnefamilier med lav inntekt er det relativt mange som har problemer med disse regningene, men færre sliter med dette i 2012 enn i 2010. I de andre gruppene er det lite endring mellom 2010 og 2012. 13 prosent av enslige forsørgere opplever dette problemet både i 2010 og i

2012, mens 8 prosent i 2010 og 6 prosent i 2012 blant alle barnefamilier opplevde å ha problemer med å betale utgifter til elektrisitet og kommunale utgifter. I befolkningen generelt er det 5-4 prosent som opplever dette.

Hvorvidt man bor i en husholdning som kan greie en uforutsett regning på 10 000 kroner eller ikke, sier noe om husholdningens sparing, om likviditet og romslighet i økonomien. Spørsmålet forutsetter at man greier den uforutsette utgiften uten å måtte motta hjelp eller oppta ekstra lån. Basert på denne indikatoren ser det ut til at situasjonen er stabilt vanskelig for enslige forsørgere. 50-48 prosent kan ikke greie en slik uforutsett utgift. For barnefamilier med lav inntekt er andelene som har dette problemet noe lavere enn blant enslige forsørgere i 2010, 40 prosent i laveste femtedel, 46 prosent i laveste tidel. Men andelene synker til henholdsvis 34 og 41 prosent i 2012, og selv om disse endringene er usikre, tyder de på en bedret likviditet i disse husholdningene i 2012. Vi kan også merke oss at 12 prosent av par med barn ikke kan greie en slik utgift, det en noe lavere andel enn i 2010 hvor 17 prosent svarte det samme.

Det å ha råd til ulike goder handler delvis om prioritering, men også mye om romslighet i økonomien. De aller fleste har råd til PC, også i de gruppene vi ser på her. Knappt noen, foruten barnefamilier med lav inntekt, har ikke råd til å ha datamaskin. Blant barnefamilier med lav inntekt var det en betydelig større andel som ikke hadde råd til dette i 2010, men andelene synker mye fra 2010 til 2012. Igjen minner vi om at dette er små grupper og dette er ikke statistisk sikre forskjeller. Vi kan anta at både økende behov og en relativt gunstig prisutvikling for datamaskiner forklarer mye av denne utviklingen. Privatbil er et betydelig dyrere gode enn en datamaskin, og andelene som ikke har råd til bil er da også noe høyere, spesielt blant enslige forsørgere der andelen er 10 prosent både i 2010 og 2012. Jevnt over er det noen flere som får råd til privatbil fra 2010 til 2012, men endringene er små.

En av fire enslige forsørgere hadde ikke råd til en ukes ferie utenfor hjemmet i 2010. I 2012 gjaldt dette en av fem. Blant barnefamilier med lav inntekt er det flere som har råd til ferie blant de med aller lavest inntekt (1.desil) i 2012 sammenlignet med 2010, mens trenden er motsatt for femdelen av barnefamiliene med lavest inntekt. Heller ikke dette er statistisk sikre endringer. Både blant barnefamilier totalt og i befolkningen er andelene lavere og mer stabile fra 2010 til 2012.

Muligheten til å spise kjøtt eller fisk til middag minst annen hver dag er et mer grunnleggende gode for de fleste, og andelene som ikke har råd til dette er da også lave. Selv om også her skiller barnefamilier med lav inntekt seg negativt ut, og for gruppen barnefamilier som har inntil 1. kvintil av inntekten ser det ut til at dette er et økende problem (statistisk usikkert).

For økonomiske vansker er det svært lite forskjell mellom dem som stabilt tilhører de ulike gruppene av barnefamilier og de gruppene som er identifisert kun på grunnlag av tilhørighet i 2010 (se vedleggstabell C1). Et unntak er likevel barnefamilier med lav inntekt. Her ser vi at situasjonen bedrer seg for flere av indikatorene for økonomiske vansker når en kun ser på tilhørighet definert ut fra 2010. Dette tyder på at situasjonen blir merkbart bedre for de som ikke lenger tilhører gruppen i 2012.

I likhet med for boutgifter har vi også her en subjektiv indikator, der respondenten blir bedt om å ta husholdningens samlede inntekt i betraktning og ut fra dette vurdere hvor lett eller vanskelig det er "å få endene til å møtes". En av fire enslige forsørgere sier at det er vanskelig eller svært vanskelig i 2010, men når vi spør de samme personene igjen i 2012, svarer kun 16 prosent det samme. Selv om de objektive indikatorene for denne gruppen altså stort sett viser at forekomsten av økonomiske vanskeligheter er nokså stabil, blir den subjektive opplevelsen signifikant mer positiv. Også for barnefamilier med lav inntekt ser vi den samme

tendensen til at det er færre som opplever at det er vanskelig å få endene til å møtes, mens det for denne gruppen klart er en forverring når en ser på de mer objektive målene for økonomiske vansker. Det er vanskelig å gi noen god forklaring på dette fenomenet.

Tabell 7.2. Økonomiske vansker for personer som tilhører ulike barnefamilier i 2010 og 2012. Prosent 2010 og 2012

		Enslig for-sørger	Barnefamilier med lav inntekt		Par med barn	Alle
			1. desil	1. kvintil		
Problemer med å betale husleie	2010	7	19	10	3	3
	2012	8	8	5	1	2
Problemer med å betale boliglån	2010	5	2	2	2	2
	2012	6	4	6	4	2
Problemer med å betale elektrisitet og kommunale avgifter	2010	13	38	19	8	5
	2012	13	19	14	6	4
Vanskelig eller svært vanskelig å få endene til å møtes	2010	26	35	17	5	6
	2012	16	26	14	5	8
Kan ikke greie en uforutsett utgift på 10 000 kroner	2010	50	46	40	17	19
	2012	48	41	34	12	17
Ikke råd til å ha PC	2010	1	16	6	1	1
	2012	0	8	3	1	1
Ikke råd til å ha bil	2010	10	8	4	1	4
	2012	10	2	2	0	4
Ikke råd til en ukes ferie	2010	25	32	16	9	6
	2012	20	24	21	9	5
Ikke råd til å spise kjøtt eller fisk annenhver dag	2010	14	23	23	12	3
	2012	6	11	33	13	2
Antall personer		82	30	88	750	3008

Kilde: Levekårsundersøkelsen, EU-SILC

Helseforhold

Levekårsundersøkelsen EU-SILC er ikke en helseundersøkelse, så vi har nokså begrensede indikatorer for helseforhold. Vi skal her se på andeler som vurderer sin egen helse som enten svært god eller god, eller svært dårlig eller dårlig. I tillegg har vi et mål på nedsatt funksjonsevne, og til sist skal vi se på andeler som ikke har råd til å gå til tannlege. I og for seg ikke et mål på helse, men et mål på om det er økonomiske hindringer for å skaffe seg nødvendige helsetjenester.

Tabell 7.3. Helseforhold for personer som tilhører ulike barnefamilier i 2010 og 2012. Prosent 2010 og 2012

		Enslig forsørger	Barnefamilier med lav inntekt		Par med barn	Alle
			1. desil	1. kvintil		
Svært god eller god helse	2010	64	70	75	85	78
	2012	74	69	72	83	77
Svært dårlig eller dårlig helse	2010	7	14	7	4	7
	2012	8	17	14	6	7
Sterkt eller noe nedsatt funksjonsevne	2010	21	20	5	11	16
	2012	21	19	9	10	13
Ikke råd til å gå til tannlege	2010	14	14	11	4	4
	2012	13	23	12	3	4
Antall personer		82	30	88	750	3008

Kilde: Levekårsundersøkelsen, EU-SILC

Når det gjelder den generelle vurderingen av egen helse kan vi strengt tatt forvente, om noe, så en litt "dårligere" vurdering i 2012 enn i 2010 rett og slett fordi dette er snakk om de samme personene som da har blitt to år eldre. Denne effekten er imidlertid knapt synbar (gruppene vi omtaler her er dessuten i gjennomsnitt unge). Vi observerer at det stort sett er lite endring i andeler som vurderer sin egen helse som svært dårlig eller dårlig (se tabell 7.3). Blant barnefamilier med lav inntekt (1.kvintil) øker riktig nok andelen fra 7 til 14 prosent fra 2010 til 2012, men dette er en usikker økning. Samme inntrykk får vi når vi ser på andeler som vurderer sin egen helse som svært god eller god. Bare blant enslige forsørgere finner vi en tendens til at andelen øker fra 2010 til 2012 (fra 64 til 74 prosent), men også denne endringen er usikker. I befolkningen totalt er andelen med nedsatt funksjonsevne nokså stabil fra 2010 til 2012 (nedgang fra 16 til 13 prosent). Blant barnefamilier med lav inntekt øker andelen med nedsatt funksjonsevne noe, men endringen er

usikker. Basert på dette kan vi konkludere med at helsesituasjonen er nokså stabil for de gruppene vi ser på her, men kanskje en forbedring blant enslige forsørgere. Ser vi på grupper ut fra tilhørighet kun i 2010 blir inntrykket veldig likt.

Om man har råd til å gå til tannlege eller ikke endrer seg lite for personer i barnefamilier, uavhengig av inntekt. Selv om enslige forsørgere oftere har vansker med å betale for nødvendig tannlegebehandling, så er det også stabilt i denne gruppen.

Tilknytning til arbeidslivet

Yrkesaktivitet er den aller viktigste kilden til inntekt for de fleste personer og husholdninger, og vi har indikatorer som sier noe om yrkesaktiviteten i husholdningene som de respektive personene tilhører (se tabell 7.4). For befolkningen totalt, og her ser vi kun på personer som var 16-66 år i 2010, ser vi at det er lite endring. Noen flere bor i en husholdning uten yrkesaktive og det jobbes noe mindre. Dette skyldes nok stort sett at personene har blitt to år eldre i løpet av observasjonsperioden, slik at en del går ut av arbeidslivet med pensjon.

Også personer som tilhører ulike grupper av barnefamilier har blitt to år eldre i løpet av observasjonsperioden, men bare ytterst få har likevel blitt så gamle at de når pensjonsalder. Blant alle par med barn ser vi da også at yrkesaktiviteten er svært stabil. For barnefamilier med lav inntekt ser vi imidlertid en tendens til at det er færre yrkesaktive og at de jobber noe mindre. Men dette er usikre endringer. Andelen uten helårs yrkesaktive har økt fra 8 til 13 prosent (1. kvartil) og andelen med 12 måneder eller mer heltids yrkesaktivitet i husholdningen har gått ned fra 85 prosent i 2010 til 79 prosent i 2012.

Blant enslige forsørgere er det en tendens til at yrkesaktiviteten har økt. Andelen i en husholdning uten helårs yrkesaktive på hel- eller deltid har falt fra 28 til 12 prosent, og andelen med 12 måneder eller mer heltids yrkesaktivitet har også økt fra 59 til 67 prosent. Det ser altså ut til at enslige forsørgere får en noe sterkere tilknytning til arbeidsmarkedet over tid, selv om det også er usikkerhet knyttet til disse funnene. En mulig forklaring kan være at barna også blir eldre, slik at det blir lettere for den voksne å være i arbeid.

Når det gjelder yrkesaktivitet er det også slik at når vi tar utgangspunkt i tilhørigheten i 2010, så spiller tilhørigheten i 2012 liten rolle for endringer i aktivitet sammenlignet med dem som har stabil gruppetilknytning for de fleste gruppene. Vi ser likevel at det blant de som tilhørte en barnefamilie med lav inntekt i 2010 og ikke tar hensyn til hvilken gruppe de befinner seg i 2012, ikke finner den samme forverringen i yrkesaktivitet. Dette tyder på at det er en del forbedrer sin økonomi gjennom nettopp yrkesaktivitet og dermed faller ut av denne gruppa når vi ser på de som stabilt har lav inntekt.

Tabell 7.4. Yrkesaktivitet for personer som tilhører ulike barnefamilier i 2010 og 2012. Prosent 2010 og 2012

		Enslig forsørger	Barnefamilier med lav inntekt		Par med barn	Alle
			1. desil	1. kvartil		
Ingen helårs yrkesaktive i husholdningen	2010	28	14	8	3	15
	2012	22	19	13	4	18
0 måneder heltids yrkesaktivitet i husholdningen	2010	31	13	11	3	18
	2012	32	25	16	4	20
1-6 måneder heltids yrkesaktivitet i husholdningen	2010	10	2	2	1	2
	2012	2	10	3	1	2
7-12 måneder heltids yrkesaktivitet i husholdningen	2010	1	5	2	0	2
	2012	0	0	2	1	2
12 måneder eller mer heltids yrkesaktivitet i husholdningen	2010	59	79	85	95	78
	2012	67	66	79	93	76
Antall personer		82	30	88	750	3008

Kilde: Levekårsundersøkelsen, EU-SILC

7.2. Aleneboende

Basert på årlige tall fra levekårsundersøkelsen EU-SILC kan vi anslå at drøyt en av fem voksne i Norge bor alene. Relativt mange av disse bor alene over en viss tid, og dette gjør da også at vi har flere observasjoner som gir noe sikrere resultater enn eksempelvis for enslige forsørgere og barnefamilier med lav inntekt. Når vi kobler sammen flere årganger av undersøkelsen, og tar utgangspunkt i alle på 16 år eller mer som bodde alene i 2010, finner vi at 80 prosent av disse også bodde alene to år senere. 20 prosent har endret status for husholdningstype, rundt 13 prosent som par uten barn, i underkant av 5 prosent som par med barn, mens de resterende fordeler seg på andre husholdningstyper.

Tar vi utgangspunkt i de som var unge aleneboende i 2010, altså i alderen 16-34 år, er det naturlig nok noe større endring. Alle har blitt to år eldre, og dermed havner noen utenfor gruppen selv om de fremdeles er aleneboende. 33 prosent endrer til en husholdning bestående av flere personer, hvor av relativt mange danner par uten barn. Det gjelder i alt 21 prosent av dem som var unge aleneboende i 2010. En del danner dessuten par med barn (8 prosent), mens andre igjen inngår i andre husholdningstyper (om lag 4 prosent). Men; av dem som var unge aleneboende i 2010, er 55 prosent også unge aleneboende i 2012.

Boforhold og boutgifter

Andelen eiere er i utgangspunktet lav blant unge aleneboende, men 7 prosentpoeng flere har greid å etablere seg som eiere i løpet av perioden 2010 til 2012 (se tabell 7.5). Blant alle aleneboende er eierandelen i utgangspunktet høyere, og her er endringen fra 2010 til 2012 noe mindre, fra 67 til 70 prosent. Ser vi på de som bodde alene i 2010, men ikke nødvendigvis i 2012, er det en klarere og sikker økning i andelen eiere, spesielt blant de yngste. Dette styrker sammenhengen mellom å etablere en større husholdning også det å ha større mulighet til å etablere seg på boligmarkedet. Det ser ikke ut til at det er skjedd noe vesentlig med boligstandard til aleneboende i perioden vi ser på her. Blant de stabilt aleneboende bor like mange trangt i både 2010 og 2012. Noe over 20 prosent av unge aleneboende og 7 prosent av alle aleneboende bodde trangt. Blant de yngste aleneboende er det likevel noen som har fått større boliger og andelen som bor romslig er høyere i 2012 sammenlignet med hva den var i 2010. Blant de unge ser det også ut til at støyplagene minker noe. For disse målene på boligstandard er det heller ingen forskjell mellom stabilt aleneboende og de som bodde alene i 2010, uten nødvendigvis å gjøre det i 2012.

Tabell 7.5. Boforhold og boutgifter for personer som er aleneboende i 2010 og 2012. Prosent 2010 og 2012

		Aleneboende		
		Unge (16-34 år)	Alle	Alle
Bor i husholdning som eier boligen	2010	30	67	83
	2012	37	70	83
Bor trangt	2010	23	7	5
	2012	22	7	6
Bor svært romslig	2010	7	37	35
	2012	11	35	35
Bor i bolig som er utsatt for støy	2010	21	14	11
	2012	19	14	11
Høy boutgiftsbelastning	2010	72	34	18
	2012	59	34	20
Opplever boutgiftene som svært tyngende	2010	13	8	5
	2012	7	5	4
Antall personer		115	552	3008

Kilde: Levekårsundersøkelsen, EU-SILC

Boligøkonomien ser ut til å ha bedret seg blant stabilt aleneboende. For de unge falt andelen med høy boutgiftsbelastning fra 72 til 59 prosent fra 2010 til 2012. Dette er en statistisk sikker endring. Blant alle aleneboende var andelen stabil på 34 prosent. Denne objektive endringen følges opp av at den subjektive opplevelsen av hvor tyngende boutgiftene er. I 2010 sa 13 prosent av de unge aleneboende at boutgiftene var svært tyngende, i 2012 sa kun 7 prosent det samme. Endringen

blant alle aleneboende er mindre, noe som tyder på at det først og fremst har funnet sted blant de unge. For disse forholdene er det heller ingen forskjell mellom stabilt aleneboende og de som bodde alene i 2010, uten nødvendigvis å gjøre det i 2012.

Indikatorer for boforhold og boligøkonomi viser altså bedring for de stabilt aleneboende fra 2010 til 2012, spesielt for unge aleneboende.

Økonomiske vansker

Når det gjelder problemer med å betale enkelte regninger, er ikke dette spesielt hyppig forekommende blant aleneboende under ett (se tabell 7.6). Stabilt unge aleneboende er noe mer utsatt for betalingsproblemer, enn alle aleneboende og i befolkningen generelt, men det ser ikke ut til at det er verken noen forbedring eller forverring over tid. Det at ikke så veldig mange unge aleneboende har problemer med boliglån skyldes selvfølgelig at andelen eiere er lav i denne gruppen. Andeler som er utsatt for betalingsproblemer for dem som bodde alene i 2010 ser ut til å utvikle seg uavhengig av om de også bor alene i 2012 eller ikke.

Tabell 7.6. Økonomiske vansker for personer er aleneboende i 2010 og 2012. Prosent 2010 og 2012

		Aleneboende		Alle
		Unge (16-34 år)	Alle	
Problemer med å betale husleie	2010	5	2	3
	2012	6	3	2
Problemer med å betale boliglån	2010	1	1	2
	2012	2	1	2
Problemer med å betale elektrisitet og kommunale avgifter	2010	7	4	5
	2012	5	4	4
Vanskelig eller svært vanskelig å få endene til å møtes	2010	13	10	6
	2012	9	9	8
Kan ikke greie en uforutsett utgift på 10 000 kroner .	2010	37	27	19
	2012	32	27	17
Ikke råd til å ha PC	2010	2	3	1
	2012	3	2	1
Ikke råd til å ha bil	2010	22	12	4
	2012	19	10	4
Ikke råd til en ukes ferie	2010	17	12	6
	2012	12	8	5
Ikke råd til å spise kjøtt eller fisk annenhver dag	2010	10	6	3
	2012	9	6	2
Antall personer		115	552	3 008

Kilde: Levekårsundersøkelsen, EU-SILC

Basert på en subjektiv vurdering av hvorvidt det er lett eller vanskelig å få endene til å møtes har det ikke skjedd store endringer i den økonomiske situasjonen for stabilt aleneboende, selv om noen færre unge aleneboende svarer at det er vanskelig eller svært vanskelig å få endene til å møtes i 2012 (9 prosent) enn det var i 2010 (13 prosent). For aleneboende generelt er det, i likhet med i gjennomsnittet av befolkningen, ingen endring fra 2010 til 2012. Utviklingen i hvor mange som kan greie en uforutsett utgift viser også noe tegn til bedring for de yngste aleneboende. Andelen som ikke kan greie en uforutsett noe utgift gikk fra 37 til 32 prosent blant stabilt unge aleneboende, men dette er ikke nok til at det er statistisk sikkert. Det er altså små og usikre tendenser til en noe lettere situasjon for de unge stabilt aleneboende, og det samme inntrykket får vi når vi ser på dem som bodde alene i 2010, men ikke nødvendigvis i 2012.

Andelene som ikke har råd til ulike goder som PC og bil er noe høyere blant aleneboende enn i befolkningen generelt, og dette endrer seg også lite mellom 2010 og 2012. Blant aleneboende er det riktignok en liten nedgang andel som ikke har råd til bil, men denne nedgangen er for liten til at vi kan slå fast dette med sikkerhet. Andelene unge stabilt aleneboende som ikke har råd til en ukes ferie har gått noe mer ned, men også dette er usikre funn. For unge som bodde alene i 2010, men ikke nødvendigvis i 2012, er tendensen den samme.

Selv om endringene på enkeltindikatorer her er usikre, gir de samlet sett tegn på en noe bedret økonomisk situasjon for unge som er stabilt aleneboende fra 2010 til 2012. For alle som er stabilt aleneboende holder den økonomiske situasjonen uendret.

Helseforhold

Unge aleneboende har i utgangspunktet bedre helse enn gjennomsnittet i befolkningen dersom vi tar utgangspunkt i rene tverrsnittstall. Når vi her tar utgangspunkt i tall for de som er aleneboende over tid, er dette imidlertid ikke tilfelle i samme grad. Unge stabilt aleneboende vurderer sin egen helse noe bedre enn befolkningen ellers, det samme gjelder andelen med nedsatt funksjonsevne. Aleneboende totalt rapporterer noe dårligere helse enn befolkningen ellers. (se tabell 7.7)

De unge aleneboende rapporterer noe oftere om svært god eller god helse i 2012 sammenlignet med 2010 (87 mot 82 prosent), mens blant alle aleneboende er andelen stabil (fra 70 til 71 prosent). Andelen som rapporterer svært dårlig eller dårlig helse går noe ned blant både unge og alle aleneboende. Totalt er det ser det dermed ut til en liten bedring blant de yngste aleneboendes egenvurderingen av helsen, men vi skal tolke dette med noe forsiktighet sidene endringene er forholdsvis små. Blant aleneboende totalt finner vi ingen endring i egenvurdering av helsen.

Andelen med nedsatt funksjonsevne går noe ned blant unge aleneboende, fra 11 prosent i 2010 til kun 5 prosent i 2012. Blant alle aleneboende er nivået stabilt på 6-7 prosent. Alle disse endringene er imidlertid usikre, så i sum kan vi si at det å bo alene over tid ikke ser ut til å ha særlig effekt på de helseindikatorene vi presenterer her, men at det er en liten tendens til at unge aleneboende har forbedret sin helsesituasjon i perioden. Det bekreftes også av at utviklingen er omtrent lik når vi ser på dem som bodde alene i 2010, men ikke nødvendigvis gjorde det i 2012. Aleneboende skiller seg ikke særlig fra befolkningen for øvrig når det gjelder andelen som ikke har råd til å gå til tannlege ved behov. Blant unge stabilt aleneboende er det er 7-8 prosent som rapporterer om at de ikke har råd til å gå til tannlege, dette gjelder videre 5-6 prosent av alle aleneboende og 4 prosent i hele befolkningen.

Tabell 7.7. Helseforhold for personer er aleneboende i 2010 og 2012. Prosent 2010 og 2012

		Aleneboende		
		Unge (16-34 år)	Alle	Alle
Svært god eller god helse	2010	82	71	78
	2012	87	70	77
Svært dårlig eller dårlig helse	2010	5	13	7
	2012	2	11	7
Sterkt eller noe nedsatt funksjonsevne	2010	11	7	16
	2012	5	6	13
Ikke råd til å gå til tannlege	2010	8	5	4
	2012	7	6	4
Antall personer		115	552	3008

Kilde: Levekårsundersøkelsen, EU-SILC

Tilknytning til arbeidslivet

Blant unge aleneboende er det en del studenter, blant alle som var unge aleneboende i 2010 var 25 prosent heltidsstudenter. En må forvente at dette påvirker yrkesaktiviteten noe. Spørsmålet er om den øker når vi følger denne gruppen over tid. Ut fra at de blir to år eldre burde vi forvente en viss økning i yrkesaktiviteten. Blant alle aleneboende stiller det seg litt annerledes. Når det gjelder yrkesaktivitet ser vi kun på personer som var 16-66 år i 2010 (yrkesaktiv alder). I løpet av to år vil dermed andelen pensjonister øke, i likhet med i befolkningen totalt når vi avgrenser etter samme alder.

Antagelsen om at yrkesaktiviteten blant unge aleneboende øker ser ut til å holde stikk. Andelen personer som ikke er helårs yrkesaktive synker fra 50 til 35 prosent fra 2010 til 2012. Samtidig viser dataene at andelen med 12 måneder med heltids

yrkesaktivitet øker fra 38 til 54 prosent.¹⁶ Funnene som viser økt yrkesaktivitet blant unge stabilt aleneboende er statistisk sikre, så vi kan med stor grad av sikkerhet fastslå at dette er reelt.

Blant alle aleneboende er det bare små endringer i yrkesaktiviteten fra 2010 til 2008. Siden de unge aleneboende også inngår i gruppen alle aleneboende, påvirker den økte aktiviteten blant de unge noe, men det faktum at en del også har blitt eldre og nådd pensjonsalder virker i motsatt retning slik at den totale endringen i retning av økt aktivitet blir veldig liten.

Tabell 7.8. Yrkesaktivitet for personer er aleneboende i 2010 og 2012, 16-66 år i 2010. Prosent 2010 og 2012

		Aleneboende		
		Unge (16-34 år)	Alle	Alle
Ingen helårs yrkesaktive i husholdningen	2010	50	38	15
	2012	39	38	18
0 måneder heltids yrkesaktivitet i husholdningen	2010	50	42	18
	2012	35	39	20
1-6 måneder heltids yrkesaktivitet i husholdningen .	2010	7	5	2
	2012	6	4	2
7-12 måneder heltids yrkesaktivitet i husholdninge ..	2010	4	3	2
	2012	5	4	2
12 måneder eller mer heltids yrkesaktivitet i husholdningen	2010	38	51	78
	2012	54	53	76
Antall personer		115	552	3 008

Kilde: Levekårsundersøkelsen, EU-SILC

7.3. Pensjonister

Under betegnelsen pensjonister, ser vi på i alt to ulike grupper. For det første har vi minstepensjonistene. Den andre gruppen er uførepensjonister, og disse to gruppene er delvis overlappende. Blant dem som var minstepensjonister i 2010 finner vi at en av fire også er uførepensjonister. Innenfor minstepensjonistene har vi også delt opp i aleneboende og ikke aleneboende, men dette fører til at antallet observasjoner i gruppene blir så lite at vi ikke skal legge stor vekt på dette med mindre det er spesielt interessant.

Pensjonistene er en veldig stabil gruppe over tid. Nærmest alle som var minstepensjonister i 2010 og ble intervjuet igjen i 2012 er minstepensjonist da også. Det er også svært liten endring i om man er aleneboende minstepensjonist eller ikke. Nesten alle aleneboende minstepensjonister fra 2010 hadde samme status i 2012. Andre minstepensjonister, de som ikke bor alene, er også en veldig stabil gruppe, mer enn ni av ti som tilhørte gruppen i 2010 gjør det også i 2012. Noen ganske få har blitt aleneboende minstepensjonist (7 prosent). Uførepensjonistene er en gruppe som endrer seg litt mer, men det er nesten utelukkende på grunn av alder. Drøye ni av ti som var uførepensjonister i 2010 er det også i 2012, så godt som alle av de resterende har passert grensen for alderspensjon, og dermed skiftet pensjonistgruppe. Denne stabiliteten, at pensjonsstatus er tilnærmet permanent, kan bety noe i forhold til hvordan man tilpasser seg, ikke minst økonomisk.

Boforhold og boutgifter

Sammenlignet med befolkningen ellers flytter pensjonister sjelden til ny bolig. I tverrsnittsanalyser vil derfor endringer i boforhold i disse gruppene derfor stort sett reflektere at gruppene endrer sammensetning – nye pensjonister kommer til og gamle dør ut. Ved bruk av paneldata som her, vil ikke denne utskiftningseffekten slå til. Det er de samme personene vi observerer på begge tidspunkt. Dermed forventer vi egentlig svært lite endring i boforholdene, og for så vidt boutgiftene, selv om disse kan endres mer ut fra for eksempel renteendring og inntektsutvikling (se tabell 7.9).

¹⁶ I praksis betyr det eksakt 12 måneder yrkesaktivitet siden dette er enpersonhusholdninger, selv om det i tabell 7.8 er benevnt som "12 måneder eller mer med heltids yrkesaktivitet".

I alle pensjonistgrupper er den mange som eier sin egen bolig, bortsett fra blant aleneboende minstepensjonister. Andelen eiere er noe økende blant aleneboende minstepensjonister, men som nevnt tidligere er dette en svært liten gruppe, så resultatene blir så usikre at vi ikke skal legge for mye vekt på dem. I og med at husholdningsstørrelsen også endrer seg lite i disse gruppene, er det heller ikke endringer i andeler som bor trang eller svært romslig. Dette er grupper som har romslige boliger sammenlignet med mange andre. Ut fra den stabile bosituasjonen er det heller ikke overraskende at det også bare er små endringer i andelen som bor i bolig utsatt for støy. Antydningen til endring går i retning av at minstepensjonistene er noe mer utsatt for støy i 2012 enn i 2010, uførepensjonistene er noe mindre utsatt. Hva dette eventuelt kan skyldes er usikkert, men det kan være at selve opplevelsen av hvor plagsom støyen er har endret seg.

Pensjonistene er samlet sett en gruppe med relativt små utgifter til husleie og renter og avdrag, og forholdet mellom boutgiftene og inntektene er mer eller mindre på samme nivå som det vi finner i befolkningen totalt (med mindre vi også ser på den lille gruppen av aleneboende minstepensjonister). Andelen som har høy boutgiftsbelastning er også stabil mellom 2010 til 2012, både blant minstepensjonister og uførepensjonister. Blant de som er stabilt minstepensjonister har 14-17 prosent høy boutgiftsbelastning, det samme gjelder 16 prosent av uførepensjonistene og 18-20 prosent i befolkningen for øvrig. Ser vi imidlertid nærmere på minstepensjonistene, er det først og fremst de aleneboende som har høy boutgiftsbelastning. Blant andre minstepensjonister er andelen betydelig lavere. Men igjen; dette små grupper så det sier oss bare noe om at bak det stabiliteten vi finner for minstepensjonister totalt kan det være store innbyrdes forskjeller.

Tabell 7.9. Boforhold og boutgifter for personer som er pensjonister i 2010 og 2012. Prosent 2010 og 2012.

		Minstepensjonister			Uførepensjonister	Alle
		Aleneboende	Andre	Alle		
Bor i husholdning som eier boligen	2010	64	84	74	77	83
	2012	72	84	77	80	83
Bor trangt	2010	6	2	3	2	5
	2012	4	0	1	2	6
Bor svært romslig	2010	46	52	47	35	35
	2012	43	48	43	32	35
Bor i bolig som er utsatt for støy	2010	4	12	9	14	11
	2012	9	13	11	12	11
Høy boutgiftsbelastning	2010	26	6	14	16	18
	2012	25	8	17	16	20
Opplever boutgiftene som svært tyngende ...	2010	9	11	11	14	5
	2012	4	9	7	10	4
Antall personer		39	72	111	171	3 008

Kilde: Levekårsundersøkelsen, EU-SILC.

Økonomiske vansker

Det første vi kan slå fast er at pensjonister er en gruppe som relativt sjelden opplever betalingsproblemer for de utgiftene vi har kartlagt her (se tabell 7.10). I alle pensjonistgrupper er det svært få som har problemer med husleie. Det har heller ikke vært nevneverdig endring fra 2010 til 2012. Utgifter til boliglån representerer heller ikke noe særlig problem for pensjonistene. Dette henger nok mye sammen med alder og tidspunkt for etablering på boligmarkedet. Problemer med å betale for elektrisitet og kommunale avgifter finner vi også bare i merkbar grad blant uførepensjonistene. Her er andelen med problemer noe høyere enn i befolkningen totalt, og den holder seg stabil på 11 prosent fra 2010 til 2012.

Som tidligere nevnt trenger ikke følelsen av hvor vanskelig eller lett det er å få endene til å møtes å henge direkte sammen med betalingsproblemer. Pensjonistene har en relativt forutsigbar økonomi med stabile inntekter, om enn relativt lave. Det gjør det lettere å avpasse inntekter og utgifter på lang sikt slik at man unngår akutte problemer, slik vi ser av indikatorer for betalingsproblemer. Likevel kan økonomien selvfølgelig oppleves som trang. Igjen er det uførepensjonistene som

skiller seg ut blant pensjonistgruppene. Uføre opplever noe oftere enn befolkningen totalt at det er vanskelig eller svært vanskelig å få endene til å møtes, men det er små tegn til at noen færre av de uføre opplever dette i 2012 enn i 2010 (13 mot 15 prosent). Minstepensjonistene skiller seg ikke fra befolkningen totalt og nivået er stabilt mellom 2010 og 2012, i denne gruppen rapporter 6-7 prosent at det er vanskelig eller svært vanskelig å få endene til å møtes.

Muligheten til å takle uforutsette utgifter er et annet mål på romslighet i økonomien, og her ser vi større forskjeller mellom pensjonistgruppene og befolkningen totalt, men nesten uten endringer fra 2010 til 2012. Minstepensjonistene er på et noe høyere nivå enn befolkningen, der 23 prosent i 2010 og 20 prosent i 2012 ikke ville klart en uforutsett utgift på 10 000 kroner. Dette gjaldt 19 prosent i 2010 og 17 prosent i 2012 i befolkningen totalt. Uførepensjonistene opplever dette noe oftere. Knappt tre av ti uførepensjonister har ikke 10 000 kroner i bakhånd, og dette gjelder både i 2010 og 2012.

Minstepensjonister og uføre pensjonister har i noe større grad enn befolkningen for øvrig ikke råd til ulike velferdsgoder. Blant uførepensjonistene er andelen høyest, spesielt når det gjelder å ha råd til en ukes ferie, men situasjonen ser ut til å bedre seg mellom 2010 til 2012. Noen flere uføre sier også at de ikke har råd til PC og middag, men endringen er liten og usikker. Det er også få minstepensjonister som sier at de ikke har råd til PC og bil, og andelen holder seg relativt uendret fra 2010 til 2012.

Tabell 7.10. Økonomiske vansker for personer som er pensjonister i 2010 og 2012. Prosent 2010 og 2012

		Minstepensjonister			Uførepensjonister	Alle
		Aleneboende	Andre	Alle		
Problemer med å betale husleie	2010	0	1	1	3	3
	2012	3	3	3	3	2
Problemer med å betale boliglån	2010	0	4	2	2	2
	2012	0	4	3	4	2
Problemer med å betale elektrisitet og kommunale avgifter	2010	0	9	5	11	5
	2012	0	8	5	11	4
Vanskelig eller svært vanskelig å få endene til å møtes	2010	7	7	8	15	6
	2012	7	6	7	13	8
Kan ikke greie en uforutsett utgift på 10 000 kroner	2010	25	21	23	31	19
	2012	20	21	20	29	17
Ikke råd til å ha PC	2010	5	0	3	4	1
	2012	0	0	0	2	1
Ikke råd til å ha bil	2010	10	4	6	8	4
	2012	3	3	2	6	4
Ikke råd til en ukes ferie	2010	17	9	6	19	6
	2012	7	6	7	10	5
Ikke råd til å spise kjøtt eller fisk annenhver dag	2010	8	2	5	8	3
	2012	3	2	2	6	2
Antall personer		39	72	111	171	3008

Kilde: Levekårsundersøkelsen, EU-SILC

Hovedbildet av uførepensjonister, og til dels minstepensjonister, er at de opplever problemer noe oftere enn befolkningen totalt, men at dette er ganske stabilt over tid. Stabilitet i opplevde problemer gjenspeiles også i stabilitet for vurdering av hvor vanskelig det er å få endene til å møtes og om man har mulighet til å greie uforutsette utgifter.

Helseforhold

Også pensjonistene har blitt to år eldre fra 2010 til 2012, og tar vi en relativt høy gjennomsnittsalder i betraktning, kan vi forvente at helsen svekkes noe i løpet av de to årene. Vi finner imidlertid ingen statistisk sikre indikasjoner på at dette er tilfelle (se tabell 7.11), om noe ser det ut til at både minste- og uførepensjonistene faktisk rapporterer om noe bedre helse. Flere uførepensjonistene vurderer helse som god (30 til 36 prosent), noen færre vurderer den som dårlig (32 til 24 prosent) og noen færre har nedsatt funksjonsevne (61 til 44 prosent). Det kan kanskje virke underlig at uførepensjonistene har bedre funksjonsevne i 2012 enn i 2010 – altså at

funksjonsevnen bedres med tiden. Dette kan ha noe med en lettere hverdag utenfor arbeidslivet å gjøre, samtidig som det kan ligge en grad av tilpasning mellom gjøremål og helse inne i vurderingen. Blant minstepensjonistene ser vi faktisk samme tendens. Andelen som vurderer helsen som svært god eller god øker fra 52 til 57 prosent og andelen som vurderer helsen som svært dårlig eller dårlig minsker fra 24 til 17 prosent, mens andelen som har sterkt eller noe nedsatt funksjonsevne går ned fra 40 til 35 prosent. Dette er imidlertid ikke statistisk sikre endringer, verken for uførepensjonistene eller for minstepensjonistene

Andelen uførepensjonister og minstepensjonistene som rapporterer at de ikke har råd til å gå til tannlegen er noe høyere enn i befolkningen totalt. Dette endrer seg imidlertid ikke for noen av gruppene i perioden 2010 til 2012. Like mange opplever å ikke ha råd i begge årene.

Tabell 7.11. Helseforhold for personer som er pensjonister i 2010 og 2012. Prosent 2010 og 2012

		Minstepensjonister			Uførepensjonister	Alle
		Aleneboende	Andre	Alle		
Svært god eller god helse	2010	54	56	52	30	78
	2012	62	54	57	36	77
Svært dårlig eller dårlig helse	2010	29	15	24	32	7
	2012	22	15	17	24	7
Sterkt eller noe nedsatt funksjonsevne	2010	39	39	40	61	16
	2012	32	36	35	44	13
Ikke råd til å gå til tannlege	2010	6	8	7	12	4
	2012	6	8	7	11	4
Antall personer		39	72	111	171	3 008

Kilde: Levekårsundersøkelsen, EU-SILC

7.4. Langtidssyke

Denne gruppen er definert som personer som har mottatt rehabiliterings- og attføringsstønning i inntektsåret 2009 (2010 for levekårsindikatorerne) og arbeidsavklaringspenger i inntektsåret 2011 (2012 for levekårsindikatorerne)¹⁷. Arbeidsavklaringspenger er en stønning som er innført i 2010 som en ny ytelse til langtidssyke, til erstatning for de gamle ytelsene rehabiliterings- og attføringsstønning samt tidsbegrenset uførestønning. I likhet med attføring og rehabilitering er arbeidsavklaringspenger ment å være en midlertidig stønning. Rehabiliteringspenger ble gitt for ett år, men med mulighet for forlengelse, attføring var en midlertidig ytelse til gjennomføring av tiltak for personer som av helsemessige årsaker hadde fått inntektsevnen redusert. Vi betegner gruppen som langtidssyke i dette kapittelet.

Gitt at gruppen er definert ut fra mottak av midlertidige ytelser, er det ikke overraskende at under halvparten av dem som var langtidssyke i 2010 også er det i 2012 (43 prosent). Andelen "stabile" langtidssyke (både i 2010 og i 2012) blant de yngste (16-44 år i 2010) er 51 prosent. I tillegg har jo disse blitt to år eldre, så 6 prosent tilhører gruppen eldre langtidssyke (45-66 år) i 2012. Det betyr altså at over halvparten (57 prosent) av de unge langtidssyke i 2010 også er langtidssyke i 2012. Noen av dem som var unge langtidssyke har dessuten gått over på en mer permanent ordning og fått uførepensjon. Dette gjelder 8 prosent. De resterende 35 prosentene som verken er uføre eller langtidssyke i 2012 har vi ikke kartlagt.

Av de langtidssyke i alderen 45-66 år i 2010, finner vi igjen 58 prosent som langtidssyke også i 2012. Noen få har passert vanlig pensjonsalder og blitt mottakere av alderspensjon, mens nesten halvparten gått over til å bli uførepensjonister (41 prosent). Det er også verdt å nevne at 12 prosent av dem som var eldre langtidssyke i 2010 er minstepensjonister i 2012 (enten som uføre- eller alderspensjonister).

¹⁷ Se for øvrig kapittel 2 og 5.8 for en mer detaljert definisjon av gruppen.

I og med at langtidssyke i utgangspunktet er en liten gruppe, og at så vidt få er langtidssyke over tid, blir tallgrunnlaget for denne gruppen svært lite. Vi har derfor ikke mulighet til å dele opp etter alder i analysen slik som vi gjør i tverrsnittstabeller for denne gruppen (se vedleggstabell C4). Selv uten en slik oppdeling er det kun 60 observasjoner, så alle resultater må tolkes med forsiktighet siden dette generelt gir lite grunnlag for å si at endringer fra 2010 til 2012 er statistisk sikre.

Boforhold og boutgifter

På grunn av at omtrent halvparten av de langtidssyke er relativt unge, er eierandelen i gruppen noe lavere sammenlignet med befolkningen totalt. Eierandelen blant de som var langtidssyke i både 2010 og 2012 var 77 prosent i 2010 og 75 prosent i 2012 (se tabell 7.12). Relativt få langtidssyke bor trangt og det endrer seg litt til det værre (fra 6 prosent til 9 prosent), samtidig som noen flere opplever å bo svært romslig i 2012 (27 prosent) sammenlignet med 2010 (25 prosent). Andelen som er utsatt for støy går ned, og fra å ligge godt over gjennomsnittet for befolkningen i 2010 (20 mot 11 prosent) er andelen på nivå med ellers i befolkningen i 2012. Sammenligner vi de stabilt langtidssyke med gruppen langtidssyke i 2010 men ikke nødvendigvis i 2012, er tendensene tilnærmet like. Eneste tendens er at det ser ut til at flere blir eiere når man ikke tar hensyn til status i 2012. Det ser altså ut til å ha lite betydning hvorvidt man forblir langtidssyk eller ikke, men kanskje noe i forhold til å eie egen bolig.

Tabell 7.12. Boforhold og boutgifter for personer som er langtidssyke i 2010 og 2012. Prosent 2010 og 2012

		Langtidssyke	Alle
Bor i husholdning som eier boligen	2010	77	83
	2012	75	83
Bor trangt	2010	6	5
	2012	9	6
Bor svært romslig	2010	25	35
	2012	27	35
Bor i bolig som er utsatt for støy	2010	20	11
	2012	14	11
Høy boutgiftsbelastning	2010	23	18
	2012	34	20
Opplever boutgiftene som svært tyngende	2010	14	5
	2012	7	4
Antall personer		60	3008

Kilde: Levekårsundersøkelsen, EU-SILC

Sammenligning av boutgifter og disponibel inntekt viser at 23 prosent av de langtidssyke brukte 25 prosent eller mer av den disponible inntekten til husleie, renter og avdrag i 2010. Dette gjaldt 34 prosent av de samme personene i 2012, altså en forverring av situasjonen. Dette er likevel ikke en statistisk sikker endring i og med at gruppen er liten. I befolkningen totalt var en langt mindre tydelig forverring, fra 18 til 20 prosent. Den objektivt målte forverringen i boutgiftsbelastning, gjenspeiles ikke i den subjektive opplevelsen av hvor tyngende boutgiftene er. I alt 14 prosent av de stabilt langtidssyke opplevde boutgiftene som svært tyngende i 2010, mens dette gjaldt bare 7 prosent i 2012. Blant de som var langtidssyke i 2010, men ikke nødvendigvis i 2012 finner vi ikke den samme forverringen i den objektive belastningen, men den samme forbedringen i den opplevde byrden ser vi også her.

Økonomiske vansker

Det er ikke store endringer over en toårs periode i hvor mange langtidssyke som har problemer med å betale nødvendige regninger (se tabell 7.13). Andelen som har problemer med husleien er i utgangspunktet noe høyere enn den er i befolkningen totalt, men faller fra 7 til 2 prosent mellom 2010 og 2012. Andelen langtidssyke som har problemer med å betale boliglån var 5 prosent i 2010, her var andelen på samme nivå 2 år etter (4 prosent i 2012). Det er også en del langtidssyke som sliter med regninger til elektrisitet og kommunale avgifter, 8 prosent i 2010 og 7 prosent i 2012 for de stabilt langtidssyke. Det er en liten tendens til forbedring i den subjektive oppfattelsen av egen økonomi over tid for denne gruppen, der andelen

som sier at det er vanskelig eller svært vanskelig å få endene til å møtes reduseres fra 17 prosent i 2010 til 13 prosent i 2012. Dette er likevel en endring som ikke statistisk sikker, slik at dette må tolkes med forsiktighet. Andelen langtidssyke som har problemer med å klare en uforutsett utgift på 10 000 kroner holder seg imidlertid uendret på 31-33 prosent.

Tabell 7.13. Økonomiske vansker for personer som er langtidssyke i 2010 og 2012. Prosent 2010 og 2012

		Langtidssyke	Alle
Problemer med å betale husleie	2010	7	3
	2012	2	2
Problemer med å betale boliglån	2010	5	2
	2012	4	2
Problemer med å betale elektrisitet og kommunale avgifter	2010	8	5
	2012	7	4
Vanskelig eller svært vanskelig å få endene til å møtes	2010	17	6
	2012	13	8
Kan ikke greie en uforutsett utgift på 10 000 kroner	2010	31	19
	2012	33	17
Ikke råd til å ha PC	2010	1	1
	2012	1	1
Ikke råd til å ha bil	2010	9	4
	2012	6	4
Ikke råd til en ukes ferie	2010	21	6
	2012	21	5
Ikke råd til å spise kjøtt eller fisk annenhver dag	2010	9	3
	2012	14	2
Antall personer		60	3008

Kilde: Levekårsundersøkelsen, EU-SILC

Det er også bare knapt merkbare endringer i det å ha råd til ulike goder blant stabilt langtidssyke. Noen flere rapporterer at de ikke har råd til å spise kjøtt eller fisk annenhver dag (fra 9 til 14 prosent), noen færre at de ikke har råd til privatbil (fra 9 til 6 prosent), men dette er marginale endringer. Generelt holder andelen som ikke har råd til goder over andelen i befolkningen totalt, men og i likhet med i befolkningen holder det seg stabilt.

Selv om ingen av endringene på de ulike indikatorene for denne gruppen gir sikre resultater, er inntrykket av den økonomiske situasjonen for stabilt langtidssyke ikke endrer seg vesentlig over tid. Om noe, så blir de akutte problemene færre og den subjektive opplevelsen bedre. Dette kan handle om en langsiktig tilpasning til lave inntekter som gjør at det går noe bedre i det daglige, men siden økonomien er trang og mulighetene til å spare sannsynligvis er små, kan det oppstå problemer i forhold til store, og til dels uforutsette regninger. Gruppen som var langtidssyke i 2010, men ikke nødvendigvis i 2012 er større slik at vi får flere observasjoner. Tendensene i denne gruppen er imidlertid nokså lik den vi finner blant stabile langtidssyke.

Helseforhold

Selve definisjonen av langtidssyke gjør at vi forventer svekket helse i denne gruppen sammenlignet med befolkningen totalt. Det ser vi da også tabell 7.14, der andelen som rapporterer svekket helse og nedsatt funksjonsevne er betydelig høyere enn i befolkningen, og andelen som rapporterer god helse er betydelig lavere. 36 prosent av de langtidssyke sa at de hadde svært god eller god helse i 2010, og 39 prosent sa at de hadde svært dårlig eller dårlig. Tilsvarende andeler i 2012 er 38 og 27 prosent. Vi ser her at det er en lavere andel som svarer at de har svært dårlig eller dårlig helse i 2012 sammenlignet med 2010, men dette er ikke en signifikant endring. Rundt seks av ti rapporter om nedsatt funksjonsevne i 2010 og andelen er den samme to år etter. Situasjonen er lik blant alle som var langtidssyke i 2010 uavhengig av status i 2012, stabilt men kanskje noen flere tegn til bedring.

Andelen som ikke har råd til å gå til tannlege er i og for seg like mye en økonomisk indikator som en helseindikator, og her ser vi at 15 prosent i 2010 og 18 prosent i 2012 ikke har hatt råd til nødvendig tannlegebehandling, betydelig over nivået i befolkningen totalt.

Tabell 7.14. Helseforhold for personer som er langtidssyke i 2010 og 2012. Prosent 2010 og 2012

		Langtidssyke	Alle
Svært god eller god helse	2010	36	78
	2012	38	77
Svært dårlig eller dårlig helse	2010	39	7
	2012	27	7
Sterkt eller noe nedsatt funksjonsevne	2010	61	16
	2012	60	13
Ikke råd til å gå til tannlege	2010	15	4
	2012	18	4
Antall personer		60	3008

Kilde: Levekårsundersøkelsen, EU-SILC

Tilknytning til arbeidslivet

Også når det gjelder tilknytning til arbeidslivet må vi forvente at resultatene gjenspeiler selve defineringen av gruppen. Arbeidsavklaringspenger blir gitt til personer som av helsemessige årsaker har vanskeligheter med tilknytningen til arbeidslivet, og disse ytelsene har vår gruppe mottatt både i 2010 og 2012. Derfor er da også yrkesaktiviteten i denne gruppen lav. Men; det vi måler her er jo ikke bare den langtidssykes egen yrkesaktivitet, men aktiviteten i den husholdningen som personen bor i, og det er interessant å hvordan yrkesaktiviteten i langtidssykes husholdninger utvikler seg.

Selv om resultatene er usikre, indikerer tabell 7.15 at personer som var stabilt langtidssyke bor i husholdninger der yrkesaktiviteten ble noe redusert fra 2010 til 2012. Andelen i husholdninger uten helårs yrkesaktive økte fra 40 til 44 prosent, og det ser også ut til å blir produsert færre heltids månedsverk i 2012 sammenlignet med 2010. Mindre yrkesaktivitet vil sannsynligvis også medføre redusert lønnsinntekt, men vi kan altså ikke se konsekvenser av det under økonomiske vansker, noe som kan forsterke inntrykket av at disse funnene er noe usikre.

Tabell 7.15. Yrkesaktivitet i husholdningene til personer som er langtidssyke i 2010 og 2012. Prosent 2010 og 2012

		Langtidssyke	Alle
Ingen helårs yrkesaktive i husholdningen	2010	40	15
	2012	44	18
0 måneder heltids yrkesaktivitet i husholdningen	2010	43	18
	2012	52	20
1-6 måneder heltids yrkesaktivitet i husholdningen	2010	8	2
	2012	3	2
7-12 måneder heltids yrkesaktivitet i husholdningen	2010	1	2
	2012	3	2
12 måneder eller mer heltids yrkesaktivitet i husholdningen	2010	47	78
	2012	42	76
Antall personer		60	3008

Kilde: Levekårsundersøkelsen, EU-SILC

7.5. Sosialhjelpsmottakere

Sosialhjelp er ment å være en midlertidig ytelse som skal kompensere for manglende inntekt når alt annet er prøvd. Når vi her ser på gruppetilhørighet over tre år, er det derfor å forvente at vi får en liten gruppe med stabile sosialhjelpsmottakere, og dermed er det vanskelig å si noe sikkert om endring over tid. Sosialhjelpsmottaker er altså her definert som en person som bor i en husholdning som mottok sosialhjelp i løpet av inntektsåret.

Når dette er sagt, så finner vi likevel at 42 prosent av sosialhjelpsmottakerne i 2010 også bodde i en husholdning som mottok sosialhjelp i 2012.¹⁸ Hele 21 prosent av sosialhjelpsmottakerne i 2010 har blitt uførepensjonister i 2012. Noen av disse, i alt 4 prosent av sosialhjelpsmottakerne i 2010, er minstepensjonister i 2012. Det er dessuten en nokså betydelig overlapp med langtidssyke. Det er også vanlig når vi ser på enkeltår, men når vi her ser på flere år, ser vi at 26 prosent av sosialhjelps-

¹⁸ Strengt tatt var mottaket av sosialhjelp i løpet av inntektsårene 2009 og 2011, men husholdningene ble registrerte i 2010 og 2012.

mottakerne i 2010 var definert som langtidssyke i 2012. Nå er det ikke noen automatisk motsetning i å motta både sosialhjelp og arbeidsavklaringspenger, men dette er altså en gruppe som er svært utsatt i arbeidsmarkedet og har økonomiske vansker.

Boforhold og boutgifter

Blant dem som var sosialhjelpsmottakere både i 2010 og 2012 falt andelen som eier boligen fra 27 til 20 prosent (se tabell 7.16). Det er både en økning i andelen som bor trangt og romslig i denne gruppen når vi ser på endring fra 2010 til 2012. Igjen minner vi om dette er en liten gruppe, der bare små endringer kan gi store endringer i prosent. Like mange rapporterte at de var utsatt for støy i 2012 sammenlignet med 2010.

Tabell 7.16. Boforhold og boutgifter for personer som mottok sosialhjelp både i 2010 og 2012. Prosent 2010 og 2012

	Sosialhjelpsmottakere		Alle
	2010	2012	
Bor i husholdning som eier boligen	27	20	83
Bor trangt	20	30	5
Bor svært romslig	15	24	35
Bor i bolig som er utsatt for støy	18	18	11
Høy boutgiftsbelastning	26	45	18
Opplever boutgiftene som svært tyngende	39	19	5
Antall personer	27	27	3008

Kilde: Levekårsundersøkelsen, EU-SILC

Andelen stabile sosialhjelpsmottagere som bor i en husholdning som bruker mer enn en fjerdedel av sin samlede inntekt på boutgifter økte betraktelig mellom 2010 og 2012, fra 26 prosent i 2010 til 45 prosent i 2012. Likevel ser vi at det er en betydelig endring i motsatt retning når det gjelder subjektiv opplevelse av boutgiftene. Andelen som opplevde boutgiftene som svært tyngende gikk fra 39 prosent i 2010 til 19 prosent i 2012. Men siden gruppen av stabile sosialhjelpsmottagere er såpass liten, er ingen av disse endringene statistisk sikre og må tolkes med forsiktighet. En kunne kanskje tenke seg en mer positiv utvikling blant dem som var sosialhjelpsmottakere i 2010, men som ikke nødvendigvis er det i 2012. Våre data tyder imidlertid ikke på det, heller at tendensen er lik både blant denne gruppen og de stabile sosialhjelpsmottakerne, selv om situasjonen i utgangspunktet er noe bedre for dem som ikke er stabile sosialhjelpsmottakere.

Økonomiske vansker

Når man er sosialhjelpsmottaker har man per definisjon et økonomisk problem, og vi antar at personer som er mottakere over tid er i en ekstra utsatt situasjon. Dette ser vi da også ved at mange i denne gruppen har opplevd de betalingsproblemene vi kartlegger (se tabell 7.17). Det lille unntaket er boliglån, men så er det da også få eiere med lån blant sosialhjelpsmottakerne. Totalt sett ser det ikke ut til at betalingsproblemer inntreffer for flere etter hvert som de mottar sosialhjelp over tid, det er heller motsatt. For alle betalingsproblemer vi kartlegger er det færre sosialhjelpsmottakere som er utsatt i 2012 enn i 2010. Også opplevelsen av den økonomiske situasjonen ser ut til å bedre seg over tid. I 2012 sier færre (28 prosent) at det er vanskelig eller svært vanskelig å få endene til å møtes sammenlignet med to år tidligere (49 prosent). I utgangspunktet er det naturlig nok svært få sosialhjelpsmottakere som kan klare en uforutsett regning på 10 000 kroner, men også her er det en bedring, 34 prosent klarer det i 2012, sammenlignet med 12 prosent i 2010.

Også når det gjelder det å ha råd til å skaffe seg ulike goder ser det ut til å være en viss forbedring for stabile sosialhjelpsmottakere fra 2010 til 2012. Færre

rapporterer at de ikke har råd til datamaskin, og flere sier at de kan reise på en ukes ferie og at de har råd til å spise kjøtt eller fisk til middag. Andelen som svarer at de ikke har råd til privatbil er stabil mellom 2010 og 2012.

Selv om gruppen av stabile sosialhjelpsmottakerne er liten og vi derfor ikke kan si noe statistisk sikkert om utviklingen på enkelte indikatorer, tyder det samlede bildet på at den økonomiske situasjonen har bedret seg for denne gruppen fra 2010 til 2012. Om vi bare tar hensyn til mottak i sosialhjelp i 2010 og definerer gruppen ut fra det, er tendensene like, selv om problemene forekommer litt sjeldnere.

Tabell 7.17. Økonomiske vansker for personer som mottok sosialhjelp både i 2010 og 2012. Prosent 2010 og 2012

		Sosialhjelpsmottakere	Alle
Problemer med å betale husleie	2010	27	3
	2012	23	2
Problemer med å betale boliglån	2010	5	2
	2012	0	2
Problemer med å betale elektrisitet og kommunale avgifter	2010	38	5
	2012	19	4
Vanskelig eller svært vanskelig å få endene til å møtes ...	2010	49	6
	2012	28	8
Kan ikke greie en uforutsett utgift på 10 000 kroner	2010	88	19
	2012	66	17
Ikke råd til å ha PC	2010	11	1
	2012	4	1
Ikke råd til å ha bil	2010	19	4
	2012	20	4
Ikke råd til en ukes ferie	2010	58	6
	2012	49	5
Ikke råd til å spise kjøtt eller fisk annenhver dag	2010	29	3
	2012	14	2
Antall personer		27	3008

Kilde: Levekårsundersøkelsen, EU-SILC

Helseforhold

Selv om sosialhjelpsmottakere i gjennomsnitt er ganske unge, er det en gruppe med svekket helse sammenlignet med befolkningen totalt.¹⁹ Igjen er det vanskelig å si noe sikkert om endringer over tid siden de stabile sosialhjelpsmottakerne er få (se tabell 7.18). Egenvurdert god helse er nærmest uendret etter 2 år, mens vi ser at det er en del færre som rapporterer om dårlig helse blant de som er sosialhjelpsmottagere både i 2010 og i 2012. 54 prosent av sosialhjelpsmottakerne vurderer sin egen helse som god eller svært god i 2010, mens dette gjelder 52 i 2012. Andelen stabile sosialhjelpsmottakere som vurderer sin egen helse som dårlig eller svært dårlig synker fra henholdsvis 39 prosent i 2010 til 30 prosent i 2012. Men siden dette er en svært liten gruppe er dette en usikker endring som ikke er statistisk signifikant. Også andelen med nedsatt funksjonsevne er lavere i 2012 sammenlignet med 2010, 51 mot 32 prosent. Omtrent samme tendens for helseindikatorene finner vi dersom vi kun definerer gruppen ut fra sosialhjelpsmottak i 2010, men med visse tendenser til en bedring i denne gruppen.

Vi har tidligere vært inne på at udekket behov for tannlegehjelp er både en helse og en økonomiindikator. Her ser det ut til at det er færre som ikke har råd til å gå til tannlege i 2012 (31 prosent) enn det var i 2010 (36 prosent), noe som samsvarer godt med utviklingen vi så under økonomiske vansker.

¹⁹ Stabile sosialhjelpsmottakerne var i gjennomsnitt 36 år i 2012. Gjennomsnittsalderen totalt var 47 år.

Tabell 7.18. Helseforhold for personer som mottok sosialhjelp både i 2010 og 2012. Prosent 2010 og 2012

	Sosialhjelpsmottakere		Alle
Svært god eller god helse	2010	54	78
	2012	52	77
Svært dårlig eller dårlig helse	2010	39	7
	2012	30	7
Sterkt eller noe nedsatt funksjonsevne	2010	51	16
	2012	32	13
Ikke råd til å gå til tannlege	2010	36	4
	2012	31	4
Antall personer		27	3008

Kilde: Levekårsundersøkelsen, EU-SILC

Tilknytning til arbeidslivet

Sosialhjelpsmottakere bor i husholdninger med lav yrkesaktivitet. Yrkesaktivitet er den vanligste inntektskilden for de aller fleste, og den sikreste måten å skaffe seg en levelig inntekt på. Da er det ikke veldig overraskende at yrkesaktiviteten holder seg lav i husholdningene til personer som mottok sosialhjelp både i 2010 og 2012 (se tabell 7.19). Den lave yrkesaktiviteten er sannsynligvis en sterkt medvirkende årsak til at det fremdeles var et behov for sosialhjelp i 2012. Jevnt over er det liten bevegelse i yrkesaktiviteten til denne gruppen. Andelen stabile sosialhjelpsmottakere som bor i en husholdning uten helårs yrkesaktive på hel- eller deltid økte fra 54 prosent i 2010 til 58 prosent i 2012. Andelen som bor i husholdninger helt uten yrkesaktivitet var på 55-57 prosent, samtidig som andelen som bodde i en husholdning med 12 måneders yrkesaktivitet eller mer var på 25-28 prosent. Ingen av prosentendringene er signifikante, slik at alt tyder på at yrkesaktiviteten i denne gruppa er stabil mellom 2010 og 2012.

Akkurat for sosialhjelpsmottakere er det spesielt interessant også å se på gruppen som mottok sosialhjelp i 2010, men ikke nødvendigvis i 2012. I denne gruppen er det en tendens til økt yrkesaktivitet, både når det gjelder andelen som bor i en husholdning uten helårs yrkesaktive og andelen som bor i en husholdning som produserer 12 måneder eller mer med heltids yrkesaktivitet. Disse endringene er imidlertid heller ikke statistisk sikre, men det kan likevel tolkes som en antydning til at den økte aktiviteten kan være en sentral årsak til at behovet for sosialhjelp har blitt borte for en stor del av denne gruppen.

Tabell 7.19. Yrkesaktivitet i husholdninger til personer som mottok sosialhjelp både i 2010 og 2012. Prosent 2010 og 2012

	Sosialhjelpsmottakere		Alle
Ingen helårs yrkesaktive i husholdningen	2010	54	15
	2012	58	18
0 måneder heltids yrkesaktivitet i husholdningen	2010	55	18
	2012	57	20
1-6 måneder heltids yrkesaktivitet i husholdningen	2010	17	2
	2012	14	2
7-12 måneder heltids yrkesaktivitet i husholdningen	2010	3	2
	2012	0	2
12 måneder eller mer heltids yrkesaktivitet i husholdningen .	2010	25	78
	2012	28	76
Antall personer		27	3008

Kilde: Levekårsundersøkelsen, EU-SILC

8. Internasjonale sammenligninger

Mads Ivar Kirkeberg og Lotte Rustad Thorsen

Hovedpunktene i dette kapitlet kan oppsummeres ved:

- Andelen med høy risiko for fattigdom øker i mange av EU-landene, og spesielt blant den yngre befolkningen
- Norge er fortsatt blant landene i Europa med lavest andel av befolkningen under den nasjonale lavinntektsgrensen
- Fattigdomsrisikoen i befolkningen er langt større i land øst og sør i Europa sammenlignet med Norden

”Europe 2020” er EU sin strategi for økonomisk vekst i de kommende årene. EU har blant annet svært ambisiøse mål for sysselsetting og sosial inkludering. I 2020 skal 75 prosent av EUs befolkning i alderen 20-64 år være sysselsatt, og antall mennesker med høy risiko for fattigdom og sosial ekskludering skal være redusert med 20 millioner (European Commission 2010).

Et viktig instrument i denne politikken er å utarbeide ulike sammenlignbare strukturindikatorer for sosiale forhold i de europeiske landene. Eurostat publiserer blant annet løpende indikatorer for måling av både årlig og vedvarende lavinntekt i medlemslandene. Andre indikatorer viser husholdningenes arbeidsintensitet, materielle mangler, økonomiske problemer, boutgiftsbelastning mv. Også land utenfor EU, deriblant Norge, leverer tall til disse strukturindikatorerne basert på EUs undersøkelse om inntekt og levekår (EU-SILC). Dette kapitlet gir en kort oversikt over noen av disse indikatorene.

Vanskelig å sammenligne lavinntekt over landegrensene

Det å lage sammenlignbare indikatorer på det sosiale området er en meget vanskelig oppgave. Dette skyldes dels at statistikkgrunnlagene er mindre harmoniserte på dette området enn på mange andre områder. Det sosiale systemet varierer sterkt mellom de ulike landene, siden sosialpolitikken i hovedsak har vært et nasjonalt anliggende. Det er også et problem at tallene er relativt gamle og det er vanskelig å lage sammenlignbare tidsserier (Byfuglien og Stensrud 2002).

Det er også andre store metodiske problemer med å sammenligne fattigdomsrater på tvers av land. Tallene påvirkes sterkt av både hvilke definisjoner og hvilke målemetoder som benyttes. Hvor lavinntektsgrensen settes og hvilke antagelser som gjøres om husholdningenes stordriftsfordeler gir store utslag på fattigdommens omfang. Ulikheter i blant annet de enkelte lands skatte- og trygdesystemer, inntektsfordeling, husholdningssammensetning og familie- og konsummønstre påvirker slike sammenligninger (Hagen og Lødemel 2003). Rene inntektsmål er trolig heller ikke noen fullgod indikator når en skal sammenligne mellom land. Omfang og prising av offentlige tjenester, som er særlig viktig for blant annet eldre og barnefamilier, varierer for eksempel mye fra et land til et annet (OECD 2011). Noen støtteordninger kan for eksempel framkomme som en kontantoverføring i et land, men som en offentlig tjeneste i et annet. Det er likevel bare kontantoverføringer som inngår i inntektsbegrepet, og som dermed påvirker fattigdomstallene. De offentlige tjenestene - som kan ha like stor verdi for mottakerne som en kontantoverføring, blir derfor usynlige ved slike sammenligninger mellom land.

En annen ting å være oppmerksom på ved internasjonale sammenligninger av inntekt, er forskjeller i metoder for datainnsamling. I de nordiske landene, og i noen få land på kontinentet, hentes inntektstall fra ulike administrative registre hos myndighetene. I mange andre europeiske land er inntektstallene basert på personlig intervju av et utvalg personer. Studier viser at disse to innsamlingsmetodene kan gi forskjellige resultater. Blant annet er det en tendens til at de med lav inntekt overrapporterer sin egen og sin husholdnings inntekt ved intervju, samtidig som de med

høy inntekt tenderer til å underrapportere inntekten (Nordberg, Penttilä og Sandström 2001; Epland og Kirkeberg 2002).

Økt andel med lavinntekt i mange europeiske land

Tabell 8.1 gir tall for årlig lavinntekt i en rekke europeiske land for årene 2005-2010. Tallene er hentet fra EUs statistikkbyrå Eurostat og kilden er EU-SILC (EUs Statistics on Income and Living Conditions). Inntektsbegrepet som er benyttet er såkalt disponibel inntekt, og dette inntektsmålet er forsøkt harmonisert så langt det lar seg gjøre for å kunne foreta direkte sammenligninger mellom land. Blant annet utelater Eurostat realisasjonsgevinster og -tap i sitt inntektsbegrep, mens denne komponenten inngår i den norske inntektsstatistikken. Det vil derfor være avvik mellom de tallene over lavinntekt for Norge som presenteres her, og de som er presentert lenger frem i rapporten, blant annet i kapittel 3.

Forskjeller i husholdningsstørrelse er tatt hensyn til ved å benytte EU sin ekvivalensskala (se nærmere om denne skalaen i kapittel 2). I tabellen er lavinntektsgrensen satt til 60 prosent av median ekvivalentinntekt.

Tabell 8.1. Andelen personer med årlig lavinntekt i ulike land i Europa.¹ Andelen personer med en disponibel inntekt per forbruksenhet under 60 prosent av den nasjonale medianinntekten (etter sosiale overføringer). EU-definisjon. 2005-2010. Prosent

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Norge	12,3	11,9	11,4	11,7	11,2	10,5
Island	9,6	10,1	10,1	10,2	9,8	9,2
Tsjekkia	9,9	9,6	9,0	8,6	9,0	9,8
Nederland	9,7	10,2	10,5	11,1	10,3	11,0
Østerrike	12,6	12,0	12,4	12,0	12,1	12,6
Slovakia	11,6	10,6	10,9	11,0	12,0	13,0
Danmark	11,7	11,7	11,8	13,1	13,3	13,0
Slovenia	11,6	11,5	12,3	11,3	12,7	13,6
Luxembourg	14,1	13,5	13,4	14,9	14,5	13,6
Finland	12,6	13,0	13,6	13,8	13,1	13,7
Ungarn	15,9	12,3	12,4	12,4	12,3	13,8
Sverige	12,3	10,5	12,2	13,3	12,9	14,0
Frankrike	13,2	13,1	12,7	12,9	13,3	14,0
Kypros	15,6	15,5	15,9	15,8	15,1	14,5
Sveits	16,2	15,1	15,0	15,0
Belgia	14,7	15,2	14,7	14,6	14,6	15,3
Malta	14,0	14,8	15,0	15,3	15,0	15,4
Tyskland	12,5	15,2	15,2	15,5	15,6	15,8
Storbritannia	19,0	18,6	18,7	17,3	17,1	16,2
Estland	18,3	19,4	19,5	19,7	15,8	17,5
Polen	19,1	17,3	16,9	17,1	17,6	17,7
Portugal	18,5	18,1	18,5	17,9	17,9	18,0
Latvia	23,1	21,2	25,6	25,7	21,3	19,1
Italia	19,6	19,8	18,7	18,4	18,2	19,6
Litauen	20,0	19,1	20,0	20,6	20,2	20,0
Kroatia	17,0	18,0	17,3	17,9	20,5	21,1
Hellas	20,5	20,3	20,1	19,7	20,1	21,4
Spania	19,9	19,7	19,6	19,5	20,7	21,8
Romania	24,8	23,4	22,4	21,1	22,2
Bulgaria	18,4	22,0	21,4	21,8	20,7	22,3
Irland	18,5	17,2	15,5	15,0	16,1	..
Tyrkia	26,5
EU-27 land	16,5	16,5	16,4	16,3	16,4	16,9
EU-15 land	15,9	16,0	16,2	16,1	16,2	16,7

¹ Tallene for Norge er ikke direkte sammenlignbare med de lavinntektsandelene som er oppgitt i kapittel 3. Inntektsbegrepet til Eurostat er forsøkt harmonisert så langt det lar seg gjøre for å kunne foreta direkte sammenligninger mellom land. Blant annet utelater Eurostat realisasjonsgevinster/-tap i sitt inntektsbegrep, mens dette er inkludert i den norske nasjonale inntektsstatistikken. Personer i studenthusholdninger inngår i tallene fra Eurostat. Symbolet .. betyr at tall mangler i Eurostat sin database per dato oppgitt i kilde.

Kilde: Eurostat 7. mai 2013

I tabell 8.1 fremtrer noen hovedtrekk. Den økonomiske krisen i Europa har gjort det vanskeligere å oppnå de målene som EU har satt opp frem til 2020. Blant annet viser de siste målingene av lavinntekt, at andelen av befolkningen med høy risiko for fattigdom øker i mange av EU-landene. Tallene viser at blant annet Hellas, Spania og Italia, land som er blitt hardt rammet av de økonomiske nedgangstidene, har hatt en betydelig økning i andelen med lavinntekt fra 2009 til 2010.

Kun de seks EU-landene Latvia, Storbritannia, Luxembourg, Kypros, Danmark og Litauen hadde en nedgang i den relative andelen av befolkningen med lavinntekt fra 2009 til 2010.

Sammenlignet med de fleste andre europeiske land, er andelen i befolkningen med årlig lavinntekt liten i Norge – 10,5 prosent i 2010. Lavinntektsandelen har gått ned de siste to-tre årene. Kun to land har en lavere andel av befolkningen under den nasjonale lavinntektsgrensen blant de landene hvor Eurostat har tall for inntektsåret 2010. Lavest andel har Island med 9,2 prosent fulgt av Tsjekkia med 9,8 prosent. Tabell 8.1 viser at disse to landene har hatt en lavere andel av befolkningen med lavinntekt sammenlignet med Norge i hele perioden 2005-2010.

I de andre nordiske landene er det også relativt lave andeler av befolkningen under den nasjonale lavinntektsgrensen, men utviklingen er litt forskjellig i Norden. På Island og Danmark har lavinntektsandelen gått ned fra 2009 til 2010, mens i Finland og Sverige går tallene i motsatt retning. I Sverige økte lavinntektsandelen i befolkningen fra 12,9 prosent i 2009 til 14 prosent i 2010.

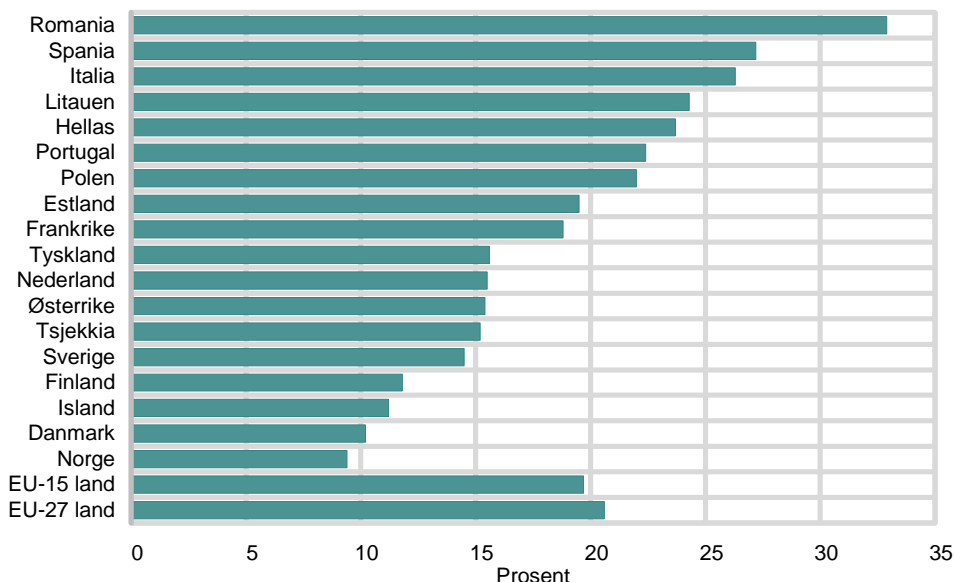
Lenger sør og øst i Europa finner en mange av de landene med høyest andel av befolkningen med lavinntekt. Høyest andel har Bulgaria der drøyt 22 prosent av befolkningen har en disponibel inntekt per forbruksenhet under 60 prosent av den nasjonale medianinntekten i 2010. Blant andre land med lavinntektsandeler på 20 prosent eller mer finner vi Romania, Spania, Hellas, Kroatia og Litauen.

Norge har lavest andel barn med lavinntekt

I mange land er bekjempelsen av barnefattigdom høyt prioritert siden barn utgjør en spesielt sårbar gruppe som ikke har muligheten til å påvirke sine egne økonomiske levekår i samme grad som voksne.

Figur 8.1 viser andelen personer under 18 år med årlig lavinntekt i noen utvalgte europeiske land. Lavinntekt er målt på samme måte som i tabell 8.1.

Figur 8.1. Andelen personer under 18 år med årlig lavinntekt¹. Noen utvalgte europeiske land. Prosent. 2010

¹ Andelen personer med en disponibel inntekt per forbruksenhet under 60 prosent av den nasjonale medianinntekten (etter sosiale overføringer). EU-definisjon.
Kilde: Eurostat 6. mai 2013

Det er en økende fattigdomsrisiko blant barn i mange land. Trenden fortsetter med at unge blir stadig mer overrepresentert i lavinntektsgruppen samtidig som eldre får en stadig lavere andel under lavinntektsgrensen. Dette peker også OECD på i en rapport fra mai 2013 (OECD 2013). For 2010 viser tallene fra Eurostat at i to av tre EU-land

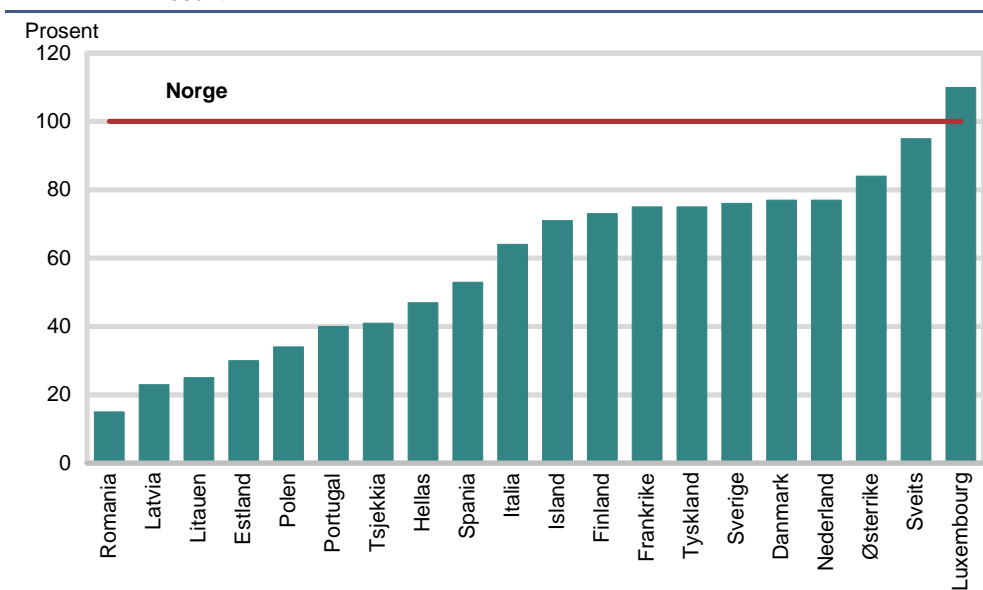
er det nå en større sannsynlighet for at barn (under 18 år) tilhører lavinntektsgruppen sammenlignet med eldre (65 år og eldre).

Blant alle de 30 landene som Eurostat har tall for i 2010, ligger Norge med den laveste andelen barn tilhørende husholdninger med inntekt under 60 prosent av den nasjonale medianinntekten – 9,4 prosent. De nordiske landene peker seg ut med den laveste fattigdomsrisikoen for barn (sammen med Kypros). Men utviklingen går i litt forskjellig retning i Norden. Lavinntektsandelen blant barn ble redusert fra 2009 til 2010 i Norge, Danmark og Island, mens den økte i Finland og Sverige. Høyest fattigdomsrisiko i Norden i 2010 hadde svenske barn med en andel på 14,5 prosent under den svenske lavinntektsgrensen – en økning fra 13,1 prosent i 2009. Dette står allikevel i sterk kontrast til for eksempel Romania hvor hvert tredje barn tilhørte en lavinntektsfamilie. I store søreuropeiske land som Spania, Italia og Hellas er også omfanget av barnefattigdom stort, og økende. Om lag hvert fjerde barn i disse landene tilhører en familie med høy fattigdomsrisiko.

Høy lavinntektsgrense i Norge sammenlignet med andre land

Det er viktig å være klar over at en definisjon av årlig lavinntekt som relateres til den nasjonale medianinntekten, skjuler det faktum at lavinntektsgrensen vil variere betydelig mellom ulike land. Figur 8.2 gir en oversikt over lavinntektsgrensen i Norge sammenlignet med 20 andre europeiske land i 2010. Lavinntektsgrensene er justert for ulikt prisnivå i landene.

Figur 8.2. Kjøpekraftsjusterte lavinntektsgrenser for noen utvalgte europeiske land. 60 prosent av disponibel median ekvivalentinntekt (EU-skala). Norge=100. 2010. Prosent

Kilde: Eurostat 6. mai 2013

Figuren viser at lavinntektsgrensen i Norge er blant de aller høyeste i Europa. Kun Luxembourg skiller seg ut med en høyere lavinntektsgrense – om lag 10 prosent høyere enn i Norge.

Tallene fra Eurostat viser at land som har de laveste andelen av befolkningen under lavinntektsgrensen, som oftest også har de høyeste nasjonale lavinntektsgrensene - og omvendt. De nordiske landene sammen med blant annet Østerrike og Nederland er eksempler på det første – relativt lave andeler av befolkningen med lavinntekt og høye nasjonale lavinntektsgrenser. Romania er et eksempel på det motsatte med en høy andel av befolkningen med lavinntekt (tabell 8.1) og en lavinntektsgrense som kun utgjør 15 prosent av den norske lavinntektsgrensen i 2010.

Blant de nordiske landene har Danmark og Sverige en lavinntektsgrense nærmest den norske. I 2010 hadde disse to landene en lavinntektsgrense som utgjorde

henholdsvis 77 og 76 prosent av den norske. Den finske kjøpekraftsjusterte lavinntektsgrensen utgjorde 73 prosent av den norske samme år, mens tilsvarende andel på Island var 71 prosent.

Desto jevnere inntektsfordeling - jo færre med lavinntekt

Det er viktig å være klar over at det er en nær sammenheng mellom inntektsfordelingen og andelen med lavinntekt i et land. Desto jevnere inntektsfordelingen er i et land, jo lavere er andelen med lavinntekt i befolkningen. Dette har en klar definisjonsmessig sammenheng siden en jevn inntektsfordeling indikerer at det er relativt få personer med svært lav (eller svært høy) inntekt i landet. Noe av kritikken som rettes mot måling av lavinntekt ut i fra en relativ lavinntektsgrense, er nettopp at dette vel så mye kan sees på som en måling av inntektsulikheten i landet.

Tabell 8.2. Forholdet mellom gjennomsnittlig inntekt til de 20 prosent av befolkningen med høyest inntekt, og de 20 prosent av befolkningen med lavest inntekt (S80/S20)¹. 2005-2010

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Norge	4,8	3,5	3,7	3,5	3,4	3,3
Island	3,7	3,9	3,8	4,2	3,6	3,3
Tsjekkia	3,5	3,5	3,4	3,5	3,5	3,5
Slovenia	3,4	3,3	3,4	3,2	3,4	3,5
Sverige	3,6	3,3	3,5	3,7	3,5	3,6
Finland	3,6	3,7	3,8	3,7	3,6	3,7
Nederland	3,8	4,0	4,0	4,0	3,7	3,8
Østerrike	3,7	3,8	3,7	3,7	3,7	3,8
Slovakia	4,1	3,5	3,4	3,6	3,8	3,8
Belgia	4,2	3,9	4,1	3,9	3,9	3,9
Ungarn	5,5	3,7	3,6	3,5	3,4	3,9
Luxembourg	4,2	4,0	4,1	4,3	4,1	4,0
Malta	4,0	3,9	4,2	4,0	4,3	4,1
Kypros	4,3	4,4	4,3	4,4	4,5	4,3
Danmark	3,4	3,7	3,6	4,6	4,4	4,4
Tyskland	4,1	4,9	4,8	4,5	4,5	4,5
Sveits	5,3	4,6	4,5	4,5
Frankrike	4,0	3,9	4,4	4,4	4,5	4,6
Polen	5,6	5,3	5,1	5,0	5,0	5,0
Estland	5,5	5,5	5,0	5,0	5,0	5,3
Storbritannia	5,4	5,3	5,6	5,3	5,4	5,3
Kroatia	4,4	4,5	4,5	4,3	5,6	5,4
Italia	5,5	5,5	5,1	5,2	5,2	5,6
Portugal	6,7	6,5	6,1	6,0	5,6	5,7
Litauen	6,3	5,9	5,9	6,3	7,3	5,8
Hellas	6,1	6,0	5,9	5,8	5,6	6,0
Romania	5,3	7,8	7,0	6,7	6,0	6,2
Bulgaria	5,1	7,0	6,5	5,9	5,9	6,5
Latvia	7,9	6,3	7,3	7,3	6,9	6,6
Spania	5,3	5,3	5,4	6,0	6,9	6,8
Irland	4,9	4,8	4,4	4,2	5,3	..
Tyrkia	11,3
EU-27 land	4,9	5,0	5,0	4,9	5,0	5,1
EU-15 land	4,7	4,9	4,9	4,9	5,0	5,1

¹ S80/S20 for Norge avviker i denne tabellen fra det som for eksempel er oppgitt i kapittel 3. Dette kan skyldes ulikt inntektsbegrep, og varians i utvalgsdataene til EU-SILC. Personer i studenthusholdninger inngår i tallene fra Eurostat. Symbolet .. betyr at tall mangler i Eurostat sin database per dato oppgitt i kilde.

Kilde: Eurostat 7. mai 2013

Tabell 8.2 bekrefter at land med lave andeler av befolkningen under lavinntektsgrensen også har en jevn inntektsfordeling. Tabellen viser forholdstallet mellom gjennomsnittlig inntekt for femdelen av befolkningen med høyest inntekt og femdelen med lavest inntekt (S80/S20). Stort sett de samme landene som i tabell 8.1 hadde de laveste andelene av befolkningen under lavinntektsgrensen, har også den laveste inntektsulikheten. Inntektsfordelingen er langt mer skjev lenger sørover og østover i Europa – hvor vi finner de høyeste lavinntektsandelene. I 2010 var gjennomsnittsinntekten til de 20 prosent med høyest inntekt 3,3 ganger høyere enn inntekten til de 20 prosent med lavest inntekt i Norge. I de foregående årene var inntektsulikheten høyere med en klar topp i 2005. Årsaken til denne utviklingen er nærmere beskrevet i kapittel 3 hvor inntektsulikheten de siste årene har blitt sterkt påvirket av utviklingen i utbetalt aksjeutbytte. Siden mye av denne kapitalinntekten tilfaller de helt i toppen av inntektsfordelingen, påvirker det sterkt ulikhetsmål av

typen S80/S20, mens lavinntektsgrensen basert på medianinntekten påvirkes i liten grad. Det er årsaken til at vi finner en relativt lav stabil lavinntektsandel i Norge til tross for varierende inntektsulikhet de siste årene målt ved S80/S20.

Blant landene i tabell 8.2 er det kun Island som har en like lav inntektsulikhet som Norge målt ved S80/S20. Sverige og Finland har en noe høyere inntektsulikhet enn Norge i 2010, mens Danmark skiller seg ut blant de nordiske landene. I 2010 hadde ”rikeste” femdel blant danskene 4,4 ganger høyere inntekt enn femdelen med lavest inntekt.

I Spania er inntektsulikheten størst blant de landene som omfattes av tabell 8.2 og som har tall for 2010 per dato (se kilde til tabellen). I dette landet har den ”rikeste” femdelen av befolkningen nesten syv ganger så høy inntekt som den ”fattigste” femdelen.

Minst lavinntektsgap i Finland

Tabell 8.3 viser avstanden eller ”gapet” mellom inntektene til personene under lavinntektsgrensen, og selve lavinntektsgrensen. Med andre ord er dette et mål på hvor ”fattig” de ”fattige” er – eller hvor mye ekstra inntekt de trenger for å komme over lavinntektsgrensen (se også kapittel 3). Vi ser at lavinntektsgapet i Norge i 2010 er på 20 prosent (EU-60). Lavinntektsgruppen trenger med andre ord en 20 prosent vekst i sin medianinntekt for ikke lenger å bli definert som ”fattige”. Lavinntektsgapet i Norge har ligget relativt stabilt rundt 20-21 prosent i hele perioden 2005-2010.

Tabell 8.3. Lavinntektsgapet i noen europeiske land¹. 2005-2010. Prosent

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Norge²	21	22	22	21	19	20
Finland	15	14	16	15	14	14
Nederland	17	17	15	17	16	16
Luxembourg	20	19	17	18	19	16
Frankrike	19	18	15	18	20	17
Tsjekkia	17	18	19	19	21	17
Malta	18	17	20	16	17	18
Ungarn	24	20	17	16	17	18
Sverige	23	20	18	20	20	19
Belgia	19	18	17	18	18	19
Kypros	19	20	15	17	18	19
Østerrike	16	17	15	17	17	19
Slovenia	19	19	19	20	20	20
Island	19	16	15	16	19	21
Storbritannia	23	22	21	21	21	21
Danmark	17	17	18	18	22	21
Tyskland	20	23	22	22	21	21
Polen	25	24	21	23	22	21
Sveits	23	22	21	22
Slovakia	20	19	18	23	26	23
Portugal	24	24	23	24	23	23
Estland	22	20	20	17	23	26
Italia	24	22	23	23	25	26
Hellas	26	26	25	24	23	26
Kroatia	26	23	25	24	29	27
Litauen	29	26	26	23	33	29
Bulgaria	28	34	27	27	30	30
Spania	26	24	24	28	31	31
Latvia	25	25	29	29	29	32
Romania	:	35	32	32	31	32
Irland	17	18	18	16	15	..
Tyrkia	36
EU-27 land	23	23	22	22	23	23
EU-15 land	22	22	21	22	23	23

¹ Lavinntektsgapet er den prosentvise forskjellen mellom medianinntekten (per forbruksenhet) til personer under lavinntektsgrensen og selve lavinntektsgrensen. Lavinntektsgrensen er definert som 60 prosent av den nasjonale medianinntekten (per forbruksenhet). EU-skala.

² Lavinntektsgapet for Norge avviker fra det som er vist i kapittel 3. Dette kan skyldes ulikt inntektsbegrep, og varians i utvalgsdataene til EU-SILC. Personer i studenthusholdninger inngår i tallene fra Eurostat. Symbolet .. betyr at tall mangler i Eurostat sin database per dato oppgitt i kilde.

Kilde: Eurostat 7. mai 2013.

Mange av landene i tabellen har et mindre lavinntektsgap enn Norge. Tallene viser generelt en sammenheng mellom omfanget av lavinntekt og lavinntektsgapet. I land med høye andeler av befolkningen med lavinntekt er lavinntektsgapet større

enn i land hvor lavinntekt er mye mindre utbredt. Lavinntektsgruppen i for eksempel de nordiske landene trenger mindre inntektsvekst for å bli ”løftet” over lavinntektsgrensen sammenlignet med flere land sør og øst i Europa. Blant de landene som har tall for 2010 i Eurostat sin database, kommer Finland best ut med et lavinntektsgap på 14 prosent. Finnene hadde også det minste lavinntektsgapet i de to foregående årene.

Dårligst ut kommer Romania og Latvia. I disse landene trenger lavinntektsgruppen en økning i sin medianinntekt på 32 prosent for å havne over den nasjonale lavinntektsgrensen i 2010.

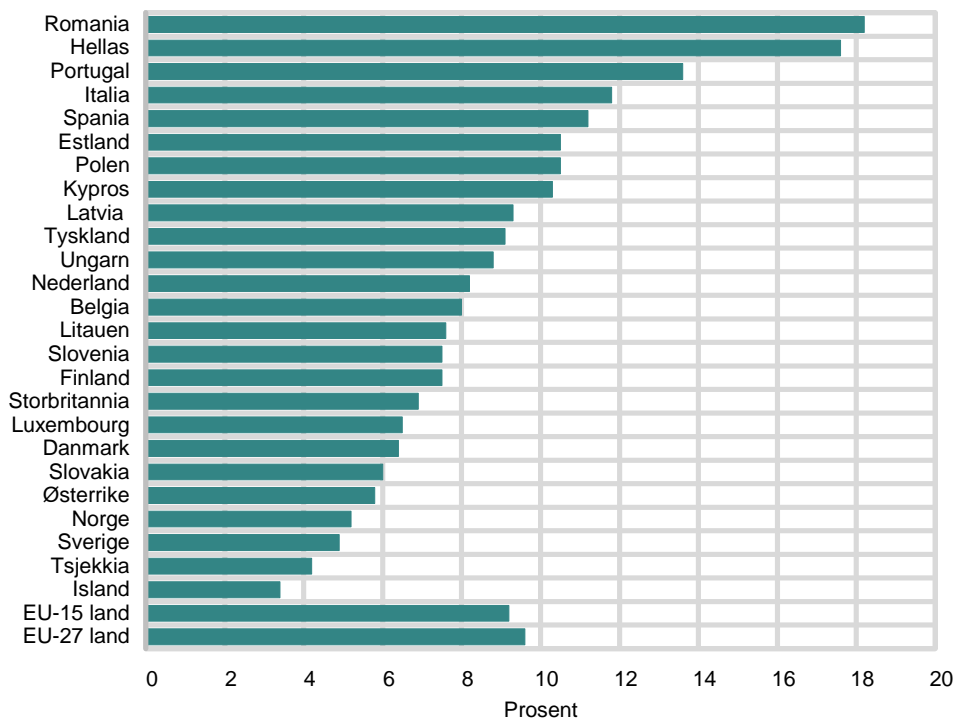
Lavest andel med vedvarende lavinntekt på Island

Det er flere ganger tidligere i denne rapporten kommentert at måling av årlig lavinntekt kan gi et ufullstendig bilde av andelen ”fattige” personer. Flere kan av ulike grunner oppleve en midlertidig inntektssvikt et år (underskudd i næringsvirksomhet, tap ved salg av fast eiendom eller verdipapirer, uttak av mer fritid i et år etc.).

Eurostat lager derfor også indikatorer for vedvarende lavinntekt definert som andelen personer med en disponibel ekvivalentinntekt under 60 prosent av medianinntekten i et bestemt år, og som var under de årlige lavinntektsgrensene i minst to av de tre foregående årene.

Siden tallene baseres på panelundersøkelser, hvor de samme personene blir fulgt over en periode på minst 4 år, oppdateres ikke denne indikatoren så ofte.

Figur 8.3. Andelen personer med vedvarende lavinntekt¹. Noen utvalgte europeiske land. Prosent. 2009/2010

¹ Andelen personer med lavinntekt i 2008 og i minst to av tre foregående år. Disponibel inntekt per forbruksenhet (EU-definisjon) under 60 prosent av den nasjonale medianinntekten.
² Tallene for Island, Sverige, Slovakia, Litauen, Nederland, Tyskland, Kypros, Polen, Hellas og Romania er for 2009. Andre land har 2010-tall.
 Kilde: Eurostat 6. mai 2013

Figur 8.3 omfatter 25 land hvor 15 land har tall for 2010 (lavinntekt i 2010 og i minst to av tre år i perioden 2007-2009). De andre 10 landene har tall for 2009 (lavinntekt dette året og i minst to av tre år i perioden 2006-2008).

Det samme mønsteret som man finner ved å studere årlig lavinntekt, fremtrer også når det gjelder vedvarende lavinntekt. Lavest andel finner vi i Island med 3,4 prosent (2009-tall) fulgt av Tsjekkia med 4,2 prosent. Norge har en andel på 5,2 prosent i 2010. Blant andre nordiske land har Sverige en andel på 4,9 prosent (2009-tall). Danmark og Finland er de øvrige nordiske land som har oppdaterte tall til 2010. Her ligger lavinntektsandelene en del høyere enn i Norge med henholdsvis 6,4 og 7,5 prosent.

Høyest andel med vedvarende lavinntekt finner en i Romania med drøyt 18 prosent. Men også blant landene i Sør-Europa, som er blitt hardt rammet av den økonomiske krisen, har en høy andel av befolkningen problemer med å forbedre sin økonomiske situasjon: Hellas (18 prosent), Portugal (14 prosent), Italia (12 prosent) og Spania (11 prosent). Tallene underbygger at lavinntekt er et mer standhaftig problem i disse landene sammenlignet med Norge og andre nordiske land hvor den økonomiske krisen ikke har hatt samme påvirkning, hvor befolkningen har en større inntektsmobilitet, og hvor lavinntekt i større grad er en mer forbigående økonomisk situasjon for mange.

Lav arbeidsintensitet – Irland høyest andel i Europa

Som nevnt innledningsvis har EU en strategi for økonomisk vekst de kommende årene, den såkalte "Europe 2020". En av hovedindikatorerne for å måle dette er det som blir kalt "I risiko for fattigdom eller sosial eksklusjon" (AROE). Denne indikatoren viser andelen som bor i en husholdning som har lavinntekt, og/eller har lav arbeidsintensitet og/eller har materielle mangler. Andelen som bor i en husholdning som har lavinntekt er beskrevet tidligere i dette kapitlet. Vi skal nå se på de andre bestanddelene i denne indikatoren, i tillegg til samleindikatoren AROE, og hvordan dette ser ut i de europeiske landene.

Alle tallene i dette kapitlet er hentet fra Eurostat sine publiseringer av indikatorer basert på EU-SILC. I dette datamaterialet referer inntektsdataene og data om husholdningers arbeidsintensitet til året forut for datainnsamlingen, slik at indikatorer for 2011 i stor grad referer tilbake til situasjonen i 2010. Husholdning og materielle mangler er kartlagt i datainnsamlingsåret. Når vi nå skal beskrive en del av levekårsindikatorerne fra undersøkelsen, referer vi til året for datainnsamling. I praksis er dette da samme år som det er presentert lavinntektsandeler for forut i dette kapitlet. Andelen med lavinntekt i 2010 inngår i AROE for året 2011.

Tabell 8.4 viser hvor stor andel personer som bor i en husholdning med lav arbeidsintensitet, den ene av de tre delindikatorerne til AROE. Lav arbeidsintensitet er definert som husholdninger der de voksne (16-59 år) arbeider mindre enn 20 prosent av deres totale arbeidspotensial i løpet av siste året. Studenter i alderen 16-25 er ikke med i beregningen. Med arbeidspotensial menes hvor mange måneder personer i alderen 18-59 år potensielt kan være yrkesaktive i løpet av året.

Oversikten over andel som bor i husholdninger med lav arbeidsintensitet viser at det er lavest andel i befolkningen som bor i lav arbeidsintensitetshusholdninger i Kypros, dette gjaldt 4,6 prosent av befolkningen. Også i Sveits, Luxembourg og Island var det kun opp mot 6 prosent som tilhørte en slik husholdning. I Norge var det 7,1 prosent som bodde i en husholdning med lav arbeidsintensitet i 2011. Det er Irland som har den høyeste andelen av befolkningen i lav arbeidsintensitets husholdninger, hvor dette gjaldt hele 24 prosent. Vi ser også at Irland har hatt en relativt stor økning siden 2009. Andre land med høy andel er Kroatia, Belgia, Latvia, Litauen og Spania, og også her ser vi en betydelig økning i andel siden 2009.

Tabell 8.4. Andelen personer som bor i en husholdning med lav arbeidsintensitet. 2007-2011. Prosent

	2007	2008	2009	2010	2011
Norge	8,5	6,3	6,8	7,3	7,1
Kypros	3,7	4,5	4,0	4,6	4,6
Sveits	4,5	3,3	3,4	4,1	4,7
Luxembourg	5,0	4,7	6,3	5,5	5,8
Island	2,4	2,6	2,1	5,6	6,2
Tsjekkia	8,6	7,2	6,0	6,4	6,6
Romania	8,4	8,2	7,7	6,8	6,7
Sverige	5,9	5,4	6,2	5,9	6,8
Polen	10,0	7,9	6,9	7,3	6,9
Slovenia	7,2	6,7	5,6	6,9	7,6
Slovakia	6,4	5,2	5,6	7,9	7,6
Østerrike	8,1	7,8	7,2	7,7	8,0
Portugal	7,2	6,3	6,9	8,6	8,2
Malta	9,2	8,2	8,4	8,4	8,3
Nederland	9,5	8,1	8,3	8,2	8,7
Frankrike	9,5	8,8	8,3	9,8	9,3
Finland	8,7	7,3	8,2	9,1	9,8
Estland	6,2	5,3	5,6	8,9	9,9
Italia	10,0	9,8	8,8	10,2	10,4
Bulgaria	15,9	8,1	6,9	7,9	11,0
Tyskland	11,4	11,6	10,8	11,1	11,1
Danmark	9,9	8,3	8,5	10,3	11,4
Storbritannia	10,3	10,4	12,6	13,1	11,5
Hellas	8,0	7,4	6,5	7,5	11,8
Ungarn	11,3	12,0	11,3	11,8	12,1
Spania	6,3	6,2	7,0	9,8	12,2
Litauen	6,4	5,1	6,9	9,2	12,3
Latvia	6,1	5,1	6,7	12,2	12,6
Belgia	13,8	11,7	12,3	12,6	13,7
Kroatia	:	:	:	15,4	17,0
Irland	14,2	13,6	19,8	22,9	24,1
EU-27 land	9,6	9,0	9,0	10,0	10,2
EU-15 land	9,7	9,3	9,5	10,6	10,8

Kilde: Eurostat 11. juli 2013

Ser en til de andre nordiske landene er Sverige på nivå med Norge med 6,8 prosent, Finland har noe høyere andel med 9,8, mens i Danmark bor 11,4 prosent av befolkningen i en husholdning med lav arbeidsintensitet.

Fordelingen mellom landene følger i stor grad den vi har sett for lavinntekt tidligere i dette kapittelet. Men noen land skiller seg ut. Eksempelvis er Romania det landet med nest høyest andel med lavinntekt, men de har en relativt lav andel som bor i husholdninger med lav arbeidsintensitet. Motsatt er tilfelle for Danmark. Det er generelt en viss økning i andel etter 2008, og da spesielt blant land som er rammet av den økonomiske krisen i Europa.

Få med betydelige materielle mangler i Norden

Den tredje delindikatoren for AROPE er andelen med materielle mangler. Materielle mangler er definert som de som har levekår begrenset av mangel på ressurser og mangler minst fire av de ni følgende deprivasjonselementene: ikke råd 1) til å betale husleie/boliglån eller elektrisitet/kommunale utgifter i tide, 2) å holde hjemmet tilstrekkelig varmt, 3) å møte uventede utgifter, 4) å spise kjøtt eller fisk annenhver dag, 5) en ukes ferie borte fra hjemmet, 6) en privatbil, 7) vaskemaskin, 8) farge-TV, eller 9) en telefon (inkludert mobiltelefon). Det å se på hvilke goder den enkelte faktisk har eller ikke har, er en mer direkte måte å måle levestandard på, enn eksempelvis lavinntekt.

Norge er blant de landene i Europa med lavest andel med materielle mangler, og kun 2,3 prosent av befolkningen mangler fire eller flere av de nevnte godene. Også her ser vi et samsvar med andelene som har lavinntekt. Alle de nordiske landene har relativt lave andeler av befolkningen som har betydelige materielle mangler. Tallene viser at det er land som har høye andeler med lavinntekt som også har høye andeler med personer som har betydelige materielle mangler. Høyest andel har Bulgaria der 43,6 prosent manglet fire eller flere materielle goder i 2011. Latvia, Romania, Ungarn og Litauen er de neste landene med høy andel med materielle mangler. Jevnt

over er det lite endring i hvor stor andel som opplever materielle mangler i de ulike landene, men igjen ser vi at det er en økning å spore i enkelte land etter 2009.

Tabell 8.5. Andel personer som mangler minst fire av ni materielle goder. 2007-2011. Prosent

	2007	2008	2009	2010	2011
Norge	2,3	2,0	2,2	2,0	2,3
Sveits	2,6	2,2	2,1	1,7	1,0
Luxembourg	0,8	0,7	1,1	0,5	1,2
Sverige	2,2	1,4	1,6	1,3	1,2
Island	2,1	0,8	0,8	1,8	2,1
Nederland	1,7	1,5	1,4	2,2	2,5
Danmark	3,3	2,0	2,3	2,7	2,6
Finland	3,6	3,5	2,8	2,8	3,2
Spania	3,0	2,5	3,5	4,0	3,9
Østerrike	3,3	6,4	4,8	4,3	3,9
Storbritannia	4,2	4,5	3,3	4,8	5,1
Frankrike	4,7	5,4	5,6	5,8	5,2
Tyskland	4,8	5,5	5,4	4,5	5,3
Belgia	5,7	5,6	5,2	5,9	5,7
Tsjekkia	7,4	6,8	6,1	6,2	6,1
Slovenia	5,1	6,7	6,1	5,9	6,1
Malta	4,2	4,0	4,7	5,7	6,3
Irland	4,5	5,5	6,1	7,5	7,8
Portugal	9,6	9,7	9,1	9,0	8,3
Estland	5,6	4,9	6,2	9,0	8,7
Slovakia	13,7	11,8	11,1	11,4	10,6
Kypros	13,3	9,1	9,5	10,1	10,8
Italia	6,8	7,5	7,0	6,9	11,2
Polen	22,3	17,7	15,0	14,2	13,0
Kroatia	:	:	:	14,5	14,8
Hellas	11,5	11,2	11,0	11,6	15,2
Litauen	16,6	12,3	15,1	19,5	18,5
Ungarn	19,9	17,9	20,3	21,6	23,1
Romania	36,5	32,9	32,2	31,0	29,4
Latvia	24,9	19,0	21,9	27,4	31,4
Bulgaria	57,6	41,2	41,9	45,7	43,6
EU-27 land	9,1	8,4	8,1	8,3	8,8
EU-15 land	4,9	5,2	5,0	5,2	6,1

Kilde: Eurostat 11. juli 2013

I risiko for fattigdom eller sosial eksklusjon

I indikatoren for "I risiko for fattigdom eller sosial eksklusjon" (AROPE) inngår altså lavinntekt, men i tillegg også de som enten bor i en husholdning med lav arbeidsintensitet og/eller de som har betydelige materielle mangler. Tabell 8.6 viser at AROPE fordeler seg ganske likt som lavinntekt, der det er de samme landene som har høy andel personer med årlig lavinntekt, som også har en høy andel som er i risiko for fattigdom eller sosial eksklusjon. Igjen ser vi at Norge har en lav andel sammenlignet med resten av de europeiske landene, der det kun er Island som har en lavere andel. 13,7 prosent av personen på Island er i risiko for fattigdom eller sosial eksklusjon og dette gjelder 14,6 prosent av Norges befolkning.

For Norden og mange av landene i nord av Europa er det er relativt få som opplever materielle mangler og lav arbeidsintensitet og det er dermed andelen med lavinntekt som slår mest ut for denne indikatoren. I landene som skårer høyest på indikatoren AROPE er det en relativt høyere andel som har materielle mangler. Bulgaria, Latvia, Romania, Litauen, Kroatia og Ungarn har høyest andelen med personer som i risiko for fattigdom eller sosial eksklusjon. Nesten halvparten av befolkningen i Romania (49,1 prosent) opplever dette.

Tallene viser også at landene som har blitt rammet hardt av de økonomiske nedgangstidene har hatt en merkbar økning i andelen som er i risiko for fattigdom og sosial eksklusjon. I Hellas, Spania, Irland og Italia har andelen som er i risiko for fattigdom og sosial eksklusjon økt med mellom 3,5 og 3,9 prosentpoeng mellom 2009 og 2011. Til sammenligning er andelen 0,6 prosentpoeng lavere i Norge i 2011, sammenlignet med 2009.

Tabell 8.6. Andel personer i risiko for fattigdom eller sosial eksklusjon (ARPE). 2007-2011. Prosent

	2007	2008	2009	2010	2011
Norge	16,5	15,0	15,2	14,9	14,6
Island	13,0	11,8	11,6	13,7	13,7
Tsjekkia	15,8	15,3	14,0	14,4	15,3
Nederland	15,7	14,9	15,1	15,1	15,7
Sverige	13,9	14,9	15,9	15,0	16,1
Luxembourg	15,9	15,5	17,8	17,1	16,8
Østerrike	16,7	18,6	17,0	16,6	16,9
Sveits	18,0	18,6	17,2	17,2	17,2
Finland	17,4	17,4	16,9	16,9	17,9
Danmark	16,8	16,3	17,6	18,3	18,9
Frankrike	19,0	18,6	18,5	19,2	19,3
Slovenia	17,1	18,5	17,1	18,3	19,3
Tyskland	20,6	20,1	20,0	19,7	19,9
Slovakia	21,3	20,6	19,6	20,6	20,6
Belgia	21,6	20,8	20,2	20,8	21,0
Malta	19,4	19,6	20,2	20,3	21,4
Storbritannia	22,6	23,2	22,0	23,2	22,7
Estland	22,0	21,8	23,4	21,7	23,1
Kypros	25,2	23,3	23,5	23,5	23,7
Portugal	25,0	26,0	24,9	25,3	24,4
Spania	23,1	22,9	23,4	25,5	27,0
Polen	34,4	30,5	27,8	27,8	27,2
Italia	26,0	25,3	24,7	24,5	28,2
Irland	23,1	23,7	25,7	29,9	29,4
Hellas	28,3	28,1	27,6	27,7	31,0
Ungarn	29,4	28,2	29,6	29,9	31,0
Kroatia	:	:	:	31,3	32,7
Litauen	28,7	27,6	29,5	33,4	33,4
Romania	45,9	44,2	43,1	41,4	40,3
Latvia	36,0	33,8	37,4	38,1	40,4
Bulgaria	60,7	44,8	46,2	49,2	49,1
EU-27 land	24,4	23,6	23,1	23,5	24,2
EU-15 land	21,6	21,4	21,2	21,6	22,5

Kilde: Eurostat 11. juli 2013

Mange har problemer med å møte uforutsette utgifter øst i Europa

Et annet mål på robustheten i økonomien og husholdningenes likviditet er om man kan klare en uforutsett utgift av en viss størrelse, da uten å motta ekstra hjelp eller å ta opp lån. Beløpet man spør om er justert i de ulike landene etter en faktor som tar hensyn til lavinntektsgrensen i det enkelte land. Beløpet skal svare til omtrent 1/12 del av denne inntektsgrensen. I Norge har vi satt beløpet til 10 000 kroner. Tabell 8.7 viser hvor stor del av befolkningen i de ulike europeiske landene som ikke ville klart en slik uforutsett utgift.

Norge har den desidert laveste andelen som ikke ville klart en uforutsett utgift i Europa, og kun 12 prosent svarer at de ikke ville klart dette i 2011. I tillegg ser vi at Norge har hatt den laveste andelen på denne indikatoren i hele perioden vi ser på her. Igjen ser vi at det er lave andeler i de nordiske landene, i tillegg til Sveits, Nederland, Østerrike og Luxembourg. I den andre enden av skalaen er det hele 80 prosent av befolkningen i Latvia som ikke ville klart en uforutsett utgift av en betydelig størrelse. Også i Ungarn, Bulgaria, Kroatia og Litauen er det betydelige andeler som har problemer med utgifter av en viss størrelse. Igjen ser vi at landene som har blitt rammet av den økonomiske krisen (Italia, Irland og Hellas) har hatt en klar økning i husholdninger som ikke klarer uforutsette utgifter.

Tabell 8.7. Andel husholdninger som ikke klarer en uforutsett utgift. 2007-2011. Prosent

	2007	2008	2009	2010	2011
Norge	11,7	12,6	12,7	11,4	11,8
Sverige	18,0	19,5	18,5	15,8	16,6
Sveits	21,7	21,0	21,0	21,1	18,5
Nederland	21,3	19,4	18,7	22,2	21,7
Østerrike	28,7	29,5	24,9	25,0	22,8
Luxembourg	21,5	19,6	25,4	24,4	23,0
Danmark	18,7	24,4	25,6	23,7	24,9
Belgia	20,9	23,9	23,8	25,4	26,1
Malta	33,4	31,8	27,9	26,9	26,4
Finland	30,2	29,7	29,7	28,1	27,4
Portugal	19,7	26,2	27,8	27,2	29,1
Frankrike	34,5	34,1	32,5	33,0	33,0
Hellas	29,6	26,6	26,6	28,2	34,4
Tyskland	36,5	34,9	34,6	33,7	34,5
Spania	29,0	27,2	33,4	36,3	35,4
Slovakia	43,3	38,5	36,0	38,2	35,8
Storbritannia	26,6	28,6	31,1	34,7	36,7
Island	27,7	25,1	27,5	33,4	37,4
Italia	32,0	31,6	33,1	33,3	38,6
Tsjekkia	38,5	37,9	37,9	37,9	40,4
Estland	22,2	19,7	29,6	43,6	44,7
Slovenia	41,6	44,5	40,6	45,1	46,7
Romania	45,1	41,7	41,7	44,6	50,3
Polen	54,4	50,7	50,0	50,6	51,2
Kypros	42,0	40,1	41,3	49,1	51,5
Irland	39,1	41,0	48,6	49,2	54,4
Litauen	42,4	38,8	52,6	62,1	60,4
Kroatia	:	:	:	61,8	64,5
Bulgaria	79,2	57,4	58,4	65,0	65,3
Ungarn	67,0	67,6	75,2	73,9	74,0
Latvia	62,5	56,8	70,8	77,6	80,4
EU-27 land	35,0	34,0	35,1	36,2	37,7
EU-15 land	30,5	30,4	31,4	32,3	33,8

Kilde: Eurostat 11. juli 2013

Rumenere bor trangest i Europa

Hvordan man bor kan være en viktig indikator på levestandarden. Både standarden og størrelsen på boligen har mye å si for den enkelte husholdning og boutgifter er for mange den største utgiften man har. Vi skal her se på en indikator for boforhold, nemlig trangboddhet. Eurostat definerer trangboddhet på en noe ulik måte enn det vi gjør med våre nasjonale data, som er presentert i de andre kapitlene i denne rapporten. I Eurostat sin definisjon av trangboddhet tar man høyde for at par kan dele rom, det samme gjelder små barn. I tillegg regnes kjøkken som et rom hvis det er av en viss størrelse (4 kvadratmeter) og benyttes som oppholdsrom.

I 2011 bodde 16,9 prosent av befolkningen i EU trangt. Lavest andel finner vi i Nederland, der kun 1,7 prosent bodde trangt etter Eurostat sin definisjon. Også i Belgia, Irland og på Kypros er det få som bor trangt. I Norge er det rundt 5 prosent som bor trangt og dette har vært stabilt i hele perioden vi ser på her. I den andre enden av skalaen ser vi at over halvparten (54,2 prosent) av befolkningen i Romania bor trangt. Andre land der opp mot halvparten av befolkningen bor trangt er Bulgaria, Polen og Ungarn. Det er små endringer i trangboddhet fra år til år. Vi ser en stor endring i enkelte land mellom 2010 og 2011 (Estland, Slovenia og Litauen), men dette er land som alle har endret hvordan de rapporterer denne indikatoren.

Tabell 8.8. Andel personer som bor trangt. 2007-2011. Prosent

	2007	2008	2009	2010	2011
Norge	5,3	5,2	5,0	5,3	5,1
Nederland	1,9	1,7	1,7	2,0	1,7
Belgia	3,8	4,1	3,9	4,2	2,2
Irland	4,9	4,7	3,7	3,4	2,6
Kypros	1,6	3,3	2,6	3,2	3,0
Malta	4,0	3,8	4,0	4,1	4,2
Spania	3,7	3,6	3,2	3,6	5,1
Sveits	7,7	8,1	7,6	6,1	6,1
Finland	6,1	5,8	5,9	6,1	6,5
Tyskland	6,5	7,0	7,0	7,1	6,7
Luxembourg	7,7	8,0	6,4	7,8	6,8
Storbritannia	6,2	6,5	7,2	7,3	7,1
Island	10,7	6,3	7,3	7,2	7,6
Danmark	7,4	7,3	7,8	7,3	7,7
Frankrike	10,1	9,7	9,6	9,2	8,0
Portugal	16,1	15,7	14,1	14,6	11,0
Sverige	10,0	10,1	10,5	11,1	11,3
Østerrike	15,2	15,0	13,2	12,1	11,6
Estland	43,5	41,7	41,2	39,7	14,4
Slovenia	39,9	39,5	38,0	34,9	17,1
Litauen	52,5	49,9	49,0	46,4	19,7
Tsjekkia	32,7	29,8	26,6	22,5	21,1
Italia	24,4	24,2	23,3	23,9	25,0
Hellas	29,2	26,7	25,0	25,5	25,9
Slovakia	43,3	42,9	39,7	40,1	39,5
Latvia	61,1	58,1	57,7	57,1	44,3
Kroatia	:	:	:	44,4	45,1
Ungarn	47,4	48,3	46,8	47,2	47,1
Polen	52,3	50,8	49,1	47,5	47,2
Bulgaria	51,1	48,1	47,0	47,4	47,4
Romania	56,3	56,5	55,3	54,9	54,2
EU-27 land	18,6	18,2	17,7	17,6	16,9
EU-15 land	10,4	10,3	10,1	10,2	10,1

Kilde: Eurostat 11. juli 2013

Referanser

- Andersen, A. S., J. Epland, T. Wennemo og R. Aaberge (2003): Økonomiske konjunkturer og fattigdom: En studie basert på norske inntektsdata, 1979-2000, *Tidsskrift for Velferdsforskning*, Nr. 2, Fagbokforlaget.
- Andersen, A. S. (2007): *Lavinntektshusholdningers forbruk*. Rapporter 2007/23, Statistisk sentralbyrå.
(http://www.ssb.no/emner/05/rapp_200723/)
- Andersen, A. S. (2008): *Yrkesaktivitet i lavinntektshusholdninger*. Rapporter 2008/46, Statistisk sentralbyrå.
(http://www.ssb.no/emner/05/01/rapp_200846/index.html)
- Andersen, A. S. & Ø. Sivertstøl (2010): *Tilgang, avgang og kontinuitet i lavinntekt*. Rapporter 2010/34, Statistisk sentralbyrå.
(http://www.ssb.no/emner/05/01/rapp_201034/)
- Andersen A. & S. Vrålstad (2013): *Yrkesaktivitet i lavinntektsgruppen. En evaluering av samsvaret mellom register og intervju*. Rapporter 2013/16, Statistisk sentralbyrå. (<http://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-publikasjoner/yrkesaktivitet-i-lavinntektsgruppen>)
- Atkinson, A. B., L. Rainwater & T. M. Smeeding (1995): *Income Distribution in OECD Countries*, Social Policy Studies No. 18. OECD. Paris.
- Barstad A., T. Løwe & L. R. Thorsen (2012): *Studenters inntekt, økonomi og boutgifter*. Rapporter 38/2012, Statistisk sentralbyrå.
(http://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/rapp_201238/rapp_201238.pdf)
- Bonke, J. and M. Browning (2003): The distribution of well-being and income within the household, Welfare Distribution Working Paper 1, 2003, Sosialforskningsinstituttet.
- Bradshaw, J. (2000): Measurement of absolute poverty, Paper Prepared for Eurostats' Working Party on Social Exclusion and Poverty, 3-4 April 2000, Luxembourg.
- Bråten, Magne og Kristoffer Vetvik (2011). "Personer med nedsatt arbeidsevne - Hvem er de?". *Arbeid og velferd* nr. 1, 2011. Nav.
- Byfuglien, J. og J. Stensrud (2002): Strukturindikatorer for å sammenligne Norge med EU, *Økonomiske analyser* 6, 2002, Statistisk sentralbyrå.
(<http://www.ssb.no/oa/>)
- Citro, C. and R. Michael (red) (1995): *Measuring poverty: a new approach*, National Academy Press, Washington D.C.
- Dalaker, J (1999): *Poverty in the United States: 1998*. Current Population Reports, Series P60-207. US Census Bureau. Washington D.C.
- Epland J. og M. I. Kirkeberg (2002): Inntekt oppgitt i intervju og på selv-angivelsen: "Hvor stor var din inntekt i fjor?", *Samfunnsspeilet*, 6, 2002, Statistisk sentralbyrå. (<http://www.ssb.no/samfunnsspeilet/>)
- Epland, J (2005): *Veier inn og ut av fattigdom: Inntektsmobilitet blant lavinntektshushold*. Rapporter 2005/16, Statistisk sentralbyrå.
(http://www.ssb.no/emner/05/01/rapp_200516/)

- Epland, J. og M. I. Kirkeberg, 2007. *Barn i lavinntektsfamilier 1996-2004*, Rapporter 2007/33, Statistisk sentralbyrå.
- Epland, J. og M. I. Kirkeberg, 2011. "Nedgang i husholdningenes inntekter", Samfunnsspeilet, 6, 2011, Statistisk sentralbyrå. (<http://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/ssp>)
- Epland, J. og M. I. Kirkeberg, 2012. "Halvparten av husholdningene har over en million i nettoformue". (<http://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/halvparten-av-husholdningene-har-over-en-million-i-nettoformue>)
- Epland J., E.S. Kiel og F. Strøm (2013), *Inntekt og marginalisering*, Ungdoms Levekår, kapittel 4, side 105. (http://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/_attachment/117607?_ts=13f13996378)
- European Commission (2010): Communication from the Commission. Europe 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. COM(2010) 2020.
- Eurostat (1998): *Recommendations from the Task Force on Social Exclusion and Poverty*, Luxembourg.
- Eurostat (2003): *Poverty and social exclusion in the EU after Laeken - part 1*, Statistics in Focus, Theme 3, 8/2003.
- Hagen K. og I. Lødemel (2003): Fattigdom i Europa. Noen refleksjoner om nasjonale forskjeller og overnasjonal fattigdomsbekjempelse. *Tidsskrift for Velferdsforskning*, Nr. 2, Fagbokforlaget.
- Jarvis, S. & S. P. Jenkins (1997): Marital Splits and Income Changes: Evidence for Britain. *Innocenti Occasional Papers*, Economic and Social Policy Series no. 60, Firenze Italia.
- Mattila-Wiro, P. (2004): Changes in the Inequality of Income and the Value of Housework Time in Finland, Paper prepared for the 28th conference of the International Association for Research in Income and Wealth, August 2004, Cork.
- Melby, I og F. Strøm (2007): Inntekt og skatt for personer og husholdninger, *Statistiske Analyser* nr. 97, 2007, Statistisk sentralbyrå, 19-38. (http://www.ssb.no/emner/05/01/sa_iso/)
- Nav (2012): "Hovednr. 64 - Lov om supplerende stønad til personer med kort botid i Norge", (<http://www.nav.no/rettskildene/Rundskriv/Hovednr.+64+-+Lov+om+supplerende+st%C3%B8nad+til+personer+med+kort+botid+i+Norge.148161.cms>)
- Nav (2013a): "Minstepensjon", (<http://www.nav.no/Minstepensjon.1073751665.cms>)
- Nav (2013b): "Minste pensjonsnivå", (<http://www.nav.no/Pensjon/Alderspensjon/Fakta+om/Minste+pensjonsniv%C3%A5.265659.cms>)
- Nav (2013c): "Gjenlevende ektefeller med pensjon/overgangsstonad. Kjønn og alder. 31. mars 2004-2013. Antall", (<http://www.nav.no/Om+NAV/Tall+og+analyse/Pensjon/Ytelser+til+gjenlevende/Ytelser+til+gjenlevende/Gjenlevende+ektefeller+med+pensjonovergangsst%C3%B8nad.+Kj%C3%B8nn+og+alder.+31.+mars+2004-2013.+Antall.343943.cms>)

- Nav (2013d): "Uføreytelser",
(<http://www.nav.no/Arbeid/Jobb+og+helse/Uf%C3%B8reytelser>)
- Nav (2013e): "Mottakere av uførepensjon, etter kjønn og alder. Pr. 31.03.2004-2013. Antall",
(http://www.nav.no/Om+NAV/Tall+og+analyse/Jobb+og+helse/Uf%C3%B8repensjon/Uf%C3%B8repensjon/Mottakere+av+uf%C3%B8repensjon%2C+etter+kj%C3%B8nn+og+alder.+Pr.+31.03.2004-2013+*%29.+Antall.342996.cms)
- Nav (2013f): "Kombinasjon av ytelser",
(http://www.nav.no/_public/www.nav.no/flash/alderspensjon-ekstern/index.html)
- Nav (2013g): "En av tre uføre jobber",
(<http://www.nav.no/Om+NAV/Tall+og+analyse/Analyser/Arbeid+og+velferd/Arbeid+og+velferd/En+av+tre+uf%C3%B8re+jobber.344220.cms>)
- Nav (2013h): "Personer med supplerende stønad etter kjønn. Fylke. 31. desember 2006-2012. Antall",
(<http://www.nav.no/Om+NAV/Tall+og+analyse/Pensjon/Statistikk/Personer+med+supplerende+st%C3%B8nad+etter+kj%C3%B8nn.+Fylke.+31.+desember+2006-2012.+Antall.335939.cms>)
- Nordberg, L., I. Penttilä & S. Sandström (2001): A study on the effect of using interview versus register data in income distribution analysis with an application to the Finnish ECHP-survey in 1996. CHINTEX WP 5, Statistics Finland.
- Normann, Tor Morten (2009): *Fattigdomsrisiko. En levekårstilnærming*. Rapporter 2009/11, Statistisk sentralbyrå.
(http://www.ssb.no/emner/05/01/rapp_200911/)
- Nordvik, V., I. L. Skog Hansen, C. Koren og B. Lecher-Nuland (2011). *Den norske bostøtten. Effekter av en reform*. NOVA Rapport 2/2011
- Nørgaard, E. (2001): *Finansiering av helse- og sosialutgifter i Norge 1990-1998*, Rapporter 2001/8, Statistisk sentralbyrå.
(http://www.ssb.no/emner/12/01/rapp_200108/)
- OECD (2013): <http://www.oecd.org/newsroom/growing-risk-of-inequality-and-poverty-as-crisis-hits-the-poor-hardest-says-oecd.htm>
- OECD (2011): *Divided We Stand. Why Inequality Keeps Rising*. OECD Publishing.
(<http://dx.doi.org/10.1787/9789264119536-en>)
- Pedersen, P. J. and N. Smith (1998): *Low incomes in Denmark, 1980 - 1995*. Working Paper No. 19, Centre for Labour Market and Social Research. University of Aarhus and the Aarhus School of Business.
- Reiakvam, J. og T. Skoglund (2009): Nasjonalregnskap og ulønnet arbeid i husholdningene: Ulønnet arbeid skaper store verdier. *Samfunnspeilet*, 2, 2009. Statistisk sentralbyrå.
(<http://www.ssb.no/ssp/utg/200902/02/>)
- Statistisk sentralbyrå (2004): *Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger 2002*, Norges Offisielle Statistikk D310.
(http://www.ssb.no/emner/05/01/nos_inntektformue/nos_d310/)
- Statistisk sentralbyrå (2006): *Aleneboendes levekår*, Statistiske analyser nr. 81, 2006. (<http://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/sa81/sa81.pdf>)

- Statistisk sentralbyrå (2012a). "Folke- og boligtellingsen, husholdninger", (<http://www.ssb.no/fobhushold/>)
- Statistisk sentralbyrå (2012b), "Mindre husholdninger over hele landet", (<http://www.ssb.no/fobhushold/>)
- Statistisk sentralbyrå, (2012c), "Husholda sine inntekter, hushaldstypar, 2011", (<http://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/statistikker/ifhus>)
- Statistisk sentralbyrå, (2012d), "Personer med flyktningbakgrunn, 1. januar 2012", (<http://www.ssb.no/befolkning/statistikker/flyktninger>)
- Statistisk sentralbyrå (2013a). "Barn", (<http://www.ssb.no/a/kortnavn/barn/tab-2011-04-28-01.html>)
- Statistisk sentralbyrå (2013b), *Husholdningene*, Økonomiske analyser nummer 1/2013, kapittel 6. (<http://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/oa/1-2013>)
- Statistisk sentralbyrå (2013c). "Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, 1. januar 2013", (<http://www.ssb.no/befolkning/statistikker/innvbef>)
- Stiglitz J., A. Sen & J.P. Fatoussi (2009): *Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress*. (http://www.stiglitz-sen-fatoussi.fr/documents/rapport_anglais.pdf)
- Thorød, A. B. (2006): *En normal barndom? Foreldrestrategier for å skjerme barn fra konsekvenser av å leve med lav inntekt*. Nova rapport 2/2006.
- United Nations Economic Commission for Europe (2011): *Canberra Group Handbook on Household Income Statistics. Second Edition*.
- Vrålstad S., K. S. Wiggen & L. R. Thorsen (2013): *Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2012; Tema: bolig og boforhold, utsatthet og uro for lovbrudd*. Notater 2013/22. Statistisk sentralbyrå.
- Aaberge, R., M. Bhuller, A. Langørgen og M. Mogstad (2010): The Distributional Impact of Public Service when Needs Differ, *Journal of Public Economics*, 94, 549-562.

Vedlegg A: Overlapp ulike grupper

Tabell A1. Overlapp mellom ulike grupper¹. Inntektsstatistikk for husholdninger, 2011. Prosent

	Hele befolkningen	Hele befolkningen uten studenter	Enslige forsørgere	Par med barn 0-17 år	Barn under 18 år	Aleneboende under 35 år	Aleneboende 35-49 år	Aleneboende 50-66 år	Aleneboende 67 år og eldre	Innvandrere i alt	
Hele befolkningen	100		6	40	23	5	4	4	5	13	
Hele befolkningen uten studenter	100	100	6	40	23	5	4	4	5	13	
Enslige forsørgere	100	99	100	0	55	0	0	0	0	17	
Par m. barn 0-17 år	100	100	0	100	46	0	0	0	0	15	
Barn under 18 år	100	100	15	80	100	0	0	0	0	16	
Aleneboende under 35 år	100	100	0	0	0	100	0	0	0	29	
Aleneboende 35-49 år	100	100	0	0	0	0	100	0	0	23	
Aleneboende 50-66 år	100	100	0	0	0	0	0	100	0	10	
Aleneboende 67 år og eldre	100	100	0	0	0	0	0	0	100	4	
Innvandrere i alt	100	98	8	45	27	10	6	3	2	100	
Sosialhjelpsmottakere	100	96	26	27	31	14	10	7	1	46	
Alderspensjonister	100	100	0	1	1	0	0	1	35	3	
Aleneboende minstepensjonister	100	100	0	0	0	1	4	20	75	7	
Etterlattepensjonister	100	100	26	4	18	0	1	35	4	13	
Uførepensjonister	100	100	5	11	8	3	8	26	2	8	
Langtidsledige	100	98	15	32	25	12	11	7	0	42	
Mottakere av supplerende stønad	100	100	0	5	3	0	0	0	52	97	
Mottakere av arbeidsavklaringspenger	100	99	19	30	26	8	9	7	0	19	
Nedsatt arbeidsevne	100	98	13	25	21	12	12	11	0	29	
Mottakere av kvalifiseringsstønad	100	96	24	38	36	15	8	4	0	66	
		Sosialhjelpsmottakere	Alderspensjonister	Aleneboende minstepensjonister	Etterlattepensjonister	Uførepensjonister	Langtidsledige	Mottakere av supplerende stønad	Mottakere av arbeidsavklaringspenger	Nedsatt arbeidsevne	Mottakere av kvalifiseringsstønad
Hele befolkningen	3	14	2	1	5	1	0	4	1	0	
Hele befolkningen uten studenter	3	14	2	1	5	1	0	4	1	0	
Enslige forsørgere	14	0	0	3	5	2	0	11	2	1	
Par m. barn 0-17 år	2	0	0	0	1	1	0	3	1	0	
Barn under 18 år	4	0	0	0	2	1	0	4	1	1	
Aleneboende under 35 år	9	0	0	0	3	2	0	6	2	1	
Aleneboende 35-49 år	9	0	2	0	12	3	0	9	3	1	
Aleneboende 50-66 år	5	3	7	5	31	2	0	6	2	0	
Aleneboende 67 år og eldre	0	99	25	0	2	0	1	0	0	0	
Innvandrere i alt	11	3	1	1	3	3	0	5	2	2	
Sosialhjelpsmottakere	100	1	3	1	11	9	0	22	11	8	
Alderspensjonister	0	100	9	0	2	0	0	0	0	0	
Aleneboende minstepensjonister	5	75	100	4	23	0	1	0	1	0	
Etterlattepensjonister	4	6	10	100	2	2	0	10	1	0	
Uførepensjonister	6	6	7	0	100	0	0	1	7	0	
Langtidsledige	29	3	0	1	1	100	0	4	3	2	
Mottakere av supplerende stønad	17	71	32	0	1	0	100	0	0	0	
Mottakere av arbeidsavklaringspenger	19	0	0	2	2	1	0	100	0	1	
Nedsatt arbeidsevne	35	1	2	1	37	3	0	0	100	22	
Mottakere av kvalifiseringsstønad	79	0	0	0	1	7	0	6	68	100	

¹ For definisjon av ulike grupper, se kapittel 2.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger

Tabell A2. Overlapp mellom ulike grupper¹ i data fra EU-SILC 2012. Prosent

	Enslig forsørger	Barnefamilier med lav inntekt, 1. desil	Barnefamilier med lav inntekt, 1. kvintil	Par med barn 0-17	Aleneboende 16-35 år	Alle aleneboende	Sosialhjelpsmottakere	Minstepensjonister som ikke bor alene	Aleneboende minstepensjonister	Uførepensjonister	Langtids-syke 16-44 år	Langtids-syke 45-66 år	Antall svar
I alt	3	3	7	27	7	23	3	3	2	7	2	3	6 186
Enslig forsørger	100	0	0	0	0	0	11	0	0	4	8	5	203
Barnefamilier med lav inntekt, 1. desil	0	100	100	100	0	0	14	0	0	3	7	1	159
Barnefamilier med lav inntekt, 1. kvintil	0	40	100	100	0	0	7	0	0	3	7	3	402
Par med barn 0-17 år	0	9	24	100	0	0	2	0	0	2	3	2	1 696
Aleneboende 16-35 år	0	0	0	0	100	100	7	0	0	1	7	0	418
Alle aleneboende	0	0	0	0	29	100	4	0	8	10	4	4	1 428
Sosialhjelpsmottakere	12	12	16	17	16	32	100	2	3	9	17	6	184
Minstepensjonister som ikke bor alene	3	1	3	4	0	0	2	100	0	27	0	3	162
Aleneboende minstepensjonister	0	0	0	0	0	100	5	0	100	18	0	1	111
Uførepensjonister	2	1	3	8	1	36	4	11	5	100	3	6	403
Langtids-syk 16-44 år	11	7	17	33	21	33	21	0	0	8	100	0	150
Langtids-syk 45-66 år	7	1	6	19	0	32	7	3	1	15	0	100	162

¹ For definisjon av ulike grupper, se kapittel 2.

Kilde: EU-SILC 2009, Statistisk sentralbyrå

Tabell A3. Antall observasjoner i datagrunnlaget til tabellene¹. Inntektsstatistikk for husholdninger, 2006-2011

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Hele befolkningen	4 629 505	4 685 498	4 747 954	4 808 982	4 869 149	4 932 930
Hele befolkningen uten studenter	4 531 134	4 591 921	4 652 105	4 704 961	4 756 689	4 812 393
Barnefamilier						
Enslige forsørgere	282 401	289 553	290 458	294 455	295 021	293 429
Par med barn 0-17 år	1 907 921	1 908 405	1 918 431	1 925 174	1 936 999	1 952 179
Barn under 18 år	1 092 921	1 096 366	1 100 696	1 106 290	1 111 065	1 114 938
Trygdemottakere						
Alderspensjonister	564 179	567 815	571 464	573 135	597 938	675 141
Uførepensjonister	246 084	240 697	239 028	233 864	243 323	264 408
Tidsbegrenset uførestønad	31 109	40 956	46 929	54 487	:	:
Etterlattepensjonister (gjenlevende ektefelle)	30 505	29 529	29 347	27 152	28 138	30 152
Aleneboende minstepensjonister	68 788	64 434	79 233	79 038	80 318	81 240
Aleneboende minstepensjonister med alderspensjon	53 776	49 637	61 332	60 418	60 823	61 035
Aleneboende minstepensjonister med uførepensjon	13 227	13 103	15 287	15 854	16 787	18 541
Langtids-syke	139 717	130 940	130 091	152 539	:	:
Langtidsledige	40 415	25 087	20 608	37 052	47 720	45 456
Mottakere av arbeidsavklaringspenger	:	:	:	:	181 023	177 067
Innvandrere						
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre	421 347	466 051	516 120	559 531	606 584	658 567
Herav: med landbakgrunn fra Øst-Europa, Asia, Afrika og Latin-Amerika	301 558	337 820	378 055	413 114	451 721	495 552
Personer med flyktningsbakgrunn	138 469	173 947	190 280	201 997	211 828	221 115
Flyktninger med introduksjonsstønad					17 457	18 340
Aleneboende						
Aleneboende under 35 år	218 998	232 268	239 299	237 546	232 301	239 383
Aleneboende 35-49 år	154 578	161 702	166 918	169 860	170 355	173 313
Aleneboende 50-66 år	186 102	193 377	200 530	206 934	211 358	216 506
Aleneboende 67 år og eldre	236 872	236 442	235 652	236 650	238 759	242 250
Andre grupper						
Sosialhjelpsmottakere i alt	157 175	142 266	142 080	154 716	155 625	153 974
Herav:						
Aleneboende sosialhjelpsmottakere	50 681	47 131	46 605	50 435	50 264	49 131
Langtidsmottakere av sosialhjelp	50 342	46 355	44 360	53 339	53 532	50 667
Personer med nedsatt arbeidsevne	:	:	:	:	47 343	47 693
Mottakere av kvalifiseringsstønad	:	:	:	:	16 935	15 754

¹ For definisjon av grupper, se kapittel 2.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger

Vedlegg B: Indikatorer

Tabell B1. Andel personer i husholdninger med lavinntekt, etter kjønnermerke ved hovedinntektstaker. EU-definisjon. 2006-2011¹

Gruppe	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Utvikling siste 5 år	Utvikling siste år
Hele befolkningen uten studenter	4 531 134	4 591 921	4 652 105	4 704 961	4 756 689	4 812 393		
Andel med lavinntekt	9,8	10,0	10,2	9,5	9,4	9,6	-0,4	0,2
Enslige forsørgere	282 401	289 553	290 458	294 455	295 021	293 429		
Andel med lavinntekt	18,2	19,7	20,9	19,2	20,2	21,6	1,9	1,4
Par med barn 0-17 år	1 907 921	1 908 405	1 918 431	1 925 174	1 936 999	1 952 179		
Andel med lavinntekt	6,1	6,0	6,4	6,1	6,2	6,6	0,6	0,4
Barn under 18 år	1 092 921	1 096 366	1 100 696	1 106 290	1 111 065	1 114 938		
Andel med lavinntekt	8,9	9,1	9,6	9,1	9,2	9,7	0,6	0,5
Aleneboende under 35 år	218 998	232 268	239 299	237 546	232 301	239 383		
Andel med lavinntekt	31,2	32,3	32,8	32,5	34,2	35,2	2,9	1,0
Aleneboende 35-49 år	154 578	161 702	166 918	169 860	170 355	173 313		
Andel med lavinntekt	16,8	17,4	18,1	17,0	17,3	18,4	1,0	1,1
Aleneboende 50-66 år	186 102	193 377	200 530	206 934	211 358	216 506		
Andel med lavinntekt	15,8	16,3	16,6	14,9	14,1	14,0	-2,3	-0,1
Aleneboende 67 år og eldre	236 872	236 442	235 652	236 650	238 759	242 250		
Andel med lavinntekt	38,5	38,3	37,0	32,9	29,6	26,3	-12,0	-3,3
Innvandrere og norskfødte med innvandrereforeldre i alt	421 347	466 051	516 120	559 531	606 584	658 567		
Andel med lavinntekt	30,3	31,0	31,2	29,1	29,9	31,2	0,2	1,3
Innvandrere og norskfødte med innvandrere- foreldre med landbakgrunn fra Øst-Europa, Asia og Latin-Amerika	301 558	337 820	378 055	413 114	451 721	495 552		
Andel med lavinntekt	36,2	36,6	36,3	33,6	34,3	35,8	-0,8	1,5
Personer med flyktningbakgrunn	138 469	173 947	190 280	201 997	211 828	221 115		
Andel med lavinntekt	38,2	38,5	38,6	34,7	35,2	38,1	-0,4	2,9
Flyktninger med introduksjonsstønad Andel med lavinntekt					17 457	18 340	:	6,0
Sosialhjelpsmottakere	157 175	142 266	142 080	154 716	155 625	153 974		
Andel med lavinntekt	51,0	54,6	56,1	48,5	49,4	53,7	-0,9	4,3
Herav:								
Aleneboende sosialhjelpsmottakere	50 681	47 131	46 605	50 435	50 264	49 131		
Andel med lavinntekt	58,0	60,3	61,2	53,8	53,9	56,8	-3,5	2,9
Langtidsmottakere av sosialhjelp	50 342	46 355	44 360	53 339	53 532	50 667		
Andel med lavinntekt	62,4	66,1	66,9	58,7	57,8	64,1	-2,0	6,3
Alderspensionister	564 179	567 815	571 464	582 473	597 938	675 141		
Andel med lavinntekt	19,1	18,7	17,5	14,9	13,0	10,7	-8,0	-2,3
Aleneboende minstepensionist	68 788	64 434	79 233	79 038	80 318	81 240		
Andel med lavinntekt	76,7	80,0	75,2	67,6	64,2	60,3	-19,7	-3,9
Med alderspensjon	53 776	49 637	61 332	60 475	60 823	61 035		
Andel med lavinntekt	81,0	84,1	79,3	73,1	70,0	65,4	-18,7	-4,6
Med uførepensjon	13 227	13 103	15 287	15 918	16 787	18 541		
Andel med lavinntekt	65,1	70,9	66,7	53,9	50,2	48,5	-22,4	-1,7
Etterlattepensionister (gjenlevende ektefelle) ..	30 505	29 529	29 347	36 453	28 138	30 152		
Andel med lavinntekt	11,4	11,2	10,7	10,0	9,6	10,2	-1,0	0,6
Uførepensionister	246 084	240 697	239 028	240 913	243 323	264 408		
Andel med lavinntekt	14,5	15,5	16,1	12,9	12,3	13,0	-2,5	0,7
Mottakere av tidsbegrenset uførestønad	31 109	40 956	46 929	54 487	:	:		
Andel med lavinntekt	18,0	19,4	22,3	18,5	:	:	:	:
Langtidssyke	139 717	130 940	130 091	152 539	:	:		
Andel med lavinntekt	24,6	26,8	28,0	23,7	:	:	:	:
Langtidsledige	40 415	25 087	20 608	37 052	47 720	45 456		
Andel med lavinntekt	43,1	46,6	48,2	39,9	39,4	42,8	-3,8	3,4
Mottakere av arbeidsavklaringspenger	181 023	177 067		
Andel med lavinntekt	25,3	27,3	.	2,0
Personer med nedsatt arbeidsevne	47 343	47 693		
Andel med lavinntekt	24,3	32,1	.	7,8
Mottakere av kvalifiseringsstønad	16 935	15 754		
Andel med lavinntekt	45,4	63,6	.	18,2
Personer som mottar supplerende stønad	2 296	2 468	2 592	2 814	2 912	2 969		
Andel med lavinntekt	58,6	77,1	90,5	49,4	55,6	56,0	-21,1	0,4

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kapittel 2.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger

Tabell B2. Andel personer i husholdninger som mottar sosialhjelp, etter kjennemerke ved hovedinntektstaker. 2006-2011¹

Gruppe	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Utvikling siste 5 år	Utvikling siste år
Hele befolkningen uten studenter	5,1	4,5	4,5	4,8	4,8	4,7	0,2	-0,1
Andel med lavinntekt	19,6	18,5	18,4	18,4	18,8	19,5	1,0	0,7
Enslige forsørgere	15,0	13,5	13,7	14,7	14,8	14,7	1,2	-0,1
Andel med lavinntekt	32,7	30,6	30,9	30,8	31,2	32,3	1,7	1,1
Par med barn 0-17 år	4,1	3,5	3,5	3,7	3,8	3,8	0,3	0,0
Andel med lavinntekt	27,5	26,2	25,4	24,6	24,8	25,8	-0,4	1,0
Barn under 18 år	6,1	5,4	5,5	5,9	5,9	5,9	0,5	0,0
Andel med lavinntekt	29,6	28,3	27,9	27,7	27,9	29,3	1,0	1,4
Aleneboende under 35 år	9,9	8,5	8,1	9,1	9,2	8,8	0,3	-0,4
Andel med lavinntekt	21,0	17,9	17,3	17,9	17,5	16,9	-1,0	-0,6
Aleneboende 35-49 år	11,2	10,1	9,7	10,0	9,7	9,2	-0,9	-0,5
Andel med lavinntekt	32,8	30,3	28,5	26,1	24,7	23,5	-6,8	-1,2
Aleneboende 50-66 år	5,6	5,3	5,1	5,4	5,3	5,0	-0,3	-0,3
Andel med lavinntekt	16,6	16,8	16,1	15,0	15,5	15,4	-1,4	-0,1
Aleneboende 67 år og eldre	0,8	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5	-0,1	0,0
Andel med lavinntekt	0,9	0,8	0,7	0,5	0,5	0,6	-0,2	0,1
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i alt ..	18,5	15,7	14,3	14,5	14,2	13,6	-2,1	-0,6
Andel med lavinntekt	35,2	30,5	28,5	27,5	26,2	26,3	-4,2	0,1
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med landbakgrunn fra Øst-Europa, Asia og Latin-Amerika	24,5	20,5	18,6	18,5	18,0	17,1	-3,4	-0,9
Andel med lavinntekt	39,7	34,5	32,3	31,0	29,4	29,4	-5,1	0,0
Personer med flyktningbakgrunn	37,6	32,8	30,4	30,7	30,9	30,6	-2,2	-0,3
Andel med lavinntekt	59,2	53,4	51,1	51,0	50,2	51,0	-2,4	0,8
Flyktninger med introduksjonsstønad					74,6	72,2		-2,4
Andel med lavinntekt					76,0	74,7		-1,3
Sosialhjelpsmottakere	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	0,0	0,0
Andel med lavinntekt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	0,0	0,0
Herav:								
Aleneboende sosialhjelpsmottakere	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	0,0	0,0
Andel med lavinntekt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	0,0	0,0
Langtidsmottakere av sosialhjelp	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	0,0	0,0
Andel med lavinntekt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	0,0	0,0
Alderspensjonister	1,1	0,9	0,8	0,8	0,9	0,9	0,0	0,0
Andel med lavinntekt	1,6	1,5	1,4	1,2	1,3	1,5	0,0	0,2
Aleneboende minstepensjonist	6,5	6,4	5,2	5,4	5,2	5,3	-1,1	0,1
Andel med lavinntekt	4,1	4,6	3,8	2,7	2,8	2,9	-1,7	0,1
Med alderspensjon	1,9	1,4	1,1	1,1	1,0	1,0	-0,4	0,0
Andel med lavinntekt	1,3	1,1	0,8	0,6	0,6	0,6	-0,5	0,0
Med uførepensjon	25,5	25,2	22,2	22,0	20,6	19,2	-6,0	-1,4
Andel med lavinntekt	18,5	20,0	17,5	13,8	14,1	13,0	-7,0	-1,1
Etterlattepensjonist (gjenlevende ektefelle)	6,7	6,0	5,7	5,4	6,4	6,5	0,5	0,1
Andel med lavinntekt	14,5	15,0	13,9	12,8	13,1	15,9	0,9	2,8
Uførepensjonister	10,4	9,3	9,0	9,6	9,5	9,1	-0,2	-0,4
Andel med lavinntekt	19,0	17,3	16,9	16,1	17,0	17,3	0,0	0,3
Mottakere av tidsbegrenset uførestønad	22,8	19,9	21,0	21,2	:	:	:	:
Andel med lavinntekt	38,1	35,9	35,5	30,8	:	:	:	:
Langtidssyke	26,1	25,4	26,2	27,1	:	:	:	:
Andel med lavinntekt	47,6	47,3	48,4	47,2	:	:	:	:
Langtidsledige	37,0	37,0	38,4	33,5	31,0	33,2	-3,8	2,2
Andel med lavinntekt	51,1	51,0	52,6	47,3	43,8	47,2	-3,8	3,4
Mottakere av arbeidsavklaringspenger	23,7	23,1	:	-0,6
Andel med lavinntekt	37,1	36,8	:	-0,3
Personer med nedsatt arbeidsevne	37,0	38,4	:	1,4
Andel med lavinntekt	70,1	72,6	:	2,5
Mottakere av kvalifiseringsstønad					83,9	84,3	:	0,4
Andel med lavinntekt					86,2	85,2	:	-1,0
Personer som mottar supplerende stønad	75,2	26,1	22,6	21,6	20,0	19,3	-6,8	-0,7
Andel med lavinntekt	68,3	23,6	19,9	23,1	20,9	20,3	-3,3	-0,6

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kapittel 2.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger

Tabell B3. Andel personer i husholdninger som mottar bostøtte, etter kjennemerke ved hovedinntektstaker. 2006-2011¹

Gruppe	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Utvikling siste 5 år	Utvikling siste år
Hele befolkningen uten studenter	4,3	4,7	4,4	4,7	5,2	5,3	0,6	0,1
Andel med lavinntekt	18,2	20,7	20,2	19,8	21,8	23,2	2,5	1,4
Enslige forsørgere	18,1	20,2	18,9	19,4	20,4	20,8	0,6	0,4
Andel med lavinntekt	36,4	41,0	40,9	39,8	43,3	45,7	4,7	2,4
Par med barn 0-17 år	2,6	2,9	2,6	2,7	3,1	3,2	0,3	0,1
Andel med lavinntekt	21,7	23,5	22,2	22,3	24,4	25,9	2,4	1,5
Barn under 18 år	5,5	6,2	5,7	5,9	6,4	6,5	0,3	0,1
Andel med lavinntekt	27,5	30,9	29,8	29,6	32,3	34,3	3,4	2,0
Aleneboende under 35 år	4,3	4,6	5,1	6,9	9,0	9,7	5,1	0,7
Andel med lavinntekt	4,2	5,1	6,9	9,4	13,1	14,5	9,4	1,4
Aleneboende 35-49 år	7,9	8,5	8,5	9,7	10,9	11,3	2,9	0,4
Andel med lavinntekt	11,2	14,6	16,3	17,6	20,5	21,8	7,2	1,3
Aleneboende 50-66 år	8,5	8,8	8,5	9,1	9,7	9,9	1,1	0,2
Andel med lavinntekt	21,7	25,6	25,1	23,4	24,4	24,2	-1,4	-0,2
Aleneboende 67 år og eldre	14,4	13,9	12,1	11,7	11,1	10,5	-3,4	-0,6
Andel med lavinntekt	23,2	25,9	23,0	18,5	17,3	17,2	-8,7	-0,1
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i alt	14,9	15,0	13,3	13,6	14,5	14,3	-0,7	-0,2
Andel med lavinntekt	28,4	28,4	27,0	26,4	27,2	28,1	-0,3	0,9
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med landbakgrunn fra Øst-Europa, Asia og Latin-Amerika	19,9	19,74	17,4	17,6	18,5	18,1	-1,6	-0,4
Andel med lavinntekt	32,1	32,1	30,6	29,8	30,6	31,4	-0,7	0,8
Personer med flyktningbakgrunn	31,3	31,7	28,7	29,5	31,5	32,0	0,3	0,5
Andel med lavinntekt	49,3	49,9	48,6	49,2	51,8	53,6	3,7	1,8
Flyktninger med introduksjonsstønad					88,1	88,8		0,7
Andel med lavinntekt					89,4	89,5		0,1
Sosialhjelpsmottakere	45,2	50,2	51,8	55,3	61,4	64,2	14,0	2,8
Andel med lavinntekt	45,4	52,3	55,5	59,2	65,4	69,5	17,2	4,1
Herav:								
Aleneboende sosialhjelpsmottakere	26,1	31,6	36,8	44,4	53,0	56,6	25,0	3,6
Andel med lavinntekt	18,9	26,7	34,2	40,5	50,3	55,8	29,1	5,5
Langtidsmottakere av sosialhjelp	57,8	61,7	65,5	71,1	77,8	80,8	19,1	3,0
Andel med lavinntekt	55,1	60,3	65,5	70,7	78,1	82,1	21,8	4,0
Alderspensionister	6,6	6,4	5,5	5,2	5,0	4,4	-2,0	-0,6
Andel med lavinntekt	20,4	22,9	21,0	17,4	16,6	16,1	-6,8	-0,5
Aleneboende minstepensionist	41,6	42,9	37,9	38,1	37,5	36,6	-6,3	-0,9
Andel med lavinntekt	38,8	43,0	37,3	30,9	28,6	27,9	-15,1	-0,7
Med alderspensjon	37,6	38,3	33,3	33,1	32,0	30,4	-7,9	-1,6
Andel med lavinntekt	35,4	38,8	32,7	26,6	24,1	23,0	-15,8	-1,1
Med uførepensjon	62,0	64,6	61,1	61,6	61,9	61,5	-3,1	-0,4
Andel med lavinntekt	57,1	63,2	59,7	53,3	51,8	50,3	-12,9	-1,5
Etterlattepensionist (gjenlevende ektefelle)	6,0	6,7	6,1	4,9	6,6	6,7	0,0	0,1
Andel med lavinntekt	23,0	25,7	26,2	22,4	23,7	25,2	-0,5	1,5
Uførepensionister	17,1	18,0	17,2	17,8	18,7	18,5	0,5	-0,2
Andel med lavinntekt	30,5	35,1	32,7	31,9	33,3	32,8	-2,3	-0,5
Mottakere av tidsbegrenset uførestønad	14,1	16,2	17,3	18,5	:	:	:	:
Andel med lavinntekt	28,2	32,6	36,8	34,5	:	:	:	:
Langtidssyke	16,5	19,7	21,0	23,4	:	:	:	:
Andel med lavinntekt	27,4	34,0	38,8	42,3	:	:	:	:
Langtidsledige	19,2	23,3	25,0	22,0	23,8	27,4	4,2	3,6
Andel med lavinntekt	26,4	32,2	34,3	32,2	35,4	40,6	8,4	5,2
Mottakere av arbeidsavklaringspenger	22,0	23,2	:	1,2
Andel med lavinntekt	42,6	45,1	:	2,5
Personer med nedsatt arbeidsevne	39,3	40,8	:	1,5
Andel med lavinntekt	62,4	66,9	:	4,5
Mottakere av kvalifiseringsstønad					81,4	83,0	:	1,6
Andel med lavinntekt					80,2	82,2	:	2,0
Personer som mottar supplerende stønad	78,3	78,4	72,7	58,6	57,9	56,8	-21,6	-1,1
Andel med lavinntekt	64,9	73,2	71,0	52,6	56,1	57,4	-15,8	1,3

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kapittel 2.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger

Tabell B4. Andel personer i husholdninger som mottar både bostøtte og sosialhjelp, etter kjønnermerke ved hovedinntektstaker. 2006-2011¹

Gruppe	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Utvikling siste 5 år	Utvikling siste år
Hele befolkningen uten studenter	1,8	1,8	1,9	2,2	2,4	2,5	0,7	0,1
Andel med lavinntekt	8,6	9,3	9,8	10,5	11,8	13,0	3,7	1,2
Enslige forsørgere	8,6	8,6	8,7	9,7	10,2	10,6	2,0	0,4
Andel med lavinntekt	19,9	21,1	21,5	22,2	23,5	25,6	4,5	2,1
Par med barn 0-17 år	1,7	1,6	1,6	1,7	1,9	2,0	0,4	0,1
Andel med lavinntekt	16,8	17,1	16,2	16,2	17,1	18,2	1,1	1,1
Barn under 18 år	3,1	3,0	3,0	3,3	3,6	3,7	0,7	0,1
Andel med lavinntekt	18,5	19,3	18,8	19,3	20,3	22,1	2,8	1,8
Aleneboende under 35 år	2,0	2,1	2,6	3,7	4,9	5,0	2,9	0,1
Andel med lavinntekt	3,1	3,7	5,0	6,5	8,6	9,2	5,5	0,6
Aleneboende 35-49 år	3,2	3,5	3,8	4,7	5,2	5,3	1,8	0,1
Andel med lavinntekt	7,1	9,4	10,9	12,0	13,3	14,0	4,6	0,7
Aleneboende 50-66 år	2,2	2,3	2,4	2,8	3,0	3,0	0,7	0,0
Andel med lavinntekt	5,8	7,4	7,9	8,1	9,4	9,8	2,4	0,4
Aleneboende 67 år og eldre	0,6	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	-0,1	0,0
Andel med lavinntekt	0,6	0,6	0,5	0,3	0,3	0,4	-0,2	0,1
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i alt	10,6	9,6	8,7	9,1	9,6	9,4	-0,2	-0,2
Andel med lavinntekt	21,4	20,0	18,9	18,9	19,0	19,7	-0,3	0,7
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med landbakgrunn fra Øst-Europa, Asia og Latin-Amerika	14,5	13,0	11,6	12,0	12,5	12,2	-0,8	-0,3
Andel med lavinntekt	24,6	23,1	21,7	21,7	21,6	22,2	-0,9	0,6
Personer med flyktningbakgrunn	24,2	22,0	20,1	21,0	22,6	22,9	0,9	0,3
Andel med lavinntekt	39,6	37,6	36,0	37,4	38,6	40,5	2,9	1,9
Flyktninger med introduksjonsstønad					67,9	66,3	:	-1,6
Andel med lavinntekt					69,2	68,4	:	-0,8
Sosialhjelpsmottakere	45,2	50,2	51,8	55,3	61,4	64,2	14,0	2,8
Andel med lavinntekt	45,4	52,3	55,5	59,2	65,4	69,5	17,2	4,1
Herav:								
Aleneboende sosialhjelpsmottakere	26,1	31,6	36,8	44,4	53,0	56,6	25,0	3,6
Andel med lavinntekt	18,9	26,7	34,2	40,5	50,3	55,8	29,1	5,5
Langtidsmottakere av sosialhjelp	57,8	61,7	65,5	71,1	77,8	80,8	19,1	3,0
Andel med lavinntekt	55,1	60,3	65,5	70,7	78,1	82,1	21,8	4,0
Alderspensjonister	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,0	0,0
Andel med lavinntekt	0,9	0,8	0,8	0,6	0,6	0,8	0,0	0,2
Aleneboende minstepensjonist	5,1	5,1	4,2	4,3	4,3	4,4	-0,7	0,1
Andel med lavinntekt	2,8	3,5	2,9	1,9	2,0	2,1	-1,4	0,1
Med alderspensjon	1,6	1,2	0,9	0,9	0,9	0,9	-0,3	0,0
Andel med lavinntekt	0,9	0,9	0,7	0,4	0,4	0,4	-0,5	0,0
Med uførepensjon	19,4	20,1	18,0	17,7	17,0	16,3	-3,8	-0,7
Andel med lavinntekt	12,0	15,1	13,4	9,6	10,0	9,5	-5,6	-0,5
Etterlattepensjonist (gjenlevende ektefelle)	2,2	2,4	2,3	2,1	2,8	2,8	0,4	0,0
Andel med lavinntekt	8,4	9,7	9,0	8,8	9,1	10,9	1,2	1,8
Uførepensjonister	4,6	4,5	4,3	4,7	4,9	4,9	0,4	0,0
Andel med lavinntekt	9,1	9,9	9,4	9,1	10,3	10,6	0,7	0,3
Mottakere av tidsbegrenset uførestønad	8,8	8,9	10,0	10,2	:	:	:	:
Andel med lavinntekt	15,7	18,2	20,5	17,9	:	:	:	:
Langtidssyke	10,2	11,6	13,1	15,1	:	:	:	:
Andel med lavinntekt	19,6	23,5	27,4	29,3	:	:	:	:
Langtidsledige	14,5	17,0	19,1	16,9	17,7	20,8	3,8	3,1
Andel med lavinntekt	21,5	25,2	27,8	25,9	27,1	32,0	6,8	4,9
Mottakere av arbeidsavklaringspenger	13,5	13,8	:	0,3
Andel med lavinntekt	24,1	25,2	:	1,1
Personer med nedsatt arbeidsevne	27,0	28,9	:	1,9
Andel med lavinntekt	52,3	57,1	:	4,8
Mottakere av kvalifiseringsstønad					70,7	72,5		1,8
Andel med lavinntekt					71,1	72,2		1,1
Personer som mottar supplerende stønad	64,0	23,3	19,7	16,3	15,6	15,5	-7,8	-0,1
Andel med lavinntekt	50,6	20,6	17,0	15,8	16,0	16,5	-4,1	0,5

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kapittel 2.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger

Tabell B5. Økonomiske vansker etter ulike grupper av husholdninger. 2009-2012, prosent.

	2009	2010	2011	2012	Utvikling siste 4 år	Utvikling siste år
Alle						
Andel med 2 eller flere betalingsproblemer	4	3	4	3	-1	-1
Andel som ikke har noen betalingsproblemer	90	91	90	92	2	2
Svært vanskelig å få endene til å møtes	3	2	3	3	0	0
Vanskelig å få endene til å møtes	4	4	5	5	1	0
Enslige forsørgere						
Andel med 2 eller flere betalingsproblemer	13	10	12	9	-4	-4
Andel som ikke har noen betalingsproblemer	71	75	70	78	7	8
Svært vanskelig å få endene til å møtes	12	6	10	10	-2	0
Vanskelig å få endene til å møtes	12	9	14	12	0	-2
Barnefamilier med lav inntekt, 1. desil						
Andel med 2 eller flere betalingsproblemer	7	13	22	11	4	-10
Andel som ikke har noen betalingsproblemer	79	75	64	80	1	16
Svært vanskelig å få endene til å møtes	4	10	14	8	4	-6
Vanskelig å få endene til å møtes	11	7	12	14	3	2
Barnefamilier med lav inntekt, 1. kvintil						
Andel med 2 eller flere betalingsproblemer	8	10	13	7	-1	-6
Andel som ikke har noen betalingsproblemer	79	80	75	85	6	10
Svært vanskelig å få endene til å møtes	4	5	9	4	0	-5
Vanskelig å få endene til å møtes	8	6	9	9	1	0
Alle par med barn 0-17 år						
Andel med 2 eller flere betalingsproblemer	3	4	4	3	0	-1
Andel som ikke har noen betalingsproblemer	91	91	90	93	2	3
Svært vanskelig å få endene til å møtes	1	2	2	1	0	-1
Vanskelig å få endene til å møtes	3	3	4	3	0	-1
Langtidssyke 16-44 år						
Andel med 2 eller flere betalingsproblemer	21	10	18	13	-8	-5
Andel som ikke har noen betalingsproblemer	64	71	65	70	6	5
Svært vanskelig å få endene til å møtes	16	11	20	15	-1	-5
Vanskelig å få endene til å møtes	17	17	15	11	-6	-4
Langtidssyke 45-66 år						
Andel med 2 eller flere betalingsproblemer	10	10	5	4	-6	-1
Andel som ikke har noen betalingsproblemer	83	84	81	88	5	7
Svært vanskelig å få endene til å møtes	9	4	8	8	-1	0
Vanskelig å få endene til å møtes	12	13	17	10	-2	-7
Langtidssyke 16-66 år						
Andel med 2 eller flere betalingsproblemer	15	10	14	9	-6	-5
Andel som ikke har noen betalingsproblemer	72	77	71	79	7	8
Svært vanskelig å få endene til å møtes	13	8	14	12	-1	-2
Vanskelig å få endene til å møtes	15	15	15	10	-5	-5
Uførepensjonister						
Andel med 2 eller flere betalingsproblemer	5	5	4	3	-2	-1
Andel som ikke har noen betalingsproblemer	87	87	86	89	2	3
Svært vanskelig å få endene til å møtes	6	3	5	4	-2	-1
Vanskelig å få endene til å møtes	7	12	10	8	1	-2
Sosialhjelpsmottakere						
Andel med 2 eller flere betalingsproblemer	28	21	23	14	-14	-9
Andel som ikke har noen betalingsproblemer	50	50	52	63	13	11
Svært vanskelig å få endene til å møtes	30	17	25	17	-13	-8
Vanskelig å få endene til å møtes	21	18	20	19	-2	-1
Aleneboende minstepensjonister						
Andel med 2 eller flere betalingsproblemer	2	2	3	2	0	-1
Andel som ikke har noen betalingsproblemer	94	97	88	95	1	7
Svært vanskelig å få endene til å møtes	5	3	1	3	-2	2
Vanskelig å få endene til å møtes	8	14	13	10	2	-3
Andre minstepensjonister						
Andel med 2 eller flere betalingsproblemer	3	4	2	4	1	2
Andel som ikke har noen betalingsproblemer	95	95	95	94	-1	-1
Svært vanskelig å få endene til å møtes	2	4	1	2	0	1
Vanskelig å få endene til å møtes	4	2	4	4	0	0
Aleneboende under 35 år						
Andel med 2 eller flere betalingsproblemer	11	5	7	5	-6	-2
Andel som ikke har noen betalingsproblemer	81	83	83	85	4	2
Svært vanskelig å få endene til å møtes	8	5	5	7	-1	2
Vanskelig å få endene til å møtes	7	9	8	8	1	0

	2009	2010	2011	2012	Utvikling siste 4 år	Utvikling siste år
Alle aleneboende						
Andel med 2 eller flere betalingsproblemer	6	3	4	3	-3	-1
Andel som ikke har noen betalingsproblemer	88	90	88	90	2	2
Svært vanskelig å få endene til å møtes	5	3	4	4	-1	0
Vanskelig å få endene til å møtes	6	7	7	6	0	-1
Vedvarende lavinntekt, 18-44 år						
Andel med 2 eller flere betalingsproblemer	8	13	:	8	0	:
Andel som ikke har noen betalingsproblemer	72	77	:	79	7	:
Svært vanskelig å få endene til å møtes	9	12	:	10	1	:
Vanskelig å få endene til å møtes	13	10	:	12	-1	:
Vedvarende lavinntekt, over 44 år						
Andel med 2 eller flere betalingsproblemer	2	3	:	4	2	:
Andel som ikke har noen betalingsproblemer	96	94	:	89	-7	:
Svært vanskelig å få endene til å møtes	1	4	:	6	5	:
Vanskelig å få endene til å møtes	6	7	:	5	-1	:
Vedvarende lavinntekt, 18 år og over						
Andel med 2 eller flere betalingsproblemer	5	8	:	6	1	:
Andel som ikke har noen betalingsproblemer	83	86	:	83	0	:
Svært vanskelig å få endene til å møtes	5	8	:	9	4	:
Vanskelig å få endene til å møtes	10	8	:	9	-1	:

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell B6. Ikke råd til ulike goder etter ulike grupper av husholdninger. 2009-2012, prosent

	2009	2010	2011	2012	Utvikling siste 4 år	Utvikling siste år
Alle						
Disponerer ikke PC pga. økonomi	2	1	1	1	-1	0
Disponerer ikke privatbil pga. økonomi	7	6	7	6	-1	-1
Ikke råd til en ukes ferie	8	8	9	7	-1	-2
Ikke råd til å spise kjøtt eller fisk annen hver dag	3	3	3	3	0	0
Ikke råd til å holde boligen varm	1	1	2	1	0	-1
Andel som ikke har råd til minst to av godene	2	3	3	3	1	0
Enslige forsørgere						
Disponerer ikke PC pga. økonomi	2	1	2	3	1	1
Disponerer ikke privatbil pga. økonomi	13	14	14	12	-1	-2
Ikke råd til en ukes ferie	24	21	20	21	-3	1
Ikke råd til å spise kjøtt eller fisk annen hver dag	4	8	9	7	3	-2
Ikke råd til å holde boligen varm	4	2	5	2	-2	-3
Andel som ikke har råd til minst to av godene	5	8	7	5	0	-2
Barnefamilier med lav inntekt, 1. desil						
Disponerer ikke PC pga. økonomi	1	3	0	1	0	1
Disponerer ikke privatbil pga. økonomi	7	4	10	6	-1	-4
Ikke råd til en ukes ferie	20	19	23	20	0	-3
Ikke råd til å spise kjøtt eller fisk annen hver dag	3	5	9	7	4	-2
Ikke råd til å holde boligen varm	1	1	4	2	1	-2
Andel som ikke har råd til minst to av godene	4	5	8	5	1	-3
Barnefamilier med lav inntekt, 1. kvintil						
Disponerer ikke PC pga. økonomi	0	1	0	1	1	1
Disponerer ikke privatbil pga. økonomi	6	3	6	3	-3	-3
Ikke råd til en ukes ferie	15	13	14	13	-2	-1
Ikke råd til å spise kjøtt eller fisk annen hver dag	3	4	5	3	0	-2
Ikke råd til å holde boligen varm	1	1	2	2	1	0
Andel som ikke har råd til minst to av godene	3	3	4	3	0	-1
Alle par med barn 0-17 år						
Disponerer ikke PC pga. økonomi	0	0	0	0	0	0
Disponerer ikke privatbil pga. økonomi	1	1	1	1	0	0
Ikke råd til en ukes ferie	5	4	4	4	-1	0
Ikke råd til å spise kjøtt eller fisk annen hver dag	1	1	2	1	0	-1
Ikke råd til å holde boligen varm	0	0	1	1	1	0
Andel som ikke har råd til minst to av godene	1	1	1	1	0	0
Langtidssyke 16-44 år¹						
Disponerer ikke PC pga. økonomi	3	2	3	2	-1	-1
Disponerer ikke privatbil pga. økonomi	21	22	20	14	-7	-6
Ikke råd til en ukes ferie	32	33	42	35	3	-7
Ikke råd til å spise kjøtt eller fisk annen hver dag	14	16	16	18	4	2
Ikke råd til å holde boligen varm	6	3	7	3	-3	-4
Andel som ikke har råd til minst to av godene	13	16	15	16	3	1
Langtidssyke 45-66 år¹						
Disponerer ikke PC pga. økonomi	2	6	4	2	0	-2
Disponerer ikke privatbil pga. økonomi	5	12	10	10	5	0
Ikke råd til en ukes ferie	20	19	28	22	2	-6
Ikke råd til å spise kjøtt eller fisk annen hver dag	5	9	12	6	1	-6
Ikke råd til å holde boligen varm	3	4	5	1	-2	-4
Andel som ikke har råd til minst to av godene	7	9	12	4	-3	-8
Langtidssyke 16-66 år¹						
Disponerer ikke PC pga. økonomi	2	4	3	5	3	2
Disponerer ikke privatbil pga. økonomi	15	18	15	12	-3	-3
Ikke råd til en ukes ferie	27	27	36	29	2	-7
Ikke råd til å spise kjøtt eller fisk annen hver dag	10	14	15	13	3	-2
Ikke råd til å holde boligen varm	5	3	7	2	-3	-5
Andel som ikke har råd til minst to av godene	11	13	14	10	-1	-4
Uførepensjonister						
Disponerer ikke PC pga. økonomi	4	5	3	3	-1	0
Disponerer ikke privatbil pga. økonomi	8	11	8	9	1	1
Ikke råd til en ukes ferie	15	20	19	12	-3	-7
Ikke råd til å spise kjøtt eller fisk annen hver dag	7	7	4	4	-3	0
Ikke råd til å holde boligen varm	2	2	4	1	-1	-3
Andel som ikke har råd til minst to av godene	7	7	4	4	-3	0
Sosialhjelpsmottakere						
Disponerer ikke PC pga. økonomi	11	6	7	11	0	4
Disponerer ikke privatbil pga. økonomi	34	27	38	25	-9	-13
Ikke råd til en ukes ferie	52	45	50	43	-9	-7
Ikke råd til å spise kjøtt eller fisk annen hver dag	26	20	24	21	-5	-3
Ikke råd til å holde boligen varm	7	7	10	6	-1	-4
Andel som ikke har råd til minst to av godene	24	21	22	20	-4	-2
Aleneboende minstepensjonister						
Disponerer ikke PC pga. økonomi	5	5	6	8	3	2
Disponerer ikke privatbil pga. økonomi	7	10	9	9	2	0

	2009	2010	2011	2012	Utvikling siste 4 år	Utvikling siste år
Ikke råd til en ukes ferie	14	22	23	12	-2	-11
Ikke råd til å spise kjøtt eller fisk annen hver dag	5	8	2	5	0	3
Ikke råd til å holde boligen varm	0	4	3	2	2	-1
Andel som ikke har råd til minst to av godene	3	6	2	3	0	1
Andre minstepensjonister						
Disponerer ikke PC pga. økonomi	5	0	1	1	-4	0
Disponerer ikke privatbil pga. økonomi	3	3	2	2	-1	0
Ikke råd til en ukes ferie	7	7	7	7	0	0
Ikke råd til å spise kjøtt eller fisk annen hver dag	2	2	3	3	1	0
Ikke råd til å holde boligen varm	2	2	4	1	-1	-3
Andel som ikke har råd til minst to av godene	2	4	3	2	0	-1
Aleneboende under 35 år						
Disponerer ikke PC pga. økonomi	2	1	1	2	0	1
Disponerer ikke privatbil pga. økonomi	24	20	22	22	-2	0
Ikke råd til en ukes ferie	13	14	17	16	3	-1
Ikke råd til å spise kjøtt eller fisk annen hver dag	8	9	10	8	0	-2
Ikke råd til å holde boligen varm	3	1	3	1	-2	-2
Andel som ikke har råd til minst to av godene	6	7	8	7	1	-1
Alle aleneboende						
Disponerer ikke PC pga. økonomi	3	3	2	2	-1	0
Disponerer ikke privatbil pga. økonomi	12	11	12	11	-1	-1
Ikke råd til en ukes ferie	11	12	13	11	0	-2
Ikke råd til å spise kjøtt eller fisk annen hver dag	5	5	5	5	0	0
Ikke råd til å holde boligen varm	1	1	3	2	1	-1
Andel som ikke har råd til minst to av godene	4	5	5	4	0	-1
Vedvarende lavinntekt, 18-44 år						
Disponerer ikke PC pga. økonomi	2	2	:	3	1	:
Disponerer ikke privatbil pga. økonomi	34	35	:	27	-7	:
Ikke råd til en ukes ferie	21	21	:	22	1	:
Ikke råd til å spise kjøtt eller fisk annen hver dag	8	13	:	10	2	:
Ikke råd til å holde boligen varm	1	2	:	2	1	:
Andel som ikke har råd til minst to av godene	7	10	:	7	0	:
Vedvarende lavinntekt, over 44 år						
Disponerer ikke PC pga. økonomi	4	4	:	3	-1	:
Disponerer ikke privatbil pga. økonomi	4	12	:	8	4	:
Ikke råd til en ukes ferie	13	14	:	8	-5	:
Ikke råd til å spise kjøtt eller fisk annen hver dag	0	1	:	3	3	:
Ikke råd til å holde boligen varm	2	2	:	0	-2	:
Andel som ikke har råd til minst to av godene	2	2	:	3	1	:
Vedvarende lavinntekt 18 år og over						
Disponerer ikke PC pga. økonomi	3	3	:	3	0	:
Disponerer ikke privatbil pga. økonomi	20	22	:	20	0	:
Ikke råd til en ukes ferie	17	17	:	16	-1	:
Ikke råd til å spise kjøtt eller fisk annen hver dag	5	7	:	7	2	:
Ikke råd til å holde boligen varm	1	2	:	1	0	:
Andel som ikke har råd til minst to av godene	4	3	:	6	2	:

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell B7. Yrkesaktivitet for ulike grupper av husholdninger. 2009-2012, prosent

	2009	2010	2011	2012	Utvikling siste 4 år	Utvikling siste år
Alle 16-66 år						
Ingen helårsyrkesaktive i husholdningen	19	20	21	21	2	0
12 måneder eller mer med heltids yrkesaktivitet i husholdningen	74	73	71	72	-2	1
Gjennomsnittlig antall måneder heltids yrkesaktivitet	12,9	12,7	12,0	12,3	-1	0
Heltids studenter i husholdningen	15	15	16	17	2	1
Heltids pensjonister i husholdningen	14	15	14	14	0	0
Enslige forsørgere						
Ingen helårsyrkesaktive i husholdningen	23	25	24	23	0	-1
12 måneder eller mer med heltids yrkesaktivitet i husholdningen	64	62	60	66	2	6
Gjennomsnittlig antall måneder heltids yrkesaktivitet	8,4	8,1	7,7	8,3	0	1
Heltids studenter i husholdningen	14	18	17	19	5	2
Heltids pensjonister i husholdningen	6	5	7	5	-1	-2
Barnefamilier med lav inntekt, 1. desil						
Ingen helårsyrkesaktive i husholdningen	16	18	25	18	2	-7
12 måneder eller mer med heltids yrkesaktivitet i husholdningen	79	78	72	71	-8	-1
Gjennomsnittlig antall måneder heltids yrkesaktivitet	12,7	12,5	11,6	11,8	-1	0
Heltids studenter i husholdningen	32	28	23	22	-10	-1
Heltids pensjonister i husholdningen	12	8	3	10	-2	7
Barnefamilier med lav inntekt, 1. kvintil						
Ingen helårsyrkesaktive i husholdningen	13	13	15	13	0	-2
12 måneder eller mer med heltids yrkesaktivitet i husholdningen	83	83	80	79	-4	-1
Gjennomsnittlig antall måneder heltids yrkesaktivitet	13,6	13,5	12,9	14,0	0	1
Heltids studenter i husholdningen	29	25	22	21	-8	-1
Heltids pensjonister i husholdningen	11	8	6	9	-2	3
Alle par med barn 0-17 år						
Ingen helårsyrkesaktive i husholdningen	4	4	4	4	0	0
12 måneder eller mer med heltids yrkesaktivitet i husholdningen	94	94	94	93	-1	-1
Gjennomsnittlig antall måneder heltids yrkesaktivitet	18,5	18,5	18,1	18,3	0	0
Heltids studenter i husholdningen	22	22	16	19	-3	3
Heltids pensjonister i husholdningen	5	4	5	4	-1	-1
Langtidssyke 16-44 år						
Ingen helårsyrkesaktive i husholdningen	55	54	59	53	-2	-6
12 måneder eller mer med heltids yrkesaktivitet i husholdningen	37	32	29	39	2	10
Gjennomsnittlig antall måneder heltids yrkesaktivitet	5,8	5,2	4,3	6,0	0	2
Heltids studenter i husholdningen	27	18	19	17	-10	-2
Heltids pensjonister i husholdningen	12	12	19	19	7	0
Langtidssyke 45-66 år						
Ingen helårsyrkesaktive i husholdningen	37	41	41	53	16	12
12 måneder eller mer med heltids yrkesaktivitet i husholdningen	51	49	43	34	-17	-9
Gjennomsnittlig antall måneder heltids yrkesaktivitet	7,8	7,6	6,5	5,2	-3	-1
Heltids studenter i husholdningen	11	12	13	8	-3	-5
Heltids pensjonister i husholdningen	33	29	38	46	13	8
Langtidssyke 16-66 år						
Ingen helårsyrkesaktive i husholdningen	47	49	51	53	6	2
12 måneder eller mer med heltids yrkesaktivitet i husholdningen	42	38	35	37	-5	2
Gjennomsnittlig antall måneder heltids yrkesaktivitet	8,2	6,1	5,3	5,7	-3	0
Heltids studenter i husholdningen	21	16	16	13	-8	-3
Heltids pensjonister i husholdningen	21	19	27	31	10	4
Uførepensjonister						
Ingen helårsyrkesaktive i husholdningen	58	65	53	60	2	7
12 måneder eller mer med heltids yrkesaktivitet i husholdningen	26	21	24	23	-3	-1
Gjennomsnittlig antall måneder heltids yrkesaktivitet	3,8	3,0	3,3	3,3	-1	0
Heltids studenter i husholdningen	4	4	4	4	0	0
Heltids pensjonister i husholdningen	73	78	70	74	1	4
Sosialhjelpsmottakere						
Ingen helårsyrkesaktive i husholdningen	61	61	60	62	1	2
12 måneder eller mer med heltids yrkesaktivitet i husholdningen	31	26	25	26	-5	1
Gjennomsnittlig antall måneder heltids yrkesaktivitet	5,5	5,3	4,2	4,5	-1	0
Heltids studenter i husholdningen	19	13	16	22	3	6
Heltids pensjonister i husholdningen	19	16	16	18	-1	2
Aleneboende under 35 år						
Ingen helårsyrkesaktive i husholdningen	42	41	47	46	4	-1
12 måneder eller mer med heltids yrkesaktivitet i husholdningen	50	51	44	47	-3	3
Gjennomsnittlig antall måneder heltids yrkesaktivitet	6,7	6,7	6,0	6,4	0	0
Heltids studenter i husholdningen	22	20	26	26	4	0
Heltids pensjonister i husholdningen	3	4	1	1	-2	0
Alle aleneboende 16-66 år						
Ingen helårsyrkesaktive i husholdningen	35	36	37	37	2	0
12 måneder eller mer med heltids yrkesaktivitet i husholdningen	56	55	52	54	-2	2
Gjennomsnittlig antall måneder heltids yrkesaktivitet	7,2	7,0	6,6	7,0	0	0
Heltids studenter i husholdningen	10	8	11	11	1	0
Heltids pensjonister i husholdningen	12	15	13	13	1	0

	2009	2010	2011	2012	Utvikling siste 4 år	Utvikling siste år
Vedvarende lanvinntekt, 18-44 år						
Ingen helårsyrkesaktive i husholdningen	52	59	:	63	11	:
12 måneder eller mer med heltids yrkesaktivitet i husholdningen	35	32	:	31	-4	:
Gjennomsnittlig antall måneder heltids yrkesaktivitet	6,1	5,0	:	5,0	-1	:
Heltids studenter i husholdningen	32	43	:	41	9	:
Heltids pensjonister i husholdningen	7	7	:	3	-4	:
Vedvarende lanvinntekt, 45-66 år						
Ingen helårsyrkesaktive i husholdningen	51	69	:	58	7	:
12 måneder eller mer med heltids yrkesaktivitet i husholdningen	40	29	:	39	-1	:
Gjennomsnittlig antall måneder heltids yrkesaktivitet	5,6	4,5	:	6,0	0	:
Heltids studenter i husholdningen	7	11	:	3	-4	:
Heltids pensjonister i husholdningen	38	42	:	49	11	:
Vedvarende lanvinntekt, 18-66 år						
Ingen helårsyrkesaktive i husholdningen	52	61	:	62	10	:
12 måneder eller mer med heltids yrkesaktivitet i husholdningen	36	31	:	32	-4	:
Gjennomsnittlig antall måneder heltids yrkesaktivitet	5,9	4,9	:	5,1	-1	:
Heltids studenter i husholdningen	27	36	:	35	8	:
Heltids pensjonister i husholdningen	13	15	:	10	-3	:

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell B8. Andel personer i husholdninger uten noen yrkestilknyttede, etter kjennemerke ved hovedinntektstaker. 2006-2011¹

Gruppe	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Utvikling siste 5 år	Utvikling siste år
Hele befolkningen uten studenter	21,8	21,4	21,2	21,7	22,0	22,5	0,7	0,5
Andel med lavinntekt	66,4	65,4	63,6	64,3	64,3	64,0	-2,4	-0,3
Enslige forsørgere	30,5	28,7	27,5	28,3	28,9	29,9	-0,6	1,0
Andel med lavinntekt	72,3	70,5	68,2	67,8	68,3	69,8	-2,5	1,5
Par med barn 0-17 år	3,7	3,3	3,1	3,3	3,4	3,7	0,0	0,3
Andel med lavinntekt	37,1	35,3	32,4	33,7	33,8	35,7	-1,4	1,9
Barn under 18 år	8,4	7,9	7,5	7,8	7,9	8,2	-0,2	0,3
Andel med lavinntekt	49,7	48,9	46,3	47,0	47,4	48,4	-1,3	1,0
Aleneboende under 35 år	24,1	23,2	24,1	27,1	29,6	30,3	6,2	0,7
Andel med lavinntekt	59,6	57,3	59,9	66,4	69,4	69,7	10,1	0,3
Aleneboende 35-49 år	28,8	28,2	27,7	28,8	29,6	30,5	1,7	0,9
Andel med lavinntekt	77,8	77,9	77,2	79,1	79,3	79,8	2,0	0,5
Aleneboende 50-66 år	45,0	44,3	43,9	43,9	44,3	44,4	-0,6	0,1
Andel med lavinntekt	86,2	86,6	86,7	85,6	85,6	86,0	-0,2	0,4
Aleneboende 67 år og eldre	98,9	98,7	98,6	98,4	98,1	97,9	-1,0	-0,2
Andel med lavinntekt	99,9	99,9	99,9	99,9	99,9	99,8	-0,1	-0,1
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i alt	29,2	27,2	25,7	26,5	26,6	27,3	-1,9	0,7
Andel med lavinntekt	66,8	64,2	61,6	64,1	63,4	64,1	-2,7	0,7
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med landbakgrunn fra Øst-Europa, Asia og Latin-Amerika	32,8	30,2	28,0	28,9	28,9	29,9	-2,9	1,0
Andel med lavinntekt	67,2	64,5	61,8	63,9	63,1	64,1	-3,1	1,0
Personer med flyktningbakgrunn	37,6	34,6	32,4	34,4	34,4	37,3	-0,3	2,9
Andel med lavinntekt	71,3	68,8	66,2	69,3	68,7	71,6	0,3	2,9
Flyktninger med introduksjonsstønad					85,6	88,3	:	2,7
Andel med lavinntekt					95,6	96,7	:	1,1
Sosialhjelpsmottakere	71,5	70,4	69,5	71,4	69,9	73,9	2,4	4,0
Andel med lavinntekt	85,1	83,7	82,4	84,0	83,1	85,4	0,3	2,3
Herav:								
Aleneboende sosialhjelpsmottakere ..	82,5	82,2	82,6	84,0	83,4	85,3	2,8	1,9
Andel med lavinntekt	92,4	92,1	92,3	93,6	93,5	94,3	1,9	0,8
Langtidsmottakere av sosialhjelp	86,8	85,8	85,7	86,9	83,2	88,2	1,4	5,0
Andel med lavinntekt	93,6	92,7	92,0	93,0	90,7	93,3	-0,3	2,6
							0,0	
Alderspensjonister	93,3	92,9	92,5	91,9	91,1	84,0	-9,3	-7,1
Andel med lavinntekt	99,5	99,4	99,2	99,2	99,2	98,6	-0,9	-0,6
Aleneboende minstepensjonist	98,0	97,9	97,3	97,2	97,1	97,0	-1,0	-0,1
Andel med lavinntekt	99,9	99,9	99,9	99,9	99,9	99,9	0,0	0,0
Med alderspensjon	99,7	99,6	99,5	99,5	99,4	99,1	-0,6	-0,3
Andel med lavinntekt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	99,9	-0,1	-0,1
Med uførepensjon	97,0	97,0	96,4	96,6	96,5	96,7	-0,3	0,2
Andel med lavinntekt	99,7	99,7	99,7	99,9	99,8	99,9	0,2	0,1
Etterlattepensjonist (gjenlevende ektefelle) .	32,9	31,9	30,6	24,3	30,8	33,1	0,2	2,3
Andel med lavinntekt	86,8	86,9	88,3	86,7	86,3	86,0	-0,8	-0,3
							0,0	
Uførepensjonister	73,0	72,9	73,6	74,1	75,0	76,4	3,4	1,4
Andel med lavinntekt	95,2	95,1	94,7	95,1	95,1	95,1	-0,1	0,0
Mottakere av tidsbegrenset uførestønad	60,2	59,9	60,9	62,5	:	:	:	:
Andel med lavinntekt	92,3	92,7	91,6	90,7	:	:	:	:
Langtidssyke	57,0	57,1	56,3	54,8	:	:	:	:
Andel med lavinntekt	86,4	87,4	86,0	86,1	:	:	:	:
Langtidsledige	35,5	38,4	40,0	31,8	27,7	31,4	-4,1	3,7
Andel med lavinntekt	59,0	60,4	60,7	53,9	49,6	54,7	-4,3	5,1
							0,0	
Mottakere av arbeidsavklaringspenger	60,5	62,1	:	1,6
Andel med lavinntekt	91,0	91,9	:	0,9
							0,0	
Personer med nedsatt arbeidsevne	51,0	64,3	:	13,3
Andel med lavinntekt	71,0	87,9	:	16,9
Mottakere av kvalifiseringsstønad					50,8	85,5		34,7
Andel med lavinntekt					64,8	93,5		28,7
							0,0	
Personer som mottar supplerende stønad ..	97,9	98,5	98,8	98,7	98,3	98,5	0,6	0,2
Andel med lavinntekt	99,0	99,6	99,6	99,6	99,4	99,5	0,5	0,1

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kapittel 2.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger

Tabell B9. Andel personer i husholdninger der yrkesinntekt er største inntekt, etter kjennemerke ved hovedinntektstaker. 2006-2011¹

Gruppe	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Utvikling siste 5 år	Utvikling siste år
Hele befolkningen uten studenter	75,1	75,7	76,2	75,6	74,9	74,8	-0,9	-0,1
Andel med lavinntekt	37,4	39,6	42,0	41,7	41,7	43,2	3,6	1,5
Enslige forsørgere	65,6	68,1	70,1	69,1	68,1	68,0	-0,1	-0,1
Andel med lavinntekt	29,1	31,4	34,9	35,2	34,0	33,7	2,3	-0,3
Par med barn 0-17 år	93,5	94,0	94,5	94,1	93,7	93,8	-0,2	0,1
Andel med lavinntekt	58,5	61,2	64,7	63,1	61,5	61,2	0,0	-0,3
Barn under 18 år	88,2	89,0	89,8	89,2	88,7	88,9	-0,1	0,2
Andel med lavinntekt	47,0	48,7	52,1	51,1	49,4	49,7	1,0	0,3
Aleneboende under 35 år	82,9	84,5	84,5	81,3	79,3	79,6	-4,9	0,3
Andel med lavinntekt	64,1	67,5	66,8	61,2	59,0	59,4	-8,1	0,4
Aleneboende 35-49 år	72,3	73,5	74,4	72,6	71,3	71,6	-1,9	0,3
Andel med lavinntekt	34,5	36,4	37,6	36,1	36,0	37,3	0,9	1,3
Aleneboende 50-66 år	55,3	55,8	56,6	56,5	55,9	56,0	0,2	0,1
Andel med lavinntekt	20,8	20,4	20,8	22,9	22,7	23,0	2,6	0,3
Aleneboende 67 år og eldre	1,1	1,2	1,4	1,5	1,8	2,0	0,8	0,2
Andel med lavinntekt	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i alt	69,4	72,9	75,3	73,5	72,8	73,7	0,8	0,9
Andel med lavinntekt	40,7	46,4	49,7	47,5	48,1	48,8	2,4	0,7
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med landbakgrunn fra Øst-Europa, Asia og Latin- Amerika	65,0	69,6	72,6	70,3	69,6	70,8	1,2	1,2
Andel med lavinntekt	38,5	44,5	47,8	45,5	46,1	47,1	2,6	1,0
Personer med flyktningbakgrunn	57,1	61,3	64,4	60,8	58,3	58,0	-3,3	-0,3
Andel med lavinntekt	26,2	30,7	34,0	30,3	27,7	27,1	-3,6	-0,6
Flyktinger med introduksjonsstønad					8,7	8,5		-0,2
Andel med lavinntekt					2,6	2,3		-0,3
Sosialhjelpsmottakere	23,3	24,7	26,0	22,5	21,0	20,9	-3,8	-0,1
Andel med lavinntekt	15,5	16,6	18,1	15,9	14,5	14,3	-2,3	-0,2
Herav:								
Aleneboende sosialhjelpsmottakere	23,0	23,7	23,5	19,7	18,6	19,0	-4,7	0,4
Andel med lavinntekt	18,0	18,3	18,1	15,6	14,9	14,7	-3,6	-0,2
Langtidsmottakere av sosialhjelp	7,9	8,3	8,4	7,2	6,7	6,2	-2,1	-0,5
Andel med lavinntekt	4,3	4,9	5,2	4,3	3,9	3,8	-1,1	-0,1
Alderspensjonister	2,9	3,1	3,7	4,1	4,6	10,9	7,8	6,3
Andel med lavinntekt	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,8	0,6	0,5
Aleneboende minstepensjonist	2,1	2,2	2,8	3,0	3,1	3,2	1,0	0,1
Andel med lavinntekt	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,1	0,1
Med alderspensjon	0,4	0,4	0,5	0,5	0,6	0,9	0,5	0,3
Andel med lavinntekt	0,1	0,1	-	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0
Med uførepensjon	3,7	3,6	4,3	4,2	4,3	4,2	0,6	-0,1
Andel med lavinntekt	1,0	0,9	0,9	0,7	0,7	0,7	-0,2	0,0
Etterlattepensjonist (gjenlevende ektefelle)	57,4	57,8	60,7	68,0	60,0	58,5	0,7	-1,5
Andel med lavinntekt	10,0	10,7	10,0	12,0	11,2	12,2	1,5	1,0
Uførepensjonister	14,4	14,5	14,7	14,5	13,7	12,9	-1,6	-0,8
Andel med lavinntekt	2,6	2,6	3,0	2,7	2,7	2,7	0,1	0,0
Mottakere av tidsbegrenset uførestønad	22,0	22,7	22,8	20,1	:	:	:	:
Andel med lavinntekt	3,4	3,3	4,3	4,3	:	:	:	:
Langtidssyke	30,8	31,5	33,6	34,5	:	:	:	:
Andel med lavinntekt	11,0	10,8	12,6	11,0	:	:	:	:
Langtidsledige	34,0	33,1	30,6	29,1	30,0	31,8	-1,3	1,8
Andel med lavinntekt	17,5	17,6	17,4	12,7	14,2	16,5	-1,1	2,3
Mottakere av arbeidsavklaringspenger	26,9	26,3	:	-0,6
Andel med lavinntekt	6,3	5,9	:	-0,4
Personer med nedsatt arbeidsevne	32,1	28,8	:	-3,3
Andel med lavinntekt	13,3	10,6	:	-2,7
Mottakere av kvalifiseringsstønad	6,4	8,6	:	2,2
Andel med lavinntekt	3,6	3,5	:	-0,1
Personer som mottar supplerende stønad	0,5	0,2	0,5	0,8	0,5	0,8	0,6	0,3
Andel med lavinntekt	0,4	0,1	0,1	0,9	0,1	0,3	0,2	0,2

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kapittel 2.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger

Tabell B10. Andel personer i husholdninger der hovedinntektstaker har lav utdanning, 2006-2011¹

Gruppe	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Utvikling siste 5 år	Utvikling siste år
Hele befolkningen uten studenter	22,0	21,5	20,7	20,5	19,9	20,1	-1,4	0,2
Andel med lavinntekt	42,5	41,5	40,8	39,2	37,4	39,0	-2,5	1,6
Enslige forsørgere	27,2	26,4	26,1	25,9	25,4	26,0	-0,4	0,6
Andel med lavinntekt	40,4	40,0	41,9	40,4	40,1	43,2	3,2	3,1
Par med barn 0-17 år	15,6	15,2	14,6	14,2	13,7	14,0	-1,2	0,3
Andel med lavinntekt	30,7	30,4	30,7	30,4	29,6	33,8	3,4	4,2
Barn under 18 år	17,5	17,0	16,5	16,2	15,7	16,1	-0,9	0,4
Andel med lavinntekt	34,0	33,7	34,9	34,5	34,0	38,1	4,4	4,1
Aleneboende under 35 år	24,2	24,0	24,4	24,8	24,5	25,4	1,4	0,9
Andel med lavinntekt	33,6	32,1	32,6	32,8	31,0	32,7	0,6	1,7
Aleneboende 35-49 år	27,5	26,8	25,6	24,8	23,8	23,9	-2,9	0,1
Andel med lavinntekt	37,4	36,4	35,8	32,3	30,2	30,3	-6,1	0,1
Aleneboende 50-66 år	28,1	27,2	25,9	26,4	26,4	26,6	-0,6	0,2
Andel med lavinntekt	41,8	41,2	40,5	38,0	37,3	38,1	-3,1	0,8
Aleneboende 67 år og eldre	49,8	48,5	46,4	45,8	44,4	43,1	-5,4	-1,3
Andel med lavinntekt	66,8	66,5	65,5	64,0	63,1	63,0	-3,5	-0,1
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i alt ..	24,2	22,7	22,1	22,2	21,0	24,7	2,0	3,7
Andel med lavinntekt	28,1	25,9	27,8	27,4	24,8	30,6	4,7	5,8
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med landbakgrunn fra Øst-Europa, Asia og Latin-Amerika	29,2	27,3	26,7	26,9	25,4	29,0	1,7	3,6
Andel med lavinntekt	30,5	28,2	30,7	30,5	27,5	33,3	5,1	5,8
Personer med flyktningbakgrunn	31,9	32,4	34,8	37,1	36,2	40,8	8,4	4,6
Andel med lavinntekt	32,5	33,1	40,8	43,4	40,9	48,9	15,8	8,0
Flyktninger med introduksjonsstønnd					35,2	53,2		18,0
Andel med lavinntekt					31,2	50,9		19,7
Sosialhjelpsmottakere	50,2	50,6	53,7	54,8	53,6	57,4	6,8	3,8
Andel med lavinntekt	49,8	50,4	55,0	55,6	53,5	58,4	8,0	4,9
Herav:								
Aleneboende sosialhjelpsmottakere	57,0	57,8	59,0	59,4	58,5	60,6	2,8	2,1
Andel med lavinntekt	58,4	59,4	61,4	61,4	59,6	62,2	2,8	2,6
Langtidsmottakere av sosialhjelp	50,9	50,8	56,2	57,7	55,5	60,1	9,3	4,6
Andel med lavinntekt	50,5	50,9	56,3	57,5	55,3	60,0	9,1	4,7
Alderspensionister	40,0	38,8	37,0	36,0	34,6	31,8	-7,0	-2,8
Andel med lavinntekt	65,7	65,5	64,3	62,3	61,6	60,3	-5,2	-1,3
Aleneboende minstepensjonist	64,5	63,5	62,0	61,1	60,2	59,2	-4,3	-1,0
Andel med lavinntekt	67,3	66,6	65,6	64,4	63,5	63,1	-3,5	-0,4
Med alderspensjon	67,2	66,3	65,0	64,2	63,0	61,5	-4,8	-1,5
Andel med lavinntekt	69,5	68,9	67,9	66,6	65,5	65,1	-3,8	-0,4
Med uførepensjon	56,4	56,1	54,1	53,7	53,8	54,2	-1,9	0,4
Andel med lavinntekt	57,2	57,1	55,5	54,4	54,3	54,8	-2,3	0,5
Etterlattepensjonist (gjenlevende ektefelle)	29,7	28,7	27,4	24,2	27,1	27,2	-1,5	0,1
Andel med lavinntekt	47,8	46,0	45,9	45,0	43,3	45,1	-0,9	1,8
Uførepensjonister	43,3	42,8	41,8	42,2	41,8	41,7	-1,1	-0,1
Andel med lavinntekt	54,0	54,3	53,0	51,8	51,2	52,1	-2,2	0,9
Mottakere av tidsbegrenset uførestønnd	39,1	39,3	39,0	39,5	:	:	:	:
Andel med lavinntekt	50,7	50,4	50,1	48,9	:	:	:	:
Langtidssyke	39,8	39,8	39,5	40,4	:	:	:	:
Andel med lavinntekt	48,5	48,8	49,6	50,9	:	:	:	:
Langtidsledige	39,3	38,4	39,9	39,5	37,7	39,8	1,4	2,1
Andel med lavinntekt	43,3	43,3	44,3	44,3	41,8	44,5	1,2	2,7
Mottakere av arbeidsavklaringspenger	37,6	38,7	:	1,1
Andel med lavinntekt	48,9	51,0	:	2,1
Personer med nedsatt arbeidsevne	51,6	53,5	:	1,9
Andel med lavinntekt	59,9	63,0	:	3,1
Mottakere av kvalifiseringsstønnd					64,1	66,8		2,7
Andel med lavinntekt					64,9	67,0		2,1
Personer som mottar supplerende stønnd	25,0	25,3	30,2	29,6	30,3	39,3	14,0	9,0
Andel med lavinntekt	25,7	25,4	29,9	26,2	29,1	39,9	14,5	10,8

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kapittel 2.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger

Tabell B11. Andel personer i husholdninger med høy gjeldsbelastning, etter kjennemerke ved hovedinntektstaker. 2006-2011¹

Gruppe	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Utvikling siste 5 år	Utvikling siste år
Hele befolkningen uten studenter	12,8	13,5	13,5	14,4	15,1	15,6	2,1	0,5
Andel med lavinntekt	17,5	17,0	17,3	18,2	17,4	17,1	0,1	-0,3
Enslige forsørgere	20,4	21,6	21,5	22,5	23,9	24,5	2,9	0,6
Andel med lavinntekt	19,7	19,0	17,8	18,8	19,0	18,7	-0,3	-0,3
Par med barn 0-17 år	14,9	16,0	16,2	17,4	18,6	19,6	3,6	1,0
Andel med lavinntekt	28,5	27,8	28,0	28,5	26,3	24,8	-3,0	-1,5
Barn under 18 år	15,9	16,9	17,1	18,3	19,6	20,5	3,6	0,9
Andel med lavinntekt	24,5	23,6	23,3	24,0	22,9	22,3	-1,3	-0,6
Aleneboende under 35 år	19,8	20,3	19,1	19,5	19,6	19,5	-0,8	-0,1
Andel med lavinntekt	11,8	11,1	9,7	10,2	9,3	8,6	-2,5	-0,7
Aleneboende 35-49 år	17,7	18,3	18,1	19,0	19,5	19,4	1,1	-0,1
Andel med lavinntekt	26,7	25,5	24,5	25,5	23,5	21,5	-4,0	-2,0
Aleneboende 50-66 år	12,4	12,7	12,8	13,6	13,9	14,0	1,3	0,1
Andel med lavinntekt	18,7	18,3	18,7	19,8	19,9	19,2	0,9	-0,7
Aleneboende 67 år og eldre	4,5	4,6	4,6	5,1	5,3	5,6	1,0	0,3
Andel med lavinntekt	2,8	3,1	3,0	3,1	3,1	3,7	0,6	0,6
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i alt	13,2	14,1	13,9	13,9	14,0	14,0	-0,1	0,0
Andel med lavinntekt	14,3	13,8	13,6	13,8	13,4	12,6	-1,2	-0,8
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med landbakgrunn fra Øst-Europa, Asia og Latin-Amerika	13,5	14,6	14,4	14,4	14,3	14,2	-0,4	-0,1
Andel med lavinntekt	13,5	13,2	13,1	13,3	13,0	12,1	-1,1	-0,9
Personer med flyktningbakgrunn	11,7	14,0	14,6	14,7	14,9	15,3	1,3	0,4
Andel med lavinntekt	10,1	11,3	11,5	11,9	12,2	12,0	0,7	-0,2
Flyktninger med introduksjonsstønad					0,5	0,7		0,2
Andel med lavinntekt					0,2	0,5		0,3
Sosialhjelpsmottakere	8,9	8,8	9,1	8,9	8,7	8,4	-0,4	-0,3
Andel med lavinntekt	9,1	8,7	8,3	8,3	8,3	7,7	-1,0	-0,6
Herav:								
Aleneboende sosialhjelpsmottakere ..	10,9	10,3	10,4	10,1	9,6	9,4	-0,9	-0,2
Andel med lavinntekt	12,2	11,4	10,9	10,7	10,0	9,6	-1,8	-0,4
Langtidsmottakere av sosialhjelp	5,9	5,6	5,7	5,7	5,5	5,3	-0,3	-0,2
Andel med lavinntekt	6,2	5,9	5,5	6,0	5,5	5,2	-0,7	-0,3
Alderspensjonister	3,8	3,8	4,0	4,3	4,4	5,0	1,2	0,6
Andel med lavinntekt	3,6	3,7	4,3	4,8	4,7	6,4	2,7	1,7
Aleneboende minstepensjonist	5,4	5,5	5,4	5,7	5,9	6,2	0,7	0,3
Andel med lavinntekt	4,2	4,5	4,1	3,8	3,8	4,3	-0,2	0,5
Med alderspensjon	3,9	4,0	4,0	4,2	4,3	4,6	0,6	0,3
Andel med lavinntekt	3,1	3,3	2,9	2,9	2,7	3,2	-0,1	0,5
Med uførepensjon	11,0	10,9	10,8	10,7	11,3	11,5	0,6	0,2
Andel med lavinntekt	9,6	9,9	9,2	8,3	8,8	9,1	-0,8	0,3
Etterlattepensjonist (gjenlevende ektefelle) ..	9,1	9,2	8,9	9,8	10,2	10,6	1,4	0,4
Andel med lavinntekt	13,0	12,1	11,4	13,5	14,1	14,2	2,1	0,1
Uførepensjonister	11,4	11,7	11,8	12,0	12,4	12,7	1,0	0,3
Andel med lavinntekt	13,6	13,3	13,6	14,6	14,7	15,1	1,8	0,4
Mottakere av tidsbegrenset uførestønad	14,9	15,9	16,4	16,3	:	:	:	:
Andel med lavinntekt	17,4	17,7	17,7	18,8	:	:	:	:
Langtidssyke	17,0	17,2	16,9	16,9	:	:	:	:
Andel med lavinntekt	17,2	16,8	15,7	15,9	:	:	:	:
Langtidsledige	18,6	19,2	18,1	18,1	18,1	17,7	-1,5	-0,4
Andel med lavinntekt	19,9	19,9	18,2	15,6	16,5	16,2	-3,7	-0,3
Mottakere av arbeidsavklaringspenger	19,3	19,4	:	0,1
Andel med lavinntekt	18,1	17,5	:	-0,6
Personer med nedsatt arbeidsevne	10,7	11,0	:	0,3
Andel med lavinntekt	9,7	8,5	:	-1,2
Mottakere av kvalifiseringsstønad					3,2	3,6		0,4
Andel med lavinntekt					4,2	3,8		-0,4
Personer som mottar supplerende stønad ...	2,1	2,3	2,7	2,2	3,2	2,4	0,1	-0,8
Andel med lavinntekt	2,9	2,6	2,8	2,8	3,6	3,0	0,4	-0,6

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kapittel 2.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger

Tabell B12. Andel personer i husholdninger med høy rentebelastning, etter kjennemerke ved hovedinntektstaker. 2006-2011¹

Gruppe	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Utvikling siste 5 år	Utvikling siste år
Hele befolkningen uten studenter	7,5	14,4	24,4	11,0	8,7	9,3	-5,1	0,6
Andel med lavinntekt	12,1	14,6	17,7	14,4	12,4	12,5	-2,1	0,1
Enslige forsørgere	12,6	22,5	33,3	17,4	14,3	15,4	-7,1	1,1
Andel med lavinntekt	13,6	17,2	19,6	14,9	13,5	13,4	-3,8	-0,1
Par med barn 0-17 år	8,7	17,7	31,9	13,0	10,0	10,8	-6,9	0,8
Andel med lavinntekt	20,7	25,7	30,9	23,5	19,4	18,6	-7,1	-0,8
Barn under 18 år	9,5	18,7	32,4	13,9	10,9	11,7	-7,0	0,8
Andel med lavinntekt	17,6	21,9	26,1	19,6	16,6	16,5	-5,4	-0,1
Aleneboende under 35 år	9,6	17,6	23,8	12,8	9,6	9,6	-8,0	0,0
Andel med lavinntekt	7,3	7,9	7,8	7,2	6,1	5,7	-2,2	-0,4
Aleneboende 35-49 år	11,1	18,0	25,9	14,8	12,4	13,1	-4,9	0,7
Andel med lavinntekt	14,3	14,8	16,1	15,5	13,8	13,2	-1,6	-0,6
Aleneboende 50-66 år	8,8	13,9	20,2	12,0	10,4	10,8	-3,1	0,4
Andel med lavinntekt	12,2	14,4	16,7	14,7	13,7	13,2	-1,2	-0,5
Aleneboende 67 år og eldre	2,9	4,6	7,2	4,3	3,8	4,2	-0,4	0,4
Andel med lavinntekt	1,9	2,9	4,0	2,5	2,2	2,8	-0,1	0,6
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i alt	7,8	13,3	20,7	10,6	8,4	8,6	-4,7	0,2
Andel med lavinntekt	8,2	10,0	11,9	9,1	7,9	7,9	-2,1	0,0
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med landbakgrunn fra Øst- Europa, Asia og Latin-Amerika	8,2	13,6	20,6	11,1	8,8	8,9	-4,7	0,1
Andel med lavinntekt	7,6	9,5	11,5	8,7	7,5	7,5	-2,0	0,0
Personer med flyktningbakgrunn	7,3	13,4	21,5	11,9	9,7	10,1	-3,3	0,4
Andel med lavinntekt	5,4	8,0	10,1	7,8	7,2	7,3	-0,7	0,1
Flyktninger med introduksjonsstønad					0,2	0,3		0,1
Andel med lavinntekt					0,2	0,2		0,0
Sosialhjelpsmottakere	4,6	6,3	9,2	6,5	5,2	5,1	-1,2	-0,1
Andel med lavinntekt	3,7	4,7	5,8	4,4	4,1	3,8	-0,9	-0,3
Herav:								
Aleneboende sosialhjelpsmottakere	3,9	4,7	6,6	5,4	4,4	4,4	-0,3	0,0
Andel med lavinntekt	2,9	3,4	4,2	3,6	3,1	3,0	-0,4	-0,1
Langtidsmottakere av sosialhjelp	1,9	2,7	4,3	2,9	2,3	2,5	-0,2	0,2
Andel med lavinntekt	1,7	2,3	3,1	2,3	2,0	2,2	-0,1	0,2
Alderspensjonister	2,4	4,0	6,6	3,8	3,2	3,8	-0,2	0,6
Andel med lavinntekt	2,4	3,5	5,3	4,1	3,6	5,2	1,7	1,6
Aleneboende minstepensjonist	3,7	5,6	7,3	4,9	4,4	4,8	-0,8	0,4
Andel med lavinntekt	2,9	4,4	5,4	3,3	2,8	3,2	-1,2	0,4
Med alderspensjon	2,6	3,9	5,2	3,4	3,1	3,4	-0,5	0,3
Andel med lavinntekt	2,1	3,1	3,9	2,3	1,9	2,3	-0,8	0,4
Med uførepensjon	7,8	11,4	14,5	10,0	8,9	9,3	-2,1	0,4
Andel med lavinntekt	6,6	10,0	12,0	8,1	6,7	7,4	-2,6	0,7
Etterlattepensjonist (gjenlevende ektefelle)	6,1	10,3	16,8	8,7	7,5	8,2	-2,1	0,7
Andel med lavinntekt	9,6	9,7	15,9	12,7	11,1	11,0	1,3	-0,1
Uførepensjonister	8,7	13,9	20,0	12,1	10,2	10,8	-3,1	0,6
Andel med lavinntekt	9,8	13,3	17,0	13,1	11,5	12,1	-1,2	0,6
Mottakere av tidsbegrenset uførestønad	11,0	17,9	26,3	14,8	:	:	:	:
Andel med lavinntekt	11,7	15,2	19,8	15,2	:	:	:	:
Langtidssyke	11,7	18,3	25,2	14,8	:	:	:	:
Andel med lavinntekt	11,1	14,3	16,5	12,1	:	:	:	:
Langtidsledige	12,6	18,1	21,5	16,0	13,4	13,6	-4,5	0,2
Andel med lavinntekt	13,5	16,2	16,7	13,2	11,8	11,9	-4,3	0,1
Mottakere av arbeidsavklaringspenger	13,9	14,4	:	0,5
Andel med lavinntekt	12,7	12,5	:	-0,2
Personer med nedsatt arbeidsevne	7,1	7,5	:	0,4
Andel med lavinntekt	5,6	5,1	:	-0,5
Mottakere av kvalifiseringsstønad					1,3	1,6		0,3
Andel med lavinntekt					1,5	1,7		0,2
Personer som mottar supplerende stønad	1,4	2,7	2,9	1,5	2,4	2,0	-0,7	-0,4
Andel med lavinntekt	1,9	3,0	2,7	1,8	2,7	2,5	-0,5	-0,2

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kapittel 2.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger

Tabell B13. Fordeling av inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala)¹. S80/S20². 2006-2011

Gruppe	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Utvikling siste 5 år	Utvikling siste år
Hele befolkningen uten studenter	3,4	3,5	3,6	3,4	3,4	3,5	0,0	0,1
Enslige forsørgere	2,8	2,8	2,9	2,9	2,9	2,9	0,1	0,0
Par med barn 0-17 år	2,9	3,0	3,0	2,9	3,0	3,0	0,0	0,0
Barn under 18 år	3,1	3,2	3,2	3,1	3,2	3,1	-0,1	-0,1
Aleneboende under 35 år	5,4	5,7	6,2	6,6	7,2	7,4	1,7	0,2
Aleneboende 35-49 år	4,9	4,9	5,3	4,9	4,8	5,0	0,0	0,2
Aleneboende 50-66 år	3,9	4,1	4,2	4,0	3,9	3,8	-0,3	-0,1
Aleneboende 67 år og eldre	2,6	2,7	2,7	2,5	2,5	2,5	-0,2	0,0
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i alt	5,4	5,5	5,7	5,4	5,4	5,5	0,0	0,1
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med landbakgrunn fra Øst-Europa, Asia og Latin-Amerika ...	4,8	4,8	5,0	4,9	4,8	4,9	0,1	0,1
Personer med flyktningbakgrunn	3,6	3,8	3,9	3,7	3,6	3,7	-0,1	0,1
Flyktninger med introduksjonsstønad					2,9	2,8		-0,2
Sosialhjelpsmottakere	2,8	2,8	2,9	2,8	2,7	2,6	-0,2	-0,1
Herav:								
Aleneboende sosialhjelpsmottakere	3,7	3,5	3,6	3,6	3,4	3,3	-0,2	-0,1
Langtidsmottakere av sosialhjelp	2,5	2,5	2,6	2,6	2,5	2,3	-0,2	-0,2
Alderspensjonister	2,8	3,0	2,9	2,8	2,8	3,1	0,2	0,3
Aleneboende minstepensjonist	1,8	1,8	1,8	1,7	1,7	1,7	-0,1	0,0
Med alderspensjon	1,7	1,7	1,7	1,6	1,6	1,6	-0,1	0,0
Med uførepensjon	1,8	1,8	1,8	1,8	1,7	1,7	-0,1	0,0
Etterlattepensjonister (gjenlevende ektefelle)	2,9	2,9	3,0	3,1	2,8	2,9	0,0	0,1
Uførepensjonister	2,5	2,6	2,7	2,5	2,4	2,4	-0,2	0,0
Mottakere av tidsbegrenset uførestønad	2,6	2,7	2,7	2,6	:	:	:	:
Langtidssyke	2,8	2,9	3,0	2,7	:	:	:	:
Langtidsledige	3,8	4,0	4,2	3,5	3,3	3,7	-0,3	0,4
Mottakere av arbeidsavklaringspenger	2,7	2,7	:	0,0
Personer med nedsatt arbeidsevne	2,7	2,9	:	0,2
Mottakere av kvalifiseringsstønad					2,1	2,1		0,0
Personer som mottar supplerende stønad ²	1,8	1,8	1,7	1,8	1,8	1,8	0,0	0,0

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kapittel 2.

² S80/S20 er forholdet mellom gjennomsnittsinntekten til femdelen med høyest inntekt og femdelen med lavest inntekt. Omfatter også negative beløp.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger

Tabell B14. Fordeling av inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala)¹. P90/P10². 2006-2011

Gruppe	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Utvikling siste 5 år	Utvikling siste år
Hele befolkningen uten studenter	2,6	2,7	2,7	2,6	2,6	2,7	0,0	0,1
Enslige forsørgere	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2	0,0	0,0
Par med barn 0-17 år	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	0,1	0,0
Barn under 18 år	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4	2,5	0,1	0,1
Aleneboende under 35 år	4,2	4,4	4,8	5,3	6,0	6,3	1,9	0,3
Aleneboende 35-49 år	3,4	3,4	3,4	3,3	3,3	3,3	-0,1	0,0
Aleneboende 50-66 år	2,7	2,8	2,7	2,6	2,6	2,6	-0,2	0,0
Aleneboende 67 år og eldre	2,1	2,2	2,1	2,1	2,1	2,0	-0,2	-0,1
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i alt	3,8	3,8	3,9	3,7	3,8	3,8	0,0	0,0
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med landbakgrunn fra Øst-Europa, Asia og Latin- Amerika	3,6	3,6	3,6	3,5	3,5	3,6	0,1	0,1
Personer med flyktningbakgrunn	2,8	2,9	3,0	2,8	2,7	2,8	-0,1	0,1
Flyktninger med introduksjonsstønad					2,6	2,4		-0,2
Sosialhjelpsmottakere	2,4	2,4	2,4	2,4	2,3	2,2	-0,2	-0,1
Herav:								
Aleneboende sosialhjelpsmottakere	3,2	3,0	3,1	2,9	2,8	2,7	-0,3	-0,1
Langtidsmottakere av sosialhjelp	2,2	2,2	2,3	2,3	2,1	2,1	-0,1	0,0
Alderspensionister	2,3	2,4	2,3	2,3	2,3	2,5	0,1	0,2
Aleneboende minstepensionist	1,5	1,5	1,5	1,4	1,4	1,4	-0,1	0,0
Med alderspensjon	1,4	1,4	1,4	1,4	1,3	1,4	0,0	0,1
Med uførepensjon	1,6	1,6	1,5	1,5	1,5	1,5	-0,1	0,0
Etterlattepensionister (gjenlevende ektefelle)	2,4	2,4	2,3	2,4	2,2	2,3	-0,1	0,1
Uførepensionister	2,1	2,1	2,1	2,0	2,0	2,0	-0,1	0,0
Mottakere av tidsbegrenset uførestønad	2,2	2,2	2,2	2,1	:	:	:	:
Langtidssyke	2,4	2,4	2,5	2,3	:	:	:	:
Langtidsledige	2,8	2,9	2,9	2,6	2,6	2,7	-0,2	0,1
Mottakere av arbeidsavklaringspenger	2,3	2,3	:	0,0
Personer med nedsatt arbeidsevne	2,3	2,4	:	0,1
Mottakere av kvalifiseringsstønad					1,9	1,8		0,0
Personer som mottar supplerende stønad	1,6	1,6	1,5	1,6	1,6	1,6	0,0	0,0

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kapittel 2.² P90/P10 er forholdstallet mellom inntekten til den personen som befinner seg mellom desil 9 og desil 10 (P90) og inntekten til den personen som befinner seg mellom desil 1 og desil 2 (P10) befinner seg mellom desil 1 og desil 2 (P10). Omfatter også negative beløp.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger

Tabell B15. Fordeling av inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala)¹. Gini-koeffisient². 2006-2011

Gruppe	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Utvikling siste 5 år	Utvikling siste år
Hele befolkningen uten studenter	0,239	0,246	0,247	0,237	0,240	0,241	-0,006	0,000
Enslige forsørgere	0,199	0,204	0,207	0,205	0,204	0,206	0,002	0,002
Par med barn 0-17 år	0,213	0,219	0,218	0,210	0,214	0,215	-0,004	0,001
Barn under 18 år	0,221	0,228	0,227	0,219	0,225	0,224	-0,004	-0,001
Aleneboende under 35 år	0,293	0,300	0,304	0,304	0,313	0,315	0,016	0,002
Aleneboende 35-49 år	0,293	0,295	0,297	0,287	0,287	0,290	-0,005	0,003
Aleneboende 50-66 år	0,267	0,280	0,280	0,266	0,270	0,265	-0,015	-0,005
Aleneboende 67 år og eldre	0,199	0,207	0,204	0,186	0,191	0,193	-0,014	0,002
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i alt ...	0,302	0,302	0,303	0,295	0,296	0,297	-0,005	0,001
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med landbakgrunn fra Øst-Europa, Asia og Latin-Amerika	0,277	0,277	0,279	0,274	0,272	0,275	-0,002	0,003
Personer med flyktningbakgrunn	0,242	0,247	0,250	0,241	0,239	0,244	-0,003	0,005
Flyktninger med introduksjonsstønad					0,197	0,186	:	-0,011
Sosialhjelpsmottakere	0,193	0,193	0,196	0,196	0,187	0,182	-0,011	-0,005
Herav:								
Aleneboende sosialhjelpsmottakere	0,230	0,223	0,228	0,230	0,216	0,211	-0,012	-0,005
Langtidsmottakere av sosialhjelp	0,177	0,181	0,184	0,189	0,176	0,167	-0,014	-0,009
Alderspensjonister ²	0,216	0,226	0,221	0,207	0,213	0,231	0,005	0,018
Aleneboende minstepensjonist	0,125	0,126	0,121	0,114	0,110	0,113	-0,013	0,003
Med alderspensjon	0,114	0,115	0,107	0,095	0,096	0,101	-0,014	0,005
Med uførepensjon	0,120	0,121	0,117	0,123	0,109	0,111	-0,010	0,002
Etterlattepensjonister (gjenlevende ektefelle)	0,204	0,210	0,204	0,214	0,204	0,205	-0,005	0,001
Uførepensjonister	0,188	0,199	0,198	0,186	0,181	0,182	-0,017	0,001
Mottakere av tidsbegrenset uførestønad	0,189	0,198	0,201	0,191	:	:	:	:
Langtidssyke	0,199	0,206	0,213	0,198	:	:	:	:
Langtidsledige	0,253	0,257	0,261	0,234	0,228	0,244	-0,013	0,016
Mottakere av arbeidsavklaringspenger	0,201	0,202	:	0,001
Personer med nedsatt arbeidsevne	0,195	0,206	:	0,011
Mottakere av kvalifiseringsstønad					0,145	0,142	:	-0,003
Personer som mottar supplerende stønad	0,117	0,110	0,104	0,110	0,111	0,109	-0,001	-0,003

¹ For definisjon av indikatorer og grupper, se kapittel 2.² Gini-koeffisienten er et summarisk mål som variaerer fra 0 (minst ulikhet) til 1 (størst ulikhet). Omfatter også negative beløp.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for husholdninger

Tabell B16. Eierforhold og boligstandard for personer i ulike grupper. 2009-2012, prosent

	2009	2010	2011	2012	Utvikling siste 4 år	Utvikling siste år
Alle						
Andel personer som bor i husholdning som eier	81	81	80	82	1	2
Andel personer som bor trangt	8	7	7	7	-1	0
Andel personer som bor svært romslig	32	34	35	35	3	0
Andel personer som bor i bolig med råte eller fukt	8	7	7	8	0	1
Andel personer som bor i bolig utsatt for støy	13	12	12	11	-2	-1
Andel personer som bor i bolig utsatt for forurensning	7	8	7	10	3	3
Andel personer som bor i område med kriminalitet, vold og hærverk ...	6	5	5	6	0	1
Enslig forsørger						
Andel personer som bor i husholdning som eier	68	65	67	72	4	5
Andel personer som bor trangt	7	8	9	7	0	-2
Andel personer som bor svært romslig	18	19	21	21	3	0
Andel personer som bor i bolig med råte eller fukt	14	15	13	19	5	6
Andel personer som bor i bolig utsatt for støy	14	16	15	14	0	-1
Andel personer som bor i bolig utsatt for forurensning	11	11	12	14	3	2
Andel personer som bor i område med kriminalitet, vold og hærverk ...	9	7	7	10	1	3
Barnefamilier med lav inntekt, 1. desil						
Andel personer som bor i husholdning som eier	69	65	57	62	-7	5
Andel personer som bor trangt	40	29	34	38	-2	4
Andel personer som bor svært romslig	11	17	14	10	-1	-4
Andel personer som bor i bolig med råte eller fukt	10	12	20	12	2	-8
Andel personer som bor i bolig utsatt for støy	12	11	15	13	1	-2
Andel personer som bor i bolig utsatt for forurensning	7	8	10	8	1	-2
Andel personer som bor i område med kriminalitet, vold og hærverk ...	2	8	7	9	7	2
Barnefamilier med lav inntekt, 1. kvintil						
Andel personer som bor i husholdning som eier	77	75	72	78	1	6
Andel personer som bor trangt	28	22	25	24	-4	-1
Andel personer som bor svært romslig	13	16	14	12	-1	-2
Andel personer som bor i bolig med råte eller fukt	12	10	14	10	-2	-4
Andel personer som bor i bolig utsatt for støy	10	12	12	11	1	-1
Andel personer som bor i bolig utsatt for forurensning	6	7	8	8	2	0
Andel personer som bor i område med kriminalitet, vold og hærverk ...	2	6	5	6	4	1
Alle par med barn 0-17 år						
Andel personer som bor i husholdning som eier	92	92	90	92	0	2
Andel personer som bor trangt	11	10	11	10	-1	-1
Andel personer som bor svært romslig	21	22	23	22	1	-1
Andel personer som bor i bolig med råte eller fukt	8	8	8	8	0	0
Andel personer som bor i bolig utsatt for støy	10	9	11	9	-1	-2
Andel personer som bor i bolig utsatt for forurensning	6	7	7	8	2	1
Andel personer som bor i område med kriminalitet, vold og hærverk ...	4	5	4	5	1	1
Langtidssyke 16-44 år						
Andel personer som bor i husholdning som eier	59	61	55	58	-1	3
Andel personer som bor trangt	25	14	18	15	-10	-3
Andel personer som bor svært romslig	7	17	14	19	12	5
Andel personer som bor i bolig med råte eller fukt	21	15	16	17	-4	1
Andel personer som bor i bolig utsatt for støy	26	22	23	17	-9	-6
Andel personer som bor i bolig utsatt for forurensning	16	11	15	15	-1	0
Andel personer som bor i område med kriminalitet, vold og hærverk ...	7	8	10	15	8	5
Langtidssyke 46-66 år						
Andel personer som bor i husholdning som eier	77	82	81	80	3	-1
Andel personer som bor trangt	1	1	2	4	3	2
Andel personer som bor svært romslig	37	44	42	38	1	-4
Andel personer som bor i bolig med råte eller fukt	9	10	6	9	0	3
Andel personer som bor i bolig utsatt for støy	18	12	13	12	-6	-1
Andel personer som bor i bolig utsatt for forurensning	13	10	10	18	5	8
Andel personer som bor i område med kriminalitet, vold og hærverk ...	8	5	3	8	0	5
Langtidssyke 16-66 år						
Andel personer som bor i husholdning som eier	67	71	68	69	2	1
Andel personer som bor trangt	14	8	11	10	-4	-1
Andel personer som bor svært romslig	20	29	28	29	9	1
Andel personer som bor i bolig med råte eller fukt	16	13	11	13	-3	2
Andel personer som bor i bolig utsatt for støy	22	17	19	14	-8	-5
Andel personer som bor i bolig utsatt for forurensning	15	11	13	16	1	3
Andel personer som bor i område med kriminalitet, vold og hærverk ...	8	7	7	11	3	4
Uførepensjonister						
Andel personer som bor i husholdning som eier	83	80	81	80	-3	-1
Andel personer som bor trangt	4	2	3	3	-1	0
Andel personer som bor svært romslig	40	36	37	35	-5	-2
Andel personer som bor i bolig med råte eller fukt	9	7	6	5	-4	-1
Andel personer som bor i bolig utsatt for støy	14	13	13	12	-2	-1
Andel personer som bor i bolig utsatt for forurensning	12	11	8	13	1	5
Andel personer som bor i område med kriminalitet, vold og hærverk ...	6	6	6	7	1	1
Sosialhjelpsmottakere						

	2009	2010	2011	2012	Utvikling siste 4 år	Utvikling siste år
Andel personer som bor i husholdning som eier	36	33	30	30	-6	0
Andel personer som bor trangt	23	22	22	22	-1	0
Andel personer som bor svært romslig	10	12	14	19	9	5
Andel personer som bor i bolig med råte eller fukt	24	15	15	18	-6	3
Andel personer som bor i bolig utsatt for støy	26	26	20	18	-8	-2
Andel personer som bor i bolig utsatt for forurensning	14	11	15	11	-3	-4
Andel personer som bor i område med kriminalitet, vold og hærverk ...	11	12	11	13	2	2
Aleneboende minstepensjonister						
Andel personer som bor i husholdning som eier	58	62	60	64	6	4
Andel personer som bor trangt	3	4	4	5	2	1
Andel personer som bor svært romslig	45	42	46	40	-5	-6
Andel personer som bor i bolig med råte eller fukt	9	12	11	10	1	-1
Andel personer som bor i bolig utsatt for støy	5	7	10	10	5	0
Andel personer som bor i bolig utsatt for forurensning	8	6	1	3	-5	2
Andel personer som bor i område med kriminalitet, vold og hærverk ...	2	2	3	6	4	3
Andre minstepensjonister						
Andel personer som bor i husholdning som eier	83	79	84	81	-2	-3
Andel personer som bor trangt	1	1	2	1	0	-1
Andel personer som bor svært romslig	42	45	39	41	-1	2
Andel personer som bor i bolig med råte eller fukt	7	3	4	3	-4	-1
Andel personer som bor i bolig utsatt for støy	16	10	12	9	-7	-3
Andel personer som bor i bolig utsatt for forurensning	10	12	9	9	-1	0
Andel personer som bor i område med kriminalitet, vold og hærverk ...	4	3	1	4	0	3
Aleneboende under 35 år						
Andel personer som bor i husholdning som eier	37	34	31	34	-3	3
Andel personer som bor trangt	24	20	25	25	1	0
Andel personer som bor svært romslig	12	10	13	14	2	1
Andel personer som bor i bolig med råte eller fukt	9	11	11	9	0	-2
Andel personer som bor i bolig utsatt for støy	26	22	21	21	-5	0
Andel personer som bor i bolig utsatt for forurensning	11	8	10	11	0	1
Andel personer som bor i område med kriminalitet, vold og hærverk ...	13	10	10	9	-4	-1
Alle aleneboende						
Andel personer som bor i husholdning som eier	63	65	61	64	1	3
Andel personer som bor trangt	9	7	10	10	1	0
Andel personer som bor svært romslig	33	35	35	34	1	-1
Andel personer som bor i bolig med råte eller fukt	9	10	8	8	-1	0
Andel personer som bor i bolig utsatt for støy	16	14	15	15	-1	0
Andel personer som bor i bolig utsatt for forurensning	9	7	9	11	2	2
Andel personer som bor i område med kriminalitet, vold og hærverk ...	9	8	7	8	-1	1
Vedvarende lavinntekt, 18-44 år						
Andel personer som bor i husholdning som eier	29	35	:	26	-3	:
Andel personer som bor trangt	23	27	:	27	4	:
Andel personer som bor svært romslig	9	7	:	8	-1	:
Andel personer som bor i bolig med råte eller fukt	16	22	:	13	-3	:
Andel personer som bor i bolig utsatt for støy	22	23	:	28	6	:
Andel personer som bor i bolig utsatt for forurensning	11	11	:	10	-1	:
Andel personer som bor i område med kriminalitet, vold og hærverk ...	10	9	:	8	-2	:
Vedvarende lavinntekt, over 44 år						
Andel personer som bor i husholdning som eier	65	65	:	71	6	:
Andel personer som bor trangt	2	2	:	4	2	:
Andel personer som bor svært romslig	34	37	:	33	-1	:
Andel personer som bor i bolig med råte eller fukt	9	12	:	18	9	:
Andel personer som bor i bolig utsatt for støy	8	11	:	8	0	:
Andel personer som bor i bolig utsatt for forurensning	10	6	:	13	3	:
Andel personer som bor i område med kriminalitet, vold og hærverk ...	2	4	:	7	5	:
Vedvarende lavinntekt, 18 år og over						
Andel personer som bor i husholdning som eier	44	49	:	42	-2	:
Andel personer som bor trangt	14	15	:	19	5	:
Andel personer som bor svært romslig	20	21	:	17	-3	:
Andel personer som bor i bolig med råte eller fukt	13	17	:	15	2	:
Andel personer som bor i bolig utsatt for støy	16	17	:	21	5	:
Andel personer som bor i bolig utsatt for forurensning	11	8	:	11	0	:
Andel personer som bor i område med kriminalitet, vold og hærverk ...	6	6	:	8	2	:

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell B17. Boligøkonomi for ulike grupper av husholdninger. 2009-2012, prosent

	2009	2010	2011	2012	Utvikling siste 4 år	Utvikling siste år
Alle						
Årlig husleie. Gjennomsnitt for husholdninger som leier. Kroner	53 400	55 900	58 600	60 900	7 500	2 300
Renter og avdrag. Gjennomsnitt for eiere. Kroner	64 000	57 400	58 300	64 300	300	6 000
Andel husholdninger med høy boutgiftsbelastning	25	20	24	24	-1	0
Andel husholdninger med lav boutgiftsbelastning	35	40	40	38	3	-2
Oppfatter boutgiftene som svært tyngende	6	5	6	6	0	0
Oppfatter boutgiftene som noe tyngende	34	33	35	33	-1	-2
Enslige forsørgere						
Årlig husleie. Gjennomsnitt for husholdninger som leier. Kroner	66 700	64 600	79 500	76 900	10 200	-2 600
Renter og avdrag. Gjennomsnitt for eiere. Kroner	78 100	63 600	77 700	73 200	-4 900	-4 500
Andel husholdninger med høy boutgiftsbelastning	40	30	37	39	-1	2
Andel husholdninger med lav boutgiftsbelastning	12	17	12	16	4	4
Oppfatter boutgiftene som svært tyngende	18	12	18	17	-1	-1
Oppfatter boutgiftene som noe tyngende	55	54	52	45	-10	-7
Barnefamilier med lav inntekt, 1. desil						
Årlig husleie. Gjennomsnitt for husholdninger som leier. Kroner	69 100	77 900	87 300	84 200	15 100	-3 100
Renter og avdrag. Gjennomsnitt for eiere. Kroner	77 600	83 000	91 400	73 700	-3 900	-17 700
Andel husholdninger med høy boutgiftsbelastning	32	31	38	39	7	1
Andel husholdninger med lav boutgiftsbelastning	20	23	18	22	2	4
Oppfatter boutgiftene som svært tyngende	6	13	15	15	9	0
Oppfatter boutgiftene som noe tyngende	51	47	59	46	-5	-13
Barnefamilier med lav inntekt, 1. kvintil						
Årlig husleie. Gjennomsnitt for husholdninger som leier. Kroner	65 900	77 100	80 300	80 900	15 000	600
Renter og avdrag. Gjennomsnitt for eiere. Kroner	78 500	74 600	79 700	80 800	2 300	1 100
Andel husholdninger med høy boutgiftsbelastning	25	22	24	27	2	3
Andel husholdninger med lav boutgiftsbelastning	21	28	26	24	3	-2
Oppfatter boutgiftene som svært tyngende	7	9	10	11	4	1
Oppfatter boutgiftene som noe tyngende	54	49	56	45	-9	-11
Alle par med barn 0-17 år						
Årlig husleie. Gjennomsnitt for husholdninger som leier. Kroner	61 300	60 100	82 400	81 800	20 500	-600
Renter og avdrag. Gjennomsnitt for eiere. Kroner	111 100	101 000	114 200	121 200	10 100	7 000
Andel husholdninger med høy boutgiftsbelastning	16	12	14	17	1	3
Andel husholdninger med lav boutgiftsbelastning	23	30	25	25	2	0
Oppfatter boutgiftene som svært tyngende	4	4	5	4	0	-1
Oppfatter boutgiftene som noe tyngende	43	39	45	42	-1	-3
Langtidssyke 16-44 år						
Årlig husleie. Gjennomsnitt for husholdninger som leier. Kroner	56 200	65 800	63 500	61 500	5 300	-2 000
Renter og avdrag. Gjennomsnitt for eiere. Kroner	69 900	61 700	58 400	71 700	1 800	13 300
Andel husholdninger med høy boutgiftsbelastning	49	39	54	43	-6	-11
Andel husholdninger med lav boutgiftsbelastning	16	17	18	21	5	3
Oppfatter boutgiftene som svært tyngende	15	21	28	16	1	-12
Oppfatter boutgiftene som noe tyngende	51	47	42	45	-6	3
Langtidssyke 45-66 år						
Årlig husleie. Gjennomsnitt for husholdninger som leier. Kroner	:	:	:	:	:	:
Renter og avdrag. Gjennomsnitt for eiere. Kroner	50 700	39 100	23 900	25 900	-24 800	2 000
Andel husholdninger med høy boutgiftsbelastning	30	27	29	26	-4	-3
Andel husholdninger med lav boutgiftsbelastning	34	42	35	30	-4	-5
Oppfatter boutgiftene som svært tyngende	15	14	16	12	-3	-4
Oppfatter boutgiftene som noe tyngende	43	31	39	42	-1	3
Langtidssyke 16-66 år						
Årlig husleie. Gjennomsnitt for husholdninger som leier. Kroner	56 600	64 900	63 900	62 700	6 100	-1 200
Renter og avdrag. Gjennomsnitt for eiere. Kroner	60 400	50 500	47 600	58 000	-2 400	10 400
Andel husholdninger med høy boutgiftsbelastning	41	34	42	35	-6	-7
Andel husholdninger med lav boutgiftsbelastning	24	27	27	26	2	-1
Oppfatter boutgiftene som svært tyngende	15	18	23	14	-1	-9
Oppfatter boutgiftene som noe tyngende	48	40	40	44	-4	4
Uførepensjonister						
Årlig husleie. Gjennomsnitt for husholdninger som leier. Kroner	49 300	56 100	57 800	54 600	5 300	-3 200
Renter og avdrag. Gjennomsnitt for eiere. Kroner	34 400	31 100	31 400	31 700	-2 700	300
Andel husholdninger med høy boutgiftsbelastning	23	21	24	18	-5	-6
Andel husholdninger med lav boutgiftsbelastning	38	41	40	41	3	1
Oppfatter boutgiftene som svært tyngende	9	12	12	7	-2	-5
Oppfatter boutgiftene som noe tyngende	33	31	29	33	0	4
Sosialhjelpsmottakere						
Årlig husleie. Gjennomsnitt for husholdninger som leier. Kroner	59 500	64 900	69 100	71 900	12 400	2 800
Renter og avdrag. Gjennomsnitt for eiere. Kroner	60 700	54 900	36 700	46 800	-13 900	10 100
Andel husholdninger med høy boutgiftsbelastning	59	46	56	52	-7	-4
Andel husholdninger med lav boutgiftsbelastning	10	16	18	20	10	2
Oppfatter boutgiftene som svært tyngende	33	25	28	23	-10	-5
Oppfatter boutgiftene som noe tyngende	43	44	43	46	3	3
Aleneboende minstepensjonister						
Årlig husleie. Gjennomsnitt for husholdninger som leier. Kroner	30 300	31 500	38 200	39 800	9 500	1 600

	2009	2010	2011	2012	Utvikling siste 4 år	Utvikling siste år
Renter og avdrag. Gjennomsnitt for eiere. Kroner	5 100	3 800	4 300	5 600	500	1 300
Andel husholdninger med høy boutgiftsbelastning	27	24	29	23	-4	-6
Andel husholdninger med lav boutgiftsbelastning	61	60	58	59	-2	1
Oppfatter boutgiftene som svært tyngende	8	13	4	5	-3	1
Oppfatter boutgiftene som noe tyngende	31	33	40	26	-5	-14
Andre minstepensjonister						
Årlig husleie. Gjennomsnitt for husholdninger som leier. Kroner	32 400	28 300	:	:	:	:
Renter og avdrag. Gjennomsnitt for eiere. Kroner	13 800	17 200	18 000	24 200	10 400	6 200
Andel husholdninger med høy boutgiftsbelastning	4	8	7	11	7	4
Andel husholdninger med lav boutgiftsbelastning	74	77	73	71	-3	-2
Oppfatter boutgiftene som svært tyngende	5	7	7	6	1	-1
Oppfatter boutgiftene som noe tyngende	26	22	19	17	-9	-2
Aleneboende under 35 år						
Årlig husleie. Gjennomsnitt for husholdninger som leier. Kroner	52 800	53 400	52 500	54 800	2 000	2 300
Renter og avdrag. Gjennomsnitt for eiere. Kroner	68 900	62 900	44 000	68 000	-900	24 000
Andel husholdninger med høy boutgiftsbelastning	64	58	57	64	0	7
Andel husholdninger med lav boutgiftsbelastning	7	11	24	13	6	-11
Oppfatter boutgiftene som svært tyngende	12	9	14	10	-2	-4
Oppfatter boutgiftene som noe tyngende	40	43	43	44	4	1
Alle aleneboende						
Årlig husleie. Gjennomsnitt for husholdninger som leier. Kroner	49 800	50 300	52 300	54 300	4 500	2 000
Renter og avdrag. Gjennomsnitt for eiere. Kroner	37 100	34 600	30 600	36 600	-500	6 000
Andel husholdninger med høy boutgiftsbelastning	39	33	36	36	-3	0
Andel husholdninger med lav boutgiftsbelastning	30	33	38	33	3	-5
Oppfatter boutgiftene som svært tyngende	7	7	9	7	0	-2
Oppfatter boutgiftene som noe tyngende	32	34	36	33	1	-3
Vedvarende lavinntekt, 18-44 år						
Årlig husleie. Gjennomsnitt for husholdninger som leier. Kroner	56 500	58 800	:	65 000	8 500	:
Renter og avdrag. Gjennomsnitt for eiere. Kroner	63 600	52 300	:	70 700	7 100	:
Andel husholdninger med høy boutgiftsbelastning	65	65	:	72	7	:
Andel husholdninger med lav boutgiftsbelastning	10	10	:	15	5	:
Oppfatter boutgiftene som svært tyngende	17	10	:	15	-2	:
Oppfatter boutgiftene som noe tyngende	45	52	:	47	2	:
Vedvarende lavinntekt, over 44 år						
Årlig husleie. Gjennomsnitt for husholdninger som leier. Kroner	31 000	39 100	:	:	:	:
Renter og avdrag. Gjennomsnitt for eiere. Kroner	9 200	12 200	:	13 000	3 800	:
Andel husholdninger med høy boutgiftsbelastning	27	30	:	23	-4	:
Andel husholdninger med lav boutgiftsbelastning	57	54	:	62	5	:
Oppfatter boutgiftene som svært tyngende	4	11	:	4	0	:
Oppfatter boutgiftene som noe tyngende	23	33	:	30	7	:
Vedvarende lavinntekt, 18 år og over						
Årlig husleie. Gjennomsnitt for husholdninger som leier. Kroner	48 600	51 900	:	61 000	12 400	:
Renter og avdrag. Gjennomsnitt for eiere. Kroner	25 200	23 600	:	32 700	7 500	:
Andel husholdninger med høy boutgiftsbelastning	47	46	:	53	6	:
Andel husholdninger med lav boutgiftsbelastning	32	33	:	33	1	:
Oppfatter boutgiftene som svært tyngende	10	10	:	11	1	:
Oppfatter boutgiftene som noe tyngende	35	42	:	41	6	:

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Vedlegg C:

Tabell C1. Personer etter tilhørighet i ulike barnefamilier i 2010. Andeler med ulike levekårsproblemer, prosent 2010 og 2012

		Enslig forsørger	Barnefamilier med lav inntekt		Par med barn	Alle
			1. desil	1. kvintil		
Bor i husholdning som eier boligen	2010	67	61	74	91	83
	2012	70	74	80	93	83
Bor trangt	2010	3	27	18	7	5
	2012	1	30	20	8	6
Bor svært romslig	2010	21	15	17	23	35
	2012	25	14	19	25	35
Bor i bolig som er utsatt for støy	2010	14	6	10	9	11
	2012	12	11	15	9	11
Høy boutgiftsbelastning	2010	34	43	28	13	18
	2012	31	26	19	15	20
Opplever boutgiftene som svært tyngende	2010	15	16	11	5	5
	2012	13	8	7	3	4
Problemer med å betale husleie	2010	7	9	8	3	3
	2012	6	3	3	1	2
Problemer med å betale boliglån	2010	5	5	4	2	2
	2012	6	8	6	3	2
Problemer med å betale elektrisitet og kommunale avgifter	2010	16	29	20	8	5
	2012	12	15	11	5	4
Vanskelig eller svært vanskelig å få endene til å møtes	2010	23	18	12	5	6
	2012	17	13	12	5	8
Kan ikke greie en uforutsett utgift på 10 000 kroner	2010	52	39	37	17	19
	2012	43	31	27	13	17
Ikke råd til å ha PC	2010	1	7	3	1	1
	2012	2	6	2	1	1
Ikke råd til å ha bil	2010	10	4	3	1	4
	2012	10	1	2	1	4
Ikke råd til en ukes ferie	2010	25	18	13	4	6
	2012	20	18	12	4	5
Ikke råd til å spise kjøtt eller fisk annenhver dag	2010	11	10	7	2	3
	2012	5	4	2	1	2
Svært god eller god helse	2010	66	71	77	84	78
	2012	75	72	75	82	77
Svært dårlig eller dårlig helse	2010	13	9	6	5	7
	2012	9	10	9	6	7
Sterkt eller noe nedsatt funksjonsevne	2010	25	7	17	12	16
	2012	24	7	13	10	13
Ikke råd til å gå til tannlege	2010	16	10	10	4	4
	2012	13	11	9	3	4
Ingen helårs yrkesaktive i husholdningen	2010	24	11	11	4	15
	2012	21	15	9	5	18
0 måneder heltids yrkesaktivitet i husholdningen	2010	28	9	12	4	18
	2012	30	13	13	5	20
1-6 måneder heltids yrkesaktivitet i husholdningen	2010	8	4	3	1	2
	2012	1	4	2	1	2
7-12 måneder heltids yrkesaktivitet i husholdningen	2010	2	2	1	0	2
	2012	0	0	1	1	2
12 måneder eller mer heltids yrkesaktivitet i husholdningen	2010	63	85	84	94	78
	2012	69	83	84	93	76
Antall personer		119	67	149	854	3008

Kilde: Levekårsundersøkelsen, EU-SILC.

Tabell C2. Aleneboene etter tilhørighet i 2010. Andeler med ulike levekårsproblemer, prosent 2010 og 2012

		Aleneboende		
		Unge (16-35 år)	Alle	Alle
Bor i husholdning som eier boligen	2010	30	62	83
	2012	47	69	83
Bor trangt	2010	20	8	5
	2012	16	7	6
Bor svært romslig	2010	10	36	35
	2012	14	33	35
Bor i bolig som er utsatt for støy	2010	17	15	11
	2012	18	15	11
Høy boutgiftsbelastning	2010	66	38	18
	2012	51	33	20
Opplever boutgiftene som svært tyngende	2010	10	8	5
	2012	7	5	4
Problemer med å betale husleie	2010	8	3	3
	2012	5	3	2
Problemer med å betale boliglån	2010	1	1	2
	2012	1	1	2
Problemer med å betale elektrisitet og kommunale avgifter	2010	6	5	5
	2012	4	4	4
Vanskelig eller svært vanskelig å få endene til å møtes	2010	13	11	6
	2012	8	8	8
Kan ikke greie en uforutsett utgift på 10 000 kroner	2010	40	29	19
	2012	27	25	17
Ikke råd til å ha PC	2010	2	3	1
	2012	2	1	1
Ikke råd til å ha bil	2010	22	13	4
	2012	17	10	4
Ikke råd til en ukes ferie	2010	14	12	6
	2012	8	8	5
Ikke råd til å spise kjøtt eller fisk annenhver dag	2010	8	5	3
	2012	6	5	2
Svært god eller god helse	2010	82	72	78
	2012	88	73	77
Svært dårlig eller dårlig helse	2010	5	12	7
	2012	2	9	7
Sterkt eller noe nedsatt funksjonsevne	2010	13	21	16
	2012	5	16	13
Ikke råd til å gå til tannlege	2010	10	6	4
	2012	8	6	4
Ingen helårs yrkesaktive i husholdningen	2010	47	37	15
	2012	33	33	18
0 måneder heltids yrkesaktivitet i husholdningen	2010	46	39	18
	2012	29	34	20
1-6 måneder heltids yrkesaktivitet i husholdningen	2010	6	4	2
	2012	5	3	2
7-12 måneder heltids yrkesaktivitet i husholdningen	2010	5	4	2
	2012	4	4	2
12 måneder eller mer heltids yrkesaktivitet i husholdningen	2010	44	53	78
	2012	62	59	76
Antall personer		207	683	3008

Kilde: Levekårsundersøkelsen, EU-SILC

Tabell C3. Pensjonister etter tilhørighet i 2010. Andeler med ulike levekårsproblemer, prosent 2010 og 2012

		Minstepensjonister			Uførepensjonister	Alle
		Aleneboende	Andre	Alle		
Bor i husholdning som eier boligen	2010	62	81	74	78	83
	2012	74	79	77	81	83
Bor trangt	2010	6	2	3	2	5
	2012	4	0	1	1	6
Bor svært romslig	2010	45	48	47	36	35
	2012	42	44	43	33	35
Bor i bolig som er utsatt for støy	2010	4	11	9	14	11
	2012	9	12	11	11	11
Høy boutgiftsbelastning	2010	28	7	14	16	18
	2012	56	13	17	17	20
Opplever boutgiftene som svært tyngende	2010	13	10	11	13	5
	2012	4	8	7	9	4
Problemer med å betale husleie	2010	0	1	1	2	3
	2012	2	3	3	3	2
Problemer med å betale boliglån	2010	0	4	2	2	2
	2012	0	4	2	4	2
Problemer med å betale elektrisitet og kommunale avgifter	2010	0	8	5	10	5
	2012	0	7	5	10	4
Vanskelig eller svært vanskelig å få endene til å møtes	2010	12	7	9	14	6
	2012	8	8	8	12	8
Kan ikke greie en uforutsett utgift på 10 000 kroner	2010	28	21	24	29	19
	2012	20	21	21	27	17
Ikke råd til å ha PC	2010	8	0	3	4	1
	2012	0	0	0	2	1
Ikke råd til å ha bil	2010	13	3	6	7	4
	2012	2	2	2	6	4
Ikke råd til en ukes ferie	2010	21	6	13	18	6
	2012	8	7	7	10	5
Ikke råd til å spise kjøtt eller fisk annenhver dag	2010	12	2	6	8	3
	2012	4	2	3	6	2
Svært god eller god helse	2010	52	52	52	31	78
	2012	63	53	56	38	77
Svært dårlig eller dårlig helse	2010	32	19	24	31	7
	2012	22	15	17	23	7
Sterkt eller noe nedsatt funksjonsevne	2010	42	40	41	59	16
	2012	31	38	35	43	13
Ikke råd til å gå til tannlege	2010	7	8	8	12	4
	2012	6	8	7	10	4
Antall personer		41	77	118	190	3008

Kilde: Levekårsundersøkelsen, EU-SILC

Tabell C4. Langtidssyke etter tilhørighet i 2010. Andeler med ulike levkårsproblemer, prosent 2010 og 2012

		Langtidssyke			Alle
		Yngre (16-44 år)	Eldre (45-66 år)	Alle (16-66 år)	
Bor i husholdning som eier boligen	2010	68	83	75	83
	2012	77	80	79	83
Bor trangt	2010	11	0	6	5
	2012	16	0	9	6
Bor svært romslig	2010	17	37	26	35
	2012	16	43	29	35
Bor i bolig som er utsatt for støy	2010	19	16	18	11
	2012	13	9	11	11
Høy boutgiftsbelastning	2010	28	21	26	18
	2012	29	25	27	20
Opplever boutgiftene som svært tyngende	2010	19	12	16	5
	2012	7	9	7	4
Problemer med å betale husleie	2010	10	5	7	3
	2012	0	5	2	2
Problemer med å betale boliglån	2010	4	5	4	2
	2012	2	3	2	2
Problemer med å betale elektrisitet og kommunale avgifter	2010	8	14	11	5
	2012	9	6	8	4
Vanskelig eller svært vanskelig å få endene til å møtes	2010	25	17	21	6
	2012	11	15	13	8
Kan ikke greie en uforutsett utgift på 10 000 kroner	2010	61	31	35	19
	2012	67	32	32	17
Ikke råd til å ha PC	2010	4	1	3	1
	2012	4	1	3	1
Ikke råd til å ha bil	2010	12	9	11	4
	2012	6	11	8	4
Ikke råd til en ukes ferie	2010	24	18	21	6
	2012	26	18	22	5
Ikke råd til å spise kjøtt eller fisk annenhver dag	2010	17	8	12	3
	2012	22	7	15	2
Svært god eller god helse	2010	40	30	36	78
	2012	45	32	39	77
Svært dårlig eller dårlig helse	2010	29	38	33	7
	2012	24	27	26	7
Sterkt eller noe nedsatt funksjonsevne	2010	51	62	56	16
	2012	56	51	53	13
Ikke råd til å gå til tannlege	2010	9	15	12	4
	2012	16	15	16	4
Ingen helårs yrkesaktive i husholdningen	2010	41	33	38	15
	2012	35	42	38	18
0 måneder heltids yrkesaktivitet i husholdningen	2010	46	38	42	18
	2012	41	54	47	20
1-6 måneder heltids yrkesaktivitet i husholdningen	2010	10	4	7	2
	2012	0	5	2	2
7-12 måneder heltids yrkesaktivitet i husholdningen	2010	0	2	1	2
	2012	5	0	3	2
12 måneder eller mer heltids yrkesaktivitet i husholdningen	2010	44	56	50	78
	2012	54	41	48	76
Antall personer		51	63	114	3008

Kilde: Levkårsundersøkelsen, EU-SILC

Tabell C5. Sosialhjelpsmottakere i 2010. Andeler med ulike levekårsproblemer, prosent 2010 og 2012

		Sosialhjelpsmottakere	Alle
Bor i husholdning som eier boligen	2010	36	83
	2012	40	83
Bor trangt	2010	17	5
	2012	22	6
Bor svært romslig	2010	11	35
	2012	19	35
Bor i bolig som er utsatt for støy	2010	24	11
	2012	20	11
Høy boutgiftsbelastning	2010	33	18
	2012	36	20
Opplever boutgiftene som svært tyngende	2010	29	5
	2012	18	4
Problemer med å betale husleie	2010	32	3
	2012	30	2
Problemer med å betale boliglån	2010	5	2
	2012	1	2
Problemer med å betale elektrisitet og kommunale avgifter	2010	31	5
	2012	14	4
Vanskelig eller svært vanskelig å få endene til å møtes	2010	35	6
	2012	28	8
Kan ikke greie en uforutsett utgift på 10 000 kroner	2010	79	19
	2012	62	17
Ikke råd til å ha PC	2010	9	1
	2012	6	1
Ikke råd til å ha bil	2010	21	4
	2012	15	4
Ikke råd til en ukes ferie	2010	42	6
	2012	47	5
Ikke råd til å spise kjøtt eller fisk annenhver dag	2010	25	3
	2012	16	2
Svært god eller god helse	2010	48	78
	2012	56	77
Svært dårlig eller dårlig helse	2010	28	7
	2012	19	7
Sterkt eller noe nedsatt funksjonsevne	2010	37	16
	2012	26	13
Ikke råd til å gå til tannlege	2010	31	4
	2012	28	4
Ingen helårs yrkesaktive i husholdningen	2010	48	15
	2012	40	18
0 måneder heltids yrkesaktivitet i husholdningen	2010	46	18
	2012	41	20
1-6 måneder heltids yrkesaktivitet i husholdningen	2010	12	2
	2012	9	2
7-12 måneder heltids yrkesaktivitet i husholdningen	2010	5	2
	2012	4	2
12 måneder eller mer heltids yrkesaktivitet i husholdningen	2010	37	78
	2012	46	76
Antall personer		67	3 008

Kilde: Levekårsundersøkelsen, EU-SILC

Figurregister

3.1. Utviklingen i andelen personer med årlig lavinntekt. To ulike lavinnteksdefinisjoner. 1986-2011	18
3.2. Utviklingen i andelen personer med årlig lavinntekt. Lavinntekt basert på inntektsgrenser for 2005. Personer i studenthusholdninger er utelatt	19
3.3. Utviklingen i lavinntektsgapet. 1994-2011. Personer i studenthusholdninger er utelatt	20
3.4. Andel personer med årlig lavinntekt (EU-skala) etter å ha justert for ulike formuesbeløp. Husholdningens formue per forbruksenhet i prosent av lavinntektsgrensen. Prosent. 2011	26
3.5. Utviklingen i inntektsulikhet målt ved Gini-koeffisienten. Inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala). 1986 - 2011	28
3.6. Utviklingen i inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala). Indeks i faste 2011-kroner. 1986=100	30
5.1.1. Andel barn med innvandrerbakgrunn av alle barn under 18 år i husholdninger med lavinntekt. 2004-2011	60
5.1.2. Barn og barnefamilier med og uten lavinntekt. Ulike inntekters andel av samlet inntekt. 2011. Prosent	65
5.2.1. Andel personer med lavinntekt. Eu-skala. 2004-2011. 2011	77
5.3.1. Antall sosialhjelpsmottakere 1987-2011	88
5.4.1. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med lavinntekt, etter landbakgrunn. EU-60. De 20 landene med flest bosatte personer per 1. januar 2012. Prosent	102
5.5.1. Minstepensjonistenes husholdningssammensetning. Prosent. 2011	109
5.5.2. Inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala) for minstepensjonister i ulike husholdningstyper. Median. Kroner. 2011	109
6.1. Inntektsnivået til ulike lavinntektsgrupper (2006) i prosent av befolkningen. Median inntekt etter skatt per forbruksenhet i prosent av medianinntekten i befolkningen. 2011	155
6.2. Gjennomsnittlig antall år i lavinntektsgruppen for de som var under lavinntektsgrensen (EU-50%) minst ett år. 2006-2011	161
8.1. Andelen personer under 18 år med årlig lavinntekt. Noen utvalgte europeiske land. Prosent. 2010	183
8.2. Kjøpekraftsjusterte lavinntektsgrenser for noen utvalgte europeiske land. 60 prosent av disponibel median ekvivalentinntekt (EU-skala). Norge=100. 2010. Prosent	184
8.3. Andelen personer med vedvarende lavinntekt. Noen utvalgte europeiske land. Prosent. 2009/2010	187

Tabellregister

2.1.	Ekvivalensskalaer og husholdningsstørrelse.....	10
2.2.	Medianinntekt etter skatt per forbruksenhet. OECD- og EU-skala. 1996-2011	11
2.3.	Lavinntekstgrenser i kroner (årsinntekt) basert på ulike avstander til medianinntekt. Inntekt etter skatt. Ulike husholdningstyper. 2011	12
3.1.	Sammenligning av personer i husholdninger der hovedinntektstaker blir vektlagt eller ikke. EUs lavinnteksdefinisjon. Ulike grupper. 2011	22
3.2.	Andel personer i husholdninger med årlig lavinntekt. To ulike lavinnteksdefinisjoner. Ulike grupper. 1996, 1999, 2002, 2004, 2006, 2008, 2009, 2010 og 2011. Prosent	24
3.3.	Antall personer i husholdninger med årlig lavinntekt. To ulike lavinnteksdefinisjoner. Ulike grupper. 2004, 2006, 2008, 2009, 2010 og 2011	25
3.4.	Personer i ulike aldersgrupper med husholdningsinntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala) under hhv. 50 og 60 prosent av medianen. Husholdningens finansformue og nettoformue. Median. Kroner. 2011	26
3.5.	Antall personer i husholdninger med inntekt etter skatt under hhv. 50 og 60 prosent av medianen (EU-skala). Før og etter fjerning av personer i husholdninger med formue per forbruksenhet høyere enn lavinntekstgrensen. 2011	27
3.6.	Fordelingen av husholdningens inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala), for personer. Andel av totalinntekten. 1986 - 2011. Prosent. Personer i studenthusholdninger er utelatt	29
3.7.	Fordelingen av husholdningens inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala), for personer. Fylker. 2011. Rangert etter Gini-koeffisienten	30
4.1.	Utviklingen i vedvarende lavinntekt. 1996-2011. Andel personer med inntekt etter skatt per forbruksenhet under henholdsvis 50 prosent og 60 prosent av mediangjennomsnittet i perioden. To ulike ekvivalensskalaer. Standardavvik i parentes	34
4.2.	Utviklingen i vedvarende lavinntekt. Andel personer med ekvivalentinntekt (EU-skala) under den årlige lavinntekstgrensen og som var under lavinntekstgrensen i minst 2 av de 3 foregående årene	35
4.3.	Sammensetning av gruppen med vedvarende lavinntekt 2009 - 2011, og befolkningen i alt. Husholdningstyper. To ulike lavinnteksdefinisjoner. Antall og prosent	36
4.4.	Personer 25-65 år etter tallet på yrkestilknyttede husholdningsmedlemmer og egen yrkestilknytning. Andel med vedvarende lavinntekt. Alder refererer seg til siste året i referanseperioden	37
4.5.	Andelen personer 18-66 år med vedvarende lavinntekt, etter utdanningsnivå. Prosent	37
4.6.	Personer i husholdninger med ulike indikatorer for økonomisk utsatthet og høy rentebelastning. Andel med vedvarende lavinntekt. Prosent	38
4.7.	Boligtype og boligstandard for personer med vedvarende lavinntekt. 2001-2003, 2005-2007, 2008-2010 og 2010-2012	41
4.8.	Boligøkonomi for personer med vedvarende lavinntekt. 2001-2003, 2005-2007, 2008-2010 og 2010-2012	43
4.9.	Indikatorer på betalingsvansker for husholdninger med vedvarende lavinntekt. 2001-2003, 2005-2007, 2008-2010 og 2010-2012. Prosent	46
4.10.	Indikatorer på materiell situasjon for husholdninger med vedvarende lavinntekt. 2001-2003, 2005-2007, 2008-2010 og 2010-2012. Prosent	46
4.11.	Helseforhold for personer med vedvarende lavinntekt. 2001-2003, 2005-2007, 2008-2010 og 2010-2012. Prosent	48
4.12.	Husholdninger med ulik tilknytning til arbeidslivet. Alle husholdninger og husholdninger med vedvarende lavinntekt etter hovedinntektstakers alder 2001-2003, 2005-2007, 2008-2010 og 2010-2012. Prosent	51
4.13.	Andel personer med vedvarende lavinntekt, etter ulike kjennemerker	55
4.14.	Andelen innvandrere med vedvarende lavinntekt (EU- definisjon), etter botid. Treårsperioden 2009-2011. Prosent	56
4.15.	Andel barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt. Alder og bostedsfylke refererer seg til siste året i treårsperioden	57
5.1.1.	Prosentvis andel og antall personer med lavinntekt	60
5.1.2.	Indikatorer for yrkestilknytning. 2008-2011. Prosent	61
5.1.3.	Indikatorer for utdanning. 2008-2011. Prosent	62
5.1.4.	Indikatorer for økonomisk utsatthet. 2008-2011. Prosent	62
5.1.5.	Indikatorer for rente- og gjeldsbelastning. 2008-2011. Prosent	63
5.1.6.	Inntektsregnskap for hele befolkningen, barn og barnefamilier. Gjennomsnitt og andel av samlet inntekt. 2011. Kroner og prosent	64
5.1.7.	Fordeling av inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala). 2008-2011	65
5.1.8.	Boligtype og boligstandard for enslige forsørgere 1991- 2012	67
5.1.9.	oligtype og boligstandard for ulike grupper barnefamilier. 2001- 2012	68
5.1.10.	Boligøkonomi for enslige forsørgere. 1991- 2012	70
5.1.11.	Boligøkonomi for ulike grupper barnefamilier. 2001- 2012	70

5.1.12.	Indikatorer på betalingsvansker for personer 16 år og over i barnefamilier. 2003 - 2012. Prosent.....	72
5.1.13.	Indikatorer på materiell situasjon for personer 16 år og eldre i barnefamilier. 2003-2012. Prosent.....	72
5.1.14.	Andel med ulik tilknytning til arbeidslivet for hovedarbeidsinntektstaker i barnefamilier. 2010-2012. Prosent.....	74
5.2.1.	Prosentvis andel og antall med lavinntekt. EU-skala. 2008-2011.....	76
5.2.2.	Indikatorer for yrkestilknytning. 2008-2011. Prosent.....	78
5.2.3.	Indikatorer for utdanning. 2008-2011. Prosent.....	78
5.2.4.	Indikatorer for økonomisk utsatthet. 2008-2011. Prosent.....	79
5.2.5.	Indikatorer for rente- og gjeldsbelastning. 2008-2011. Prosent.....	80
5.2.6.	Inntektsregnskap for hele befolkningen og aleneboende. Gjennomsnitt og andel av samlet inntekt. 2011. Kroner og prosent.....	81
5.2.7.	Fordeling av inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala). 2008-2011.....	81
5.2.8.	Boligtype og boligstandard for aleneboende under 35 år. 1991-2012.....	83
5.2.9.	Boligøkonomi for aleneboende under 35 år. 1991-2012.....	83
5.2.10.	Indikatorer på betalingsvansker for aleneboende under 35 år. 2003-2012. Prosent.....	85
5.2.11.	Indikatorer på materiell situasjon for aleneboende under 35 år. 2003-2012. Prosent.....	86
5.2.12.	Andel med ulik tilknytning til arbeidslivet for aleneboende under 35 år. 2009 - 2012. Prosent.....	87
5.3.1.	Prosentvis andel og antall personer med lavinntekt. EU-skala. 2008-2011.....	89
5.3.2.	Indikatorer for yrkestilknytning. 2008-2011. Prosent.....	89
5.3.3.	Indikatorer for utdanning. 2008-2011. Prosent.....	90
5.3.4.	Indikatorer for økonomisk utsatthet. 2008-2011. Prosent.....	91
5.3.5.	Indikatorer for rente- og gjeldsbelastning. 2008-2011. Prosent.....	92
5.3.6.	Inntektsregnskap for hele befolkningen og husholdninger med sosialhjelpsmottakere, herunder langtidsmottakere av sosialhjelp. Gjennomsnitt og andel av samlet inntekt. 2011. Kroner og prosent.....	93
5.3.7.	Inntektsregnskap for hele befolkningen og husholdninger der hovedinntektstaker er mottaker av kvalifiseringsstønnd. Gjennomsnitt og andel av samlet inntekt. 2011. Kroner og prosent.....	94
5.3.8.	Fordeling av inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala). 2008-2011.....	94
5.3.9.	Boligtype og boligstandard for personer 16 år og eldre. Sosialhjelpsmottakere. 2003-2012. Prosent.....	96
5.3.10.	Boligøkonomi for personer 16 år og eldre. Sosialhjelpsmottakere. 2003-2012 Prosent.....	97
5.3.11.	Indikatorer på betalingsvansker for personer 16 år og over. Sosialhjelpsmottakere. 2003-2012. Prosent.....	98
5.3.12.	Indikatorer på materiell situasjon personer 16 år og over. Sosialhjelpsmottakere. 2003-2012. Prosent.....	98
5.3.13.	Helseforhold for sosialhjelpsmottakere. 2009-2012. Prosent.....	99
5.3.14.	Andel med ulik tilknytning til arbeidslivet for personer 16 år og over. Sosialhjelpsmottakere. 2009-2012. Prosent.....	100
5.4.1.	Prosentvis andel og antall personer med lavinntekt. 2008-2011. Prosent.....	101
5.4.2.	Indikatorer for yrkestilknytning. 2008-2011. Prosent.....	103
5.4.3.	Indikatorer for utdanning. 2008-2011. Prosent.....	104
5.4.4.	Indikatorer for økonomisk utsatthet. 2008-2011. Prosent.....	104
5.4.5.	Indikatorer for rente- og gjeldsbelastning. 2008-2011. Prosent.....	105
5.4.6.	Inntektsregnskap for hele befolkningen og husholdninger der hovedinntektstaker er innvandrere eller norskfødt med innvandrerforeldre. Gjennomsnitt og andel av samlet inntekt. 2011. Kroner og prosent.....	106
5.4.7.	Fordeling av inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala). 2008-2011.....	107
5.5.1.	Prosentvis andel og antall med lavinntekt. EU-skala. 2008-2011.....	110
5.5.2.	Indikatorer for yrkestilknytning. 2008-2011. Prosent.....	110
5.5.3.	Indikatorer for utdanning. 2008-2011. Prosent.....	111
5.5.4.	Indikatorer for økonomisk utsatthet. 2008-2011. Prosent.....	111
5.5.5.	Indikatorer for rente- og gjeldsbelastning. 2008-2011. Prosent.....	112
5.5.6.	Inntektsregnskap for hele befolkningen og husholdninger der hovedinntektstaker er minstepensjonist. Gjennomsnitt og andel av samlet inntekt. 2011. Kroner og prosent.....	113
5.5.7.	Fordeling av inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala). 2008-2011.....	114
5.5.8.	Boligtype og -standard for minstepensjonister. 2003-2012.....	115
5.5.9.	Boligøkonomi for minstepensjonister. 2003-2012.....	115
5.5.10.	Indikatorer på betalingsvansker for minstepensjonister. 2003-2012 Prosent.....	117
5.5.11.	Indikatorer på materiell situasjon for minstepensjonister. 2003-2012. Prosent.....	117
5.5.12.	Helseforhold for minstepensjonister. 2005-2012. Prosent.....	118
5.6.1.	Prosentvis andel og antall med lavinntekt. EU-skala. 2008-2011.....	119
5.6.2.	Indikatorer for yrkestilknytning. 2008-2011. Prosent.....	120
5.6.3.	Indikator for utdanning. 2008-2011. Prosent.....	120
5.6.4.	Indikatorer for økonomisk utsatthet. 2008-2011. Prosent.....	121

5.6.5.	Indikatorer for rente- og gjeldsbelastning, 2008-2011. Prosent.....	122
5.6.6.	Innteksregnskap for hele befolkningen og husholdninger der hovedinntektstaker er etterlattepensjonist. Gjennomsnitt og andel av samlet inntekt, 2011. Kroner og prosent	122
5.6.7.	Fordeling av inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala), 2008-2011	123
5.7.1	Prosentvis andel og antall personer med lavinntekt, EU-skala, 2008-2011	124
5.7.2.	Indikatorer for yrkestilnytning, 2008-2011. Prosent	125
5.7.3.	Indikatorer for utdanning, 2008-2011. Prosent	125
5.7.4.	Indikatorer for økonomisk utsatthet, 2008-2011. Prosent.....	125
5.7.5.	Indikatorer for rente- og gjeldsbelastning, 2008-2011. Prosent.....	126
5.7.6.	Innteksregnskap for befolkning og husholdninger der hovedinntektstaker mottar uførepensjon. Gjennomsnitt og andel av samlet inntekt, 2011. Kroner og prosent	127
5.7.7.	Fordeling av inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala), 2008-2011	127
5.7.8.	Boligtype og -standard for uførepensjonister, 1991-2012.....	128
5.7.9.	Boligøkonomi for uførepensjonister, 1991-2012.....	129
5.7.10.	Indikatorer på betalingsvansker for uførepensjonister, 2003-2012. Prosent	130
5.7.11.	Indikatorer på materiell situasjon for uførepensjonister, 2003-2012. Prosent.....	130
5.7.12.	Helseforhold for uførepensjonister, 2005-2012. Prosent	131
5.7.13.	Tilknytning til arbeidslivet for husholdninger der respondenten er uførepensjonist, 2009-2012. Prosent	133
5.8.1.	Prosentvis andel og antall personer med lavinntekt, EU-skala, 2010-2011.....	134
5.8.2.	Indikatorer for yrkestilknytning, 2010-2011. Prosent	135
5.8.3.	Indikator for utdanning, 2010-2011. Prosent	135
5.8.4.	Indikatorer for økonomisk utsatthet, 2010-2011. Prosent.....	136
5.8.5.	Indikatorer ¹ for rente- og gjeldsbelastning, 2010-2011. Prosent.....	137
5.8.6.	Innteksregnskap for hele befolkningen og husholdninger der hovedinntektstaker er mottaker av arbeidsavklaringspenger. Gjennomsnitt og andel av samlet inntekt, 2011. Kroner og prosent	137
5.8.7.	Innteksregnskap for hele befolkningen og husholdninger der hovedinntektstaker har nedsatt arbeidsevne. Gjennomsnitt og andel av samlet inntekt, 2011. Kroner og prosent	138
5.8.8.	Fordeling av inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala), 2010-2011	138
5.8.9.	Boligtype og boligstandard for langtidssyke 16-66 år, 2009-2012.....	140
5.8.10.	Boligøkonomi for langtidssyke 16-66 år, 2009-2012	141
5.8.11.	Indikatorer på betalingsvansker og økonomisk romslighet for husholdninger med langtidssyke 16-66 år, 2009-2012. Prosent.....	141
5.8.12.	Indikatorer på materiell situasjon for husholdninger med langtidssyke 16-66 år, 2009-2012. Prosent.....	142
5.8.13.	Helsetilstand for langtidssyke ¹ 16-66 år, 2009-2012. Prosent	144
5.8.14.	Husholdninger med ulike tilknytning til arbeidslivet. Husholdninger med langtidssyke etter den langtidssykes alder, 2007 og 2008	144
5.9.1.	Prosentvis andel og antall med lavinntekt, EU-skala, 2008-2011.....	146
5.9.2.	Indikatorer for yrkestilnytning, 2008-2011. Prosent	146
5.9.3.	Indikatorer for utdanning, 2008-2011. Prosent	147
5.9.4.	Indikatorer for økonomisk utsatthet, 2008-2011. Prosent.....	147
5.9.5.	Indikatorer for rente- og gjeldsbelastning, 2008-2011. Prosent.....	148
5.9.6.	Innteksregnskap for hele befolkningen og husholdninger der hovedinntektstaker er langtidsledig. Gjennomsnitt og andel av samlet inntekt, 2011. Kroner og prosent	149
5.9.7.	Fordeling av inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala), 2008-2011	149
5.10.1.	Prosentvis andel og antall med lavinntekt, EU-skala, 2008-2011.....	150
5.10.2.	Indikatorer for yrkestilknytning, 2008-2011. Prosent	151
5.10.3.	Indikator for utdanning, 2008-2011. Prosent	151
5.10.4.	Indikatorer for økonomisk utsatthet, 2008-2011. Prosent.....	151
5.10.5.	Indikatorer for rente- og gjeldsbelastning, 2008-2011. Prosent.....	152
5.10.6.	Innteksregnskap for hele befolkningen og husholdninger der hovedinntektstaker er mottaker av supplerende stønad. Gjennomsnitt og andel av samlet inntekt, 2011. Kroner og prosent.....	152
5.10.7.	Fordeling av inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala), 2008-2011	153
6.1.	Median husholdningsinntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala). Indeks i faste priser (2011-kr), 2006=100. Personer bosatt alle årene 2006 - 2012	154
6.2.	Andelen personer med husholdningsinntekt per forbruksenhet (EU-skala) under 50 prosent og 60 prosent av medianinntekten for alle. Personer bosatt alle årene 2006 - 2011. Prosent.....	157
6.3.	Andelen personer med husholdningsinntekt per forbruksenhet (EU-skala) under 50 prosent og 60 prosent av medianinntekten for alle. Personer bosatt alle årene 2006 - 2011. Antall ganger under lavinntektsgrensen. Prosent.....	159
6.4.	Ulike kjennemerker ved barn 0-12 år (2006) i husholdninger med og uten lavinntekt i minst 6 påfølgende år, 2006-2011.....	160
7.1.	Boforhold og boutgifter for personer som tilhører ulike barnefamilier i 2010 og 2012. Prosent 2010 og 2012	164

7.2.	Økonomiske vansker for personer som tilhører ulike barnefamilier i 2010 og 2012. Prosent 2010 og 2012	166
7.3.	Helseforhold for personer som tilhører ulike barnefamilier i 2010 og 2012. Prosent 2010 og 2012	166
7.4.	Yrkesaktivitet for personer som tilhører ulike barnefamilier i 2010 og 2012. Prosent 2010 og 2012	167
7.5.	Boforhold og boutgifter for personer som er aleneboende i 2010 og 2012. Prosent 2010 og 2012	168
7.6.	Økonomiske vansker for personer er aleneboende i 2010 og 2012. Prosent 2010 og 2012	169
7.7.	Helseforhold for personer er aleneboende i 2010 og 2012. Prosent 2010 og 2012	170
7.8.	Yrkesaktivitet for personer er aleneboende i 2010 og 2012, 16-66 år i 2010. Prosent 2010 og 2012	171
7.9.	Boforhold og boutgifter for personer som er pensjonister i 2010 og 2012. Prosent 2010 og 2012.	172
7.10.	Økonomiske vansker for personer som er pensjonister i 2010 og 2012. Prosent 2010 og 2012	173
7.11.	Helseforhold for personer som er pensjonister i 2010 og 2012. Prosent 2010 og 2012	174
7.12.	Boforhold og boutgifter for personer som er langtidssyke i 2010 og 2012. Prosent 2010 og 2012	175
7.13.	Økonomiske vansker for personer som er langtidssyke i 2010 og 2012. Prosent 2010 og 2012	176
7.14.	Helseforhold for personer som er langtidssyke i 2010 og 2012. Prosent 2010 og 2012	177
7.15.	Yrkesaktivitet i husholdningene til personer som er langtidssyke i 2010 og 2012. Prosent 2010 og 2012	177
7.16.	Boforhold og boutgifter for personer som mottok sosialhjelp både i 2010 og 2012. Prosent 2010 og 2012	178
7.17.	Økonomiske vansker for personer som mottok sosialhjelp både i 2010 og 2012. Prosent 2010 og 2012	179
7.18.	Helseforhold for personer som mottok sosialhjelp både i 2010 og 2012. Prosent 2010 og 2012	180
7.19.	Yrkesaktivitet i husholdninger til personer som mottok sosialhjelp både i 2010 og 2012. Prosent 2010 og 2012	180
8.1.	Andelen personer med årlig lavinntekt i ulike land i Europa. Andelen personer med en disponibel inntekt per forbruksenhet under 60 prosent av den nasjonale medianinntekten (etter sosiale overføringer). EU-definisjon. 2005-2010. Prosent	182
8.2.	Forholdet mellom gjennomsnittlig inntekt til de 20 prosent av befolkningen med høyest inntekt, og de 20 prosent av befolkningen med lavest inntekt (S80/S20). 2005-2010	185
8.3.	Lavinntektsgapet i noen europeiske land. 2005-2010. Prosent.....	186
8.4.	Andelen personer som bor i en husholdning med lav arbeidsintensitet. 2007-2011. Prosent.....	189
8.5.	Andel personer som mangler minst fire av ni materielle goder. 2007-2011. Prosent.....	190
8.6.	Andel personer i risiko for fattigdom eller sosial eksklusjon (AROPE). 2007-2011. Prosent.....	191
8.7.	Andel husholdninger som ikke klarer en uforutsett utgift. 2007-2011. Prosent.....	192
8.8.	Andel personer som bor trangt. 2007-2011. Prosent.....	193
Vedlegg		
A1.	Overlapp mellom ulike grupper. Inntektsstatistikk for husholdninger. 2011. Prosent.....	198
A2.	Overlapp mellom ulike grupper i data fra EU-SILC 2012. Prosent	199
A3.	Antall observasjoner i datagrunnlaget til tabellene. Inntektsstatistikk for husholdninger. 2006-2011	199
B1.	Andel personer i husholdninger med lavinntekt, etter kjennemerke ved hovedinntektstaker. EU-definisjon. 2006-2011	200
B2.	Andel personer i husholdninger som mottar sosialhjelp, etter kjennemerke ved hovedinntektstaker. 2006-2011	201
B3.	Andel personer i husholdninger som mottar bostøtte, etter kjennemerke ved hovedinntektstaker. 2006-2011	202
B4.	Andel personer i husholdninger som mottar både bostøtte og sosialhjelp, etter kjennemerke ved hovedinntektstaker. 2006-2011	203
B5.	Økonomiske vansker etter ulike grupper av husholdninger. 2009-2012, prosent.	204
B6.	Ikke råd til ulike goder etter ulike grupper av husholdninger. 2009-2012, prosent	206
B7.	Yrkesaktivitet for ulike grupper av husholdninger. 2009-2012, prosent	208
B8.	Andel personer i husholdninger uten noen yrkestilknyttede, etter kjennemerke ved hovedinntektstaker. 2006-2011	210

B9.	Andel personer i husholdninger der yrkesinntekt er største inntekt, etter kjennemerke ved hovedinntektstaker. 2006-2011	211
B10.	Andel personer i husholdninger der hovedinntektstaker har lav utdanning. 2006-2011	212
B11.	Andel personer i husholdninger med høy gjeldsbelastning, etter kjennemerke ved hovedinntektstaker. 2006-2011	213
B12.	Andel personer i husholdninger med høy rentebelastning, etter kjennemerke ved hovedinntektstaker. 2006-2011	214
B13.	Fordeling av inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala) S80/S20. 2006-2011	215
B14.	Fordeling av inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala) P90/P10 ² . 2006-2011	216
B15.	Fordeling av inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala) Gini-koeffisient. 2006-2011	217
B16.	Eierforhold og boligstandard for personer i ulike grupper. 2009-2012, prosent.....	218
B17.	Boligøkonomi for ulike grupper av husholdninger. 2009-2012, prosent.....	220
C1.	Personer etter tilhørighet i ulike barnefamilier i 2010. Andeler med ulike levekårsproblemer, prosent 2010 og 2012	222
C2.	Aleneboene etter tilhørighet i 2010. Andeler med ulike levekårsproblemer, prosent 2010 og 2012	223
C3.	Pensjonister etter tilhørighet i 2010. Andeler med ulike levekårsproblemer, prosent 2010 og 2012	224
C4.	Langtidssyke etter tilhørighet i 2010. Andeler med ulike levekårsproblemer, prosent 2010 og 2012	225
C5.	Sosialhjelpsmottakere i 2010. Andeler med ulike levekårsproblemer, prosent 2010 og 2012	226

B Returadresse:
Statistisk sentralbyrå
NO-2225 Kongsvinger

Avsender:
Statistisk sentralbyrå

Postadresse:
Postboks 8131 Dep
NO-0033 Oslo

Besøksadresse:
Kongens gate 6, Oslo
Oterveien 23, Kongsvinger

E-post: ssb@ssb.no
Internett: www.ssb.no
Telefon: 62 88 50 00

ISBN 978-82-537-8725-1 (trykt)
ISBN 978-82-537-8726-8 (elektronisk)
ISSN 0806-2056

978-82-537-8725-1

9 788253 787251

Statistisk sentralbyrå
Statistics Norway